

quam consuetudo celebris inolevit, ut beatos martyres, Gereonem, Victorem, Cassium et Florentium, eorumque socios, trino martyrio coronatos, ternis locis venerabiliter conditos, una die, id est sexto Idus Octobris, festivitate congrua venerentur; cum tamen dubium sit, utrum uno die, an duobus, eorum martyrium completeretur, quia Verona, supremus memorati martyrii locus, non minus viginti sex millibus ab elegantissima sancti Victoris basilica distans, aliter hoc uno die, nisi per festinum nimii furoris impetum, fieri posse, maxime propter moras in locis singulis necessarias, credere vetat (28).

24. Hujus itaque diei gaudia, fratres, ita modo celebremus annua, ut fiant nobis illorum intercessione continua; sic illorum gloriæ gratulemur, ut, quoscunque possumus, nobiscum pariter doctrinæ

(28) Quod ad viginti sex millia seu milliaria, quibus hic Helinandus Veronæ seu e supra dictis Bonnæ a « S. Victoris » ecclesia seu Sanctensi oppido distantiam metitur, spectat, leucas Gallicas per millia, de quibus loquitur, verosimillime intelligit. Ut sit, de Germanicis equidem, cum Bon-

A verbis et bonorum operum exemplis in charitate non ficta lucremur. Ut enim per quemdam mundi hujus sapientem dictum est, amicos quoslibet eadem velle, et eadem nolle, ea demum firma amicitia est et si nos sancti Martyres, patroni nostri, in ea voluntate, qua ipsi fuerunt, ad se clamantes et de se loquentes invenerint, profecto nos non ut alienos, sed ut proprios et domesticos respicere non dedignabuntur, causamque nostram sua dilectione, qua perpetuo flagrare non desinunt, suam arbitrabuntur. Ita fiet, ut et in præsentis sæculo necessariis non destituamur auxiliis, et in futuro sempiternis eorum jungamur consortiis, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto Deus vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

nam inter et Coloniam Agrippinam quatuor ad Summum aut etiam duntaxat tres leucæ Germanicæ communes, ac fere tantummodo duodecim postremam hanc civitatem inter et oppidum Sanctense intercedant, interpretandus non est.

HELINANDI

FRIGIDI MONTIS MONACHI

CHRONICON.

LIBER QUADRAGESIMUS QUINTUS*.

(29) Anno Christi 634. Romani et Saraceni vario eventu confligunt. Oswaldus et Oswinus successores Edwini a Cendwala perimuntur, apostatæ facti. Dagebertus Selavos bello devincit. 635. Severinus papa obiit iv Nonas Augusti, et cessavit episcopatus mensibus 4, diebus 24. Post quem LXXIV sedit Joannes hujus nominis quartus, natione Dalmata, ex Patre Venantio scholastico, anno 1, mensibus 9, diebus 28. Hic misit multas pecunias per Istriam et Dalmatiam, ad captivos redimendos: fecit ecclesiam sanctis martyribus Venantio, Anastasio et Mauro et aliis, quorum reliquias de Dalmatiis ad-

C duci fecit. Fecit episcopos 18. Post Ebubeher regnavit Haumar annis 12. Saracenis Syriam incurstantibus, Heraclius crucem Domini ab Jerusalem Constantinopolim transtulit. Oswaldus filius Edelfridi regis regno Nordanimbrorum suscepto Cendwalam regem Britonum peremit; et quia fidem Christi firmiter tenuit, super omnes Britanniae reges eminuit. Hic apud Scotos Christianus factus est, et quatuor linguarum gentes, Pictos, Scotos, Britones, Anglos, sub ditione accepit. Octo annis regnavit. Eo tempore cultus idolorum in Anglia ad cineres torpuit. Aidanus episcopus, sancti Colum-

* Deest initium. « In autographo enim auctoris, apud cœnobitas Frigidi Montis asservato, inquit D. Tissier (*Biblioth. Patr. Cisterc.*, VII, 75), hæc ultima pars inchoatur a quaternione 79 et desinit in 84; desunt itaque 78 et solum supersunt 6. » — De variis fontibus e quibus hausit Helinandus, vide *Patr.*, t. CLX, a col. 120.

(29) In hac ultima parte Chronicorum Helinandi, quam edidimus, solet ipse Sigebertum ducem se-

qui, ejusque verba refert, et quasi sua facit. Quando autem iis sua addit, hanc vocem in autographo præponit, *Auctor*. Quia tamen dubium sæpe est, quousque verba sua extendat Helinandus, et an continet sermonem; vel novum textum Sigeberti inchoet, ideo frequentissime voculam illam *Auctor*, alioqui etiam importunam, omisi. Quando tamen illam necessariam judicavi, apposui.

bani discipulus, a Scotia veniens, apud Anglos A claret sanctitate et doctrina. Hic quando verbum faciebat ad populum Scotica lingua, si deerat interpret, ipse rex Oswaldus indutus veste regia, interpretis officio fungebatur. Idem ipse rex cibos sibi propter pauperes subtrahebat.

Dagobertus Vascones bello devicit. 636. Joannes papa obiit 5 Idus Octobris, et cessavit episcopatus mense 1, diebus 10. Post quem LXXV, sedit Theodorus, natione Græcus, ex patre Theodoro episcopo de civitate Jerosolyma, annis 6, mensibus 5, diebus 25. Fuit amator pauperum, largus et benignus super omnes, et multum misericors. Hujus tempore Mauritius cartularius interfectus est a militibus Isachii; cujus caput positum est in stipite in loco Ravennatis ad exemplum. Non multo post defunctus est Isachus, pro quo missus est Theodorus patricius exarchus ad regendam Italiam. Tunc venit Pyrrhus ex Africa, qui fuerat Constantinopolitanus patriarcha, ad limina apostolorum; et obtulit libellum, in quo condemnabat, quæ a se vel a suis decessoribus scripta erant contra fidem catholicam: quem papa Theodorus in sedem restituit; qui, postea reversus ad vomitum et condemnatus ab eodem Theodoro, reversus est in Orientem. Tunc levata sunt corpora sanctorum Primi et Feliciani de arenario via Numentana, et posita in ecclesiam Beati Stephani. Fecit et oratorium sancto Eupillo martyri, deposuit Paulum Constantinopolitanum hæreticum. Fecit episcopos 46. Saraceni capta Damasco Phenicem et Ægyptum occupant. 637. Florebant in Francia hoc tempore tres fratres, Ado, Rado, Dado, qui et Audoenus; qui singuli singula cœnobîa fundaverunt: ex quibus Dado erat referendarius Dagoberti regis. Referendarius autem dicebatur, ad quem publicæ conscriptiones referebantur, ut per eum regis annulo signarentur. Hos ad hoc animarat Eligius aurifex, jamdudum in aula regis Lotharii clarus; qui etiam ex dono Dagoberti regis Solemniacum monasterium construxit: ubi sanctus Remaclus ab Aquitania veniens, se in Christi tyrocinio sub eo exercendum dedit. Sanctus autem Audoenus intra Briegensem saltum cœnobium construxit, quod Résbatis dicitur; in quo sancta Aurea claruit, quam sanctus Eligius monasterio virginum Parisius a se constructo præfecit.

638. Saraceni Jerusalem biennio a se obsessam capiunt; sanctus Amandus Tungrensi episcopatu post habito, verbi instat officio. Sub hoc sanctus Laudoaldus floruit; qui filium Apri viri illustris Lambertum a puero imbuens, in viam Dei induxit. Romaricus abbas, et Goerricus Metensium episcopus clarent. 639. Saraceni Syriam occupant. Judæi in Hispania Christiani efficiuntur. Sisebutus enim Visigothorum rex gloriosissimus plurimas in Hispania provincias, et multas militiæ urbes sibi bellando subjecit, et Judæos in suo regno ad fidem Christi convertit. Saraceni Antiochiam capiunt.

640. Dagobertus filium suum Sigibertum Austrasiis regem mittit, sub tutela Pipini et Chuniberti episcopi. Sanctus Arnulphus ex majore domus Metensis episcopus, et ex episcopo solitarius dormit in Christo. Hic Arnulphus, ait Petrus Damianus, pater Pipini fuit et avus Caroli Magni. Hic non procul a Flandria in Lotharingia ducatum tenebat. Qui, cum uxoris et filiorum affectus postponens, eremum peteret, contigit ut per fluvium Mosellam transitum haberet. Ad cujus pontis medium veniens, ubi fluvius profundior est, ibi anulum suum sub hac fœderis conjunctione projecit. Cum ego, inquit, anulum hunc reperero, tunc ego procul dubio confidam me esse peccatorum meorum nexibus absolutum. Quo facto, eremum petiit, ubi non parvo tempore mundo mortuus, Deo vixit. Interea defuncto Metensi episcopo, electus est; dumque esu carniū abstineret, sicut in eremo consueverat, piscis ei præsentatus est; quem cocus exenterans anulum reperit, quem lætabundus domino suo obtulit. Quem ille statim recognovit. Est autem bidui iter a ponte in quem anulus projectus fuerat, usque ad locum in quo piscis episcopo præsentatus est. Tum vir Dei magis tremefactus, et arbitratus se Deo amplius debitorem, quo magis ejus bonitatem experiebatur; eligens sibi successorem, rursus eremum petiit: ibique defunctus est. Hujus filius Clodulphus post Metensis episcopus, sanctitatem patris imitatus est. Doda, mater ipsius Cleodulphi, Treviris inclusa est. Eadbaldo Anglorum rege mortuo, qui regnavit annis 25, Combertus filius ejus, ex Emma filia regis Francorum susceptus regnat annis 24, vel secundum alios 25. Qui religiosus in Deum, pius in patriam, justus in omnes, omnia templa et sacella deorum complanavit ad solum; præcepitque per omne regnum quadragesimale jejunium observari. Hujus filia Etagota apud Kalam monasterium Galliarum sanctimonialis set sancte vixit. 641. Saracenis Persæ iterum conflagunt et vincuntur; et Hormisda rege eorum fugato Saraceni totam Persidem sibi subjugant.

642. Heraclius imperator moritur, post quem Constantinus filius ejus imperat; qui quarto mense imperii sui, a Martina noverca sua et Pyrrho patriarcha, veneno extinctus est; et Martina cum filio suo Heraclona imperium arripit. Sub quibus Cyrus Alexandria, Sergius et Pyrrhus regis urbis episcopi, hæresim instaurantes, unam operationem in Christo divinitatis et humanitatis, statuunt. Beda statim post Heraclium ponit Heracleonem, cum matre sua Martina: post hos Constantinum fratrem Heraclii, quem dicit regnasse mensibus 7. Sub his autem Paulum Pyrrhi successorem aperta persecutione catholicos partim carceribus, partim exiliis, partim verberibus affecisse. Post Constantinum dicit idem Beda Constantinum filium ejus regnasse annis 28. Sisebodo Visigothorum rege mortuo, Suliulam regnat annis 2. Dagobertus.

Saxonibus contra Winidos sibi auxiliantibus annum tributum quingentarum marcharum eis indulget. Heraclonas, abscisso naso, et mater ejus, abscissa lingua, exsiliantur : post quos Constans qui etiam Constantinus filius Constantini regnat annis 26. 643. Oswaldus rex a Penda Merciorum rege perimitur. Hujus dextera multarum eleemosynarum largitrix cum brachio et cute et nervis incorrupta jacet, toto reliquo corpore in cineres dissoluto. Excitata rebellionem a Penda rege Merciorum, ipse Oswaldus fraternam salutem in pectore gerens, pro animabus fidelium suorum Deo supplicabat. Hujus defuncti brachia cum manibus et capite insatiabilis victoris ira desecta, et stipiti appensa sunt; brachium cum manibus, adhuc inviolata durant. Quæ a fratre Oswio apud urbem Banbamherch composita in scrinio, monstratur pro miraculo. Caput Lindisfarni humatum a fratre, nunc Dunelmi esse dicitur, inter brachia sancti Cuthberti. Ossa reliqui corporis cum regina Ostricula uxor Regebredi regis Merciorum, filia regis Oswii charitate patru ducta, Bardonio monasterio suo, quod est in regione Merciorum, non longe a Lincolnia civitate inferre vellet, expulerunt eam monachi, invidentes mortuo quietem ossium, quia super eos bellico jure regnum acceperat. Sed, nocte intempesta, per lucernam de cælo super reliquias emissam, ultro petierunt, quam ante rejecerant. Ibi ex cadenti sanguine revivuit cespes, quo sanatus est sonipes, et quem affixum sinuosis anfractibus ignis intabundus effugit. Pulviculus lavaturæ reliquiarum ejus mentis impotes sanat. Stipes qui innocentem cruorem susceperat, lotura sua sanitatem tribuit desperatis. Hujus filius Oswinus regnavit post eum annis 27. Judicael rex Britonum gratiam Dagoberti sibi redimit.

644. Haudmar Ammiras templum suum in Jerusalem ædificat : et quia structura nullomodo consistere poterat, suggestionem Judæorum crucem desuper montem Oliveti tolli imperat : et tunc structura stare potuit. In Hispaniis Suitilan ob crudelitatem suam a Visigothis reprobato, Sisenandus per auxilium Dagoberti sublimatus in regem, regnat annis 20. 645. Dagobertus rex moritur in villa Espinensi, pago Parisiensi; sepultusque est in basilica Sancti Dionysii. In quibusdam chronicis dicitur, quod Dagobertus obiit anno Domini 644. De quo per visionem cuidam revelatum est, quod anima ejus ad judicium, et multis sanctis contra eam de exspoliatione ecclesiarum suarum reclamantibus, cum eum mali angeli vellent ad pœnas inferni rapere, interventu sancti Dionysii, cui maxime devotus fuerat, liberata est. Post quem Clodovæus filius ejus regnat annis 17. Sigeberto fratre ejus jam regnante in Austria. Hujus Clodovæi major domus fuit Hércanoaldus. Hic Clodovæus habuit uxorem de genere Saxonum, Bactildem nomine. 646. Sanctus Remaelus sit Trajectensium episcopus. Rodoaldus, frater utæ et avunculus sanctæ

A Gertrudis, archiepiscopus Trevirensis, sanctitate et doctrina claret in eadem urbe; soror ejus Severa abbatissa. Post Rotharith apud Longobardos regnat filius ejus Rodoaldus annis 5. Pipinus major domus moritur : cui succedit filius ejus Gri-moaldus in aula Sigeberti regis. 647. Persa quidam simulans se velle adorare Haudmar, infixio in ventrem ejus gladio perimit eum : post quem Hothmen regnat annis 10.

648. Theodorus papa obiit 2 Idus Maii; et cessavit episcopatus mensibus 5, diebus 18. Post quem sedit 76 Martinus de civitate Tuderrina provincie Thuscie, annis 6, mense 1, diebus 27. Saraceni Africam occupant. Sigebertus rex Radulpho Thuringorum duci bello concurrat. Sanctus Furseus in B Hibernia claruit : qui pro Christo peregrinatus in Gallia, a Clodovæo rege Dagoberti filio honorifice susceptus, Latiniacum cœnobium fundavit. Quem non multo post fratres sui Foillanus et Vultanus pari voto peregrinationis secuti, per Gallias claruerunt. Ex quibus Foillanus dono Gertrudis virginis Fossense monasterium postea fundavit, ubi etiam martyrio coronatus quiescit. Hic Furseus aliquando infirmatus cum se tenebrarum caligine circumdari vidisset : quatuor manus desuper ad se extensas conspexit, tenentes illum per brachia, pennis subvolantes : erant enim sub pennis. Tertium quoque angelum vidit armatum scuto candido, fulgore, gladio ac claritate præcipuum. Hi tres canebant, uno incipiente : *Ibunt sancti de virtute in virtutem : videbitur Deus deorum in Sion (Psal. VIII)*. C Eratque in carmine elevatio, et ad finem positio. Audiebat quoque aliud quasi ignotum canticum multorum millium angelorum, unde pauca vix poterat intelligere. Exierunt autem obviam Christo. Tunc unus ex supernis jussit armato præcedentique angelo ad corpus reducere virum, suamque secum debere deferre sollicitudinem. Illis ergo redeuntibus, tunc primum Furseus se exutum a corpore agnoscens, nolebat reverti, nec ab eis separari. Cui angelus respondit : Ad te completa prædicta sollicitudine revertemur. A vespertina hora usque ad gal-lorum cantum mortuus fuerat. Reviviscens autem, statim petiit et accepit sanctam communionem, vixitque infirmus illo die et altero. Media vero nocte tertia feria manibus in oratione protensis mortuus est : viditque tres illos angelos, duos a lateribus, tertium armatum ad caput. Levantibus illum angelis, audivit unum dæmoniorum dicentem : Antecedamus, et bella ante faciem ejus commoveamus. Tunc cœpit diabolus subtilissime accusare, dicens, scriptum est : *Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt, digni sunt morte (Rom. 1)*. Iste toties consensit quoties non restitit. Angelus : Restitit cum potuit, et cum resistendum putavit. Diabolus : Otiosos sermones sæpe protulit. Angelus : Nisi principalia protuleris crimina, propter minima non peribit. Diabolus : Scriptum est : *Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cœlestis dimittet*

vobis peccata vestra (Matth. xviii), Angelus. Ubi se vindicavit? Diabolus. Non est scriptum, si vindicetis, sed si non remiseritis de cordibus vestris. Angelus. Judicemur ante Dominum. Diabolus. Scriptum est: Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum (ibid.). Hoc iste non implevit. Angelus. Ubi superbivit? Diabolus. Non est scriptum, non superbiatis, sed: nisi conversi fueritis, etc. Angelus. Judicemur ante Dominum. Diabolus confusus recessit. Tunc dixit ei Angelus: Respice mundum. Et respiciens vidit quatuor ignes in acre aliquibus spatiis a se distantes, mendacii, cupiditatis, dissensionis, impietatis et fraudis. Unusquisque accendit alium. Cum ergo timeret Furseius ab illis ignibus, ait angelus: Quod non accendisti, non ardebit in te. Tunc Angelus divisit flammam in duos muros, et vidit Furseius ex adverso quatuor dæmonia, quorum unus dixit: Servus qui scit voluntatem domini sui, et non facit eam, vapulabit multis (Luc. xii). Angelus. Quid de voluntate Domini sui non fecit? Dæmon. Dona iniquorum recepit. Angelus. Credidit quod egissent pœnitentiam. Dæmon. Ante debuit probare pœnitentiam et perseverantiam, et sic suscipere. Et adjecit: Omne delictum, quod non purgatur super terram, in cœlo dixit Deus vindicandum. Hic homo non purgavit se de hoc, nec hic vindictam recipit. Angelus. Quandiu speratur pœnitentia, hominem comitatur Dei gratia. Dæmon. Non est hic locus pœnitentiæ. Angelus. Nescitis occulta Dei judicia: fortassis erit. Dæmon. Scriptum est: Diliges proximum tuum sicut te ipsum (Rom. xiii). Angelus. Vir iste in proximos suos operatus est bona. Dæmon. Non sufficit homini, nisi sicut semetipsum eos dilexerit. Angelus. Fructus dilectionis est, bona operari. Dæmon. Sed verbum diligendo non implevit. Angelus. Judicemur ante Dominum. Dæmon. Promisit se sæculo abrenuntiare, et contra præceptum Apostoli dilexit mundum. Angelus. Non sibi soli dilexit ea quæ mundi sunt, sed omnibus indigentibus. Dæmon. Qualicumque modo diligatur, contra præceptum Apostoli est, et contra sponsionem in baptisimo. Angelus. Judicemur ante Dominum. Dæmon. Scriptum est: Nisi annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram (Ezech. iii). Hoc iste non fecit. Angelus. De hoc tempore scriptum est: Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus pessimum est (Prov. xi). Quando enim auditores despiciunt verbum, lingua doctoris præpeditur, dum videt quod audita prædicatio despicitur. Dæmon. Iste tamen usque ad mortem annuntiare debet veritatem. Angelus. Judicemur ante Dominum. Victis dæmonibus angeli clamabant: Nullus labor durus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria æternitatis acquiritur. Post hæc Furseius vidit duos episcopos Beatium et Medanum loquentes cum eo, et credebat eos mortuos; cumque delectarentur in audiendo cœlestia carmina, ait ad angelum: Magnum est gaudium, hæc auscultare. Cui

angelus: Hoc auditu pro mysterio dispensationis humanæ sæpe privamur; ne quod annuntiando laboramus, dæmonia corrumpendo humana corda dissipent. Tunc vidit illos duos præsules quasi a summo cœli exire, et sibi præcipere redire ad sæculum. Cum autem transiret per ante ignes præfatos, vir unus de igne prosiliens, dæmonibus illum projicientibus super humerum ejus, maxillam suam maxillæ ejus imprimens incendit. Hic erat vir, qui moriens vestimentum suum illi donaverat. Cui Angelus: Quod incendisti, hoc arsit in te, quamvis propter animam ejus liberandam suscepisses. Prædica ergo, quod nil substantiæ peccatoris in peccatis suis mortui suscipiendum est, nec corpus ejus in sancto sepeliendum est loco. Deinde vidit in pectore suum corpus aperiri, et sic revixit. Prædicavit populis Gothorum per decem annos, prædicans in Hibernia cum paucis fratribus, per Britanniam in Saxoniam transvectus, et a rege Sigeberto honorifice susceptus: ubi ei monasterium ædificavit, quod commendavit fratri suo Foillano, et ipse profectus est ad Vultanum eremitam fratrem suum, cum quo faciens annum unum, ad Galliam perrexit. Ibi susceptus est a Clodovæo rege et patricio, et monasterium construxit in loco qui dicitur Latiniacus.

649. Eligius Noviomensis episcopus, et Odoenus Rothomagensis clarent, et Philibertus de Herio insula, et Richarius Pontivensis, et Geremarus Flaviacensis abbates, et Angadrisma secus Belvacum, et Ansegisus filius sancti Arnulphi, cui Begga soror Grimoaldi nupserat. Horum Richarius natus est in villa Crintula provinciæ Pontivæ, qui de rustico factus est vir religione notissimus. Conversus est ad magnam religionem per Caidocum sacerdotem, quem de Hibernia venientem hospitio suscepit. Vescabatur pane hordeaceo cinere commisto, et aqua lacrymis temperata: leprosos balneis fovebat, et eadem post ipsos intrabat. Prædicavit in Britannia. Equo quo utebatur diabolus immisit insaniam, quo per orationem ejus sanato et relicto, deinceps asello usus est. Floruit temporibus Dagoberti regis et filiorum ejus. Obiit vi Kalendas Maii. Vitam vero beati Eligii scripsit sanctus Audoenus. Hic Eligius natus est in territorio Lemovicæ urbis villa Catalansensi, quæ distat a præfata urbe circiter sex millibus. Pater ejus Eucherius, mater vero Terrigia dicta est. In cujus alvo cum ille adhuc esset, vidit mater ejus in visione aquilam valde pulchram supra suum volitare fetum, ac se tertio inclamantem, sibi que nescio quid pollicentem. Traditus est puer viro honorabili Albano fabro aurifici, qui in urbe Lemovica publicam monetæ fiscalis gerebat officinam. Post aliquot annos relicta patria Franciam adiit; et factus est notus cuidam thesaurario regis Clotharii, Bolboni nomine. A quo rege accepto auro et gemmis ad unius sellæ opificium, Eligius inde perfecit duas. Quarum unam perfectam prius obtulit regi, deinde alteram dicens: Quod ex auro superfuerat, ne perderetur huic operi aptavi. Ex

hoc factus est honorabilis in palatio regis. Erat autem statura prolixus, facie rubicundus, cæsarie formosus, crine circillatus, angelici vultus, simplicis et prudentis aspectus. Aurato et gemmato imprimis habitu nitens, zonas habens comptas ex auro et gemmis, lineas metallo rutilas, botas [forte hocas] sarchorum auro opertas, vestimenta omnia pretiosa, pleraque holoserica; ob ostentationem fugiendam intrinsecus ad carnem cilicium. Quæ omnia postea in egentium necessitatibus consumpsit; deinde vilibus vestibus usus est, funiculo cinctus, plerumque propter pauperes etiam exspoliatus: cui rex tunc dabat proprium vestimentum et cingulum: quia sicut animam suam, ita illum diligebat. Unde et illi fecerat mansionem suæ subiectam. Rex quoque Dagobertus pulcher et inclytus, cui in cunctis retro Francorum regibus nullus similis fuit, ita diligebat illum, ut frequenter se ab optimatibus subtrahens, Eligium solus frequentaret: a quo quidquid Eligius postulabat, sine dilatione impetrabat; et omnia expendebat in egenos, et captivos, et debiles. A tempore autem Brunichildis reginæ usque ad tempora Dagoberti Simoniacæ pestis in Gallia viguit: pro qua auferenda tunc sollicite invigilabant Eligius et Audoenus. Tunc electus est Eligius Ecclesiæ Noviomagensi post Acatium ejusdem urbis antistitem: cum quo pariter electus est Audoenus sodalis ejus ad Ecclesiam Rothomagensem. Præfuit autem Eligius Viromandensi metropoli, Tornacensi quoque quondam regali civitati, Noviomagensi quoque et Flandrensi, Gandensi, et Corturiacensi: et in uno die consecrati sunt ipse et Audoenus a Deodato Mettamensi episcopo, tertio anno Clodovei Junioris, die Dominico, ante letaniam. Habebat autem Eligius sequestratum statutum locum, in quo certis quibusque diebus egenos ac debiles intromittens, devote illis serviebat, squalentia capita illis lavans, ac deformem cesariem manu propria radens, potum singulis ac cibum præbens, nudos vestitos dimittens. Quibus exentibus, alios, si adessent, intromittebat: quos similiter refovebat. Quod si plurima turba conflueret aliquando, cunctis similiter faciebat. Singulis autem diebus duodecim sic reficiebat, ipso cum eis hora congrua convescente, ita tamen, ut prius singulis aquam manibus funderet, vinum et panem manu propria præberet. Ædificavit in Noviomono monasterium ancillarum Christi. Corpus sancti Quintini revelavit per eum Dominus. Sed antequam fieret episcopus, erat in palatio regis Mauritius quidam, habitu religiosus, et cantor laudatus; et ob hoc mente tumidus, corde protervus, actione dissipatus. Qui cœpit jactare se inventurum corpus hujus pretiosi martyris: sed mox ut terram sarculo sarrire cœpit, manubrium fossorii manui ejus inhæsit: qui opus cœplum relinquens, sequenti die e manibus suis vernibus ebullientibus miserabiliter expiravit. Hujus sancti martyris corpus cum invenisset Eligius, immenso lumine, et inenarrabili

A odore percussus, vix subsistere potuit. Nam globus splendoris qui tumulo ad ictum ferientis processit, cunctorum astantium obtutibus retusis, partem maximam regionis illius in diei claritatem mutavit. Erat autem media nox, obscura valde et caliginosa. Ex hujus sancti martyris maxilla Eligius dentem pro languentium medela abstulit: et de radice dentis quantitas sanguinis exivit. Clavos quoque miræ magnitudinis in cerebro ejus et cæteris artibus infixos, pro reliquiis abstraxit, et sibi delegavit. Deinde holoserico pretiosissimo corpus martyris obvolutum, cum summa diligentia circa altare transposuit. Tumbam quoque ex auro et argento et geminis desuper miro opere fabricavit. Ecclesiam quoque, quæ videbatur exigua, amplifice decoravit.

B Post hæc grandi labore atque instantia invenit in territorio Medenatense in loco salcisno sanctum martyrem Piatonem. Cui similiter clavos prolixos e corpore ablatos populus in argumentum monstravit. Sue sionis quoque invenit sanctos martyres germanos Crispinum et Crispinianum: quos ex quadam crypta prolato mirifice composuit. Sed et in Belvacensi municipio beatum martyrem Lucianum, quondam collegam sancti Quintini, inventum similiter transtulit atque composuit. Apud Parisius cæcum illuminavit in ponte. Rursus apud Parisius custos Sanctæ Columbæ nuntiavit ei, ecclesiam suam omni ornatu suo nocte a furibus fuisse spoliatam. Tunc Eligius pergens ad oratorium Sanctæ Columbæ, ait: Audi, sancta Columba, quæ dico. C Novit Redemptor meus, nisi cito ornamenta tabernaculi hujus furata reduxeris, spinis allatis faciam januam hanc ita obserari ut nunquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur ab hodie. Quo dicto discessit. Sequenti die custos maturius surgens invenit omnia vela, usque ad minimam pallam, sicut prius fuerant, restituta. Præterea obtinuit apud regem, ut omnia damnatorum corpora, ubicunque invenire potuisset, sive per villas, sive per civitates, licentiam haberet de bargis et rotis et laqueis deponere et sepelire: delegavitque ex collegis suis vespillonès, qui huic curæ insisterent. Igitur cum esset in comitatu regis in partibus Austriæ apud urbem Strato-burgo, invenit hominem ipso die vitam laqueo fuisse, et cui dum sepultura a comitibus pararetur, ipse accessit propius, et cœpit palpare corpus, a summis usque ad ima mulcendo. Cumque sensisset adesse animam, urbane virtutem facti a se repellens, dixit: O quam grande scelus, nisi Dominus adjuvisset, perpetrare poteramus! ut corpus hoc humo tegeremus, cum anima ejus in ipso sit. Quem resuscitatum jussit vestiri, et repausari. Quo audito, insectatores ejus iterum eum ad mortem petebant: quem vix ab eorum manibus eripuit; et se ab ejus collegio subtraxit, propter vitandam gloriam; et chartam securitatis apud regem impetravit pro eo. Hæc sunt autem sepulcra, quæ auro et argento et gemmis fabricavit: Germani, Severini, Piatonis, Antici,

Luciani, Genovesæ, Columbæ, Maximiani et Juliani, A et præcipue beati Martini Turonis : Dagoberto rege impensas præbente ; necnon et tumbam sancti Brictionis, et aliam ubi corpus beati Martini dudum jacuerat ; et mausoleum sancti Dionysii martyris Parisius civitate, et tugurium super ipsum marmoreum miro opere auro et gemmis, cryptamque, et species de fronte, et axes in circuitu throni altaris auro operuit : et posuit in eis poma aurea rotundilia atque gemmata ; lectorium etiam et ostia diligenter operuit de metallo argenti. Sed et tectum throni altaris axibus argenteis operuit. Fecit quoque ripam in loco anterioris tumuli, et altare extrinsecus ad pedes sancti martyris fabricavit, quod pene singulare est in Galliis ornamentum, et in magna omnium admiratione usque in hodiernum B diem. In eadem ecclesia sancti Dionysii sepultus est rex Dagobertus sub arcu in latere dextro.

650. Ita, relicta Pipini, monitu sancti Amandi se et sua Deo devovens, monasterium Nivelense fundavit : eique filiam suam Gertrudem Deo dignam virginem præfecit. Authbertus Cameracensis episcopus claret. (651.) Sigebertus rex de prosperitate prolis desperans, duodecim monasteria hinc inde Deo construxit. In quibus Stabulaus et Malmundarium eminebant ; cooperante sibi in his majore domus Grimoaldo, et Trajectensium episcopo Remaclo ; qui non multo post pertæsus sæcularium tumultuum, in ipso Stabulaus monachicæ vitæ assumpsit habitum. Florebat tunc sanctus Landelinus, qui et Morasus, ab Authberto Cameracensi C episcopo ex prædone conversus ad Christum, et a beato Martino papa ad prædicandum ordinatus, fundator cœnobiorum Lobiensis Alnei, Vallaris, atque Crespiniensis, ubi corpus ejus requiescit cum discipulis suis Adeleno et Domitiano. Florebat etiam tunc Gislenus Cellensis, Madelganus dux, qui et Vincentius Altimontensis, et Sonogoensis, ejusque conjux Waldetrudis Castrilocensis, sororque Waldetrudis Aldegundis Melbodiensis ; Trudo etiam Hasbaniensis in tyronem Christi adulescebat. Præter hos etiam multi de Anglia et Scotia in Galliis peregrinantes, scilicet Erto, Bertuinus, Eloquins. Cœnobium Floriacense a Leodeboldo abbate fundatur ; ubi non multo post corpus sancti Benedicti ab Agilulfo monacho a castro Cassino delatum transportatur. Corpus vero sororis ejus sanctæ Scholasticæ Cenomanis transfertur. Post Rodoaldum Longobardis regnat Aripertus annis novem. (652.) Constantinus imperator a Paulo episcopo Constantinopolitano deceptus, nec unam, nec duas voluntates aut operationes in Christo difinit esse constitendas : quasi nihil velle, aut operari credendus sit Christus. Ob hoc ipse Paulus episcopus altare sedis apostolicæ, quod erat sacram in domo Placidie subvertit. Martinus ergo congregata Romæ synodo episcoporum 105, anathematizat hæreticos. Cirum Alexandrinum, Sergium, Pirrhum, et Paulum Constantinopolitanos

(653.) Sigebertus rex Hildebertum filium Grimoaldi adoptat in filium et in regnum. Constantinus imperator Olympio exarcho ad Italiam misso, impugnat Ecclesiam Dei. Judocus Britonum regis filius spreto mundo et regno, peregrinus et eremita in pago Pontivo requiescit in Christo.

654. Ignis de cœlo cecidit, et timor magnus super homines venit : pestilentia gravissima tribus æstivis mensibus ; cunctis visibiliter apparentibus bono et malo angelo noctu civitatem circumeuntibus : et quoties jussu boni angeli malus angelus venabulo, quod manu ferre videbatur, ostium cujusque domus percussisset, tot ex eadem domo sequenti die interibant. Hoc tempore Sanctus Foillanus Fossensis martyrizatur.

655. Saraceni, capta Rhodo, famosum ejus colossum everterunt : ex cujus ære nongenti cameli onerati sunt. Hoc est unum de septem miraculis mundi. Quomodo enim vel tanta moles ærea fundi potuit, vel fusa levari ?

656. Constantinus imperator, Saracenis navali pugna congressus, ignominiose vincitur. Sigebertus rex Austrasiorum moritur : Dagoberto filio suo admodum parvulo fidei Grimoaldi commendato ; ut in regnum ejus auxilio promoveretur. Post Oswaldum regem, primus Anglorum miraculis claruit, regnavit apud Bernicios frater ejus Wius, et Oswinus filius Ostiti apud Deiros : qui tandem ab Oswino interfectus est, cum bello abstinens suburbanum elanculo concessisset, vir largus, et in Deum devotus. Postea idem Osvius rex Nordanimbrorum facta Deo cœli voto Pendæ Merciorum regi concurret cum exercitu non multo, et inter nimiam Merciorum stragem ipsum regem Pendam perimit, gentemque Merciorum ad Christum converti fecit ; Pictos quoque regno Anglorum subdidit. Ex quo tempore omnibus pene Anglis imperavit, Christianitatem auxit per Angilbertum et Wilfridum episcopos : postremo per Theodorum archiepiscopum. Multa servis Dei construxit habitacula : quorum præcipuum monasterium tunc feminarum, nunc monachorum, ab Eboraco triginta millibus in boreali parte situm, antiquo vocabulo Sceneshall modo Witebi nuncupatur. Quod ab insignis religionis femina Hilda cœptum, Edelfreda ejusdem regis filia multum provexit.

657. Olympius patricius et exarchus missus a Constantino imperatore in Italiam, ut Martinum papam interficeret, vel adduceret Constantinopolim, præcepit spatario suo, ut interficeret eum ad missam, dum communionem sibi porrigeret. Sed Dominus excæcavit spatarium, et non vidit eum, quando communionem dedit Olympio, vel pacem ; quod ipse spatarius postea jurejurando asseruit. Igitur ex necessitate coactus est Olympius cum Martino concordare. Postea ivit cum exercitu contra Saracenos in Siciliam : et peccato faciente, major interitus Romano exercitui provenit ; qui postea totus morbo interiit. Grimoaldus majordomus domino

suo Dagoberto Sigeberti filio attonso, et per Didonem Pietaviensem episcopum in Scotiam directo, Hildebertum filium suum facit Austrasiorum regem. Hothnen amira Saracenorum perempto, Muhamas, ex ammirato ammiras factus, regnat annis viginti quinque. (658.) Franci dolentes super infidelitate Grimoaldi contra filium Sigeberti captum eum Parisius miserunt in carcerem. Nam presentantes eum iudicio Clodovei, Clodoveus vinculum eum in carcere amara morte fecit consumi, filiumque suum juniorem Hildricum regem fecit Austrasiorum. Obiit Ita mater sanctæ Gertrudis. Theodoro episcopo martyrizato, sanctus Lambertus filius Apri comitis episcopatum Trajectensem illustrat gloria nobilitatis, gratia sanctitatis, Atrebatum dum corpus sancti Vedasti transfertur ab Authberto Cameracensi episcopo, presentibus Lamberto Tungrensi, et Audomaro Tarasconensi, aliisque sanctis episcopis et abbatibus, Audomarus, qui præ senio cæcus erat, dum precibus presentium episcoporum, et meritis sancti Vedasti illuminatus esset, ægre ferens liberatum esse a cæcitate, quam pro salute sua sibi a Deo immisam esse gaudebat, rursus ad votum suum excæcatus est. In quibusdam chronicis legitur, Clodoveum regem hoc anno esse mortuum. (659.) Post Olympium directus est Theodorus exarchus, cognomento Calliopa, cum Theodoro imperiali cubiculario: qui tulerunt Martinum papam de ecclesia Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, Constantinopolim: qui missus est Chersonam in exilium, ubi vitam finivit decimo quinto Kalendas Octobris. Fecit episcopos triginta tres. Post quem sedit septuagesimus septimus Eugenius, primus hujus nominis, natione Romanus, de regione prima Aventinense, clericus a cupabulis, annis duobus, mensibus novem, diebus viginti quatuor; benignus, mitis, mansuetus, affabilis omnibus, et sanctitate præclarior. Constantinus imperator Slaviam sibi subigit.

660. Muhamas, Saracenorum ammiras, cum Constantino imperatore firmat pactum, ut Saraceni Romanis solvant tributum per singulos dies numismata mille, et servum et equum. Clodoveus rex corpus sancti Dionysii Parisiensis discooperiens minus religiose, licet cupide, os brachii ejus fregit et rapuit, moxque in amentiam perpetuam incidit. Aripertum Longobardorum rege defuncto, Gobertus et Bertarich filii ejus annum agunt non tam in regno componendo, quam de regno contendendo. Eugenius papa elemosynam in die transitus sui pauperibus, et clero, et familiæ presbyterii in integro erogari præcipit. Fecit episcopos viginti unum. Obiit quarto Nonas Junii, et cessavit episcopatus mense uno, diebus viginti octo. (661.) Post quem septuagesimus octavus sedit Vitalianus, natione Signinensis provinciæ a Campania, annis quatuordecim, mensibus sex. Hoc Vitaliano nuper ordinato, ut ait Beda, Constantinus imperator misit beato Petro Evangelia aurea gemmis albis miræ magni-

tudinis in circuitu ornata. Ipse vero post aliquos annos, id est per Indictionem sextam Romam veniens, obtulit super altare Sancti Petri pallium auro textile. Obiit sanctus Amandus Elnonensis.

Sic enim legitur in titulo de morte ejus: Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi sexcentesimo sexagesimo primo, indictione quarta, epacta quintadecima, concurrente quarto termino duodecimo Kalendas Aprilis, Pascha quinto Kalendas Aprilis, luna vicesima prima, octavo Idus Februarii, die Dominica, luna prima, obiit sanctus Amandus annorum circiter nonaginta, qui natus fuit anno Domini 571, Nonis Maii mensis, in provincia Agritanorum, in pago præfatæ regionis, vocabulo Herbatilico ex patre Sereno, genitrice Amantia, anno septimo, quo Justiniani successor Canus minor cum Sophia conjuge in republica arcem imperii tenebat. Quo videlicet tempore Joannes pontifex Romanæ Ecclesiæ in ordine pontificum sexagesimus tertius cathedram ejusdem urbis anno sui præsulatus octavo gubernabat. In ordinatione beati Gregorii papæ sanctus Amandus vicesimum secundum ætatis agebat annum. In obitu vero ipsius papæ trigesimum quintum; qui fuit annus a Nativitate Domini sexcentismus quintus, regni autem Phocæ annus secundus, sicut Beda refert in chronicis. Fuit autem idem sanctus Amandus Martino papæ familiarissimus. Defunctus est tertio anno pontificatus Vitaliani papæ, octavo Idus Februarii. Exstat ad hunc S. Amandum Epistola decretalis Martini papæ, in qua significatur, eundem Amandum voluisse pastorale obsequium deponere, pro eorum inobedientia, qui presbyteri seu diaconi post suas ordinationes in lapsum inquinabantur: a qua voluntate illum dehortatur idem beatissimus papa, persuadens eum ad patientiam, et commonens, ut nullam eis in delicto compassionem exhibeat, sed lapsos omnes ab officio deponat, et eos in jugem poenitentiam mittat. Si enim, inquit, tales quærimus ad sacros ordines promovendos, quos nulla ruga, nullum vitæ contagium ab ordinibus sacris præpediat, quanto magis si post ordinationem suam in lapsum ceciderit, et prævaricationis peccato deprehendatur obnoxius, omnimodo prohibendus est cum manibus lutulentis atque pollutis mysterium nostræ salutis tractare? Sitque hujusmodi semper juxta sacrorum canonum statuta in hac vita depositus; ut ab illo qui mentis interna scrutatur, nullamque de ovibus errare congaudet, dum aspexit sinceram poenitentiam ejus, in terribili iudicio habeat reconciliatum. Ipse sanctus monasterium, quod dicitur Blandintum, in castro Gandavo construxit: et aliud quod vocatur Martianas, et aliud, cui ipse Lochosa nomen imposuit, seu Rotnace, quod est præfato monasterio pene contiguum: cellulam quoque, quæ nuncupatur Barisiacus; quem locum cum adjacentibus sibi appendiciis Childericus rex et Brunichildis regina illi visi sunt condonasse: ad postremum Elnonæ cœnobio ædificato, ipse ibi-

dem cum suis usque ad diem obitus sui Christo feliciter militavit.

Hic patriam parentesque relinquens in Ora insula, quæ a littore Oceani maris quadraginta distat millibus, transacta jam adolescentia receptus est. In qua per orationem immanem serpentem fugavit. Post hæc Turonis ad S. Martinum perrexit: et ibi comam capitis sui abscindens, clericatus honore functus est. Post hæc percepta benedictione ab abbate loci illius et fratribus, Bituricas perrexit ad Austregisilum: a quo et ab ejus archidiacono Sulpitio receptus est, et cellula ei juxta ecclesiam in superiori muro civitatis constructa est. In qua cilicio tectus et cinere, hordeaceo pane et aqua modica contentus, fere quindecim annis vixit.

Post hæc incidit ei cogitatio, ut limina visitaret apostolorum; quod et fecit assumpto secum uno tantum comite. Ubi per diem sancta loca circuibat, nocte ad sancti Petri revertebatur ecclesiam. Ibi quadam die cunctis egressis substitit ex devotione, tota nocte cupiens vigilare: quem unus ex eustodibus inventum contemptibiliter affectum injuriis eiecit extra ecclesiam. Sedente autem eo in exstasi mentis ante fores ecclesiæ, sanctus ei Petrus apparuit; monens eum in Gallias ad prædicationem redire. Rediens, coactus est a rege et episcopis, episcopus fieri. Captivos vel pueros transmarinos dato pretio redimebat. Spirituali quoque lavacro eos regenerans, litteris affatim imbuere præcipiebat; præmissaque libertate per diversas ecclesias relinquebat. Plures ex eis episcopos vel presbyteros, seu honorificos abbates fuisse, audivimus. Rediens a Roma secundo ascensa nave pervenit ad Centumcellensem locum: ubi dum quadam nocte solus, ut solebat, oraret, immundus spiritus unum e famulis apprehensa manu trahebat ad mare, volens eum ibi demergere. Qui cum traheretur clamabat, dicens: *Christe, adjuva me; Christe, adjuva me.* Cui malignus spiritus insultando respondit. *Qualis Christus? et dum puer, qui trahebatur taceret, ait sanctus Amandus: Dic illi, fili: Christus Filius Dei vivi, crucifixus.* Statim ad hanc vocem inimicus ut fumus evanuit. Nec multo post navigante eo per medium pelagus, et dicente ad nautas verbum Domini, apparuit piscis miræ magnitudinis. Nautæ vero misso rete in pelagus, eundem piscem ceperunt. Cumque epularentur et exsultarent, orta est tempestas valida: cucurrerunt nautæ ad servum Dei; qui jussit eos confidere. Cui in puppi residenti sanctus Petrus apparuit, dicens: *Noli timere, non peribis; nec qui tecum sunt.* Ad quod verbum mox tempestas sedata est. Gaudanenses, qui tunc adhuc idololatræ erant, convertit. Ubi cum propter inediam et sterilitatem loci comites illius solum ibi reliquissent; alimentum sibi labore manuum acquirebat, instans prædicationis officio. Quidam comes ex genere Francorum, nomine Dorthio, in urbe Tornaco resederat, ad dirimendas lites. Et ecce ei præsentatus est reus quidam, quem omnis turba acclamaverat

A esse dignum morte; fuit quidam multis plagis excus, et jam corpore senivivus. Qui decrevit eum patibulo debere affigi; sed Amandus superveniens postulavit, ut ei vitam concedere dignaretur. At ille noluit, sed jussit eum suspendi; qui suspensus spiritum exhalavit. Sanctus autem Amandus perrexit ad patibulum, et depositum de ligno ad suum cubiculum deferri jussit; et fratribus e cella egressis super defuncti corpus incubuit, et orando eum lacrymis illum resuscitavit; lotoque ejus corpore et cicatricibus ita carnem carni restituit, ut de plagis, quas ante pertulerat, nullum indicium appareret; et sic eum ad propriam domum remittens, parentibus restituit incolumem. Per quod miraculum convertit ad Christum. Post hæc transito Danubio, in Sclaviam prædicare perrexit, spe martyrii; et paucis ibi conversis, ad proprias oves reversus est. Rex Dagobertus amoris mulierum plusquam oportebat deditus, omnique spurcitia libidinis inflammatus, sobolem minime videbatur habere: pro qua Dominum sedulo precabatur, et tandem exauditus est. Qua percepta, sanctum perquiri fecit Amandum, quem prius de regno suo expelli jusserat, quia eum pro capitalibus criminibus arguebat; quod nullus episcoporum audebat facere. Qui venit ad regem in villa, cui nomen Clepiaco. Rex illius pedibus prostratus, veniam deprecatur; quem ille citius elevans a terra, clementer indulxit. Ad quem rex: *Pœnitet me valde, quod stulte egerim adversum te; sed precor, ne memineris injuriæ meæ.* Dedit mihi Dominus filium, non meis meritis; quem precor ut sacro fonte digneris abluere, et in filium tibi spirituales suscipere. Quod ille vehementer abnuens, sciens scriptum, militantem Deo non oportere implicari negotiis sæcularibus, et quietum atque remotum palatia non debere frequentare regia, ex conspectu regis abscessit. Statimque rex misit ad eum virum illustrem Dodonem, et cum eo venerabilem virum Eligium, qui tunc in palatio regis sub sæculari debebant habitu: qui persuaserunt ei precibus regis annuere. Moxque puerum dierum quadraginta catechumenum fecit: cumque finita oratione nemo ex circumstantibus respondisset: Amen; aperuit Dominus os pueri, et cunctis audientibus clara voce respondit: Amen, et statim baptizavit eum, dans et nomen Sigebertus. Post hæc ordinatus est Trajectensium episcopus: et per triennium vicos et castella circueiens, verbum Domini instanter prædicabat. Sed multi, quod dictum nefas est! sacerdotes et levitæ prædicationem ejus respuebant; qui secundum Evangelium pulverem de pedibus super eos excutiens, ad alia properabat loca: parvamque reperiens insulam, cui nomen est Canelaus, juxta Scaldum fluvium, aliquantis diebus ibidem cum fratribus habitavit. Sed verbi Dei contemptores per biennium iugens attrivit plaga: ita ut eversæ domus et agri in solitudinem verterentur, et vici et castra destruerentur; nullusque pene in his regionibus remaneret, qui Amandum contem-

pererat prædicantem. Post hæc prædicavit in Vasconia. Cujus prædicationem quidam mimilogus spernens, et ei detrahens, arreptus a dæmone, propriis se cœpit manibus laniare : coactus publice confiteri, quod ob injuriam quam servo Dei intulerat, hæc patiebatur : et in ipso tormento spiritum exhalavit. Post hæc susceptus est hospitio in quadam civitate ab episcopo illius civitatis. Cui dum ipse episcopus more hospitalitatis aquam in manibus funderet, secretius præcepit ministro, ut eandem aquam in sacrario Ecclesiæ custodiret. De qua postea cæcus quidam admonitione ipsius episcopi oculos ablucens, visum recepit. In pago Belvacensi, in loco, cui vocabulum est Rossoton, secus Oronnam fluvium, mulierem cæcam sanavit, quæ auguria et idola semper coluerat, et adorabat arborem dæmoni dedicatam. Præpositum monasterii sui inobedientem, et ob hoc paralyticum factum, benedicens calicem vini, et fragmen panis, et ei mittendo jubendoque, ut inde partem sumeret, sanitati restituit. Muntinolus quidam Ozidinsis urbis antistes, moleste ferens quod locum acceperat a rege ad construendum cœnobium, invidiæ facibus accensus, missis agilibus viris... ut cum injuriis affectum a loco ejicerent, aut eum in eodem loco punirent. Qui venientes ad eum, simulate dixerunt ei, quod deberent ei ostendere locum aptum ad monasterium construendum, et ideo iret cum illis. Quorum fallacia, revelante Deo, illum non latuit. Tandem pervenerunt ad supercilium montis, ubi eum capite truncare disposuerant : et subito orta est tempestas pluviae et grandinis, et ita omnem montis illius locum obtexerunt nubes, ut apparitores illi amisso lumine nil penitus viderent ; spemque vitæ jam nullam habentes, prostrati ejus pedibus veniam postulabant, ut eos vivos sineret abire. Qui orans, lumen eis reddidit, et exterritos ad propria remisit. Sepultus est iste sanctus in cœnobia, quod ipse ædificavit : cui ex nomine fluvii ibi decurrentis Elnonis vocabulum est : quem locum Dagobertus rex illi dedit. Eodem anno, quo sanctus Amandus mortuus est, Constantinus imperator Theodosium fratrem suum occidit : et Grimoaldus dux Taurinatum Godebertum filium regis Ariperti dolo peremit, et ejus regnum arripuit ; sororemque Godeberti uxorem duxit, et regnavit annis 9. Sanctus Nivardus Remensis archiepiscopus, et Reolus successor ejus, et Bercharius martyr, qui fuit primus abbas Autvillarnensium ; sancta etiam Bertha martyr et abbatissa, sanctitate florent in Gallia.

662. Constantinus imperator Italiam petit, multasque Longobardorum urbes capit, Beneventum obsidet ; ibique Grimoaldus rex exercitum ejus graviter atterit. Clodoveus rex Francorum furibundus obit. Hic habuit ex Bathilde regina tres filios, Lotharium, Childericum, Theodericum. Post quem regnavit Lotharius annis quatuor. Hujus Lotharii major domus fuit post Erchanoaldum Ebroinus. Ab hinc Francorum regibus a solita fortitudine et

A scientia degenerantibus, per majores domus disponebatur regni potentia, regibusque solo nomine regnantibus ; quibus moris erat, principari quidem secundum genus, et nihil aliud agere, vel disponere, quam irrationabiliter edere et bibere, domique morari ; et in Kalendis Maii præsidere coram tota gente, et salutare et salutari ; et obsequia et dona accipere, et rependere, et sic secum usque ad alium Maium permanere. Eo tempore Bathildis regina, Lotharii mater, Corbeix et Caxe monasteria Deo construxit. Hæc de transmarinis partibus deprædata in Franciam adducta est, et vili pretio vendita, redempta est a venerabili viro Hircanoaldo, qui tunc palatium gubernabat. Fuit autem de claro sanguine Saxonum, aspectu decora, vultu hilaris, incessu gravis, pudica, sobria, prudens et cauta, humilis et gratiosa : adeoque placuit prædicto principi, ut loco pincernæ eam constitueret. In qua etiam dignitate omnibus senioribus in domo domini sui ita humiliter obsequabatur, ut eorum calcamenta detraheret et detergeret, et aquam ad lavandum afferret, et vestimenta eorum festinanter pararet, absque omni murmure et adulatione, bono et pio animo. Mortua vero uxore Hircanoaldi, voluit idem princeps eam ducere. Quo comperto illa latenter et studiose se subtraxit ab ejus conspectibus. Nam cum vocaretur ad principis cubiculum, illa ut sagax puella secreto se abscondit in angulo domatis ; et super se jecit pannos vilissimos, ita ut nemo putaret illic aliquem latere potuisse. Ea igitur non inventa, princeps duxit alteram. Tunc illa iterum quæsitâ inventa est, sed a principe non contacta. Postea per Dei gratiam facta est uxor Clodovei regis filii Dagoberti, et merito. Erat enim et ipsa de sanguine regio. Faciebat autem eleemosynas multas ecclesiis et pauperibus, per manum Genesii abbatis, quem rex ei in adjutorium dedit, qui tunc erat assiduus in palatio ; qui postea factus est Lugdunensis episcopus. Ex hac regina genuit Clodoveus Clotharium, qui post eum regnavit. Tunc temporis Parisiensis episcopus erat Crodebertus, vir venerabilis, et apud Rothomagum sanctus Audoenus. Ex eo tempore Burgundiones et Franci in pace uniti sunt ; qui antea dissidebant. Hæc regina pestem Simoniacam a Francia extirpavit : et impiissimas exactiones publicas cessare fecit ; quæ adeo populum gravabant, ut multi filios suos magis optarent mori, quam vivere. Construxit cœnobium sanctimonialium in pago Parisiaco, nomine Kalam (*Chelle*), in insula Maternæ fluminis ; et eidem cœnobia dedit monumentum regis chartæ, sigillo suo, et filiorum regum signatæ. In qua charta per invocationem sanctæ Trinitatis interminata est et per diem tremendi judicii ut nemo per succedentia tempora rector quilibet ejusdem loci quidquam de his villis, quas in usus diversos ejusdem cœnobia habitantium contulerat, subtraheret, aut beneficiario exinde haberet. Quod qui fecisset, poenis infernalibus cum Juda nequissimo et cupidissimo tradere-

tur sine fine puniendus. Hujus monasterii primam matrem constituit Bertilam religiosam valde famulam Christi, quam de monasterio Jothro evocavit. *Æ*dicavit etiam in pago Ambianensi monasterium Corbeia; quod villis et prædiis magnifice instruxit. In quo primum patrem instituit Theudofredum virum venerabilem, quem de monasterio Luxovio vocavit; qui postea factus est episcopus. Philiberto virò sanctissimo abbati monasterii Gemmatici, silvam magnam ex fisco regio concessit, ad monasterium construendum. Laigoberto abbati Turdionensis monasterii dedit villam unam cum multis talentis auri et argenti; ipsum quoque regale cingulum, quo cingebatur. Monasteriis Fontenellæ et Logio plurimum beneficia dedit. Luxovio et reliquis Burgundiæ monasteriis villas plurimas, et pecuniam innumerabilem contulit. Jothro monasterio, unde sacras virgines cum Bertila ad Kalam accersivit, dedit Villam novam in pago Virmandensi, cum multis aliis beneficiis. Monasterio sanctæ Faræ, villam unam cum multis aliis muneribus. Immunitates concessit ecclesiis præcipuis, id est Sancti Dionysii, Sancti Germani, Sancti Medardi, Sancti Petri Fossarensis, Sancti Petri Latiniacensis, Sancti Amandi, Sancti Martini. Captivos homines vendere prohibuit; et præcepit per singulas urbes Francorum, ut nullus in regno Francorum captivum hominem in aliud regnum transmitteret. Multos captivos redemit, multos relaxavit, multos in monasterio transmisit. Viros et puellas de gente sua, quas ipsa nutrierat, regularem vitam ducere instituit. Basilicas SS. apostolorum Petri et Pauli Romæ multis muneribus honoravit. Romanis reclusis et pauperibus multa dona direxit.

Orta tandem contentione inter Francorum proceres pro superbia Sigibranni episcopi, pro qua et ipse occisus est, desideratum meruit adimplere propositum; deductaque a quibusdam senioribus regni proceribus ad monasterium Kalam, religionis ibi habitum suscepit. In hebdomada sua ministrabat in officio coquinæ, sicut et cæteræ sorores, et munditias faciebat, etiam plusquam cæteræ sorores, inquinamenta stercorem propriis manibus mundans. Incidit tandem in iliacam passionem; de qua tamen auxilio Dei et medicorum sanata est. Appropinquante autem obitu suo, visio ei præclara ostensa est. Scala ei videbatur erecta stare ante altare beatæ Dei genitricis Mariæ, cujus cacumen cælos attingebat, et per ejusdem gradus se comitantibus sanctis angelis secreta cælestia penetrare. Habebat autem quamdam filiulam, quam ex fonte sacro susceperat, pro qua Dominum exoravit, ut ante se moreretur; quod et factum est, cujus mortem ipsa statim secuta est. In exitu autem animæ ejus a corpore, divinus splendor in ipsius corpusculo clarissime coruscavit; visus est a circumstantibus angelorum chorus ei obviam advenisse, et cum eis fidelissimus amicus ejus Genesis episcopus: visique sunt angeli animam ejus remigio

alarum et manibus elevatam in cælum portasse. Monasterium vero Kalæ primo construxit Clotildis regina uxor Clodovæi magni, quem sanctus Remigius baptizavit: et construxit illud in honore sancti Georgii. Sed quia ambitus Ecclesiæ illius strictior erat, et magno sanctimonialium gregi non sufficiens, eam Bathildis regina everti fecit, et ampliorē construi. Præfata quoque Clotildis neptis Gondobaldi regis, non solum virum suum, sed et multos Francorum proceres ad fidem Christi adduxit, et Ecclesiam Sancti Petri Fossatensis cœnobii construxit. Uxor quoque Childeberti regis Ultrogocles nutrix fuit orphanorum, consolatrix pupillorum, sustentatrix pauperum, et fidelium monachorum adjutrix. Sed et Radegundis regina uxor antiquioris Clotharii regis, ut supra dictum est, relicto marito vivo sacrum velamen suscepit.

665. Constantinus imperator imperium a Constantinopoli in urbem Romam transferre nititur; sed a Constantinopolitanis ei resistitur.

664. Constantinus Romam venit; et omnia quæ erant in ære ad ornatum civitatis deposuit; et discooperuit ecclesiam Sanctæ Mariæ ad Martyres, quæ erat operta tegulis æreis; quæ omnia misit Constantinopolim. Qui dum reverteretur, tales afflictiones imposuit populo Calabriae et Siciliae, Africae et Sardiniae, per diagrapha seu capita, atque nauticationes per annos plurimos, quales nunquam a sæculo fuerunt, ut alicui spes vitæ non remaneret. Sed et vasa sacra, et cimelia sanctarum ecclesiarum auferens, nil dimisit. In Anglia inter Anglos et Scotos magna de observatione Paschæ fit disceptatio, mediante Oswui rege glorioso, qui etiam assensit Anglis Pascha celebrantibus more Romano. Obiit sancta Gertrudis Nivellensis Sisevando rege Visigothorum mortuo, regnat Chintilam annis sexdecim. (665.) Erchombertus rex Anglorum obit, post quem regnat Egebertus filius ejus annis 9 vel 8. Hic Egebertus filios patris sui Elbertum et Egelbritum, aut interemit, ut dicitur, aut interimi æquanimitèr passus est.

666. Obiit S. Eligius Noviomensis episcopus. Lotharius rex Francorum puer moritur: post quem frater ejus Theodericus in regem ab Ebroino sublimatur. Frater autem ejus Hildericus regnabat in Austrasia. (667.) Theodericus rex propter insolentiam Ebroini a Francis repudiatur; et frater ejus Hildericus rex Austriæ a cunctis ad regnandum evocatur. Porro Theodericus et Ebroinus tonsurantur: et Theodericus Parisius in cœnobio S. Dionysii, Ebroinus in Luxovio relegantur. Hilderici major domus erat Vulfoaldus. Hic in parochia Viridunensi super Mosam cœnobium Sancti Michaelis archangeli fundavit.

668. Theodorus archiepiscopus, et Adrianus in Anglia florent, viri docti, et qui omnem litteraturam in visceribus medullis imbiberant: a Vitaliano papa in Angliam directi. (669.) Constantinus imperator, qui et Constans, omnibus suis exosus, Syracusis

occiditur a suis in balneo, 15 die mensis Julii, in-
 dictione 12, cujus filius Constantinus post eum im-
 perat annis 17. (670.) Mizius quidam in Sicilia
 tyrannidem meditatus, mox extinctus est. Vitalia-
 nus papa fecit episcopos 97, et obiit vi Kalend.
 Februarii; et cessavit episcopatus mensibus 2, die-
 bus 13. Post quem septuagesimus nonus sedit
 Adeodatus, natione Romanus, ex monachis, annis
 4, mensibus 2, diebus 5. Fuit benignissimus et mi-
 tissimus, ita ut omnes homines a majore usque ad
 minimum libenter susciperet; et quod unusquisque
 postulabat, impetrabat. Tunc Mezetius in Sicilia
 arripuit sibi regnum: cujus caput latum est Con-
 stantinopolim. Oswi Nordanimbrorum rege de-
 functo, Egfridus filius ejus regnat annis 15. Hic
 erat minor filius ejus legitime susceptus, Edeltridæ
 uxoris sanctissimæ meritis, quam suis commen-
 datior; in hoc tamen prædicandus, quod eidem
 reginæ vacare volenti serenus indulxit; quod bea-
 tum Eadbertum in episcopum plorando promeruit.
 Beatum tamen Vilfridum exulare fecit. Hibernien-
 ses, genus hominum innocens, et genuina simplici-
 tate nihil unquam mali moliens, vasta clade pro-
 trivit. Imperium autem Merciorum amisit, fugatus
 in bello ab eorum rege Ethelredo, Pendæ filio.
 Grimoaldus rex Longobardorum, cum nono die post
 phlebotomiam, arrepto arcu, columbam percutere
 nisus esset, vena brachii ejus rupta est; et super-
 ponentibus ei medicis venenata medicamina defun-
 ctus est. Post quem Tharith, filius Aripert regis,
 divinitus a peregrinatione revocatus, et a Longo-
 bardis in regnum relocatus, regnavit annis 17. Hoc
 tempore claruit sanctus Præjectus Arvernensis
 episcopus et civis; martyrizatus a proceribus
 ejusdem urbis, in ultionem Hæctoris Massiliensium
 patricii, ab Hilderico Francorum rege perempti,
 propter injustitias Arvernensi Ecclesiæ ab eo illa-
 tas. In territorio Cameracensi virgo Dei Maxelendis
 pro voto virginitatis servando Harduinum amato-
 rem suum fugiens, ab eodem martyrizatur; qui
 mox excæcatus, post triennium ab ea illuminatus
 est. (671.) Constantinus imperator fratres suos ha-
 bens suspectos, ne sibi conregnarent, nasos eorum
 abscidit. Hoc tempore quidam in Britannia a morte
 resurgens, multa quæ vidit de locis pœnarum et
 igne purgatorio enarravit, de quo Beda sermonem
 facit. Erat paterfamilias in regione Nordanim,
 quæ vocatur Incimmemmaum, qui primo noctis
 tempore defunctus diluculo revixit, et observantes
 se in fugam convertit. Uxor tamen ejus, quamvis
 nimis pavida esset, mansit. Cui ille: Noli timere.
 Surrexi a morte, qua tenebar: et permissum est
 mihi iterum apud homines vivere: sed multo aliter
 vivendum est mihi a modo quam prius. Statimque
 surgens abiit ad oratorium villæ, et usque ad diem
 oravit; et tunc divisit substantiam suam in tres
 partes, e quibus unam conjugi, alteram filiis tra-
 didit, tertiam statim pauperibus. Non multo post
 ad monasterium Maltos pervenit, quod Tuido flu-

A mine circumcingitur, jaccepta tonsura secretam
 mansionem ab abbate accepit et ibi usque ad mor-
 tem in mirabili conversatione permansit. Narrabat
 autem hæc: « Quidam lucidus aspectu, et clarus
 veste me ducebat. Incedebamus taciti contra solis
 ortum solstitialem: devenimus autem ad vallem
 latissimam, longissimam, profundissimam, quæ
 erat a læva nostra, et habebat unum latus flammis
 ferventibus nimium terribile, aliud autem ferventi
 grandine et frigore nivium omnia perflante nimis
 horrendum; utrumque plenum animabus quæ vi-
 cissim hinc inde jactabantur cum impetu. Nam
 cum unum sufferre non possent, in aliud transilie-
 bant: et cogitabam intra me quod infernus esset.
 Ductor autem meus cogitationi meæ respondens:
 B Non, inquit, ut putas, hic est infernus. Et cum
 progredieremur, vidi loca tenebris ita densis re-
 pleta, ut nihil omnino viderem, præter speciem et
 vestem ductoris mei: et ecce crebri flammarum
 globi ascendentes de puteo, et rursus decedentes
 in eundem. Et statim ductor meus disparuit, et
 me solum reliquit. Erant autem fastigia flammarum
 plena spiritibus hominum instar favillarum cum
 fumo ascendentium et relabentium, et fetor into-
 lerabilis cum illis ebulliebat. Interea turba dæmo-
 num cachinnans et insultans, quinque animas ho-
 minum educebat in tenebras. E quibus unus attonsus
 erat ut clericus, quidam laicus, quædam femina:
 et descendunt cum eis in medium baratri ardentis.
 C Quidam autem spiritus de abyssu illa ascendentes,
 afflantes ignem putidum oculis et naribus, et ore,
 forcipibus igneis quos portabant, minitabantur
 comprehendere me; sed tamen me tangere non
 poterant; et ecce quasi fulgor stellæ micantis in-
 ter tenebras, post me apparuit. Illic erat ductor
 meus, qui mox eos fugavit: qui conversus ad dex-
 teram cœpit me ducere ad ortum solis brumalem;
 et mox in lucem serenam eductus, vidi murum
 permaximum, cujus longitudinis et altitudinis
 quasi nullus terminus videbatur: in quo nulla ja-
 nuæ, vel fenestra, vel ascensus videbatur: et statim
 nescio quo ordine fuimus in summo, et erat ibi
 subtus campus latissimus et lætissimus, flosculis
 vernantibus et odore suavissimo plenus, et luce
 D clariore solis meridiano: in quo agmina albatorum
 plurima; et sedes multæ lætantium. Et cum me
 inter illos duceret, cogitabam hoc esse regnum cœ-
 lorum, ut putas. Et procedens inde, aspicio multo
 majorem luminis gratiam, et vocem cantantium
 suavissimam audio, et odorem sentio permagnifi-
 cum. Et cum me intraturum sperarem, mox ductor
 meus gressum retorsit via qua veneram; et nobis
 revertentibus ait: Vallis quam aspexisti, est locus
 in quo examinantur et castigantur animæ differen-
 tium confiteri et emendare scœlera sua usque ad
 mortem: et tunc pœnitentes et confitentes de cor-
 pore exeunt: qui tamen omnes in die judicii per
 misericordiam Dei ad regnum cœlorum perveniunt.
 Multos autem ante diem judicii liberant eleemosynæ

et jejunia et orationes viventium; et præcipue celebratio missarum. Puteus autem quem vidisti, est os gehennæ, in quem qui semel ceciderit, nunquam liberabitur. Locus florifer est ipse in quo recipiuntur animæ exeuntium a corpore cum bonis operibus; non tamen tantæ perfectionis, ut statim mereantur in regnum cælorum intrare: qui omnes in die iudicii illud intrabunt. Quicumque autem et opere et cogitatione perfecti sunt, mox ut exeunt de corpore, ad regnum illud perveniunt. Ad cuius vicinia pertinet ille locus, in quo sonum cantilenæ dulcis, et odorem suavissimum hausisti. Ego autem ad tempus a te abscessi, ut quid de te fieri deberet, agnoscerem. Et cum detestarer iterum vivere in corpore, subito me vivere inter vos, nescio quo ordine, vidi. Hæc narrabat ille, non passim omnibus; sed illis tantum, qui vel tormenta æterna timent, vel gaudia æterna concupiscunt. In vicinia cellæ illius habitabat quidam monachus, et presbyter sanctus, nomine Englis, qui nunc usque in Hiberniæ insula solitarius est: ultimam ætatem pane cibario et aqua sustentans; per quem cognita facta sunt, quæ ille viderat. Rex etiam Adnilfridus vir undecunque doctissimus, illum studiose audiebat: qui et ipse tandem in monasterio supradicto monachus factus est; cuius monasterii tempore illo abbas erat vir sanctus, et presbyter Hedivaldus, qui nunc episcopus est Lindisfarnensis. Dicebatur autem frater, qui hæc viderat, Driectelinus: qui sæpissime in flumine proximo se immergebat, ad restinguendum calorem corporis, ita ut etiam crustæ glacierum circa ipsum de veste sua defluerent. Nam vestimenta humida et algida de flumine nunquam deponebat, donec de suo corpore calefierent et siccarentur. Cui cum diceretur, quare tantam asperitatem frigoris pateretur, respondebat: Frigidiora ego vidi. Et cum diceretur ei, quare tantam austeritatem continentis teneret, respondebat: Austeriora ego vidi.

672. Saraceni Siciliam invadunt; et multam stragem faciunt in populo; et omne æs, quod Syracusis erat, allatum de Roma, et prædam nimiam tulerunt Alexandriam. Amatus episcopus Senonensis a rege Theodorico gravi et irrevocabili exsilio diu tribulatur.

673. Egbertus rex Anglorum expeditionem in Pictos agens, cum omnibus fere copiis ab illis interemptus est. A qua expeditione futurorum præsciens Cuthbertus eum retinere tentavit; qui et in ipsa hora qua mortuus est, interfectum vaticinatus est. Huic successit frater ejus Lothar, qui et Lotharius, a lite mala regnum ingressus. Nam infestante eum per 15 annos filio Egberti Edrico, novissimo jaculo corpus trajectus, inter medendum animam efflavit. Hic Lotharius innocentes illos, quos frater suus Egbertus occiderat, martyres pro palatos irrisit. Egbertus tamen factum istud ingemuit, et matri fratruelium partem insulæ Tanatos ad ædificandum monasterium concessit. Hic Lotharius regnavit annis 12. (674.) Iris apparuit in cælo

A mense Martio et tremuit omnis caro; ita ut omnes dicerent, quod consummatio esset. Theodorus in Anglia synodo habita, multa constituit Ecclesiæ utilia. Hic scripsit Pœnitentialem librum, mirabili et cauta discretione distinguens modum pœnitentiæ singularum culparum: de quo libro in hoc loco pauca excerptenda. Gradus non debemus facere ante altare. Incensum incendatur in Natali sanctorum, pro reverentia diei; quia ipsi sicut lilia dederunt odorem suavitatis. Laicus non debet in ecclesiis lectionem recitare, alleluia dicere; sed psalmum tantum, aut responsoria, sine alleluia. Episcopo licet in campo confirmare si necesse sit. Episcopus non debet abbatem cogere ire ad synodum, nisi aliqua rationalis causa sit. Sacramentum non est accipiendum de manu sacerdotis, qui oblationes vel lectiones secundum ritum implere non potest.

De hac sententia ambigi potest, utrum semper tenenda sit. Quid enim, si infirmus in extremis laborans alium non invenit, a quo communionem accipiat? Quanti hodieque sacerdotes idiotæ in Ecclesia tolerantur? [Presbyter fornicans, si postquam compertum fuerit, baptizaverit; iterum baptizentur illi quos baptizavit.] Et hanc sententiam miror quomodo non damnaverit Ecclesia: cum etiam illi quos baptizant hæretici in forma Ecclesiæ, rebaptizandi non sint. [Si quis presbyter ordinatus deprehendit se non esse baptizatum, baptizetur et ordinetur iterum; et omnes, quos prius baptizavit.]

Hic quæri potest, utrum aliquis recte possit baptizari a non baptizato, et videtur in necessitate quilibet a quolibet baptizari posse, dummodo in fide et in forma Ecclesiæ baptizet, qui baptizat. Potest enim nondum baptizatus fidem habere, sive ignorans se adhuc baptizatum, sive scienter adhuc differens baptismum suum. [In monachi ordinatione abbas debet missam agere, et tres orationes super caput ejus complere; et septem dies velet caput suum cuculla sua; et septima die abbas tollat velamen, sicut in baptismo presbyter solet infantium auferre velamina; quia secundum baptismum est, juxta iudicium Patrum; in quo omnia peccata dimittuntur, sicut in baptismo. Presbyter potest abbatissam consecrare in missæ celebratione.] Hoc hodie solis episcopis reservatur. [In abbatis ordinatione episcopus debet missam agere, et cum benedicere inclinatum cum duobus vel tribus testibus de fratribus suis: et det ei baculum, et pedules.] Alibi legitur dandum ei esse baculum, et regulam. [Secundum Græcos, licet presbytero virginem sacro velamine consecrare, pœnitentem reconciliare, facere oleum exorcizatum, et infirmis chrisma, si necesse est. Secundum Romanos, non licet, nisi episcopo soli. Item Græci simul benedicunt virginem et viduam, et utramque consecrant. Romani non velant viduam. Gregorius Nazianzenus dicit secundum baptismum esse lacrymarum. Non licet baptizatis cum catechumenis manducare, nec osculum eis dare: quanto magis gentilibus vel Judæis.]

De osculo non eis dando, satis videtur rationi consentaneum; sed de convivio communicando, non ita; cum Petrus a Paulo reprehensus sit, quod Judæis absentibus cum gentibus manducabat (*Galat. II*): illis autem præsentibus, se a convictu Gentium subtrahebat; et beatus Jacobus osculum dedit illi non baptizato, qui cum ipso passus est. Ergo nec in tali casu osculum catechumenis est negandum.

[Secundum Romanam Ecclesiam, mos est monachos homines religiosos defunctos in ecclesiam portare, et cum chrismate ungere in pectore, et ibi pro eis missas celebrare; et cum cantatione portare ad sepulturam, et humo vel petra operire. Prima, et tertia, et nona, et trigesima die pro eis missa agatur, et exinde post annum; quia Dominus die tertia resurrexit, et hora nona emisit spiritum; et per dies triginta Moysen planxerunt filii Israel (*Deut. xxxiv*). De anniversario non reddit rationem, sed potest vici, quod significat diem Judicii post annum hujus sæculi; in quo omnes sumus ressurecturi. [Propinquos mortui oportet jejunare septem diebus, et oblationem offerre ad altare, sicut in Jesu filio Sirach legitur (*Eccli. xiv*); et pro Saul filii Israel jejunaverunt (*II Reg. I*). Dionysius Areopagita dicit, blasphemiam Deo facere, qui missas offert pro malo homine. Augustinus dicit pro omnibus Christianis esse faciendum; quia vel eis proficit, vel offerentibus et petentibus. Si peccaverit abbas, nec episcopo licet tollere possessionem monasterii, sed mittat eum in aliud monasterium, in potestatem alterius abbatis. Monacho non licet votum vovere sine consensu abbatis; sin minus, frangendum. Secundum Græcos, mulier potest oblationem facere ad altare, non secundum Romanos. In Dominica Græci et Romani navigant et equitant: pacem non faciunt, neque in curru pergunt, nisi ad ecclesiam tantum, nec balneant se. Græci in Dominica non scribunt publice, sed pro necessitate in domo seorsum. Græcorum monachi servos non habent; Romanorum habent. In peste mortalitatis Græci et Romani dicunt ipsos infirmos visitandos esse sicut Dominus præcepit. Græci carnes morticinorum non dant porcis; pelles tamen et coria, et calceamenta, et lanam et cornua, accipere licet, non in aliquo sancto. Lavatio capitis potest in Dominica esse; et in lixiva pedes lavari licet. Sed consuetudinis Romanorum non est hæc lavatio pedum. Si homo vexatur a diabolo, et nescit aliquid, nisi ubique discurrere et occidit seipsum, potest orari pro eo, si ante religiosus erat: pro aliis non licet. Virum licet uxorem dimittere propter fornicationem, et aliam accipere. Illa vero si voluerit pœnitere, post duos annos alium accipiat. Mulierem vero non licet virum dimittere, licet sit fornicator, nisi forte pro monasterio intrando. Basilus hoc judicavit. Mulier adultera, si vir ejus non vult habitare cum ea, et illa vult monasterium intrare, quartam partem suæ hæreditatis obtineat. Non licet viris feminas habere monachas,

A nec feminis viros, tamen non destruamus quod consuetudo est in hac terra. Si mulier in captivitate ducta fuerit, vir ejus quinque annos expectet; similiter et mulier, si viro talia contigerint. Si vir alteram duxerit, prima de captivitate reversa, accipiat eam, posteriorem dimittat. In tertia propinquitate carnis, secundum Græcos, sicut in lege scriptum est (*Levit. xviii*), licet nubere; in quinta secundum Romanos. In tertia solvunt postquam factum fuit. Ergo in quinta generatione conjungantur. In quarta, si inventi fuerint, non separentur; in tertia, separentur. Maritus non debet uxorem suam nudam videre. Puella quatuordecim annorum sui corporis potestatem habet; puer usque ad decimum quintum non habet. Si prægnantem mulierem quis comparat liberam, liber est ex ea generatus. Rex si alterius regis terram habet, potest donare pro anima sua. Inventio in via tollenda est; si inventus fuerit possessor, reddatur. Qui pro homine mortuo jejunat, seipsum adjuvat. Infirmis licet omni hora cibum et potum sumere, quando desiderant, vel possunt. Romani reconciliant pœnitentem intra absidem, Græci extra. Reconciliatio ideo in hac provincia non est; quia publica pœnitentia non est. Et Nicæna synodus, et Joannes papa, et canones Gallicani continere videntur quod clerici in adulterio deprehensi, aut ipsi confessi, aut ab aliis revicti, ad honorem redire non possunt. Quæ est ista justitiæ inimica benignitas, palpare criminosos, et vulnera eorum usque ad diem judicii inducta servare? quæ pietas omnia uni parcere, et omnes per exemplum malum in discrimen adducere? Non ita suadet beatus Cyprianus, dicens: « Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat; nec premit delicta, sed fovet. » Item: « Imperitus est medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat; absconditum in profundis virus, dum servat, exaggerat. » Item Chrysostomus: « Imperitus est medicus, qui ante digestam putredinem, superducit vulnerum cicatricem. » Sanctus Faustus in *Epistola*: « Perdit gratiam consecrati, quid ad officium vult exercitari mariti. » Qui invitatus ad agendam pœnitentiam in monasterium mittitur, quid aliud, quam impœnitens dicendus est? Huc usque de *Pœnitentiali* Theodori: nunc ad historiam revertamur.

675. Stulus Sarracenorum contra Constantino-polim applicuit, qui dum per aliquot annos Christianis inaniter concurrissent, in redeundo ex magna parte demersi sunt. (676.) Sarracenis et Arabibus cum Romanorum exercitu congressis, occisa sunt Sarracenorum triginta millia. Hildericus rex feritate morum suorum accendit in se odia Francorum: a quo sanctus Leodegarius Augustodunensis episcopus in Luxovium retruditur. Adeodatus papa fecit episcopos 46; obiit vi Kal. Julii, et cessavit episcopatus mensibus quatuor, diebus quindecim. Post ejus transitum tantæ pluvie in Italia, et tanta tonitrua fuerunt, qualia nulla ætas hominum

memorat, ut etiam homines et pecora fulminibus interirent; et nisi per litanias, quæ quotidie fiebant, Dominus propitiatus esset, non potuissent homines triturare, vel in horreis frumenta recondere; in tantum, ut ex ipsis pluviis denuo legumina renascerentur, et ad maturitatem devenirent, quod valde mirum fuit. (677.) Post hunc octogesimus sedit Donus papa, natione Romanus, anno uno, mensibus 5, diebus 10. Hic reperit in urbe Roma in monasterio Bætiano hæreticos Nestorianos, monachos Syras, quos per diversa monasteria monachos Romanos constituit. Atrium quod est ante ecclesiam beati Petri magnis marmoribus stravit.

Hujus tempore Ecclesia Ravennas sedi apostolicæ se subjugavit, quæ se ab ea separaverat causa Antiocephaliæ, cujus Ecclesiæ præsul Reparatus statim obiit: qui dum electus esset, apparuit stella a parte orientis, a galli cantu usque mane per menses tres: cujus radii cælos penetrabant, in cujus visione omnes gentes mirabantur: quæ postquam disparuit in semetipsam reversa, maxima mortalitas a parte orientis secuta est.

678. Callinicus architectus ab Heliopoli Syriæ ad Romanos confugit, ignemque marinum adinventit; quo usi Romani Sarracenorum naves exusserunt; et una cum animabus eorum prorsus incenderunt, et sic victoria potiti sunt. (679.) Donus papa fecit episcopos sex et obiit xxx Idus Aprilis; et cessavit episcopatus mensibus duobus, diebus 15. Post quem octogesimus primus sedit Agatho, natione Siculus, annis duobus, mensibus sex, diebus tribus. Hic fuit benignus, mansuetus, hilaris et jucundus. Hic ultra consuetudinem arcarius Ecclesiæ Romanæ efficitur, per semetipsum causas arcarii disponens, emittens de suscepta per nomenclatorem manû sua, vel oblatas obumbratas. Inter Romanos et Sarracenos pax in triginta annos confirmata est; ita ut Sarraceni Romanis auri libras tria millia, et viros captivos quinquaginta, et equos, nobiles quinquaginta, annuatim solverent. Bodilo Francus, quem Hildericus rex ad stipitem ligatum cædi præceperat, Hildericum in venatione exceptum, cum Blithilde uxore ejus prægnante interficit, et Theodericus regno restituitur: cujus domus major efficitur Leudesius Hircanoaldi filius, consilio Leodegarii episcopi, aliorumque principum, ut ait Eginardus. Gens vel genus Merovingorum in Hildericum defecit; diu tamen jam ante nullius vigoris erat. Nam et opes et potentia regni penes præfectos erant palatii, qui majores domus dicebantur. Rex villam habebat perpetui redditus, qui, quocumque eundum erat carpento ibat, quod bobus junctis et lubuco trahente, more rustico trahebatur.

680. Ebroinus a Luxovio egressus, misit ad S. Audoenum, pro consilio capiendo; qui hoc solum ei mandavit: De Fredegunde tibi subveniat in memoriam. Tunc Martinus, et Pippinus filius Ansegisili, duces Austrasiorum, venerunt contra

A Eburnos; quos Ebroinus fugavit. Martinus fugit Laudunum Clavatum: cui Ebroinus juravit super capsas vacuas, quod eum non occideret: cui credens ille occisus est. Igitur Ebroinus insidiatores suos premit, super Theodericum regem irruit, thesauros ejus et Ecclesiæ diripit, Leudesium majorem domus perimit. Clodovæum quemdam fingens esse filium Lotharii regis, regem sibi constituit; ad ejus sacramentum quoscumque potest, minis et blandimentis impellit. Agatho papa suscepit divalem jussionem principum, secundum suam postulationem. Pro qua relevata est quantitas pecuniæ, quæ solebat dari pro facienda ordinatione pontificis; sic tamen, ut si contigerit post ejus transitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi post decretum generale introducatur in urbem regiam, secundum antiquam consuetudinem; ut cum eorum scientia et jussione debeat ordinatio provenire. Chintilam rege defuncto, Tholgan filius ejus regnat adhuc puer apud Visigothos annis quatuor. Gens Bulgarorum a Scythia egrediens debacchatur per Thraciam Bathara duce: quibus occurrens Constantini exercitus turpiter ab eis fugatus est, et graviter attritus: et adeo per Romanam rempublicam eorum incursus invaluit, ut Constantinus cum eis facta pace, annua pacta eis solvere sit coactus. Ab hinc ergo Bulgarorum regnum cœpit. Agatho papa infirmatus, arcarium, juxta consuetudinem, instituit. Luna eclipsin pertulit mense Junio, die octavo, et gravissima mortalitas subsecuta est eodem mense, et Augusto, et Septembri, in urbe Roma, qualis nec aliorum temporibus pontificum fuisse memoratur; ita ut parentes cum filiis, et fratres et sorores binata per lecta ad sepulera deducerentur. (681.) Sexta synodus universalis apud Constantinopolim congregatur, episcoporum centum quinquaginta: in qua Georgius Constantinopolitanus ab errore Monothelitarum revocatur. Macharius vero Antiochenus, et cuncti duas voluntates et operationes in Christo negantes, anathematizantur. In ipsa synodo exurgens Basilius Trecensis episcopus, orarium ei abstulit, jubente synodo et principe; et anathematizantes eum foras synodum projecerunt: et thronum ejus et Stephanum ejus discipulum Romani clerici cervicibus extulerunt foras synodum.

D Eadem hora, et ante, telæ aranearum nigerrimæ in medio populi ceciderunt; ut omnes mirarentur, quod sordes hæresum expulsæ sunt, et Deo auxiliante unitæ et mûndatae sunt Ecclesiæ. In locum vero Macharii ordinatus est Theophanius abbas Boras insulæ Siciliensis. Macharius vero cum suis amatoribus, id est Stephano, et alio Anastasio presbyteris, Leontio exdiacono missi sunt Comam in exilium, et inclusi. Deinde ablata sunt de diptychis ecclesiarum, et de picturis ecclesiæ, ubicumque esse poterant, nomina patriarcharum, Cyri, Sergii, Parvi, Pauli, Petri. Tunc Joannes episcopus Portuensis, qui erat ex missis domini papæ, die Domi-

nico in octavis Paschæ, in ecclesia Sanctæ Sophiæ, publice coram principe et patriarchis missas latine celebravit. (682) Sanctus Leodegarius ab Ebroino capitur, et cum fratre suo Gerino, graviter affligitur. Gerinus non multo post lapidibus obruitur. In Italia tribus æstivis mensibus gravissima hominum mortalitas facta est. Illa scilicet de qua in anno tertio ante istum, ex gestis Romanorum pontificum, post eclipsin lunæ narratum est. Post Muhamiam, apud Saracenos regnat Greith filius ejus annis tribus. (683.) In Anglia claret Edeltrüdis regina, Annæ regis Anglorum filia; quæ tribus viris nupta, virgo permansit; ejus mortuæ corpus post undecim annos sepulturæ suæ (secundum Bedam), cum veste qua involuta erat, incorruptum inventum est. Agatho fecit episcopos 18, et obiit die quarto mensis Januarii, et cessavit episcopatus anno uno, mensibus septem, diebus quinque. (684.) Post quem octogesimus secundus sedit Leo junior, secundus hujus nominis, natione Siculus, mensibus decem, diebus septemdecim; vir eloquentissimus, in divinis Scripturis sufficienter instructus, Græce Latineque eruditus, cantilena et psalmodia præcipuus, lingua scholasticus. Hic suscepit sextam synodum nuper celebratam, in qua condemnati sunt Monothelitæ: a qua hæresi postea resipuerunt Anastasius presbyter, et Leontius diaconus. Hic Leo fecit constitutum, ut qui ordinatus fuerit archiepiscopus, nullam consuetudinem pro usu pallii, aut diversis officiis Ecclesiæ, persolvere debeat. Hujus tempore, mense Aprili, die 16, indictione II, luna tota pene nocte sanguineum vultum habuit, et post galli cantum cœpit paulatim delimpidari. Hic primus in Junio ordinavit. Ordinatus est a tribus episcopis, Ostiensi, Portuensi, Belliternensi; quia Albanensis Ecclesia episcopum non habebat. Fecit episcopos 23. Ravennas Ecclesia censura imperatoris sub ordinatione sedis apostolicæ restituta est: scilicet, ut qui in ea electus fuerit episcopus, in urbem Romanam veniat ordinandus. Egfridus rex innoxiam Hiberniæ gentem graviter depopulatur. Tholgane a Wisigothis propter levitatem pueritiæ reprobato, et in clericum tonsurato, Chinthasindus regnat annis 20. Leo junior papa mortuus est v Nonas Julii, et cessavit episcopatus mensibus undecim, diebus viginti duobus.

685. Post quem sedit octogesimus secundus Benedictus junior, secundus hujus nominis, natione Romanus, mensibus decem, diebus duodecim. Hic ab ineunte ætate sua Ecclesiæ militavit; et sic se exhibuit in presbyterii dignitate, ut decet virum suo nomine dignum. In ecclesia Beati Valentini fecit coopertorium super altare cum clavis in fiscellis, et in circuitu palergium crisenclavum pretiosissimum: et in ecclesia Beatæ Mariæ ad Martyres coopertorium purpureum, cum cruce et gemmulis, et quatuor auro clavos, et in circuitu palergium holosericum pulcherrimum. Hic una cum clero et exercitu suscepit mallones capillorum domni Justi-

niani et Heraclii filiorum principis: et jussionem, in qua significabat, eosdem capillos direxisse. Hujus tempore apparuit stella noctu juxta vergilias per dies aliquot, cœlo existente sereno, inter Natale Domini et Theophaniam, omnimodo obumbrata velut luna sub nube. Item mense Februario post natale sancti Valentini, ab occasu exiit stella meridie, et in partes orientis declinavit; et post mense Martio mons Vesuvius in Campania eructavit per dies, et omnia loca circumquaque præ multitudine cineris ipsius exterminata sunt. Hic dimisit omni clero post obitum suum, et monasteriis, et diaconis, et mansionariis, auri libras triginta. Fecit episcopos duodecim. Obiit viii Idus Maii; et cessavit episcopatus mensibus duobus, diebus quindecim. Gizith mortuo Marhuan regnat Saracenis anno uno. Theodericus rex Ebroinum in gratiam recipit, ejusque consilio synodum episcoporum cogit; quorum multos ex sententia Ebroini episcopatu privat, alios irrevocabili exilio damnat. Sub hac persecutione sanctus Lambertus a Trajectensi episcopatu amotus, in cœnobio Stabulaus quietis otium expetiit; ubi per annos septem habitavit securus. Sanctus Leodegarius diu cruciatus ab Ebroino, post famem et carceris squalorem, post oculorum evulsionem, post plantarum concisionem, post linguæ et labiorum abscissionem, tandem capitis obruncatione martyrium consumnavit. Ansegisus pater Pipini a Gunduino perimitur; quem ipse inventum et nutritum de sacro fonte susceperat, et ad maximos honores militiæ provexerat. Lothar, qui et Lotharius, rex Anglorum, jaculo vulneratus, ut supra dictum est, inter medendum moritur: post quem regnat Egdric, qui et Edricus, Egberti filius, annis duobus non plenis; inimicos perpetuos habens Edunallam cum fratre Mollone; qui Mollo compulsus fugere in quoddam tugurium, incenso illo inter flammam animam ructavit. Tunc sex annis rex non fuit in Cantia. Egfridus rex Nordannimbrorum, maritus Edeltrüdis reginæ, a Pictis, ut supradictum est, hoc anno perimitur. Post quem frater ejus Alfridus regnavit annis 19, in summa pace et gaudio provinciæ, excepto quod magnum Vulfridum persecutus est. Picti et Scoti et Brittones Anglos nimis premunt; et libertatem, quam olim per Anglos perdididerant, recipiunt, et multam Angliæ partem invadunt. Sanctus Amatus Senonensis episcopus a Theodorico rege, consilio Ebroini exsiliatur. Sanctus Kilianus Scotus Vintiburgensis episcopus claret.

686. Joannes papa quintus hujus nominis, natione Syrus, ex Antiochiæ provincia, sedit octogesimus quartus, anno uno, diebus quatuordecim. Hic juxta priscam consuetudinem in Ecclesia Constantini electus est, et exinde in episcopio introductus. Begga, relicta Ansegisi, se et sua Deo mancipat, et monasterium Andennense fundat. Constantino imperatore mortuo, Justinianus filius ejus imperat annis decem. Post Maruhan Saracenis regnat

Habdalam anno uno. Legitur in gestis Romanorum pontificum, quod tempore Joannis papæ Justinianus pacem constituit cum Saracenis decennio, terrarumque; et provincia Africæ subjugata est Romano imperio. Joannes papa dimisit omni clero, et monasteriis, et diaconiæ, et mansionariis mille solidos et nonaginta. Fecit episcopos 15. Obiit, et cessavit episcopatus mensibus duobus, diebus quatuordecim. (687.) Post hunc octogesimus quintus sedit Conon, oriundus ex patre Thrace, sed educatus apud Siciliam. Deinde Romam veniens, et eidem Ecclesiæ militans, sedit mensibus undecim. Erat aspectu angelicus, veneranda canitie, sermone verax, ætate perfectus, animo simplici, quietis moribus, religiosæ vitæ. Nunquam se in causas actusque sæculares commiserat. Hic absque consensu cleri, ex immissione malorum hominum, Constantinum diaconum Ecclesiæ Syracusanæ hominem pravum et tergiversutum rectorem constituit in patrimonio Siciliæ; sed et mantulos. . . . . : autem ei dedit. Sanctus Cuthbertus episcopus Anglorum obiit. Habdimelech Saracenis imperat annis 22. Inter quem et Justinianum pax convenit, ut Saraceni solvant Romanis singulis diebus mille numismata, et servum, et equum. Vulfredo majore domus mortuo, Pipinus filius Ansegisi principatur in Austria cum duce Martino; quibus congressus Ebroinus, ut supra dictum est, Martinum peremit, et victoriam obtinuit. Apud Longobardos post Pertharith, Caniperth ilius ejus regnat annis duodecim. Egdrice Anglorum rege mortuo, externi reges gentium regnum Angliæ disperdunt et discindunt annis quatuor, vel secundum alios annis sex. Conon papa longa infirmitate detentus obiit xi Kalendas Octobris, et cessavit episcopatus mensibus duobus, diebus 23.

688. Post quem octogesimus sextus Sergius, natione Syrus, de Antiochiæ regione ortus, ex patre Tiberio in Panormo Siciliæ. Hic Romam veniens, sub Adeodato papa, studiosus et capax erat in officio cantilenæ: ex qua gratia usque ad episcopatum ascendit per ordinem. Cum hoc electi sunt Theodorus archipresbyter, et Paschalis archidiaconus. Theodorus vero se humiliavit et quievit; Paschalis autem volebat, donec coactus eum recepit. Qui tamen clanculo non cessabat mittere Ravennam, et promittere Joanni exarcho cognomento Platin, centum auri libras. Qui Romam veniens, non potuit Paschalem adjuvare: quia jam Sergius confirmatus erat; sed tamen aurum promissum exegit ab ecclesia Sancti Petri. Pro qua re Sergius cantaros et coronas, quæ pendebant ante altare Beati Petri, deponi fecit, et pignori tradi. Sed non propter hoc exarchus flexus est, donec auri centum libras accepit. Paschalis non multo post ab archidiaconatu depositus est, non solum pro hac re; sed etiam pro aliqua incantatione, et lucis quos colebat; et sortibus, quas cum aliis respectoribus tractabat; et in monasterio retrusus est, post quin-

quennium impænitens defunctus. Zacnarias autem protospatarius missus a Justiniano hæretico, ut Sergium papam mitteret Constantinopolim, abscondit se sub lecto pontificis præ timore Romanorum, ne eum occiderent; ubi præ timore perdidit sensum; quem tamen papa confortabat; qui cum injuriis et contumeliis a Roma expulsus est. Hic Sergius in sacrario Beati Petri invenit capsam argenteam in loco obscurissimo multæ annositatis, ita ut argentea non appareret, et Deo revelante; in quo sigillum erat expressum, et in sigillo plumatum holosericum superpositum, quod stauraci dicitur. Quo ablato invenit crucem diversis lapidibus pretiosis exornatam: de qua tractos quatuor petales, in quibus gemmæ clausæ erant miræ magnitudinis, ineffabilem portionem ligni Dominici invenit repositam. Quod lignum die Exaltationis sanctæ crucis adoratur, et osculatur ab omni populo. Hic constituit, ut hora confectionis Dominici corporis, *Agnus Dei* a clero et populo decantetur: et ut in die Annuntiationis Domini, et Dormitionis, et Nativitatis sanctæ Dei Genitricis, et sancti Simeonis, qui Hipapanti dicitur, exeant litanie a Sancto Adriano, et ad Sanctam Mariam populus concurrat. Hic corpus primi Leonis papæ divina revelatione transposuit. Hic ordinavit Bertoaldum archiepiscopum Otavianæ, et Clementem, id est Villebrordum Frisonum. Fecit episcopos centum et septem. Sedit annis tredecim, mensibus octo diebus viginti tribus. Innocentia et meritum sancti Leodegarii multis miraculis declaratur.

689. Justinianus pacem cum Saracenis factam solvens, mala eis intulit, sed pejora ab eis pertulit. Ebroinum majorem domus Neustriæ Francos opprimentem Ermenfridus perimit, et ad Pipinum confugit. Waratho pro Ebroino major domus constituitur. Justinianus pacem cum Bulgaribus factam solvit, eisque concurrens primo vincit, post ab eis exceptus, vix evasit. Inter Pipinum et Gislemarum Warathonis filium apud Naumurum castrum pugna committitur: nec multo post Gislemaro divinitus punito, et Warathone mortuo, Bertharius gener Warathonis fit major domus regis. (690.) Franci a Berthario aversi, affectant per obsides amicitiam Pipini, eumque instigant contra Bertharium. S. Audoenus, et Theodorus Anglorum archiepiscopus, et S. Amatus obierunt. Theodericus rex simul cum Berthario, Pipino congressus vincitur. Bertharius a suis perimitur: Theodericus a Pipino capitur. (691.) Pipinus Neustriam sibi subjugat: et sub Theoderico solus toti regno principando statum rerum meliorat: S. Lambertum in Trajectensi præsulatu relocat, Wicred filius Egberti regis religione et industria confortatus, gentem Anglorum ab oppressione exterorum liberat, et super eos regnat annis 6, cum apud suos invidiam pressisset industria, et apud hostem pacem locasset pecunia; magna spe civium allectus in regem. Hic domi civilis, bello invictus, religione Christianissimus,

potestatem suam amplissime porrexit. S. Remaclus obiit. Alahis dux, fatigato Cuniperth, regnum Longobardorum arripit, quem Cuniperth in bello peremit. Willebrordus cum sociis duodecim veniens ab Anglia, sanctitate claret in Gallia.

692. Beatus Ansbertus post beatum Audoenum fit Rothomagensis episcopus. Hic fuit de pago Vilcassino, et patrimonio, vocabulo Calorgio. Huic desponsata fuit Andragesina virgo, filia Roberti viri illustris, et geruli annuli regis Clotarii. Qua orante, ut speciositas ejus in deformitatem vertetur, mox leprosa apparuit. Adhibebantur medici; sed quanto plus laborabant, tanto turpior apparebat. Sciscitatur ejus pater, si vellet in virginitate permanere; respondet se semper hoc desiderasse. Lætificatus sponsus ejus Ansbertus, dissociabilem condit libellum, ut jam non sua sed Christi sponsa vocaretur. Quo facto mittitur sancta Angadersina Rothomagum ad sanctum Audoenum; a quo consecrata et velata, pristinae pulchritudini restituta est.

Deinde efficitur gubernatrix cœnobii Oratorii, quod situm est juxta muros urbis Belvacii. Post hæc cum beatus Ansbertus coram rege Clothario et principibus musica instrumenta audiret, aiebat sibi: O bone conditor, quale erit diligentibus te, canticum indeficiens angelorum audire in cœlis, si talia sunt cantica hominum in terris! Post hæc factus est monachus in Fontanellæ monasterio, sito in pago Rothomagensi super Sequanam; ubi tunc præerat beatus Vandregisilus, qui et Vando, Ansegisi majoris domus ex Valchiso fratre nepos; qui duo præclara cœnobîa Fescannum et Fontenellam construxit. Hic videns Ansbertum acuti ingenii, diversorum voluminum ei copiam tribui fecit. In conventu orationi prior omnibus se præsentabat. Rogavit etiam beatum Vandregisilum, ut licitum sibi foret, in opere quotidiano cum licentia patris extra solitum fratrum opus insistere. Presbyter consecratus est a beato Audoenus. Prædixit Theoderico adolescenti, quod rex futurus esset. Ad cujus prophetiæ fidem, ager in quo tunc erat, sub hiemali tempore viridem produxit herbam, cæteris agri partibus perpetuo viridiorem. Post beatum Vandregisilum, qui fuit abbas annis fere viginti, electus est Lambertus Tavernensis. Theodericus autem rex largitus est patrimonium suum ultra Rhodanum, in regione Provinciae, ut monasterio Fontanellæ ministraret in oleo et cæteris necessariis. Hic Lambertus postea factus est episcopus Lugdunensis, post beatum Genesium: et beatus Ansbertus tunc factus est abbas Fontanellæ post eundem Lambertum. Erat in vestitu vilis, in cibo mediocris. Constituit in suo monasterio xenodochium imbecillium ac decrepitorum pauperum, in quibus duodecim pauperes reciperentur: et alias duas domos infirmorum, in quibus octo reciperentur. Sub prædicto autem Lamberto Erembertus Tholosæ episcopus, et sanctus presbyter Condredus, et anachoreta de Britannia insula, facti sunt mona-

chi in Fontanellæ monasterio. Post beatum Audoenum sanctus Ansbertus episcopus factus est. Morabatur tunc rex in villa Clepiaco, in pago Parisiaco: cujus consessor erat sanctus Ansbertus, cum de regni negotiis tractaretur. Factus episcopus, crevit gratis, decrevit metallis. Quadam die expletis missarum solemnibus, cunctos cives Rothomagenses, tam nobiles, quam ignobiles, introduci jussit ad præparata convivia: ubi cunctis disposite recumbentibus, ipse ad mensam pauperum resedit. Census qui de villis publicis canonico ordine ad partem pontificis persolvi consueverat, in restaurationem ecclesiarum presbyteris indulgit. Dedit privilegium monachis Fontanellensibus, ut semper ex semetipsis abbatem eligerent: in quo tamen privilegio alligavit eos sub vinculo anathematis, si vel ipsi, vel posterorum a Regula sancti Benedicti deviant: quod privilegium factum est anno Incarnationis Domini 682, anno Theoderici 16, episcopatus beati Ansberti 5, indictione x, in urbe Rothomago, in synodo generali. Corpus beati Audoeni transtulit in editiorem locum ecclesiæ Sancti Petri in suburbano Rothomagi: et condidit super ejus sepulcrum repam miræ magnitudinis, auro et argento et gemmis adornatam, in die Ascensionis Domini; completisque missarum solemnibus plebem innumeram invitari fecit ad convivium. In quo convivio ipse servivit pauperibus et egenis. In hoc convivio de dato ipsius refecti sunt omnes cives Rothomagi, et habitatores monasteriorum circumadjacentium, clerici, et sanctimoniales. Incusatus apud Pipinum principem, jussu ejusdem deportatus est in exilium, apud Altum montem, quod situm est in territorio Hagauvo super Samberrem fluvium, cui tunc præerat Haldulfus abbas. Quod exilium humiliter subiit nullo exstante crimine; memorans, quod alicubi legerat: Magni viri multa patiuntur; et ut alios doceant, nati sunt in exemplum. Reconciliatus apud regem, petiit ab eo humiliter, ut licitum foret sibi, corporis sui membra post mortem ad monasterium referri. Eo mortuo, cum sudarium capiti ejus imponeretur, visus est aperuisse oculos. Lampas ante ejus sepulcrum a fidelibus accensa, incessanter non solum ardebat, sed etiam redundabat: ita ut sub ea poneretur vas, in quo ejus redundantia refundetur. Superiori tempore ponere debuimus, quod hic ponimus. Florebat eo tempore sanctus Hildevertus natus in civitate Meldensi, cui episcopus præfuit. Quinquennis traditus est sancto Faroni, sacris litteris imbuendus. Convicia sodalium patientissime portabat. Ex quo presbyter a sancto Farone factus est, semper cilicio ad carnem usus est. Monitu sancti Faronis monasterium petiit: post beatum Faronem episcopus factus est. Juxta urbem Meldensium habebatur ecclesia Sanctæ Crucis, in qua quondam sepultum fuerat corpus sancti Faronis. In hujus ecclesiæ atrio Meldenses mortuos suos sepeliebant. Accidit autem, ut quidam maligni viri beatum Hildevertum peterent, ut in illo atrio sibi-

aliam ecclesiam liceret ædificare, quod et factum est. Sed idem templum avaritiæ studio fabricatum nocte præcedente qua in crastinum dedicari debebat, funditus corruit. Quo timore perterritus beatus Hildevertus, et pœnitentia ductus Romam adiit ad Bonifacium papam, ut pœnitentiam sibi injungeret super hoc peccato : qui post satisfactionem ab illo missus est ad prædicandum. Introiens autem per singulas demos, dicebat, Pax huic domui, pax ingredientibus et egredientibus : et sic verbum incipiens ad finem usque complebat. Hoc faciebat usque Hierosolymam, progrediens et revertens. Septimo anno egressionis suæ retulit papæ quæ gesserat. Rediens autem in Galliam cum auctoritate domini papæ, in loco qui dicitur Latiniacus, invenit monachum, nomine Furseum, sanctitate præcipuum, cui angelus Domini per visum asstitit, dicens : « Hildevertus episcopus mane venturus est ad te; cui a Domino peccata noveris esse dimissa. Vide ergo, ut eum suscipias cum honore. » Ad hunc cum veniret sanctus Hildevertus, projecit se ad pedes ejus. Quod ille videns, ruit in faciem suam. Deinde pervenit Hildevertus in vicum quemdam septimo ab urbe Meldensium milliario; ubi Ecclesiam in honore Beatæ Mariæ ipse fundaverat, quam postea dedicavit, et ibi missam celebravit : eumque ibidem manibus utrantos (2) extraxisset, apposuit eos radio solis, et sustentati sunt ab eo trium horarum spatio. Deinde suscitavit quemdam puerum sine baptismo mortuum, quem baptizans vocavit Aldebertum, ex nomine patris sui, quem juxta se mandavit sepeliri, septimo anno postea moriturum. Mortuus est autem beatus Hildevertus 7 Kal. Junii. Horum duorum corpora beatus Majolus abbas ex revelatione angelica postea levavit de terra, ipse et episcopi plurimi.

693. Theodericus rex Francorum obit, post quem Clodovæus filius ejus regnat annis 4, vel secundum alios annis duobus. Theodericus autem regnavit annis novemdecim, qui Clodovæum istum genuit ex regina Clothilde. Bertharius autem, de quo supra dictum est, qui fuit gener Warathonis, fuit statura pusillus, et stultus, et inutilis. Saraceni Romanos gravissimo bello atterunt. Ewaldus abbas et Ewaldus niger presbyteri, venientes ab Anglia, martyrizantur in Gallia, et jussu Pipini sepeliuntur in Colonia.

694. Pipinus Raboldum ducem Frisonum bello vincit : et Willebrordum genti illi ad prædicandum dirigit. Killiani Vintiburgensis episcopi discipulus Aruval, Adamanus abbas, Adelmus, et Wintfridus episcopi clarent in Anglia.

695. Justinianus hæreticus sanctam sextam synodum infirmare nititur; Sergium papam sibi resistantem Ecclesia deturbare frustra molitur. Eclipsis hora diei tertia facta est, stellis in cœlo clare apparentibus. (696.) Beda venerabilis presbyter

et monachus claret in Anglia, tricesimum ætatis annum agens. (697.) Leo patricius Justinianum regno privat; eumque naso et lingua truncatum exsiliat, et regnat annis tribus. Hoc tempore dicit Beda sanctum Cuthbertum obiisse, hoc modo loquens in libro De temporibus. [Reverendissimus Ecclesiæ Lindisfarnensis in Britannia, ex anachoreta antistes, Cuthbertus, totam ab infantia usque ad senium vitam miraculorum signis inclytam duxit : cujus corpus humatum post annos undecim incorruptum, velut eadem hora defunctum, simul cum veste qua tegebatur, inventum est : quod in libro De vita et virtutibus ejus prosa nuper, et hexametris versibus ante aliquot annos, ipsi signavimus.] Clodovæus rex puer mortuus est : post quem regnavit Hildebertus, qui et Childebertus, frater ejus, annis 18, vel secundum alios 17. Cujus major domus fuit Grimoaldus Pipini filius, ex uxore nobili Plectrude : ex qua et genuit idem Pipinus Drogum ducem Campaniæ. Willebrodus a Sergio papa Clemens agnominatus, et episcopus Frisonum consecratus, ex domo Pipini, sedem episcopalem statuit apud Ultrajectum, id est Vulcarum oppidum, qui de Britannia gentis Anglorum fuit. Sanctus Killianus episcopus cum discipulis suis Cholomanno et Tholmano, martyrizatur apud Viziburch castrum Ostrofranciæ, a Geilana uxore Gotberti principis Wiziburgensium : quæ timebat separari per eum a viro suo; quia Killianus eum arguebat, quod uxorem quondam fratris sui haberet. Horum mors cum diu omnes lateret, ipsa Geilana et percussoribus martyrum arreptis a dæmonio, eorum confessione divulgata est.

698. Sanctus Ursmarus per interventum Hildulfi principis, Lobiense cœnobium ad regendum suscepit. Synodus Aquileiæ facta, ob imperitiam fidei, ut ait Beda, quintum universale concilium a Justiniano magno, et Vigilio papa Constantinopoli celebratum, suscipere diffidit, donec salutaribus Sergii papæ monitis instructa consensit. Sanctus Lambertus Pipinum principem increpare ausus, quod pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ uxori suæ superduxerit, a Dodone fratre ipsius Alpaidis Leodii martyrizatur, et Trajecti tumulatur; eique sanctus Hugbertus episcopus subrogatur. Beda dicit Leonem imperasse annis tribus; sed in chronicis non computantur in imperio ejus, nisi anni duo. Huic Leoni Tiberius, qui et Absimarus, nasum abscidi fecit, et eum in custodia retrudi : et post eum imperavit annis septem.

699. Drogo filius Pipini dux Campaniæ moritur, et Grimoaldus frater ejus a Pipino major domus statuitur in aula regis Childeberti : eique filia Raboldi Frisonum ducis Theosinda in uxorem datur. Hic Grimoaldus ex concubina genuit Theudoaldum. Mortuo Cuniperth Longobardorum rege, Luitperth filius ejus puer regnat, Ansprandum tutorem habens. Dodo interfecto sancti Lamberti pessimo do-

(30) *Chirothecas intelligit.*

lore cruciatur, a vermibus consumitur, et ob intolerabilem fetorem in Mosam fluvium projicitur: omnesque hujus culpæ complices infra annum divinitus puniuntur. Percussor vero sancti martyris fratri suo congressus, alter ab altero perimitur.

700. Romani pervagantes Syriam, perimunt ducenta millia Saracenorum, Regimbertus dux Taurinensium Anspradum tutorem regis Luitperti bello superat, et anno uno regnat.

701. Terbellis Bulgaribus dominatur. Mortuo Regimberto, Aripertus filius ejus, Ansprando in congressu victo, Luitpertum regem capit et perimit: Ansprandum in Bajoariam fugere compellit filiumque ejus juniorem Luitprandum ad patrem suum fugere permittit, et annis novem regnat. Chintasindus senio confectus regnum Visigothorum dimittit. Post quem regnat filius ejus Flavius Resisvindus. Sanctus Benedictus abbas Anglorum obiit.

702. Sergius papa obiit vi Idus Septembris, et cessavit episcopatus mense uno, diebus viginti. Post quem octogesimus septimus sedit Joannes, quintus hujus nominis, natione Græcus, annis tribus, mensibus duobus, diebus duodecim; qui fecit episcopos sexdecim. Justinianus, de exilio fugiens, ad Cajanum regem Avarorum se contulit.

703. Cajanus pecunia corruptus a Leone imperatore, cum vellet Justinianum ei proderet, Justinianus ad Terbellem regem Bulgarorum fugit. BEDA. Gilvifer dux gentis Longobardorum Beneventi Campaniam igne et gladio et captivitate vastavit. Admissis donariis plurimis cum sacerdotibus, Joannes papa Sergii successor, universos redemit captivos et hostes domum redire fecit, cum non esset, qui eis resisteret. Qui Joannes obiit, et cessavit episcopatus mensibus quinque, diebus octodecim. (704.) Post quem octogesimus octavus sedit alius Joannes, sextus hujus nominis, natione Græcus, de patre Platone, annis duobus, mensibus sex, diebus septemdecim; vir eruditissimus et facundus. Hujus temporibus Aripertus rex Longobardorum donationem patrimonii Alpium Scotiarum, quod ab eadem gente detinebatur, aureis litteris exaratam, beato Petro reformavit. Hic Joannes inter alia opera illustra, fecit oratorium sanctæ Dei Genitricis opere pulcherrimo, intra ecclesiam Beati Petri. Alfredo Nordanimbrorum rege mortuo, Osredus regnat annis duodecim; qui puer annorum octo regnare incæpit, et totam vitam suam turpiter sanctimonialium stupris exegit, et tandem cognatorum insidiis occisus est. (705.) Justinianus exsul auxilio Terbelli Bulgarorum regis regnum recipit; Leonem, qui locum ejus occupaverat, et Tiberium successorem ejus, qui eum de regno ejectum, toto quo ipse regnabat tempore, in eadem civitate in custodia tenuerat, cepit, et in medio circi coram populo jugulari præcepit. Callinicum vero patriarcham erentis oculis misit Romam; et dedit episcopatum Cyro, qui erat abbas in Panto, eumque alebat exulem. Hic Justinianus quoties a naso sibi abscisso de-

fluentem reumatis guttam detergebat, pene toties aliquem ex his, qui contra eum conspiraverant, jugulari jubebat. Imperavit autem secundo cum Tiberio filio annis septem, secundum Bedam annis sex. Joannes papa fecit episcopos novemdecim, obiit xv Kal. Novembris, et cessavit episcopatus mensibus septem. Post quem octogesimus nonus sedit Sisinnius, natione Syrus, diebus viginti. Hic adeo podagricus fuit, ut non cibum manibus propriis sumere valeret; sed constans erat animo, et curam habens de habitatoribus urbis hujus: et calcareas pro restauratione murorum perquiri fecit. Fecit episcopum unum in insula Corsica. Morte repentina defunctus est, et sepultus octavo Idus Novembris; et cessavit episcopatus mense uno, diebus 18. (706.) Post quem nonagesimus sedit Constantinus, natione Syrus, annis sex, diebus quindecim. Sub hoc facta est Romæ fames valida per annos tres; post quam tanta fuit ubertas, ut præterita inopia oblivioni traderetur. Eodem tempore Felix archiepiscopus Ravennas lumine privatus est a Justiniano, et missus in exilium in Pontum: quia fuerat auctor seditionis contra eum. Selavi Italiam infestant.

707. Cohered et Offa reges Anglorum Romam veniunt: ibique in monachos attonsi, Christo serviunt. Offa rex Merciorum fuit tunc temporis potentissimus. (708.) Justinianus pacem cum Bulgaribus pactam solvit: eisque congressus vix evasit. Picti et Scoti Paschalis observantiæ ritum suscipiunt. (709.) Post Abdimelech Saracenis imperat Ulid annis septem. Hildeberto monarchiam regni Francorum tenente, archangelus Michael apparens Auber o Abrincatensi episcopo, monuit semel et iterum, ut in loco maris, qui propter eminentiam sui Tumba vocatur, fundaret ecclesiam in memoriam sui, volentis talem venerationem exhiberi sibi in pelago, qualis exhiberetur in monte Gargano. Interim taurus a latrone furtim raptus in illo loco religatur. Unde episcopus tertio admonitus, ut in illo loco fundamentum jaceret, ubi taurum religatum inveniret: et sicut eum terram pedibus protrivisse videret, sibi ecclesiæ ambitum duceret, ecclesiam in honore sancti Michaelis instituit in loco, qui modo dicitur In periculo maris. Usitatus autem dicitur mons Sancti Michaelis. Et sciendum, quod de veneratione sancti Michaelis in monte Gargano, cujus memoria recitatur semel in anno in Martyrologio tertio Kalendas Octobris, historiam invenire non potui. In qua tamen festivitate memoria hujus secundæ apparitionis in pluribus Ecclesiis legitur, nescio qua de causa; nisi forte idèo, quia illius primæ venerationis in monte Gargano historia non invenitur. Credo tamen eam haberi ab aliquibus; sed in manus meas nondum venit.

710. Adrianus abbas Anglorum, qui cum Theodoro archiepiscopo a Vitaliano papa in Angliam missus fuerat, obiit. Eodem anno, secundum Willelmum Malmesburiensem, mortuus est Adelnus,

quatuor annis episcopatu functus: qui librum *De A* *virginitate* scripsit ad virgines Bertigenses. Justinianus imperator fidem orthodoxam amplexus, Constantinum papam ad se Constantinopolim invitavit: eumque venientem et redeuntem gloria apostolico digna honorat. Unde legitur in *Gestis Romanorum pontificum*: Constantinus papa ad mandatum Justiniani perrexit Constantinopolim: et ipse cum suis primatibus ingressus est urbem cum sellis et frenis inauratis, et mappulis, gestans comelantum, ut solitus est Romæ procedere. Deinde occurrit imperatori apud Nicomediam: et imperator prostratus in terram, osculatus est pedes ejus. In eundo et redeundo fecit episcopos quadraginta duos. Sanctus Hugbertus cœlitus admonitus corpus sancti Lamberti a Trajecto Leodium cum magna miraculorum gloria refert, sedemque episcopalem in eandem urbem transfert. Ansprandus cum Bajoariis Italiam repetit; cum Aripert conflagit: eoque fugiente, et in fluvium demerso, regnum Longobardorum recipit. Qui post tres menses mortuus est. Post quem Luitprandus filius ejus regnavit annis triginta duobus.

714. Sancta Oda uxor Hocchi ducis Aquitanorum sanctitate claret in Gallia; quæ sua munificentia ditavit ecclesias Dei; et moriens in Leodiensi parochia requievit. (712.) Philippicus, qui et Bardovius, Justinianum imperatorem jugulat, et post eum imperat annis duobus. Cujus nomen et litteras et figuram Constantinus papa, populusque Romanus, tanquam hæretici, suscipere renuit.

715. Grimoaldus major domus, Leodii ante altare sancti Lamberti orans, a Taingario satellite Rabodi ducis Frisonum perimitur; et Theobaldus filius Drogonis ab avo suo Pippino major domus statuitur. Hæc Sigebertus. Sciendum tamen quod Theodoaldus iste, non filius Drogonis, sed filius ejusdem Grimoaldi, superius dictus est, ex concubina genitus. (714.) S. Ursmarus episcopus et abbas Lobiensis cœnobii obiit, eique sanctus Herminus succedit. In *Gestis Romanorum pontificum*, post tertium mensem, quod Justinianus tam gloriose Constantinum papam susceperat, ipse Justinianus a Philippico occisus est. Pro ejus pravo dogmate, imago, quam Græci botaream vocant, continens sex sanctas et universales synodos, in ecclesia Beati Petri recitata est. Eo tempore Felix archiepiscopus Ravennas pœnitentia motus, licet lumine privatus, rediit ad propriam sedem. Hoc tempore duo reges Saxonum cum aliis plurimis venientes ad limina apostolorum, velociter, ut optabant, mortui sunt. Tunc Benedictus Mediolanensis episcopus altercavit pro Ecclesia Ticinensi; sed victus est; quia ad consecrationem sedis apostolicæ pertinebat. Constantinus papa fecit episcopos quatuordecim, et obiit videlicet Januarii, et cessavit episcopatus diebus quadraginta. Post quem nonagesimus primus sedit Gregorius secundus hujus nominis, natione Romanus, annis sexdecim, mensibus novem, diebus undecim, temporibus Anastasii secundi, Leonis et

Constantini. (715.) Arthemius enim, qui et Anastasius, Philippicum privans imperio et oculis, imperavit. Hic Gregorius sub sancto Sergio curam bibliothecæ habuit. Hic in exordio episcopatus sui calcarias decoquere jussit, et incepit restaurare muros civitatis; sed multipliciter impeditus est. Hic constituit in Quadragesima etiam quinta feria jejunandum, quod antea non fiebat. Petronay civis Brixianus, divino instinctu, et Gregorii papæ animatus hortatu, cœnobium Sancti Benedicti apud castrum Cassinum nobiliter reedificat: et sub regimine suo multos ad regulariter serviendum Deo aggregat, et expletis plus centum decem annis, ex quo a Longobardis desolatum fuerat. Beda in Chronicis suis, dicit Philippicum regnasse anno uno, mensibus sex: et eiecisse Cyrum de pontificatu, cumque remisisse in Pontum, ad gubernandum monasterium suum vice abbatis; et Constantino papæ misisse litteras pravi dogmatis, quas ille cum apostolicæ sedis consilio respuit: et hujus rei causa fecit picturas in porticu Sancti Petri, quæ acta sex sanctorum synodorum continerent. Nam et hujusmodi picturas, cum haberentur in urbe regia, jusserat Philippicus auferri: statuitque populus Romanus, ne imperatoris hæretici aut nomen, aut chartas, aut figuram solidi susciperent. Unde nec ejus effigies in ecclesiam introducta est, nec nomen ad missarum solemnias prolatum. Item Beda dicit, Anastasium imperasse annis tribus, et litteras Constantinopolim misisse per scholasticum Paternum, et exarchum Italiæ; quibus se factorem catholicæ fidei, et sancti sexti concilii prædicatorem esse docuit. Pippinus princeps obit; et filium suum ex Alpaide Carolum Tuditem, sive Martellum, principatus sui hæredem reliquit. Plectrudis autem relicta Pippini Carolum Pppinum suum captum, in urbe Colonia custodiae mancipat; et cum nepote suo Theodoaldo majore domus principatum regni usurpat. Mortuo autem Childeberto Francorum rege, qui, ut legitur, vir sanctus fuit, Clodoveus filius ejus, qui et Dagobertus, regnat annis quatuor. Childebertus autem sepultus est Cauciaco monasterio in basilica Sancti Stephani. Franci contra Theodoaldum damnoso bello utrinque confligunt; eoque victo, Reginfredum majorem domus, et Chilpericum regem statuunt. Carolus de custodia novercæ divino nutu eripitur, moxque principatum suum de manu Reginfredi extorquere nititur: primoque Rabodum ducem Frisonum Reginfredo solatiantem aggressus, multum exercitus damnum consequitur.

716. Sanctus Egidius veniens a Græcia, sanctitate claret in Provincia. Anastasius imperator classem direxit in Alexandriam contra Saracenos: qui ad aliud versi consilium reversi sunt Constantinopolim; et Theodosium orthodoxum coegerunt esse imperatorem. Anastasius cum illis dimicavit: sed victus, coactus est fieri clericus, et presbyter consecratus est. Theodosius autem, cum esset iners et idiota, et publicorum negotiorum exactor, vi com-

pulsus est ab exercitu imperium assumere. Ulid
 ammiras moritur : post quem Zuleimen annis tribus
 Saracenis principatur. Osred Nordannimbrorum
 rege mortuo , Coenred regnat annis tribus , vel se-
 cundum alios, annis duobus. Ina rex West-Saxo-
 num nullos fratres habuisse dicitur in Chronica ;
 sed sorores habuit Cutburgam et Quemburgam :
 quarum prima regi Nortannimbrorum Alfrido nu-
 pta, et mox relicta, primo apud Burkingum sub ab-
 balissa Hildelida, mox ipsa magistra regule Wim-
 burnæ Deo placitam vitam transegit. Vicus est
 modo ignobilis ; tunc temporis insignis , et multas
 habens sanctimoniales virgines. Habuit quoque Ina
 uxorem Ethelburgam, feminam regii generis et
 animi. Quæ dum crebro instillaret auribus viri, ut
 mundanis rebus vel in extrémis annis valefaceret,
 et ille de die in diem differret, astu tandem sic
 eum superavit. Quadam vice apud villam ingenti
 tumultu regales luxus explicuerant ; postridie cum
 discessissent, villicus ex præcepto reginæ, palatium
 quanta potuit deformitate, tam simo pecudum,
 quam ruderum aggeribus infamavit : et in loco ubi
 cubuerant porcã noviter enixam collocavit. Cum-
 que jam milliario processissent, regina regem uxo-
 riis delinimentis aggreditur, rogans ut redeant,
 vade disce serant : et asserit rem magni discrimi-
 nis fore, si hoc non facerent. Annuit ille, vidensque
 locum pridie Sardanapalicis parem, nunc sæda so-
 litudine deformem, miratur. Tunc illa occasionem
 aucupata, lætumque subridens : « Ubi sunt, inquit,
 domine, hesterni strepitus, et aulae Sidoniis succis
 ebria ? Ubi parasitorum discurrens petulantia ; ubi
 Dædalea vasa pondere metallorum ipsas mensas
 ornantia : ubi terra marique ob lenocinium gulæ
 quæsitã obsonia ? Transierunt omnia tanquam fu-
 mus et ventus. Væ iis, qui hæserunt ; quia simul
 transibunt. Cogita, quæso, quam miserabiliter de-
 fluunt carnes, quæ in deliciis nutriuntur. Nos qui
 ingurgitamus uberius, miserius putrescemus : *Po-
 tentes potenter tormenta patientur, et fortioribus
 fortior instat cruciatio* (Sap. vi). » Nec plura locuta,
 maritum compulit ire in sententiam, Romamque
 simul abierunt : et ne suæ conversioni pompam
 facerent, non publicis vultibus comam deposue-
 rant, sed plebeio amictu tecti. Jam consenuerant,
 multisque, ut accepimus, claruere miraculis. Re-
 gnavit autem Ina annis 58, post quem consangui-
 neus ejus Edeldardus annis 14, post quem cognatus
 ejus Cuthredus annis 16, post quem Sigebertus
 sævus et infamis anno uno, qui a subulco in spe-
 lunca confossus est. (717.) Post quem Kinevulfus
 annis 14, post hunc Bitricus annis sexdecim ; qui
 duxit filiam Offæ regis Merciorum tunc potentis-
 simi : post hunc Egbertus. Egbertus veniens ab
 Hibernia, sanctitate et doctrina claret in Gallia.
 Egbertus vir sanctus de gente Anglorum, et sacer-
 dotium monachica vita etiam pro cœlesti patria
 peregrinus exornans, plurimas Scoticæ gentis pro-
 vincias ad canonicam paschalis temporis observan-

tiam, a qua diutius aberraverant, pia prædicatione
 convertit, anno ab Incarnatione Domini 717. Sanctus
 Germanus a Cizico transfertur ad episcopatum
 Constantinopolitanum. Theodosius in imperatorum
 electus, ut ait Beda, Anastasium imperatorem apud
 Nicæam gravi prælio vicit : datoque sibi sacra-
 mento, clericum fieri ac presbyterum fecit ordi-
 nari. Ipse vero mox ut regnum accepit, cum esset
 catholicus, imaginem illam venerandam, in qua
 sanctæ sex synodi depictæ erant, quæ a Philippico
 dejecta fuerat, pristino in loco etexit. BEDA. His
 temporibus multi gentis Anglorum, nobiles et igno-
 biles, viri et feminæ, duces et privati, divini
 amoris instinctu de Britannia Romam venire con-
 sueverant. Inter quos et reverendissimus abbas
 B. mens Ceolfridus, cum esset presbyter annos 46,
 abbas vero annos 35, ubi Lingonas pervenit, ibi
 defunctus est ; atque in ecclesia Beatorum Gemino-
 rum martyrum sepultus. Qui inter alia donaria,
 quæ afferre disposuerat, misit ecclesie Sancti Petri
 pandecten a beato Hieronymo in Latinum ex He-
 bræo vel Græco fame translata. Gregorius papa
 Bonifacium a Britannia venientem episcopum con-
 secrat ; et per eum in Germania verbum Dei præ-
 dicat, et gentem illam convertit ad Christum. Idem
 Gregorius nosocomium, quod erat situm postabsidam
 Sanctæ Dei Genitricis ad præsepe, monasterium
 constituit. Luiprandus rex Longobardorum Ariperi
 donationem confirmavit. Luna cruentata apparuit
 usque ad mediam noctem. Theudo dux Bajoario-
 rum, primus de illa gente venit orare ad limina
 apostolorum. Fluvius Tiberis egressus est alveum
 suum, et transcendit muros Urbis : ita ut in Via
 Lata ad unam et semis staturam hominis aqua
 excresceret, et a porta Beati Petri usque ad pontem
 Milvium. Itaque domos subvertit, agros desertavit,
 eradicavit arbusta et segetes ; pars maxima Roma-
 norum serere non potuit : diebus septem aqua Romam
 tenuit : sed cum litanie fierent, octavo die recessit.
 Theodosius imperium deponit ; post quem Leo se-
 cundus imperat annis 24, secundum Sigebertum,
 secundum Bedam annis novem, quia usque ad illum
 annum Chronica sua perduxit.

718. Zenlmen ammiras cum ammiris suis, et
 stolo navium pene trium millium, Constantinopolim
 triennio obsidet. Bulgares Saracenorum 32 millia
 perimunt. Carolus in pago Cameracensi apud Vin-
 ciacum Dominico ante Pascha, quod erat xiii Kalen-
 das Aprilis, Chilperico et Raginfredo congregitur.
 Raginfredus victus in fugam convertitur. Carolus
 eos usque Parisius persequitur. Rabodus dux Friso-
 num prædicatione Vulfranni episcopi ad hoc addu-
 ctus, ut baptizari deberet, cum unum pedem in
 fonte intinxisset, alterum pedem retrahens, inter-
 rogavit, ubinam plures majorum suorum essent, in
 inferno, an in paradiso : et audiens plures esse in
 inferno, intinctum pedem retraxit, dicens : « Satius
 est, ut pluresquam pauciores sequar ; » et ita ludifi-
 catus a demone promittente, quod ei tertia die ab-

hinc bona incomparabilia garet, ipsa tertia die subita et æterna morte periit. Hic Vulfrannus Senonensis episcopus ex territorio Vastenensi fuit. Cujus pater Vulfbertus in aula regis Dagoberti, et filii ejus Ludovici militavit. Successit Lamberto Senonensi in episcopatu Senonensi, tempore Lotharii et Theodoricæ regum juniorum. Hic visu admonitus est, ut genti Frisonum verbum Dei prædicaret. Quod ut faceret, ivit tunc ad monasterium Fontanellam; cui tunc Pater erat beatus Ansbertus Rothomagensis episcopus; de quo monasterio cooperatores secum assumpsit ad prædicandum. Qui dum navigarent Frisiam et essent in medio mari, quod adjacet regioni Norinorum; cum adfuit hora, ut missam cantaret sanctus Vulfrannus, navi manente immobili, positis anchoris; dumque ventum esset ad locum, ubi minister offerre debebat patenam præsuli, præsul extensa manu eam expectabat; sed dum minister abluere eam vellet, in mari cecidit, prostratusque præsulis pedibus veniam precabatur, qui mittens eum ad locum ubi ceciderat, orando effecit ut patena ab imo maris resecta manui ministri adhæreret. Post hæc filius Rabodi ducis a beato Vulfranno baptizatus, in albis positus exspiravit. Mos autem erat apud Frisones, ut quemcunque sors delegisset, offerretur dæmonibus immolandum. Ad hoc electus est sorte puer quidam Ono nomine: quem cum sanctus Vulfrannus expetisset, respondit dux: « Si tuus Christus de tormento mortis eripuerit eum, sit tuus. » Appensus est autem in patibulo. Orante autem sancto Vulfranno, dirupta sunt vincula, quæ guttur illius constringebant; et illæsus corruit in terram. Qui tentus a sancto, surrexit incolumis. Qui baptizatus, et postea a Regislando Rothomagensi episcopo presbyter ordinatus, multos codices transcripsit monasterio Fontanellæ. Post hæc Rabodus dux, cum deberet baptizari, ut supra dictum est, pedem a fonte retraxit; et cum esset in multa dubitatione misit ad beatum Willebrodum illius gentis episcopum, consulens, si deberet baptizari: qui respondit: « Quomodo mihi credet, qui sancto fratri nostro Vulfranno non credit? Ego, inquit, hæc nocte vidi eum catena ignea ligatum. Unde constat, eum jam æternam damnationem subiisse. » Cumque iret ad domum principis, nuntiatur eum jam esse mortuum: et statim remeavit ad sua. Quomodo autem Rabodus ille deceptus fuerit a diabolo, prædictus Ono narrabat, dicens, quia apparuisset ei in angelum transfiguratus, caput opertus diademate aureo cum gemmis, et veste auro texta. In quem cum Rabodus intenderet, dixit ad eum diabolus: « Virorum fortissime, quis te ita seduxit, ut a cultura decorum velis recedere? Noli hoc facere, sed mane in his quæ didicisti; et venies ad domos aureas, quas tibi æternaliter in proximo sum daturus. Cras ergo accersi Vulfrannum doctorem Christianorum; et quære ab eo, quænam sit illa mansio æternæ claritatis, quam tibi pollicetur. Quam cum

A demonstrare nequiverit, utriusque partis militantur legati; et ego ero dux itineris; et demonstrabo illis mansionem auream et pulcherrimam, quam tibi promitto. » Evigilans Rabodus, narravit cuncta sancto Vulfranno. Qui dicens, illusorem diabolum sibi velle illudere, respondit dux, se futurum Christianum, si illa pulchra mansio non demonstraretur sibi a Deo suo. Mittitur ergo statim quidam Freso ex parte ducis; et quidam diaconus ex parte sancti Vulfranni. Qui cum paululum ab oppido processissent, obvium habuerunt quemdam itineris comitem, qui dixit eis: « Properate cito: nam monstrabo vobis pulcherrimam mansionem Rabodo duci præparatam. » Illi autem pergentes viam latissimam, et loca ignota, viderunt quamdam viam diversorum generibus marmorum polito opere decoratam: videruntque a longe domum quasi auream, et pervenerunt ad plateam, quæ ante domum erat, quasi auro et gemmis stratum. Intrantesque in domum, viderunt domum esse miræ pulchritudinis, et incredibilis splendoris, et in ea thronum miræ magnitudinis. Tunc ductor itineris ait illis: « Hæc est mansio præparata Rabodo duci. » Ad hæc diaconus obstupescens, ait: « Si a Deo facta sunt ista, perpetuo maneat; si a diabolo, cito dispereant. » Et cum signaret se signo sanctæ crucis, ductor ille transiit in diabolum, et domus aurea in lutum: remanseruntque diaconus et Freso in medio locorum palustrium, quæ plena erant longissimis rauseis virgultis, triduoque immensi itineris conficientes iter, reversi sunt ad oppidum, et ducem mortuum invenerunt, narraveruntque quæ viderant sancto Vulfranno. Freso autem baptizatus est, qui dicebatur Ingomarus, sive Cuningus, qui secutus est sanctum Vulfrannum ad monasterium Fontanellæ. Mortuus est autem Rabodus dux, ut legitur in Vita sancti Vulfranni anno ab Incarnatione Domini 719, anno 6 principis Caroli. Fuit autem apud Fresones beatus Vulfrannus per annos quinque, et postea reversus est ad Fontanellam monasterium, ubi monachicum assumpsit habitum, ordinato episcopo in urbe Senonica Gerico venerando. Ipse vero sanctus apud Fontanellam pluribus annis sine lecto fuit, cilicio tectus sub cuculla. Nusquam divitibus honoris vel timoris gratia, si qua deliquissent, reticebat; sed aspera invectione illos corripiebat. Mitius autem canebat, non elata in altum voce; sed profusis lacrymis ex imo pectore. Obiit apud Fontanellam xiii Kal. Aprilis, anno Domini 720. Sepultus est juxta beatum Wandregisilum in ecclesia Beati Pauli, in quo loco jacuit per annos novem. Beatus autem Wandregisilus ibi jacuit annis quadraginta, sanctus autem Ansbertus annis undecim. Hoc tempore in Britannia cuidam eremite monstrata est mirabilis quædam visio per angelum de sancto Joseph decurione, qui corpus Domini deposuit de cruce; et de catino illo sive paropside, in quo Dominus cœnavit cum discipulis suis; de quo ab eodem eremita descripta est historia,

quæ dicitur de gradali. Gradalis autem sive gradale Gallice dicitur scutella lata, et aliquantulum profunda; in qua pretiosæ dapes cum suo jure divitibus solent apponi gradatim, unus morsellus post alium in diversis ordinibus; et dicitur vulgari nomine graalz, quia grata et acceptabilis est in ea comedenti: tum propter continens, quia forte argentea est, vel de alia pretiosa materia; tum propter contentum, id est ordinem multiplicem pretiosarum dapum. Hanc historiam Latine scriptam invenire non potui, sed tantum Gallice scripta habetur a quibusdam proceribus, nec facile, ut aiunt, tota inveniri potest. Hanc autem nondum potui ad legendum sedulo ab aliquo impetrare. Quod mox ut potuero, verisimiliora et utiliora succincte transferam in Latinum. 719. BEDA. Saraceni Constantinopolim derelinquunt: plurimi eorum fame et frigore et pestilentia perierunt. Regressi vero Bulgarorum gentem, quæ est super Danubium, aggressi, et ab ea victi, refugiunt, ac naves repetunt suas. Quibus, cum alta peterent, ingruente subita tempestate, plurimis navibus mersis vel contractis per littora a navibus sunt necati. Ceuleimen ammiras moritur, post quem Haumar Saracenis regnat annis duobus; contra quem Constantinopolitani instantia orandi et præliandi, et constantia fortiter resistunt, sub quo Saraceni sine numero pereunt. Fertur autem eos miraculose hoc modo periisse. Apud Constantinopolim in monasterio Sanctæ Dei Genitricis, juxta palatium, in mari prope Sanctam Sophiam erat imago beatæ Mariæ, quæ tenet infantem in brachio, quam depinxit in tabella sanctus Lucas, cum adhuc viveret sancta Maria. Hæc imago vocatur Odigitra, id est *deductrix*; quia duobus cæcis apparuit sancta Maria, et deduxit eos ad suam ecclesiam, et illuminavit eos. Cum ista imagine faciunt processionem omni die Martis, per totam civitatem. Cum ergo, ut supra dictum est, obsessa esset civitas, et cives jejunarent et orarent, simul et pugnarent, quidam civis admonuit conferri illam imaginem, et ab omnibus orationem ad illam fieri hoc modo: « Sancta Dei Genitrix, quæ toties nos liberasti, libera nos modo de inimicis Filii tui; et si vis, ut imaginem tuam non mergamus in mari, merge illos. » Et cum hoc dixissent, ille secreto imaginem tenuit sub undas; et statim procella surrexit, et omnes naves Saracenorum aut mersit, aut fregit. Mortuo rege Dagoberto, Lotharius regnat annis duobus. Post Conred regnat Osrich Nordanimbris annis undecim. Hi duo, id est, Conred et Osrich, occiderunt Osred, qui ante eos regnaverat. Constantinus Leonis imperatoris filius, dum baptizatur a sancto Germano patriarcha, cacans in sancto lavacro magnum dat præsagium, quod futurus esset Ecclesiæ Dei in scandalum. Saraceni ab obsidione Constantinopoli confusi discedunt, ipsis cum navibus suis partim dimersis, partim igneæ grandinis tempestate vastatis; et ex tanta copia navium vix quinque residuis, potentia Dei cunctis innotuit.

A Infra civitatem vero trecenta millia hominum pestilentia perierunt. 720. Haumar Christianos persequens, multos eorum martyres fecit. Chilpericus et Nigimfredus, Eudonem ducem Aquitanicæ auxilio sibi asciscunt; qui in congressu a Carolo victi, vix fuga evaserunt. Eudo rediens Chilpericum secum abducit. Saraceni ex Africa duce Abditam filio Mubaniæ ammirai, in Hispaniam transfretant, eamque sibi vindicant: et ita regnum Wisigothorum et Suevorum destructum est, et redactum sub Saracenis, annis plus minus trecentis quadraginta sex evolutis, ex quo a Scythia expulsi sunt ab Hunnis: ex quo vero cedentibus Wandalis, et devictis Suevis cœperunt regnare in Hispania, annis circiter ducentis quinquaginta sex evolutis. Regnum vero tertiæ partis Hispaniarum, quod dicitur Galliciensium, nec tunc Wisigothi, nec postea Saraceni, potuerunt subigere; sed adhuc viget incolume, et Dei fide protegente, manet inexpugnabile.

721. Post Haumar Gizid regnat Saracenis annis tribus. Mortuo rege Lothario Carolus Chilpericum ab Eudone per legatos recipit, eumque sibi regem facit. Luitprandus rex Longobardorum, audiens, quod Saraceni depopulata Sardinia loca illa foedasent, ubi ossa sancti Augustini doctoris magni, propter vastationem barbarorum olim translata fuerant, et honorifice condita, misit, et dato pretio accepit ea, et transtulit Ticinum; ibique cum debito Patri tanto honore condidit. Hucusque scripsit Beda Chronica sua, numerans ab initio mundi usque ad hunc Leonem, secundum Hebraicam Veritatem, annos quatuor millia sexcentos octoginta. (722.) Leo imperator sæpe et multum laboravit, ut Gregorius papa perimeretur, sed frustra, Italis et Longobardis pro ejus defensione instanter imperatori resistentibus. Hoc in *Gestis Romanorum pontificum* sic narratur: Basilius dux, et Jordanis chartularius, et Joannes subdiaconus, cognomento Lurion, cogitaverunt quomodo pontificem interficerent assentiente eis Morino imperiali spatario, secundum mandatum imperatoris; qui Morinus contractus effectus a Roma recessit; Romani autem consilio patefacto, Jordanem chartularium interfecerunt et Joannem Lurionem. Basilius autem monachus factus mortuus est. Paulus vero exarchus scelus volebat perficere per alterum spatarium; sed Longobardi contra Romanos irruentes hoc impediunt. Pontifex Domini siverat eos censum ponere in provinciis, sicut alibi faciebat. In Campania Italiae triticum combustum, et hordeum, et legumina, qua i pluvia de cœlo missa sunt. Carolus Raginfredum persequens Andegavum obsidet, eamque captam victo Raginfredo ad habitandum concedit, et totius regni principatum recipit. Luitprandus rex Ravennam obsidet, classequè Ravennatum civitatem captam destruit, atque inde naves multas, et opes innumeras abstulit.

723. Carolus Saxones debellat. Rigobertus Re-

mensis episcopus a Carolo suo in baptisate filio, ab episcopatu deponitur, pro eo quod illi contra Raginfredum eunti, urbem Remensem præ timore Raginfredi aperire noluit. Eachérius quoque Aurelianensis episcopus pro simili causa episcopatu privatus, et apud Saxonum vicum Hasbania exsulatus, in cœnobio Sancti Trudonis sanctitate consummatus est.

724. Carolus Bajoarios armis subjugat. Judæus quidam maleficus promittens Gizid cum quadraginta annis regnaturum, suadet, ut in toto regno suo Dei sanctorumque imagines deponi edicat. Qui spe diu regnandi seductus, edictum quidem proposuit, sed mox obiit. Post quem regnavit Eluelid annis viginti.

725. Leo imperator a quodam Beser apostata et fidei refuga seductus contra imagines Christi et sanctorum ejus bellum indicit; easque ubique deponi et incendi edicit. Pro quo errore Gregorius papa eum scriptis multum quidem, sed in vanum redarguit. Paulus autem exarchus cum suo filio interfectus est a Romanis. Romani autem volebant alium imperatorem sibi eligere; sed pontifex prohibuit, sperans ejus conversionem. Stella, quæ Antifer vocatur, cum radiis apparuit in cœlo in Occidua; ejus radii partem Aquilonis respiciebant, et usque ad medium cœli se extendebant. Tiberius ex partibus Thusciae veniens, regem se facere volebat, qui interfectus est, et ejus caput Constantinopolim missum. Eutychius patricius et Luitprandus rex cogitaverunt, ut pontifex interficeretur, ut rex haberet ducatum Spoletanum, et patricius Romam. Quibus cum occurrisset pontifex in campo Neronis, sic flexit animum regis, ut pronus eum adoraret, et deponeret mantum, armelansiam, balteum et spatium deauratos, et coronam auream, et crucem argenteam. (726.) Carolus contra Lanfridum Alemannorum ducem dimicat; eoque victo, Alemanniam sibi subjugat.

727. Childerico mortuo, Carolus Theodoricum sibi regem facit, qui regnat annis 15. Carolus interea Saxones debellat. Apud Constantinopolim depositæ sunt imagines sanctorum omnium, et Salvatoris, et sanctæ Dei Genitricis, et igni crematæ sunt, et omnes pictæ ecclesiæ dealbatæ. Qui imperatori non consentiebant, alii occisi, alii mutilati sunt. Sanctus Germanus episcopatu depositus est, Anastasius imperatori favens factus est episcopus. Carolus Suevos debellat, et Bajoarios secundo. Wicred, rex Anglorum, obiit: post quem regnat filius ejus Edilbertus. Iste Wicred, sive Wifredus Egberti filius, ut supra dictum est in hujus voluminis quadragesimi quinti capitulo sextodecimo, regnavit annis triginta sex. Ante illum autem proximis sex annis rex non fuerat in Cantia. Reliquit autem liberos tres. Edbertus viginti tribus annis, Edbertus undecim, Alricus triginta quatuor, paterna tenentes instituta, haud dedecoro exitu

regnum continuavere. Coemes primus Bulgaribus regnat. (728.) Carolus Ligeri transito Eudonem ducem Aquitaniae bello victum fugat, et Aquitaniam graviter devastat. Gregorius papa, quia Leonem imperatorem incorrigibilem vidit, Romam, et Italiam, et Hesperiam totam ab ejus jure descissere facit, et vectigalia interdicit. (729.) Eudo dux Carolo per omnia inferior, contra eum invitat Saracenos ab Hispania.

730. Sanctus Egbertus Anglorum presbyter obiit. Saraceni cum omnibus familiis suis, quasi in Galliis habitaturi, Garumnam transeunt, omnia devastant, ecclesias Dei cremant. Quibus Carolus auxilio Dei fretus bello occurrit; et ex eis trecenta septuaginta quinque millia cum rege suo Abdirama perimit, et mille ducentos tantum ex suis amittit. Eudo quoque Carolo reconciliatus castra Saracenorū irumpit, et reliquias eorum conterit. Hæc Sigebertus. In *Gestis autem Romanorum pontificum* hoc bellum sic narratur. Saraceni, qui jam Hispanias per decem annos tenuerant, conabantur Rhodanum transire, et Francias occupare, ubi Eudo præerat. Qui facta contra eos pugna, interemit ex eis 375 millia uno die. Mille vero tantum quingenti ex Francis mortui sunt. Hic Eudo, anno præmisso, pro benedictione tres spongas acceperat, quæ ad usum mensæ Romani pontificis apponuntur. Hora vero qua bellum committi debebat, idem Eudo princeps Aquitaniae populo suo permodicas partes tribuit ad sumendum: et ex eis qui participati sunt, nec unus quidem vulneratus est, aut mortuus. Mortuo Osric rege Nordanimbrorum, Cednulfus regnat. Gregorius papa dimisit monasteriis, Iaconiæ, et mansionariis, et omni clero, solidos luo millia centum sexaginta; et ad luminaria Sancti Petri solidos mille. Fecit episcopos centum quinquaginta. Obiit et sepultus est quarto Kalendas Februarii, Leone et Constantino imperantibus; et cessavit episcopatus diebus triginta quinque.

731. Post quem sedit nonagesimus secundus Gregorius alter, tertius hujus nominis, natione Syrus, annis 10, mensibus 8, diebus 25, vir mitis et sapiens, Græce et Latine instructus, psalmos omnes memoriter retinens. Hic misit ad imperatores Leonem et Constantinum, Georgium presbyterum: qui timens, scripta non porrexit. Qui rediens pene depositus est a sacerdotio: sed rogantibus pro eo episcopis totius concilii, pepercit ei: et injuncta poenitentia, iterum misit eum Constantinopolim. Sed imperatores in Sicilia fecerunt retineri scripta, et portitorem exsilio per annum relegaverunt. Igitur Gregorius papa populum Romanum et vectigalia totius Hesperiae a Leone avertit. Raginfredus moritur, et Beda venerabilis presbyter, secundum Sigebertum; secundum vero Willelmum duobus annis post: quod verius videtur, ut postea demonstrabimus. Carolus Lugduno, aliisque civitatibus captis, Burgundiam sibi subjugat. Constan-

tinus Leonis filius Hirenem suam Cajani Avarorum A
 ducis uxorem ducit : quæ baptizata, viro suo apo-
 statante, Jem rectam tenuit. (732.) Carolus in Va-
 zconia cum Eudone pugnat, eumque principatu
 et vita privat. Luitprandus de jure Romani pontifi-
 cis multas urbes et castella tulit. Cedulfus rex
 Nordanimbrorum capitur, et in clericum tondetur :
 et post hoc in regnum remittitur. Hæc Sigebertus.
 Guillelmus autem Malmesburiensis ait : Post Osri-
 cum regnavit septimus ab Ida Cednulfus, litterarum
 peritus : cui Beda obtulit Anglorum historiam, ab eo
 eliminandam. Et addit: Hujus anno quarto obiit Beda,
 anno Incarnationis 733, ætatis suæ 59, qui in ex-
 tremo natus orbis angulo, doctrinæ cœrusco splen-
 dore omnes terras perstrinxit. Anno vitæ suæ de-
 cimo nono diaconus factus, et trigesimo presbyter : B
 ex quo usque ad 59 aut docere, aut scribere non
 destitit. Triginta sex volumina edidit, quæ in se-
 ptuaginta et octo libros divisit. Ferunt eum Ro-
 mam ivisse, ut libros suos vel ecclesiasticæ doctrinæ
 convenire, præsens assereret ; vel si resultarent,
 apostolico monitu corrigeret. Eum tamen Romæ
 fuisse solide non affirmo ; sed tamen ipsum invi-
 tatum illuc, haud dubie pronuntio, a papa Sergio.
 Exstat enim ejus epistola ad abbatem Bedæ Celfri-
 dum : in qua inter cætera scriptum est sic : *Hortamur*
Deo dilectam religiositatis tuæ bonitatem ut, quia
exortis quibusdam ecclesiasticarum causarum, non
sine examinatione longius innotescendis, opus nobis
sunt ad conferendum arte litteraturæ imbuti : sicut C
ecet Deo devotum auxiliatorem matris Ecclesie
universalis, obedientem devotionem huic nostræ ad-
hortationi non desistas accommodare ; sed absque
aliqua remotione, religiosum Dei famulum Bedam,
venerabilis monasterii tui presbyterum, ad limina
apostolorum principum, dominorum meorum Petri
et Pauli, amatorum tuorum ac protectorum, ad no-
stræ meliocritalis conspectum non moreris dirigere :
quem, favente Domino, sanctis tuis precibus, non
diffidas prospere ad te redire, peracta præmissorum
capitulorum cum auxilio Dei desiderata solemnitate.
Erit enim, ut credimus, cunctis credentibus profutu-
rum, quidquid Ecclesie generali claruerit per ejus
præstantiam impertitum. Ita tam celebris erat fama,
 ut vel quæstionibus enolandis indigeret eo subli-
 mitas Romana. Incuriosæ fuit, sed dulcis eloquen-
 tiæ. Continuis septem hebdomadibus ante mortem
 stomachi indignatione cibos nauseans, et angusto
 suspirio halitum producens, litteralium tamen stu-
 diorum operam non rejecit ; sed totis his diebus
 præter debitum psalmodiæ pensum in his intende-
 bat, Evangeliumque Joannis his diebus Anglica
 lingua interpretatus est. Dicebat discipulis : *(Discite*
filioli, dum vobiscum sum.) Fêria tertia ante Ascen-
 sionem modicus tumor in pedibus apparuit : tunc
 accita congregatione, inunctus et communicatus
 est, osculoque cunctis libato futuram sui memo-
 riam a singulis imploravit. Nonnullis etiam ob fa-
 miliariorum amicitiam xeniola, quæ in secretis

habebat, largitus est. Die Ascensionis contra ora-
 torium quo orare consueverat, subjecto cilicio
 decumbens, illibato sensu, et hilari vultu dicebat :
O Rex gloriæ ! Domine virtutum, etc., usque in
 finem antiphonæ ; qua finita spiritum efflavit sub-
 sequente tam suavi odore, ut omnes qui astabant,
 in paradiso esse se dicerent. Humatus est in
 eodem monasterio ; sed modo cum beato Cuth-
 erto Dunelmi situs dicitur. Epitaphium ejus est
 hoc :

Presbyter hic Beda requiescit carne sepultus :
Dona, Christe, animam in cælis gaudere per ævum ;
Daque Sophiæ illum debriari fonte, cui jam
Suspiravit ovans, intento semper amore.

Hæc Guillelmus. Igitur obiit Beda Venerabilis
 presbyter anno quarto Cednulphi regis, anno Do-
 minicæ Incarnationis, ut dictum est, 733. Eodem
 anno Gregorius papa tertius hujus nōminis syno-
 dum nongentorum et trium episcoporum Romæ
 congregat, et venerationem sanctarum imaginum
 confirmat, earumque violatores generali sententia
 anathematizat. Eodem quoque anno Carolus Tu-
 dites Wailfero et Huvaldo filiis Eudonis dimicando
 victis, Aquitaniam sibi subjugat. (734.) Carolus
 Frisiam aggressus, Poponem ducem Frisonum cum
 multis perimit, et Frisiam sibi subjicit. (735.) Ca-
 rolus Avenionem Galliæ urbem, a Saracenis dolo
 et consensu Maruntii provinciæ ducis captam, ob-
 sidet, eaque fortiter recepta, Saracenos usque
 ad interneccionem delet. Obiit sanctus Hugbertus.
 Regnum Anglorum abhinc non adnotatur. Hæc
 Sigebertus. Guillelmus autem sic : Cednulfus rex,
 cujus anno quarto obiit Beda, post octo annos
 regni sui, in Lindisfarnensi Ecclesia monachus
 factus est, substituto in regnum Egberto patris
 sui filio, qui viginti annis regnavit ; et habuit
 fratrem æquivocum Eboraci archiepiscopum. Hujus
 urbis Paulinus primus antistes ; vi hostilitatis loco
 pulsus apud Rosecestram diem obiens, ibidem illud
 insigne pallii, quod ab Honorio papa acceperat,
 reliquit. Plures post eum tantæ urbis præsules
 simplici episcopatus nomine contenti, ad nihil
 aliud anhelaverant. Sed pallium insigne archiepi-
 scopi multa apostolici throni appellatione recupe-
 ravit. Hic Egbertus episcopus, omnium liberalium
 artium, ut ita dicam, armarium, imo sacrarium,
 et nobilissimam Eboraci bibliothecam instituit.
 Hic Egbertus archiepiscopus magister fuit Alcuini.
 (736.) Egbertus rex fratris in religione æmulus,
 comam tonsus, Moloni locum cessit, qui undecim
 annis strenue regnans, insidiis Alredi occisus est :
 qui Alredus decimo anno regni a provincialibus
 pulsus est. Post quem rex Alfunoldus undecimo
 anno regni sui perfide ab eisdem occisus est. Ante
 hunc vero Ethelbertus, qui et Adeldredus, filius
 Mollonis rex levatus, quinto anno ab eisdem ex-
 pulsus est. Post hunc nullus ad regnum ascendere
 ausus est. Saracenorum rege Athima obsessio intra
 Galliæ urbem Narbonam a Carolo, Saraceni ex

Hispania cum alio rege Amor, ei occurrunt subsidio. Qui congressi Carolo, ambobus regibus peremptis, civitate recepta, ultimo pene attriti sunt exterminio, eumque insequentem fugientes residui dimersi sunt in profundo.

737. Carolus Nemausum, Agatnen, atque Gothicae regionis urbes a Saracenis invasas capit, et solotenus destruit. Sanctus Erminus episcopus et abbas cœnobii Lobiensis obit. (378.) Arelate urbe capta a Saracenis, et omnibus circumquaque destructis, Carolus accito sibi ad auxilium Luitprando Longobardorum rege eis occurrit, eosque terrore nominis sui in fugam vertit, et eis omnem spem de cætero invadendi Gallias abstulit.

739. Trasamundus dux Spoleti contra Luitprandum rebellans, ad Romanos confugit, Carolus Maruntium Provinciae ducem, qui Saracenos invitaverat, superat, et Provinciam sibi subjugat. Luitprandus rex pro refugio Trasamundi Romam graviter vexat. (740) Carolus Saxones tributarios facit. Signa in sole et luna et stellis apparent. Post Theodoricum regem Francorum regnat Hildebericus annis novem. (741.) Pacato et dilatato regno Francorum, Carolus princeps bellicosus obit, relinquens hæredes principatus sui filios suos Carlomanum et Pippinum. Huic Carolo Gregorius papa bis a Roma legitur mississe claves venerandi sepulcri, cum vinculis sancti Petri, et muneribus multis: quam libenter legationem suscepit; et misit Romam cum muneribus multis Grimoaldum abbatem Corbeiae, et Sigebertum reclusum basilicæ Sancti Dionysii. Obiit autem Carolus Carisiaco (Cressi) villa super Isaram fluvium, anno principatus sui vicesimo quinto, decimo Kalendas Novembris; sepultus est in basilica Sancti Dionysii. Post Leonem Constantinus filius ejus imperat annis 35.

Constantinopolis per annum integrum terræmotu nimis gravatur. Ante mortem Leonis Petrus defensor missus est Constantinopolim ad Anastasium episcopum. Hic datas sibi columnas, sexonidas volubiles adduxit Romam, et posuit in ecclesia Beati Petri ante confessionem erga presbyterium, tres a dextris, et tres a sinistris, super quas posuit trabes, quas vestivit argento mundissimo, in quo expressæ sunt ab uno latere effigies Salvatoris et apostolorum, et ab alio Dei Genitricis, et sanctarum virginum. Gregorius papa faciens pergulam, contulit dona diversarum specierum, id est gabatas aureas duas, et alias saxiscas quinque, imaginem sanctæ Dei Genitricis, diadema aureum in gemmis, collare aureum in gemmis et cætera, quæ in ornamento pergulae suo ordinata sunt. Hic fecit imaginem sanctæ Dei Genitricis amplectentem Salvatorem, in gemmis diversis, totam auream, pensantem libras quinque. Eo tempore Luitprandus rex veniens Romam, in campo Neronis tetendit tentoria, et deprædata Campania multos nobiles de Romanis more Longobardorum totondit et vestivit. Unde

A pontifex dolore constrictus, sacras claves ex confessione Beati Petri accipiens, misit Carolo Francorum principi per Anastasium episcopum, et Sergium presbyterum; ut Romanos a Longobardis liberaret. Vulgatum de partibus Franciæ fecit episcopum Viennensem: instituit festum Sanctorum Omnium; fecit episcopos octoginta. Sepultus est quarto Kalendas Decembris, et cessavit episcopatus dies octo. (742.) Post quem sedit nonagesimus tertius Zacharias, natione Græcus, annos decem, menses tres, dies quatuordecim; vir per omnia laudabilis, persecutores suos honoribus proveliens. Huic Luitprandus rex quatuor civitates reddidit, quas Romanis abstulerat; et multa alia, quæ beato Petro abstulerat, et pacem firmavit cum ducatu Romano per annos viginti; et captivos omnes, quos de provinciis Romanorum abduxerat, reddidit papæ. Hic Zacharias fecit a fundamentis ante scrinium Lateranense porticum et turrem, et portas æreas, et cancellos: et super eandem turrem triclinium et cancellos æreos, ubi orbis terrarum descriptionem depinxit, et diversis versiculis ornavit, libros *Dialogorum* translatavit in Græcum. Invenit caput vel corpus sancti Georgii martyris, cum litteris Græcis ipsum esse significantibus: quod deduci fecit in regionem secundam ad Velum Aureum, congregato omni populo. Fecit episcopos octoginta quinque. Luitprandus rex Longobardorum moritur. Hildebrando autem, quem ipse regem designaverat, a Longobardis reprobato, Ræcis regnat annis septem. Pippinus princeps Hunaldo duci Aquitaniæ sibi rebellanti obviat, et Carlomannus Alemanniam devastat. Artabaldus contra Constantinum imperium arripit. Sanctus Bonifacius archiepiscopus Maguntinus cœnobium Fuldensē in Baconia silva fundat.

743. Carlomannus Saxoniam petit, castrum Ostoburch capit, Theodoricum Saxonem pacis obsidem accipit. Egdilo dux Bajoariæ rapta sorore Pippini contra eum rebellat: quem Pipoinus pugna quamvis damnosa superat.

744. Constantinus Artabaldum capit, et oculos ei et filiis ejus eruit; et sic eos in exsilium mittit. Sed et multis amicorum ejus oculi eruti sunt. Elvelid ammiras moritur; post quem Gizid regnat anno uno. (745.) Cinis de cælo cecidit. Pippinus Theodaldum filium Godefridi ducis debellat. Petrus Damascenus episcopus, et Petrus Mavimēnus in Syria a Saracenis martyrizantur. Aquensi urbe a Saracenis capta et desolata, corpus beatæ Mariæ Magdalenæ a Girardo comite Burgundiæ ad cœnobium Vizeliacum a se constructum transfertur: quanquam aliqui scribant, eam apud Ephesum quiescere, et nullum super se tegimen habere. (746.) Carlomannus frater Pippini Romam profectus, regno relicto, a Zacharia papa in monachum attonsus est; primo in monte Sirapti, in cœnobio, quod ipse fundavit: postea propter frequentiam visitantium se, et domum illum gravantium, transiit in Montem Cassi-

num, et ibi laudabili vita enituit. In *Gestis Romanorum pontificum* legitur, quod a sancto pontifice clericatus jugum accepit. Post ad Sanctum Benedictum in Aquinensium partibus situm profectus est; et ibidem jurejurando definivit vitam finire. Athalungus presbyter pro illata sibi cæcitate admonitus querere corpora sanctorum Killiani sociorumque ejus, inventis illis visum recepit. Qua de re sanctus Bonifacius castrum Wiziburth ad honorem Killiani martyris, qui ibi a Conone papa ad prædicandum fuerat ordinatus, ibique mortis et quietis a Deo locum acceperat, episcopalis loci privilegio insigniri decrevit; primumque ibi episcopum sanctum Burchardum ordinavit. Gizid perempto, Hlites regnat anno uno. (747.) Post quem Muruham regnavit annis sex. (748.) Pippinus Grifonem fratrem suum contra se rebellantem in Saxoniam persequitur. Saraceni intestino bello inter se colliduntur. Pippinus Grifonem in Saxonia, et ejus complices Tassilonem, Lanfridium et Suidiger bello victos capit. Tassilonem Bajoariæ ducem facit, Grifoni in Neustria duodecim comitatus concedit: quod illi non sufficit, sed ad Walferium in Aquitaniam fugit. In Calabria et Sicilia fit pestilentia, et mortalitas hominum nimia. In vestibis hominum, et in velis ecclesiarum apparent cruciculae, quasi oleo designate.

749. Rachis Longobardorum rex rupto fœdere Romam inquietat, et urbem Perusinam obsidet. Ad quem perrexit Zacharias papa, assumptis ex suo clero optimatibus, et dedit ei plura munera, deprecans eum, ut desistat ab obsidione; et intantum prædicavit ei verbum Dei, quod ille clericus effectus, indutus est monachi habitu cum uxore et filiis Romæ. Cui Aistulphus succedit annis septem. (750.) Hildericus rex Francorum in monachum tonsuratur: Pippinus vero princeps auctoritate apostolica, et Francorum electione a sancto Bonifacio Maguntino episcopo in regem ungitur et consecratur, et regnat annis octodecim: post annos circiter octoginta octo, postquam majores domus cœperant principari super reges Francorum.

751. Pippinus rex contra Saxones pugnat; Ecclesias Galliarum cantibus Romanæ auctoritatis suo studio meliorat. Grifo frater ejus perimitur. Remigius alter ejus frater Rothomagensis episcopus claret. (752.) Zacharias papa obiit Idibus Martii; et cessavit episcopatus dies duodecim. Post quem nonagesimus quartus sedit Stephanus secundus, annis 5, diebus 29. Cum hoc electus est alter Stephanus presbyter, qui tertio die surgens a somno, et sedens, familiares causas disponens, subito alienatus obmutuit; et sequenti die defunctus est; post quem iste unanimiter ab omni populo electus est. Qui mox Romæ restauravit 4 xenodochia, et alia 5 fundavit. Hunaldus, dux Aquitanie, venit ad limina apostolorum, ubi se perseveraturum promisit; postea votum frangens, et ad Longobardos exiens, maligna eis adhortans, lapidatus est. Aistulphus

A rex Longobardorum cœpit Romanos affligere: cui Stephanus papa tertio mense ordinationis suæ multa munera misit pro pace. Qui percussit cum eis fœdus in quadraginta annos, quod quarto mense rupit: et per unumquemque solidum auri imponere cœpivit, et sibi Romam subdere. Pontifex vero misit Constantinopolim pro auxilio. Interim ille opprimebat eos valde. Papa vero propriis humeris imaginem Domini nostri Jesu Christi, et ejus Genitricis, et crucem sanctam, pedibus nudis incedens, portabat ad processionem, posito in omnium capitibus cinere. Hic omni Sabbato, postposito omni neglectu, litaniam fieri statuit. Hic fecit rugas ante altare beatæ Mariæ semper virginis ad Præsepe: quas argento vestivit. Maruha, perempto B. Muhammad, regnat annis 5. Stephanus papa misit ad Pippinum regem Franciæ pro auxilio contra Aistulphum. Qui Pippinus misit Rodgangum, prius abbatem, postea episcopum, et Aucharium ducem, ut papam adducerent in Franciam. Qui dum iret, apparuit in cœlo globus igneus a parte australi, declinans a Galliæ finibus in partes Longobardorum. Pontifex autem venit ad monasterium Sancti Mauricii, ubi ad eum properavit occurrere Pippinus cum uxore et filiis, præmittens filium suum Carolum. Ipse vero in suo palatio Pontione descendit de equo suo, et terræ prostratus cum uxore, et filiis, et optimatibus, eum suscepit; qui et ipse vicestratoris usque, in aliquantum locum juxta ejus sellarem.... præparavit. In die sancto Epiphaniæ suscepit eum; et mox exercitum suum direxit Ravennam. Et quoniam hiems erat, duxit secum pontificem Parisius, et apud Sanctum Dionysium eum hiemare fecit: in quo monasterio idem Pippinus aliquantis diebus cum papa moram faciens, in regem inunctus est, ipse et filii ejus. Ibi papa valde infirmatus est, et dum mane mortuus putaretur, subito alia die sanatus est. Tunc Aistulphus misit Carlomannum de Monte Cassino in Franciam ad fratrem suum Pippinum: qui nihil profecit, sed ibidem factus est monachus. Post movit exercitum contra Aistulphum Pippinus. Qui victus, pepigit fœdus, quod remeante Pippino dirupit, et Romam tribus mensibus obsedit: et multa sanctorum corpora extra cœmeteria projecit. Iterum papa misit ad Pippinum, qui festinus obsedit Papiam. Mox Aistulphus omnia reddidit beato Petro, quæ abstulerat, et scripto confirmavit; qui postea in venatione divino ictu percussus est. Hic fuit frater Ragis regis, qui monachus factus est. SIGEBERTUS. Igitur Pippinus a Stephano papa cum filiis suis Carlomanno et Carolo in regem unctus est; et per eos generatio eorum in hæreditatem regalis successionis in perpetuum benedicitur: et omnis alienigena ab ejus regni invasione apostolico anathemate interdicatur. Pippinus iterum Italiam ingreditur, Aistulphum vincit; et ad nutum suum eum facere compellit. Carlomannus monachus ossa sancti Benedicti abbatis ab ecclesia Floriacensi tollere nititur, et ad

castrum Cassinū referre; sed miraculis a Deo ostensis, et Francis obsistentibus, ab incepto prohibetur. (753.) Terræmotus terribilis factus est, quo aliæ urbes ex parte, aliæ ex toto subversæ sunt; aliæ a montanis ad subjecta campestria cum muris et habitatoribus suis integræ et salvæ; plusquam ultra sex millia transmigraverunt. In Mesopotamia terra dirupta est usque ad duo milliaria; aliaque terra nimis alba et arenosa de profundo ascendit, et ex eo animal mutinum ascendit incontaminatam humana voce loquens, pronuntians incursionem gentis ab eremo adversus Arabes. (754.) Carlomanus monachus Viennæ moritur. Sanctus Bonifacius Maguntinus episcopus cum sociis suis in Frisia martyrizatur; et in Fulda cœnobio, quod ipse in Thoringia construxerat et fundaverat, honorifice tumulatur. Hic Bonifacius, natione Anglus, scripsit epistolam Ethebaldo Anglorum regi: cujus genealogia Willelmus Malnesburiensis hoc modo scribit: Anno Domini 626, Penda quidam filius Pibbæ a Wodemo decimus, apud Mercios regis nomen præsumpsit; cum jam quinquagenarius contra finitimos frequentibus excursionibus nurrisset audaciam; aut nesciens, aut dissimulans, quantum scelus esset, sociali vincere bello, Edwinum et Oswaldum reges Nordanimbrorum; Sigebertum, et Egriem, et Anam, reges orientalium Anglorum exstinxit. Cenwalnum West-Saxonum regem in exilium compulit, et merito: qui primum Christianus, postea fidem abnegans, sororem Pendæ repudiaverat. Tandem ab Oswino fratre sancti Oswaldi, magis per Dei virtutem, quam per manum militarem, occisus est. Habuit ex regina Koneswita filios quinque, Wedam, Welfhenum, Ethelredum, Menwaldum, Merceinum; filias duas Kineburgam, et Kivewitam, ambas Christianas, et sanctæ continentia. Post hunc regnavit filius ejus Weda apud australes Mercios Oswi gener; cujus filiam tali conditione etiam vivente patre gentili acceperat, ut Christianus fieret. Ille per uxoris insidias occisus est: cujus regnum Osvius suscepit, et tres annos tenuit. Sed ducibus ejus expulsis a provincialibus, Waiferus Pendæ filius regnavit: Christianus mox factus, primus regum Anglorum Simoniacus fuit. Nam episcopatum Lundoniæ euidam Winæ ambitioso venditavit. Uxorem duxit filiam Ercomberti regis Cantionum Ermenhisdam: ex qua genuit Reuredum, et Waremburgam virginem sanctissimam, quæ Cestræ jacet. Frater ejus Metenaldus uxorem duxit Erneoburgam filiam Ermenredi, fratris ejusdem Ercomberti: ex qua genuit filias, Milburgam, quæ Weneloth, et Mildritam, quæ Cantia et monasterio S. Augustini jacet, et filium Metesinum. Kineburgam Pendæ filiam duxit Alfridus rex Northanimbrorum: quæ postmodum sanctimonialem habitum suscepit in monasterio, quod fratres sui Vulferus et Ethelredus construxerant. Vulferus regnavit annis decem et novem; post quem Ethelredus religiosior, quam pugnator: qui anno

A regni tricesimo in Bardonia regulariter tonsus, primo in monachum, mox in abbatem alteratus est. Contemporaneus fuit Inæ regi West-Saxonum. Regis Northanimbrorum Egfregi Ostgidam sororem duxit; ex qua filium Celredum suscepit. Post eum regnavit Kenredus filius fratris sui Valleri; qui fuit optimis moribus. Quinto anno regni sui Romam perrexit, reliquum temporis illic religiose vivens: compunctus et territus miserando exitu militis sui, qui, ut Beda refert, cum confiteri scelera sua sanus superbiisset, in mortis janua constitutus, aperte vidit dæmones, se ad supplicia trahentes. Post hunc regnavit Celredus, patrum sui Ethelredi filius, annis octo; qui Licestræ jacet. Reliquit heredem Ethelbaldum, pronepotem Pendæ ex Aluvio fratre: qui regnavit in pace annis quadraginta et uno; quem postea occidit Brenredus, qui mox ab Offa necatus est.

Hic Ethelbaldo scripsit Bonifacius præfatus, Maguntinus episcopus et martyr, epistolam; de qua quædam hic excerpti:

« Domino charissimo, et in Christi amore cæteris Anglorum regibus præferendo Ethelbaldo, Bonifacius archiepiscopus, legatus Germanicus Romanæ Ecclesiæ, perpetuam in Christo charitatis salutem.

« Audivimus, quod eleemosynis intentus, furta et rapinas prohibes, et pacem diligis, et defensor pauperum et viduarum es: et inde Deo gratias agimus. Quod vero legitimum matrimonium spernis, si pro castitate faceres, esset laudabile. Sed quia in luxuria et adulterio, et cum sanctimonialibus voluptaris, est vituperabile et damnabile. Nam et famam gloriæ nostræ coram Deo et hominibus confundit, et inter idololatrias constituit; quia templum Dei violasti. Quapropter, fili charissime, poenitere; et memorare quam turpe sit, ut tu, qui multis gentibus dono Dei dominaris, ad injuriam ejus sis libidinis servus. Audivimus præterea, quod optimates pene omnes gentis Merciorum tuo exemplo legitimas uxores deserant, et adulteras et sanctimoniales constuprent. Quod quam sit ab honestate peregrinum, docent vos alienæ gentis instituta. Nam in antiqua Saxonia, ubi nulla est Christi cognitio, si virgo in paterna domo, vel maritata sub conjugate fuerit adulterata, manu propria strangulatam cremant, et super fossam sepultæ corruptorem suspendunt; aut cingulotenus, vestibibus abscissis, flagellant eam castæ matronæ, et cultellis pungunt: et de villa in villam missæ occurrunt novæ flagellantes, donec interimant. Winidi quoque, quod est fœdissimum genus hominum, hunc habet morem: ut mulier, viro mortuo, se in rogam cremati, pariter arsura, præcipitet. Si ergo gentes Deum ignorantes zelum castimonie habent, quid tibi convenit, fili charissime, qui Christianus es, et rex? Parce ergo animæ tuæ, parce multitudini populi, tuo vereuntis exemplo, de quorum animabus rationem redditurus es. Attende et illud, quod si gen

Anglorum, sicut in Francia et in Italia, et ab ipsis A paganis nobis impropere, spretis legitimis matrimoniis per adulteria defluit; nascitura sit ex tali commistione gens ignava et Dei contemptra, quæ perditis moribus patriam pessundet, sicut Burgundionibus et Provincialibus, et Hispanis contigit, quos Saraceni multis annis infestarunt, propter peccata præterita. Præterea nuntiatum est nobis, quod multa privilegia ecclesiarum et monasteriorum auferens, ad hoc audendum duces tuos exemplo provocas. Sed recogita, quæso, quam terribilem vindictam Deus in anteriores reges exercuit ejus culpa, quam in te arguimus, conscios. Nam Colredum prædecessorem tuum stupratorem sanctimonialium, et ecclesiasticorum privilegiorum fractorem, splendide cum suis comitibus epulantem B spiritus malignus arripuit: et sine confessione et viatico, cum diabolo sermocinanti, et legem Dei detestanti animam extorsit. Osredum quoque regem Detrorum et Bernitorum, earundem culparum reum ita effrenem egit, ut regnum et juvenilem ætatem contemptibili morte amitteret. Carolus (51) quoque princeps Francorum, monasteriorum multorum eversor, et ecclesiasticarum pecuniarum in usus proprios commutator, longa torsione, et vevenda morte consumptus est. Fili charissime, nil hono regi salubrius, quam si libenter emendet commissa, cum arguitur. Obtestamur et obsecramus te, per viventem Deum Patrem, et per Filium ejus Jesum Christum, et per Spiritum sanctum, C ut recorderis quam fugitiva sit præsens vita et quam brevis et momentanea sit delectatio spurcæ carnis, per quam æterni cruciatus emuntur; et quam ignominiosum sit, ut brevis vitæ homo mala exempla in perpetuum posteris relinquat.

Idem Bonifacius misit Cuthberto archiepiscopo ejusdem tenoris epistolam: hoc adjiciens, ut clericos et sanctimoniales de tenuitate et pompa vestium argueret; præterea ne miraretur, quod alienum negotium ageret, cum sua nihil interesset, quomodo, et quibus moribus Anglorum gens viveret. Sciret, se a Gregorio papa tertio sacramento constrictum, ne conterminarum gentium mores apostolicæ notitiæ subtraheret. Blandis admonitionibus non succedentibus, acturum se, ne hujusmodi vitia papam laterent. Ex his potest perpendi hujus beati viri prudentia et libertas spiritus in peccata regum et principum publice arguendo; per quam cum præcedentis vitæ sanctimonia, ad coronam et gloriam martyrii feliciter pervenit. Huic Bonefacio successit Lullus: de quo loquitur Vita sancti Goaris, et hi versus:

*Antistes Lullus, quo non est sanctior ullus,
Pollens divina, tribuente Deo, medicina.
Occurrit morbis, ut totus prædicat orbis.*

Ethebaldo regi successit Offa, quinto genu Pendæ abnepos, vir ingentis animi: qui omnia qua men-

te concepisset, agere proponeret. Hinc Vulfum regem West-Saxonum bellatorem fortissimum aperto Marte vicit; regem Ethelbertum magnis promissionibus ad se accitum, intra palatium suum inopinate capite truncari fecit, regnumque orientali-um Anglorum dolo obtinuit. Reliquias beati Albani usque ad illud tempus obscure reconditas, gemmis et auro in scrinio reponi fecit: basilica pulcherri- mi operis ibi ædificata, et monachis adunatis. Edelburgam filiam Berthico regi Westsaxonum dedit. Anselmus vir illustris, cujus sorori erat uxor Aistulphi regis, corpus sancti Silvestri transfert ad cœnobium Monantulam a se fundatum.

755. Constantinus imperator synodum episcopo- rum trecentorum triginta Constantinopoli congregat: in qua edicto promulgato de imaginibus Dei et sanctorum ejus deponendis, Ecclesiam Dei nimis scandalizat, et contra orthodoxos tyrannizat. Aistulphus rex rupto pacis fœdere Romam obsidet. Pippinus Italiam repetens, eum Papia inclusum obsidet et invitum ad fœdus pacis repetendum compellit: et sancto Petro quæcunque sui juris erant, restitui fecit. Fuleadus abbas Sancti Dionysii martyris, corpus sancti Viti martyris a Roma Parisius transtulit. (756.) Tassilo dux avunculo suo Pippino reconciliatur. Aistulphus rex judicio Dei percussus moritur, post quem Desiderius, qui erat dux in partibus Tuscis regnat annis octodecim; sed non regnasset, nisi eum papa Stephanus advocasset sub hac conditione, ut quæ abstulerat, beato Petro redderet. Hic Stephanus fecit episcopos quindecim; et dum esset in Francia fecit Rotgangum archiepiscopum, et ei pallium tribuit. Obiit v Kalendarum Maii, et cessavit episcopatus mensem unum, dies quinque. Hucusque invenitur liber *De gestis Romanorum pontificum* continue scriptus; sed a quo post Damasum, nescitur. Sunt insimul a beato Petro usque huc anni septingenti et octo, menses CCCXLIV, dies mille septuaginta, in quibus sederunt pontifices nonaginta quatuor, exceptis annis et mensibus et diebus, quibus vacavit episcopatus Romanus. Vacavit autem a beato Petro usque ad hunc Stephanum per intervalla annis novem, mensibus.... diebus mille quadringentis sexaginta quatuor. Fecerunt autem pontifices Romani episcopos per diversa loca a beato Petro usque ad hunc Stephanum II MCLL. Porro Innocentius qui fuit quadragesimus secundus, et Bonifacius quinquagesimus septimus, et Conon, qui fuit octogesimus quintus, non leguntur fecisse episcopos. Inter Silverium autem et Vigilium, et inter Martinum et Eugenium, non dicitur cessasse episcopatus. Ab hoc loco de Romanis pontificibus sparsim et varie tractant diversi auctores. (757.) Post Stephanum sedit Romæ Paulus papa nonagesimus quintus annis decem, mense uno; sed non dicitur, quis fuerit natione, vel quid fecerit ipse. Hab'allas Saracenis

(51) Carolum Martellum intelligit.

præest annis xix. Pippinus Saxonum munitiones fortiter irrumpit, et post multam stragem eos sub tributo redigit.

758. Waiferus filius Eudonis dux Aquitaniæ res Francorum injuste vexando, iram Pippini incurrit. Eoque Aquitaniam ingresso, scelus fictæ pacis initur. Walpertus abbas in Italia, et Crodogangus Metensium episcopus, Pippini regis ex Landeata sorore nepos, clarent in Gallia: qui Gorziam cœnobium fundavit in Metensi parochia. Corpus sanctæ Petronillæ virginis Petri apostoli filia Romæ a Paulo papa transponitur: in cuius marmoreo sarcophago, ipsius apostoli Petri manu scriptum legebatur: *Auræ Petronillæ dilectissimæ filia.* (759.) Habdalla persequitur Ecclesiam Dei. Waifero a pacis fœdere averso, Pippinus rex Arumnicum pagum depopulatur, et multa castella, ipsamque urbem Arumnis capit, et Blandinum urbis comitem cum multis abducit. Sanctus Gengulfus in Burgundia claret.

760. Pippinus Bituricas urbem capit, et captam munit. Thelexis Bulgaribus regnat. Chilpingus Arumnensis, et Amingus Pictaviensis comites congressi militibus Pippini, perimuntur cum multis.

761. Caput Joannis Baptistæ Memissa civitate transfertur. (762.) A Constantino hæretico multi martyrizantur. Thelexis Constantino imperatori congressus, cum multo Bulgarorum damno et opprobrio vincitur, et ob hoc a Bulgaribus reprobatus cum principibus gentis, ab eis perimitur. Post quem regnat Sabinus. Tassilo dux a rege Pippino omnino avertitur. Turci a portis Caspiis erumpentes Armeniam infestant. In quorum patria cum antiquo tempore pestilentia orta fuisset, suasu Christianorum in modum crucis se totonderunt: et quia per hoc signum salus patriæ reddita est, hunc tondendi ritum postea tenuerunt. Waiferus suis rebus diffidens, muros urbium Aquitaniæ solotenus subvertit; quos Pippinus restaurans, ad suorum tutelam fidis comisit principibus. (763.) Pippinus Lemovicinam regionem cæde et incendio depopulatur. Sabinus Bulgarius cum Romanis fœdus init, pro quo a suis repudiatus ad Constantinum fugit. Post quem regnat Paganus. Gelu magnum a Kalendis Octobris usque ad Februarium. Stellæ subito visæ sunt cecidisse de cœlo; quæ ita omnes exterruerunt, ut putarent finem mundi imminere.

764. Crodogangus episcopus corpora martyrum Gorgonii, Naboris et Nazarii a Roma transtulit ad Gallias: Gorgonium in Gorzia, Naborum in Illiriaco, Nazarium reponens in cœnobio Lorrisham, quod Canthur comes illustris a se fundatum Metensi Ecclesiæ priorianno tradiderat. (765.) Pippinus rex Agennum, Petragoricam, et Engolismam, Aquitaniæ urbes devastat, multamque Aquitaniæ partem subjugat sibi. Crodogangus Metensis episcopus obit. Hoc tempore in Syria, civitate Beritho, qua subjacet Antiochiæ, Judæi imaginem Salvatoris Jesu Christi invencientes in domo cujus-

dam Judæi relictam a quodam Christiano, qui ibi manserat, eam injuriose deposuerunt; et omnia opprobria, quæ secundum Evangelium Christo illata sunt, ei intulerunt; illudentes ei, conspuentes eam, colaphizantes, alapantes, crimine convitantes, manus et pedes clavis configentes, acetum et fel ei porrigentes: ex quo vulnere exivit sanguis et aqua; quæ illi, supposita ampulla suscipientes, ad experimentum, utrum vera fuerint miracula, quæ Jesum fecisse audierant, omnes infirmos in synagoga sua collectos hoc sanguine aspergebant, et sanabantur omnes a quocunque languore detinebantur. Unde tandem Judæi compuncti, ad civitatis episcopum Adeodatum omnes cucurrerunt, eique rem narrantes, imaginem cum sanguine reddiderunt. Quibus baptizatis, episcopus sanguinem per ampullas divisum longe lateque dirigens, prædicabat magnalia Dei, obtestans omnes, ut singulis annis celebraretur passio Dominicæ imaginis quinto Idus Novembris.

766. Constantinus et Habdallas pari vesania in orthodoxos desæviunt, et multos eorum pro Christo occidunt. Constantinus insuper ægre ferens gloriam sanctorum miraculis coruscantem, etiam ipsana eorum ubique jubet effodi, et jactari in profundum. In præsentia Pippini regis celebratur synodus de sancta Trinitate, et sanctorum imaginibus venerandis. Pippinus Temistanum fratrem Eudonis, Waiferi patrum, qui a Waifero ad se, et a se ad Waiferum transfugerat, captum a suis in bello, suspendit in patibulo. Rex Saracenorum Arminites ab Hispania missis legatis, et muneribus datis et acceptis, affectat amicitiam Pippini regis.

767. Pippinus extremo exterminio Aquitaniam atterit, Sanctonas capit; ibique Waiferi matrem, sorores et neptes captas abducit. Paulo papa mortuo, Constantinus quidam subito ordinatus sacerdos ex laico, tyrannica ambitione papatu invaso, Ecclesiæ Dei magno fuit scandalo. Contra hunc a quibusdam Romanorum Philippus papa constituitur, et non multo post deponitur. S. Gengulfus fontem quemdam emit in Gallia: et eum oriri fecit in Burgundia. Cujus venditor dum emptorem irrideret, repente fontem suum vidit siccaum. Cum ergo quadam die juxta fontem illum in horto suo mirabiliter orientem sederet idem Gengulfus cum uxore sua adultera, cœpit illam arguere de adulterii sui infamia. Quod crimen eum illa vehementer negaret, facillimam ei opposuit purgationem, dicens: Si vis ut credam te hac infamia falso laborare, denuda brachium tuum, et affer mihi lapillum de fundo fonticuli hujus. Si illæsum brachium retraxeris, credam quod innocens sis. Quod illa audiens, secure brachium fonti immersit: et statim combustum velut ab igne retraxit. Tunc sanctus ad illam: «Ecce, inquit, veritas flagitii tui. Habe ergo tua, et mane per te, vel cum tuo adultero: nam socia mea ultra non eris.» Et data illi dimidia parte substantiæ suæ, mansit per se. Non multo post

dormiens in domo sua, occisus est a quodam clerico, qui cum sua conjugē adulterari solebat. Cujus corpus dum in feretro ad sepulchrum portaretur, multi infirmi tactu illius sanati sunt. Dumque hoc illius uxori referretur ab ancilla sua, videlicet dominum suum, tanquam martyrem sanctum, miracula facere, irridens illa et subsannans, respondit: «Ita, inquit, Gengulfus miracula facit, ut anus meus cantat.» Moxque ab ano suo turpes sonos et numerosos, vellet nollet, cœpit emittere: quod ei postea contigit in omni vita sua in sexta feria; ut quoties in eadem feria, in qua vir ejus martyr effectus est, aliquod verbum ab ore proferret, toties ab ano turpem sonum ederet. Quod audiens rex Pippinus, ad majorem gloriam martyris Gengulfi, experiri dignatus est. Post mortem Pauli papæ, dicit magister Hugo in Chronicis suis, cessasse episcopatum anno uno, et mense uno, et Constantinum præfatum sedisse tantum temporis, id est annum unum, et mensem unum, papam nonagesimum sextum. Sed iste pseudopapa de ordine et numero paparum abrasus est; et ideo totum tempus sessionis ejus appellatur cessatio episcopatus.

768. Longa concertatio inter Pippinum et Waiferum finitur; quia Waiferus a suis tantorum malorum pertæsis in gratiam Pippini perimitur: et non multo post Pippinus moritur, rex Francorum et patricius Romanorum. Obiit autem Parisiis morbo aquæ intercutis. Cui succedit Carolus filius ejus, pro felicitatis magnitudine agnominatus Magnus, sicut Alexander et Pompeius, compartito regno cum fratre suo Carlomanno, qui Carolus regnavit annis quadraginta tribus. Constantino pseudopapa per zelum fidelium ab Ecclesia deturbato, oculisque privato, Stephanus tertius, nonagesimus sextus præsidet annis tribus, mensibus quinque, diebus viginti octo, secundum magistrum Hugonem. Hic tam a Gallia quam ab Italia synodum Romæ congregat; in qua omnia a Constantino ordinata reordinat, præter baptismum et chrisma: decernente synodo, ut episcopi ab illo ordinati, ad gradum quem ante habuerant, redirent; et si digni judicarentur, iterum ordinarentur. Presbyteri vero ac diaconi ab illo ordinati, similiter ad priorem gradum redirent; et si digni essent, iterum consecrarentur; sed ad altiorem gradum vel ordinem nunquam ascenderent. Laici vero ab illo in diaconos vel presbyteros ordinati, omnino degradarentur, et in religioso habitu perseverarent. Venerationem etiam sanctarum imaginum confirmat illa synodus, et earum profanatores anathematizat. Constituit etiam, ut omni die Dominico, *Gloria in excelsis Deo* ad missam cantetur. Quod tamen prius constituerat Symmachus papa quinquagesimus secundus, cantandum scilicet *Gloria in excelsis* omni die Dominico, et in Nataliis martyrum. Carolus factus est rex Noviomii, Carlomannus frater ejus Suessione.

769. Hunaldo in Aquitania rebellionem meditante, Carolus Aquitaniam petit; omnesque Aquita-

nos et Wascones in deditionem accepit. Hunaldum vero, qui ad Lupum Wasconum ducem transfugerat, a Lupo sibi cum uxore transmissum abduxit: et sic Aquitanum bellum finitum est. Desiderius rex Longobardorum sub obtentu orandi Romam ingressus, aliquos nobilium Romanorum captos excæcavit. (770.) Constantinus hæreticus omnino a Deo aversus, virum sanctum Stephanum papam per undecim annos inclusum etiam gentibus reverendum, amara morte martyrizavit; omnesque sibi subjectos jurare coegit super sanctæ crucis lignum, ne aliquam Dei, sanctorumque ejus imaginem venerarentur. Eos qui Dei Genitricem invocabant, et qui vigiliis Deo agebant; et qui ecclesiis assueti religiose vivebant; et qui a juramentis et immunditiis abstinebant; et qui reliquias sanctorum penes se habebant; hos et hujusmodi damnans, patrimoniis privabat, et modis omnibus cruciabat. Qui reverentiores erant, eorum barbis cera et pice illitis, eos amburebat: monachos ut uxores, monachas ut viros ducerent, cogebat. Quod multi vitantes, martyrizati sunt; nec sub alicujus gentilis persecutione plures quam sub hoc martyrium passi sunt. Thelergius Bulgaribus regnat. (771.) Carlomannus rex, regis Caroli frater, obiit apud Salmoniacum; pars regni ejus partibus Caroli se unit. Uxor ejus cum filiis, et Authario Franco, ad Desiderium regem Italiæ fugit. Hunaldus dux Aquitanie Romam, quasi ibi perseveraturus venit; qui ad Longobardos fugiens, apostatavit. Ibi non multo post lapidibus obrutus periit. Constantinus imperator contra Bulgares navali bello pugnaturus, navibus suis fere duobus millibus impetu aquilonis contritis, totum pene amisit exercitum.

772. Post mortem Stephani papæ sedit nonagesimus septimus Adrianus papa, secundum magistrum Hugonem annis viginti tribus, mensibus decem, diebus octodecim. Hic ad reprimendam rabiem hæreticorum, imagines Dei, sanctorumque ejus execrantium, nimis laboravit; et libro adversus eos edito multis Scripturarum inductionibus roborato, eorum errores infirmavit, fidemque rectam solidavit. Hic in offertorium versibus, quod geminatum est, geminavit. Carolus ad Saxonicum bellum animum intendit. Herebuch castrum Saxonum capit. Hormen Sultanum destruit; ibique siti laborante exercitu, subito in torrente largissimæ aquæ effuse sunt divino nutu. Carolus compositi voti, obsides accepit a Saxonibus. Hoc bellum Saxonicum, ut ait Eginardus, contra Carolum triginta tres annos duravit. (773.) Adrianus papa ad tuendas res Ecclesiæ Carolum Romam accessit. Quo pergens ille Papiam obsedit, ibique relicto exercitu, Romam pervenit, Pascha ibi fecit. Rediens Papiam cepit; iterumque Romam rediens synodum constituit cum Adriano papa, aliisque centum quinquaginta tribus episcopis et abbatibus. In qua Adrianus papa cum universa synodo dedit ei jus eligendi pontificem, et ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque patriciatu. Insuper archiepiscopos et episcopos per singulas

provincias ab eo investituram accipere definivit : A et ut, nisi a rege laudetur et investiatur episcopus, a nemine consecratur ; omnesque huic decreto rebelles anathematizavit ; et nisi resipiscerent, bona eorum publicari jussit (32).

Offa rex Merciorum Caroli amicitias frequentibus legationibus expetit. Hic sedem archiepiscopatus olim Cantuariæ fundatam in Lincefeldam transferre conatus est, obtinuitque ab Adriano papa, ut archiepiscopatus Merciorum in Lincefelda esset ; Lambertumque archiepiscopum Cantuariensem omnium prædiorum, quæ intra terminos suos erant, et episcopatum ditioe privavit. Alcuinus a regibus Angliæ pro pace missus ad Carolum, ab eo satus est hospitio, et apud eum resedit : vir undecunque doctissimus, qui Carolum instituit in dialectica, et rhetorica et præcipue in astronomia. Hic omnium Anglorum, post beatum Adelmum et Bedam, doctissimus fuit, et pluribus libris ingenii periculum fecit.

Prælatum est idem Alcuinus a Carolo monasterio Beati Martini Turonensis. Hic ait in epistola ad Cambaldum, tertio loco Egberti successorem : [Mitte mihi exquisitiores eruditionis scolasticæ libellos ; quales in patria mea habui, per bonam et devotissimam magistri mei Ecberti industriam : et, si placeat, aliquos ex pueris nostris, qui excipiant inde quæque necessaria. Remittam qui revebant in Franciam flores Britannicæ, ut non sit tantummodo

(32) Quod hoc loco dicit auctor de beneficiis investituris Carolo a pontifice concessis, ex Sigeberto sumptum est : quem sequi solet Helinandus. Falsam tamen esse hanc assertionem, optime demonstrant Baronius et Spondanus, ejus verba placet referre :

Quod, inquit, Sigebertus in Chronico scribit, Carolum Papiam capta rediisse Romam, et in synodum centum quinquaginta trium episcoporum et abbatum ab Adriano papa celebrata, datum ei fuisse jus eligendi Romanum pontificem, et ut archiepiscopi atque episcopi per singulas provincias ab eo investuras acciperent ; hæc cum ab ipso non nisi post annos trecentos triginta octo scripta fuerint, nempe anno Domini 1112 nullo penitus antiquioris ævi auctore conscio ; ne ipsis quidem, qui vitam Caroli, vel qui per singulos annos res ab eo gestas, omnesque habitos conventus quam diligentissime scriptis tradiderunt ; jure creditur, hanc imposturam eo tempore adornatam esse in gratiam Henrici imperatoris schismatici, cujus et partes totis viribus Sigebertus fovit. Nam quod post captam Papiam non Romam venerit iterum Carolus, sed quam celeriter redierit in Galliam, ut adversus rebellantes Saxones expeditionem pararet, omnes auctores affirmant. Imo et Einhardus, sive Eginhardus, qui Carolo fuit a secretis, ejusque lateri semper inhæsit, ac vitam ejusdem scripsit ; expresse affirmat eum non nisi quater Romam se contulisse : primo hoc anno in expeditione adversus Longobardos, secundo solvendi voti causa anno 780, tertio adversus ducem Beneventanum anno 786, quarto ad restituendum Leonem papam anno 800 quando et creatus est imperator. Ubi ergo quintus a Sigeberto confictus, nusquam alibi assertus, ejusdem Caroli in urbem adventus ? Accidit tamen, ut nullo de impostura habito diligentiori examine, creditum fuerit verum esse, quod ab eo fuisse quam mendacissime affirmatum. Ut non ad hæc refellenda

in Eboraca hortus conclusus ; sed et in Turonica emissiones paradisi.] Idem Alcuinus dicit : [Legitur in libro Gildæ Britonum sapientissimi, quod iidem Britones propter avaritiam et rapinam principum, et injustitiam judicum, et desidiam prædicationis episcoporum, et luxuriam, et malos mores populi, patriam perdidierunt. Caveamus hæc eadem vitia nostris temporibus inolescere.] Idem in epistola ad Ethelardum episcopum antecessorem Cutberti, et Lamberti successorem, ait inter cætera : Ut cum Romam vadens, Carolum magnum imperatorem, nepotem illius Caroli, de quo Bonifacius locutus est, visitaret ; non adduceret clericos vel monachos versicoloribus, et pompaticis vestibus indutos ; quia solerent non Francorum clerici, nisi religiosi vestibus amictiri.

774. Saxones fines Francorum igne et cæde premunt ; sed ecclesiam in Fritslar non queunt incendere quam sanctus Bonifacius benedixit, eamque nunquam cremandam prædixit. Igitur Carolus Saxoniam repetens, triperito exercitu concurrat Saxonibus, eique victoria provenit in omnibus. Carolus offensus dissonantia cantus Ecclesiæ inter Romanos et Gallos, duos clericos Romam misit ut authenticum cantum a Romanis discerent, et Gallos docerent : per quos primo Metensis Ecclesia, et per illam omnis Gallia ad auctoritatem Romani cantus revocatur. Inter obsidendum diviso exercitu, Carolus multas urbes ultra Padum comprehendit, in-

se converterint pii ecclesiastici tractatores, sed laborarint, ut ostenderent ista ab Adriano concessa Carolo, fuisse postea revocata : ex quorum numero fuit Gratianus, qui nimis credulus eandem Sigeberti imposturam totidem verbis exscripsit ; aliamque insuper addidit huic paræm, a que a schismaticis confectam Leonis Octavi nomine in gratiam Ottonis imperatoris. Cæterum nec ipsum nomen investituræ ea significatione, vel usus ejus per annuli collationem (ut addunt) et baculi, apud aliquem ejus temporis scriptorem reperitur : et quod ad pontificis electionem pertinet, repugnant hinc praxis et leges aliorum post Carolum imperatorem, de quibus inferius suis locis ; ac denique tantum abest ut Carolus sibi arrogare voluerit electiones episcoporum, ut potius suo promulgato decreto eas statuerit esse liberas, atque ex sacrorum canonum præscripto decerni. Sed de his modo hæcenus. Post obitum eminentissimi cardinalis Baronii, Melchior Goldastus calvinista edidit Rationale (ut vocat) constitutionum imperialium, ubi professus se Romani imperii jura adversus Baronii Annales elenchos præscribere, calvinistice (ut nihil aliud dicam) rem agens, modestissimum atque sincerissimum historiæ tractatorem misere præcidit. Sed mox prodiit ex adverso fortissimus veritatis defensor, Jacobus Gretserus societatis Jesu theologus ; qui apologiam pro illustrissimo cardinale suscipiens, cunctas Goldasti argumentationes dissipavit : cumque nihilominus ille irrationabiliorem replicationem edidisset, eidem rursus alia edita defensione os Gretserus obturavit. Quare quæ pro schmatica Sigeberto hæreticus calvinista de hac controversia pro-caciter effutiit, tu (si libet) vide ab eodem clarissimæ societatis nobili professore egregie discussa atque disjecta : Hæc Spondanus ad annum 774. Cæterum in Chronico Sigeberti manuscripto, quod in Signia censi bibliotheca asservatur, prætermisum est hæc ejus fabula, nec ullum de ea verbum habetur.

ter quas Veronam. In qua Autharius Francus cum uxore Carlomanni et filio ejus latens, se cum eis regi dedit. Adalgisus vero Desiderii regis filius, qui illuc fugerat, inde elapsus, Constantinopolim fugit. Obsidionem Papiensium pestilentia mortalitatis aggravante, civitas regi Carolo aperitur. Desiderius cum uxore et filia, et cunctis principibus capitur, et perpetuo exsilio ad Gallias a Gilcredo Leodicensi episcopo dirigitur. Quidquid per multa tempora Longobardi Romanis abstulerant, Carolus eis restituit. Regno vero Longobardorum destructo, totam Italiam sub jure regni Francorum redigit, post annos ducentos et quatuor, ex quo Longobardi in Italia regnare cœperant. Italia vero, ut ait Eginardus, ab Augusta prætoriam usque in Calabriam inferiorem, in qua Græcorum et Beneventanorum confinia sunt, decies centum, et eo amplius, passuum millibus longitudine porrigitur. Filiam Desiderii Longobardorum regis duxerat Carolus, quam, incertum qua de causa, post annum repudiavit.

775. Constantinus contra Bulgares vadit; sed pax inter eos convenit. Non multo post rupto a Bulgaribus pacto, Constantinus eos ex improviso aggressus, nobiliter de eis triumphavit. Carolus Sigdrach castrum Saxonum capit: tunc cum eis confliit, et a victis obsides pacis accipit.

776. Constantinus imperator plaga pessimi incendii divinitus percussus, et clamans adhuc vivus: «gni sum inexstinguibili traditus,» miserabiliter moritur. Post quem eodem anno Habdallas ammiras moritur: post quem Madar regnat annis novem. In Italia quibusdam rebellionem contra Francos meditantibus, Carolus contra eos vadit; urbem Forum Julii capit; ducem ejus Rotgangum rebellionis incentorem decollari facit, captaque Tarvisio urbe, cæteris majestate nominis sui terrorem incutit. Saxonibus Hereshurch castrum obsidentibus, gloria Dei super Ecclesiam apparuit omnibus, duobus scutis sanguineo colore flammantibus, et quosdam motus ut in bello per aera dantibus. Carolus Saxoniam velut tempestas proterit, munitiones irrumpit, et ad hoc eos impetit, ut se et patriam ei dedant, et datis obsidibus se Christianos futuros spondeant. (777.) Post Constantinum Leo filius ejus imperat annis quinque. Witichindus dux Saxonum in Normanniam fugit. Saxones baptizati paciscuntur, ut ingenuitatem suam, et omnia sua perdant, si unquam a fidelitate Christi et regis desistant. Carolus in Hispania Cæsar-Augustam vastando delet, Paponiam obsidet, ejusque captæ muris destructis, Wascones, duosque Saraccenorum regulos sibi subigit, aliquasque urbes in deditionem accipit. Saxones suasu Witichindi Franciam atterunt; sed a Carolo victi, fuga sibi consulunt. Thelicus Bulgar ad Leonem imperatorem fugit: quem baptizatum Leo patricium facit. (778.) Leo imperator Syriam incursat. Carolus in Saxonia Westphalos sibi subjugat. (779.) Clardamus Bulgaribus dominatur. Iltebrandus

A dux Spoleti Carolo se subdit, ejusque gratiam multis muneribus redimit. Obiit sanctus Sturmus primus abbas Fuldenis. (780.) Carolus Albiam fluvium transgreditur; ibique in ejus gratiam Bardogavenses et Nordanae baptizantur. Thassilo dux Bajoariæ contra Carolum rebellat horatu uxoris suæ, quæ erat filia Desiderii regis, et exsiliu patris sui per maritum suum vindicare tentabat.

781. Leo imperator, cum insanit cupiditate circa lapides pretiosos, adamavit magnam Ecclesiæ coronam, et accipiens portavit eam, et exierunt carbunculi in capite ejus, et raptus a febre mortuus est. Mady ammiras multos utriusque sexus pro Christo martyrizat. Carolus orationis causa vadit Romam, ibique filii ejus inunguntur in reges. Pippinus filius B Caroli ex concubina baptizatus ab Adriano papa inungitur in regem Italiæ, Ludovicus in regem Aquitaniæ, annos quatuor natus ex matre Hildegarde, cum fratre suo gemello, anno Domini 778, cujus frater pene prius mortuus est, quam natus. Hic adhuc quadrimus armis sibi congruis indutus est. Eodem anno filia Caroli Gissa baptizata est Mediolani a Thoma archiepiscopo. Thassilo dux Bajoariæ per Adrianum papam Carolo reconciliatur. (782.) Post Leonem uxor Hirene cum filio suo Constantino imperat annis decem. Constantinopoli quidam laminam auream invenit, et in ea virum jacentem cum hac scriptura: *Christus nascetur ex virgine Maria, et credo in eum: sub Constantino et Hirene, o sol, iterum me videbis.* Saxones rebellant, et a Carolo victi, seditiosos ei, usque ad quatuor millia ducentos, tradunt, et obsides ei tribuunt. (783.) Iterum Saxones rebellant, et a Carolo pene usque ad interuccionem delentur. Obiit Hildegardis regina pridie Kalendas Maii in vigilia Ascensionis Domini, et in eodem anno beata regina.

784. Item Saxones et Frisones rebellant et vincuntur. Westphali a Carolo filio Caroli debellantur. (785.) Carolus Saxoniam depopulatur. Mady ammiras moritur: post quem Moyses regnat annis duobus. Witichindus et Albion duces Saxonum Carolo reconciliati baptizantur; et motus Saxonum reprimuntur. (786.) Carolus Adulphum seneschallum suum contra Brittones mittit: et per eum multa Brittonum castra, et principes eorum capit. Offa rex Merciorum regnavit annis quadraginta, uno minus. Egferdum filium, antequam moreretur, regem constituit: qui quatuor tantum menses regnavit. Post quem Kenulphus. Ludovicus puer filius Caroli octennis bene equitat. Signum crucis in vestibus hominum apparet. (787.) Post Moysen Aaron frater ejus Saracenis regnat annis viginti et uno. Carolus Romam venit; et contra Heregisum, Beneventi ducem vadit. Heregisus muneribus et obsidibus datis, gratiam ejus redimit. Bellum inter Avars et Francos oritur. Sanguis de cælo et terra profluxit. (788.) Thassilo dux Bajoariæ contra Carolum reus majestatis adjudicatur. Unde a Carolo attonsus cum filio ejus Theodone in monasterio relegatur. In Ita-

lia inter Græcos et Romanos pugnatur; item inter Francos et Avars; tertio inter Avars et Bajarios; quarto inter Avars et Francos: et in omnibus his bellis Carolus suis victoriam provenisse letatur. Instantia Tharasia patriarchæ, et Adriani papæ secundo apud Nicæam universalis synodus episcoporum trecentorum quinquaginta celebratur: in qua fides catholica in præsentia Hirenes et filii ejus Constantini, cunctorum subscriptione roboratur; et hæresis exsecrantium imagines Dei et sanctorum ejus in perpetuum abdicatur. Conjunctio valida facta est ab Austrasiis contra Carolum, auctore Harderico. Hic est Hardericus comes, de quo legitur in Historia Amelii et Amici: quæ historia hujus temporis fuisse creditur. Qua detecta, multi aut truncantur membris, aut exsiliantur. (789.) Carolus Colonia super Rhenum pontes duos construit et munit; et Sclaviam ingressus, eam sibi subigit. Adelgisus filius Desiderii animatus consilio Græcorum et auxilio, Italiam venit. Qui, inito bello cum Francis, tentus ab eis amara morte peremptus est. Carolus in Saxonia super Albiam fluvium duos pontes construxit, et in uno eorum ex utroque capite castellum ligneum.

790. Carolus legendi et psallendi disciplinam diligenter correxit. Alcuinus de Britannia oriundus, Saxonici tamen generis, deliciosus ejus magister fuit, scientia litterarum præpollens: cujus præcipue magisterio ipse rex omnes artes liberales didicit. In discenda tamen grammatica doctorem habuit Petrum Pisanum diaconum: in cæteris disciplinis Albinum, cognomento Alcuinum; apud quem dialecticæ et rhetoricæ, præcipue tamen astronomiæ discendæ plurimum temporis impertivit. Tentabat et scribere; et ad hoc tabellas et codicillos sub cervicali circumferebat; sed parum successit labor præposterus, et sero inchoatus. Ecclesiam frequentabat semper mane et vespere, et nocturnis horis, et sacrificii tempore, quantum ei valetudo permittebat. Ædituos monebat, ne in ea indecens aliquid aut sordidum remaneret; tantamque copiam tribuit vasorum ex auro et argento, et sacrarum vestium ut ne janitoribus quidem, qui extremi ordinis sunt, in privato habitu ministrare necesse esset. Legendi et psallendi disciplinam diligentissime emendavit. Non legebat vel cantabat solus; sed submisit, et in commune. Inter cœnandum aut aliquot acroama, aut lectorem audiebat. Delectabatur libris S. Augustini, maxime *De civitate Dei*. Pauperes sustentabat, non solum in suo regno, sed et trans maria, in Syria, in Ægypto, in Africa, in Jerusalem, in Alexandria, in Carthagine; et ideo exterorum regum amicitias exoptabat, ut pauperibus Christianis, qui sub ipsis erant, aliquod inde refrigerium fieret. Omnium nationum quæ sub eo erant jura, quæ scripta non erant, describi fecit et litteris mandari. Barbara et antiquissima carmina, quibus veterum regum actus et bella canebantur, scripsit. Inchoavit et grammaticam patrii

A sermonis. Mensibus juxta propriam linguam nomina imposuit. Ventos duodecim propriis appellationibus insignivit. Filios et filias liberalibus studiis faciebat erudiri; filios equitare et venari; filias lanificio assuescere, et colo et fuso. Nunquam domi positus sine liberis cœnavit; nunquam iter sine illis fecit. Adequitabant ei filii; filiæ pone sequebantur: quarum nullam, cum pulcherrimæ essent, nuptum dare voluit, sed omnes usque ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens, se earum contubernio carere non posse. Et alias felix, in filiabus infelix fuit; quarum tamen probra sic dissimulavit, ac si de iis nihil mali dispersum esset. Amplo corpore fuit et robusto; statura eminenti quæ tamen justam non excederet septem suorum pedum proceritatem. Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naso paululum longiore, canitie pulchra, facie læta et hilari, voce clara, sed quæ minus formæ corporis conveniret. Nandi peritissimus fuit. Induebatur tunica, quæ limbo serico amiebatur; thorace confecto ex pellibus lutrinis et murinis hieme pectus muniebat. Sago veneto amiciebatur. Gladio semper accingebatur, cujus capulus ac balteus aut aureus, aut argenteus erat, interdum etiam gemmatus: tunc præcipue, quando legati gentium exterarum aderant. In fesivitatibus vestem habebat auro textam, et calceamenta gemmata, et fibula aurea sagum astrictum: et diadema ex auro et gemmis portabat. Aliis diebus habitus ejus parum a plebeio differebat. Cibi temperans, sed potus temperantior. Cœna quotidiana quaternis ferculis erat: præter assam, quam venatores veribus inferebant. Super cœnam raro plusquam ter bibebat. In æstate post meridiem tribus horis sicut nocte nudus quiescebat. Nocte quater aut quinquies somnum interrompebat. Litigantes admittebat, etiam cum calcearetur et amiciretur. Eloquens erat; linguam Græcam melius intelligebat quam pronuntiabat. Hucusque Eginardus describit mores et formam Caroli. Turpinus tamen archiepiscopus de illo dicit: « Carolus rex erat capillis brunus, facie rubens, corpore decorus; sed visu ferox. Statura ejus septem pedum in longitudine: suorum dico, qui erant longissimi. Renibus erat amplissimus, ventre congruus, brachiis et cruribus grossus, omnibus artubus fortissimus, certamine doctissimus, miles acerrimus. Facies ejus in longitudine habebat unum palmum et dimidium, barba unum, nasus circiter dimidium. Frons ejus erat unius pedis; oculi leonini scintillabant ut carbunculi. Supercilia oculorum ejus dimidium palmum habebant. Quemcunque iratus apertis oculis aspexisset, statim perterritus erat. Cingulum, quo eingebar, octo palmis extendebatur, præter illud quod dependebat. Parum panis comedebat; sed quartam partem arietis, aut gallinas duas, aut anserem unum, aut spatulam porcina, aut pavonem, aut gruem, aut leporem integrum edebat. Modicum vinum et lympham sobrie bibebat. Tantæ

fortitudinis erat, quod militem armatum super equum sedentem, a vertice capitis usque ad bases simul cum equo uno ictu propria spata secabat: quatuor ferraturas equorum simul manibus facile extendebat; militem armatum super palmam suam a terra usque ad caput suum sola manu velociter elevabat. Erat donis largissimus, in judiciis rectissimus, in locutione luculentus. In quatuor solemnitatibus per circulum anni præcipue curiam suam in Hispania tenens, coronam regiam et sceptrum gestabat: die scilicet Natalis Domini, die Paschæ, et Pentecostes, et S. Jacobi. Ante tribunal ejus spata nuda ferebatur. Circa lectum ejus per singulas noctes assidue 120 viri fortes vigilabant: quorum 40 primam noctis vigiliam agebant; decem ad caput, et 10 ad pedes, 10 ad dexteram, et 10 ad lævam, tenentes in dextera nudam spatam, in sinistra candelam ardentem. Ita singulas vigiliam agebant reliqui, vicissim dormientes. Galafer Admirandus Toleti illum in pueritia exsulantem ornavit habitu militari in palatio Toleti. Idem Carolus postea occidit in bello Braimantum, magnum et superbum regem Saracenorum, inimicum Galafri. Multa sanctorum corpora in . . . collocavit. Hucusque Turpinus. Caroli magister Albinus multa scripsit: inter quæ eminent libri *De S. Trinitate*, scripti ad ipsum. Hic ergo jussu ipsius regis divinam historiam correxit. Quando enim Attila persecutor Ecclesiæ regnabat, fere omnia volumina Christianæ religionis ab eo destructa sunt. Ideo, ut ait Joannes Belet, Alcuinus fecit historiam de S. Trinitate, et de B. Stephano, et eas obtulit Adriano papæ: qui respuit illam de Trinitate, dicens: «Sicut non est officium unitatis, ita nec Trinitatis. Sed cum Deus trinus et unus sit, et unitas et Trinitas, cur non fiat officium de S. Trinitate, quæ Deus est; sicut de ipso Deo, qui et primus, et unus est?»

791. Carolus regnum Avarorum, id est Hunnorum terra marique impetij, et eos fugat. Constantinus matrem suam Irenem imperio privat, solusque imperat annis septem.

792. Constantinus egressus Chardamo Bulgari turpiter vincitur. Chardamus sublato omni apparatu ditatur. Hæresis Felicianæ in Regnanesburth coram Adriano papa, damnatur ab ipso Felice. Hic asserebat Filium Dei in divina natura verum esse, in humana adoptivum; unam personam Dei et hominis dividens in duas personas veri Filii et adoptivi. Pippinus Caroli ex concubina filius, pulcher facie, sed gibbosus, a quibusdam regni Francorum proceribus promissione regni illectus, in Bajoaria contra patrem conjurat; qui post fraudem detectam, et conjuratorum damnationem, in monasterio Prumia et volens et coactus religiose vixit, et usque ad finem vitæ Deo ibi militavit. Complices conjurationis quidam exsiliantur, pauci perimuntur.

793. Saxones in fide Dei et fidelitate regis vacil-

lant. Pons de navigiis ita factus est de anchoris et funibus, ut jungi et dissolvi posset.

794. Iterum tertio condemnata est Felicianæ hæresis in Franconesfurth. Ibi mortua est Frustrada regina, et in Sancto Albano tumultata. Pseudosynodus Græcorum, quam falso septimam vocant, pro adorandis imaginibus, rejecta est a pontificibus. Constantinus imperator multos principum sibi subiectos oculis privat. Carolus multis linguis eruditus, barbara et antiquissima carmina, quibus veterum regum bella et actus canebantur, scripsit, ventos duodecim propriis nominibus appellavit: cum antea quatuor tantum cardinales nominarentur.

795. Saxones virtute Caroli conterriti reddunt se Christi fidei, et regis fidelitati. Carolus ecclesias ornavit sacris vasis ac vestibus. Extruxit Aquisgrani basilicam plurimæ pulchritudinis: ad cujus structuram columnas et marmora a Roma et Ravenna devehit fecit. Hanc extruxit in honorem beatæ Virginis. Fecit etiam ibi balnea calida et frigida aqua temperata, et palatium juxta ecclesiam. Ecclesiam vero illam depingit fecit veteris et novæ legis historiis; palatium bellis Hispanicis, et septem liberalibus artibus. Adrianus papa moritur, cujus mors cum nuntiata esset Carolo, sic flevit ac si filium amisisset. Carolus cum aliquando obsessus esset in urbe de Warmatia a tribus regibus, Wandalorum, Frisionum et Saxonum et eorum exercitibus in turre quadam, tunc temporis Rothlandus nepos ejus obsidebat urbem Gratianopolim, quam septem annis obsedit. Subito venit ad eum nuntius ex patre Caroli, ut sibi succurreret. Tunc Rothlandus valde anxius quid ageret, tribus diebus non manducavit nec bibit, sed in precibus mansit cum suis exercitibus. Tertia die illo orante corruerunt muri Gratianopolis, et expugnatis paganis profectus est ad avunculum liberandum, quem et Dei auxilio liberavit. Traditur quod Julius Cæsar ad expugnandos Hispanos, qui sibi tributum nolebant reddere, tres gentes misit: Nubianos, Scotos, Cornubianos caudatos, præcipiens eis, ut omnes mares interficerent, feminas reservarent. Qui per mare terram ingressi, confractis navibus suis, ab urbe Barcinona usque ad Cæsar augustam, et ab urbe Bayonna usque ad montem æque cuncta gladio et igne vastarunt; ultra autem transire nequiverunt, quia castellani adunati eos ejecerunt. Qui fugientes ad montes marinos, qui sunt inter Nagream et Pampiloniam, et Bayonnam, versus maritimam in terra Biscogiæ et Alanie, ibi habitantes, multa castra ædificaverunt; interfeceruntque omnes masculos, quorum uxores vi sibi rapuerunt; ex quibus filios genuerunt, qui dicuntur Navarri, quasi non veri, id est non legitimi, nec de vera progenie generati. Navarri etiam prius dicti sunt ab urbe Nadaver, quam beatus Mathæus convertit ad Dominum. Hanc terram Navarrorum simul et terram Basclorum dedit Carolus Britannis ad habitandum, postquam Hispaniam

acquisivit, terram Castellorum Francis, terram Nagræ et Cæsaraugustæ Græcis et Apulis, terram Arragonis Pictaniis, terram Alandalosiæ juxta maritimam Teutonicis, terram Portugallorum Dacis et Flandris, (terram vero Gallæciæ Franci inhabitare noluerunt, quoniam aspera illis videbatur. Hanc autem totam terram Hispaniæ quomodo Carolus acquisierit, postea narrabimus in loco competenti.

796. Post Adrianum sedit Leo papa nonagesimus octavus annis viginti, mensibus quinque, diebus sexdecim; qui mox claves confessionis sancti Petri cum vexillo Romanæ urbis Carolo misit. Withan rex Abroditorum a Saxonibus perimitur. (797.) Henricus dux Forojulii exspoliato in Pannonia Avarorum principe Yringo, inestimabilem thesaurum ejus misit regi Carolo. Thudin princeps Avarorum se et patriam suam Carolo dedit, et gratiam baptismi recepit.

798. Haldefonsus, rex Gallæciæ et Asturiæ misit Carolo papilionem miræ pulchritudinis. Irene imperatrix facta est, Constantino filio suo a suis excæcato. Hæc legatos misit ad Carolum Aquis de pace, Michaellem patricium Frigiæ et Theophilum presbyterum. Hoc anno sidus, quod dicitur Martis, a superioris anni Julio mense usque ad hujus anni Julium, nusquam in toto cælo videri potuit. Aldefonsus rex Gallæciæ et Asturiæ deprædata Olysiptona ultima civitate Hispaniæ, insignia victoriæ suæ loricas, mulos et Mauros captivos Carolo misit per legatos Frojam et Basiliscum. Irene imperat annis quatuor. Thatin Hispanus Barcinonæ præfectus se Carolo dedit, et Barcinonam, quæ ab illo desciverat, reddit. Carolus Saxones gravi prælio vincit. Sol obtenebratus est per dies 17.

799. Constantinus imperator et cæcus moritur. Barcinona Saracenis reddita a Caroli militibus est obsessa. Henricus dux Forojulii a suis perimitur. Leonem papam celebritatem litanie majoris agentem Romani capiunt, linguam ei et oculos evellunt. Illi erant consanguinei Adriani papæ. Voce autem et visu divinitus apostolico reddito, iterum oculos et linguam eruunt ei radicitus. Qui de manibus eorum erutus ad Carolum fugit. Baleares insulæ Carolo se dederunt, quia priori anno a Saracenis deprædatæ fuerant. Claves urbis Oscæ ei allatæ sunt. Tota Britannia insula Carolo subjugatur. Pluvia sanguinis in Eboraca civitate fuit in Quadragesima. Egbertus rex, Cantuaritarum, cognomine Pren, a Kenulfo rege Westsaxonum vinctus abductus est; sed apud Wincelcomban, ubi ecclesiam, quæ adhuc superest, Deo ædificaverat, ipsa die dedicationis regem captivum manumisit, in conventu tredecim episcoporum, et decem ducum, ex quibus nullus largitatis regie passus est repulsam. Præter illa quoque xenia, quæ magnates acceperant, inestimabilis pretii et numeri utensilia, vestes, equos omnibus qui agros non habebant dedit. Kenulfus rex libram argenti presbyteris, marcam auri, monachis solidum

unum, postremo toti populo multa erogavit. Multa monasteria amplissimis redditibus ampliavit. Misit Leoni papæ centum viginti manculas pro benedictione, et impetravit ab eo ut Ethelardo episcopo successori Iambriithi pristina dignitas, quam ei Offa rex abstulerat, redderetur. Egbertus autem rex Cantuaritarum in Franciam venit ad Carolum, ut disciplinam regnandi a Francis acciperet. Est enim gens illa et exercitatione virium, et comitate morum, omnium occidentalium facile princeps. Defuncto Brithico rege Westsaxonum Britanniam rediit, et regnavit anno Domini 800, regnante Carolo in Francia anno regni sui 54. (800.) Gens Avarorum a fide deficit. Carolus Romanam vadit, et ibi tota hieme residet, et Leonem papam in sede sua relocat, reos legaliter damnat, et omnes motus Romanorum sedat. Baleares insulæ auxilio Francorum a Saracenis defensantur: per Widonem Caroli ducem Brittones vincuntur, et in deditionem recipiuntur. Girardus dux Bajoariæ in Pannonia Avaris congressus perimitur. De quo in visione Wethini legitur, quod inter martyres annumeratus sit. In mense Julio aspera pruina gelu concreta bis fuit contra naturam; sed nil fructibus nocuit. (801.) Romani, qui ab imperatore Constantinopolitano jamdudum animo desciverant, occasione accepta, quod eis imperaret mulier, quæ filium suum excæcaverat, uno omnium consensu Carolo regi imperatorias laudes acclamant, eumque per manum Leonis papæ tertii hujus nominis coronant, Cæsarem et Augustum appellant. Nam in die Natalis Domini cum rex ad missam ante confessionem beati Petriurgeret ab oratione, Leo papa coronam capiti ejus imposuit; et a cuncto populo Romanorum acclamatum est: Carolo Augusto a Deo coronato, magno et pacifico imperatori Romanorum vita et victoria; et post laudes acclamatas ab apostolico more antiquorum principum adoratus est, et ablato patricii nomine imperator et Augustus est appellatus. Pippinus filius Caroli rex Italiæ ordinatus est. Post paucos dies jussit imperator eos, qui pontificem superiori anno deposuerant, exhiberi, et habita de eis quæstione, secundum legem Romanam, tanquam rei majestatis, capite damnati sunt. Pro quibus tamen papæ intercessit, ut nec vitam nec membrum perderent; et ideo exsilio deportati sunt. Cujus factionis principes fuerunt Paschalis nomenclator, et Campus sacellarius, et multi alii Romani nobiles. Cum autem imperator vellet audire crimina papæ imposita, et eorum nullus probator existeret, ipse papa coram omni populo in basilica Sancti Petri Evangelium portans conscendit ambonem; invocatoque sanctæ Trinitatis nomine, jurejurando ab objectis criminibus se purgavit.

802. Carolus primus Francorum Romanis imperat annis 13, diviso a Constantinopoli imperio Romano, evolutis annis circiter quadringentis et sexaginta octo, ex quo Bizantium Thraciæ civitas a primo Constantino in novam ampliata, et in regiam

urbem ista exaltata; et translata est in illam omnis Romanae dignitatis gloria, et in sedem Romani imperii dedicata fuit, et nova Roma appellata. Carolus per omne imperium suum legatos ad faciendum iudicium et justitiam dirigit, et legis capitula viginti etia instituit. Amimuelim qui et Aaron, rex Persarum elephantem, quem solum habebat, Carolo misit, cujus elephantis nomen erat Abulabat; et praeter eum munera. Imperatore apud Spoletum existente, pridie Kalendas Maii, hora noctis secunda, terrae motus maximus factus est, qui totam concussit Italiam; quo motu tectum basilicae Beati Pauli apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit: et in quibusdam locis urbes et montes corruerunt. Eodem anno loca quaedam circa Rhenum in Germania et in Gallia tremuerunt. Pestilentia propter molliem hiberni temporis facta est. Barcinona capta, biennio jam ante obsessa. Zatus praefectus ejus, et alii plures Saraceni comprehensi. Rheate civitas Italiae capta et succensa. Rozelinus praefectus ejus cum Zato missus est in exsilium. Sanctus Salvius episcopus veniens ab Aquitania ad fiscum Valentianus, martyrizatur a Winigardo filio Genardi procuratoris ipsius loci: qui sacras vestes, quibus ille utebatur in celebratione missae concupierat, quia pretiosae erant. Super cujus martyris corpore requiringo Carolus tertio divinitus admonitus, corpus quidem inventum honorifice sepelivit, interfectores ejus gravi poena multavit, nec tamen propter hoc ultio divina in eos cessavit. Legati Caroli ab Aaron amitra venientes, inter caetera munera, etiam corpora sanctorum Cypriani martyris Carthaginensis episcopi, et Sperati primi Scillitanorum, et caput Pantaleonis martyris, in Franciam afferunt. Sed non dicitur ubi posita fuerunt.

Et notandum, quod haec omnia, et primus annus imperii Caroli in quibusdam Chronicis anno priori adnotantur, id est anno Domini 801. Nicephorus Irenem imperio depositam exsilio relegat, et octo annis imperat. Patriarcha Hierosolymitanus pro benedictione claves Dominici sepulchri, et loci Galvariae, et claves civitatis et montis cum vexillo Carolo misit. Legitur quod eo tempore, quo Carolo datum est imperium Romanum, patriarcha Hierosolymitanus de civitate expulsus a paganis, venit Constantinopolim ad imperatorem Constantinum, et filium ejus Leonem, et cum eo Joannes Neapolis sacerdos, et David Hierosolymitanus archipresbyter; quos ille ad Carolum cum epistola Joannis patriarchae manu ipsius scripta, et cum sua epistola manu ipsius Constantini scripta, et cum duobus praefatis, fuerunt duo alii legati Hebraei, Isaac et Samuel. In cujus epistolae ul-

tima parte scriptum erat: Quadam nocte in exstasi factus, viam ante lectum meum quemdam juvenem stantem, qui me blande vocans, paxillum tetigit, et ait: Constantine, rogasti Dominum auxilium ad hanc rem; ecce, accipe Carolum Magnum regem Galliae, Ecclesiae in Domino propugnatores. Et ostendit mihi quemdam militem armatum, et ocreatum, et loriceatum, scutum rubeum habentem, ense praecinctum, cujus manubrium erat purpureum; hasta altissima, cujus cuspis saepe flammam emittit; et in manu tenebat cassidem auream, et ipse senex proluxa barba, vultu decorus, statura procerus, cujus oculi fulgebant tanquam stellae, et canis caput albescerat. Age jam, Auguste, qui visionibus Dei refugit obedire, minime culpam poterit evadere. Emmanuel . . . . Jesu, in Domino gaude, memor ejus fungere laude, justitiae zona lumbos, caput atque corona perpetua subjungat te Christus, honoreque stringat. Nil opus est ficto, Domini quo jussio, dicto. Ergo tene fundum Domini praeccepta secundum. Hic ipse Constantinus sexies expulerat paganos ab Hierosolymis; sed tamen praevaluerant. Hi legati regem Parisius invenerunt, et epistolas tradiderunt. Quibus perlectis rex lacrymari coepit pro sepulchro Domini. Has epistolas jussit rex exponere Turpinum archiepiscopum coram omni populo.

Quibus auditis, omnes proficisci regem precabantur. Quo audito, mox rex edictum proposuit, ut omnes, qui possent arma ferre, irent secum contra paganos; et qui non iret, ipse et filius ejus servus quatuor annorum esset. Itaque majorem exercitum, quam unquam antea habuisset, congregavit, et profecti sunt. (33) Cum venissent autem cis Jerusalem in nemore quodam, quod vix duarum dierum spatio solet transiri, in quo erant griffones, ursi, leones, et tigres et aliae ferae diversae, Carolus putans illud posse se transire uno die, ingressus est cum exercitu. Adveniente nocte et exercitu errante, Carolus praecipit castra metari. Transacto autem noctis silentio, rex in lecto suo accubans inchoavit psalmos; et cum diceret hunc versum: *Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui* (Psal. cxviii), ecce ad aures ejus evidentius vox cujusdam alitis prope lectum ejus clamantis audita est: quam qui aderant audientes, experrecti sunt. Rex autem psalmos continuavit usque ad illum locum: *Educ de custodia animam meam* (Psal. cxli), etc. Quem cum diceret, ales iterum clamavit: *France, quid dicis? France, quid dicis?* Hanc alitem prosecutus est rex parvula semita, donec recognoverunt callem, quem die praeterita amiserant. Peregrini dicunt, quod ab illo tempore coeperunt audiri alites sic loquentes in illa

(33) Quod de peregrinatione Caroli Magni ad loca sancta Hierosolymitana, et eorum a dominatione Saracenorum ereptione refert auctor, et de avicula ejus per silvas et itinera ignota ductrice, fabulosum est, ut historici recte demonstrant ex Eginardo gestorum Caroli Magni oculato teste et scriptore.

Inde autem nata est fabula illa, ut ait Du Pleix, quod Aaron Persarum rex, et dominus totius Orientis, ut gratiam Caroli emereret, munera plurima ei miserit, et locorum sacrorum dominium et possessionem ei tradiderit: unde postea creditum est eadem loca a Carolo armis fuisse recuperata

terra. Fugatis paganis, et recuperata terra, petivit rex licentiam repatriandi ab imperatore Constantinopolitano et patriarcha Jerosolymitano. Quem per unum diem retinuit imperator apud Constantinopolim, et interim parari fecit ante portas civitatis animalia diversi generis et coloris et aurum et gemmas. Carolus autem, ne inurbanus videretur, si nihil acciperet, quæsivit consilium a proceribus suis, quid facere deberet. Qui responderunt, a nullo eum debere munus aliquod accipere pro labore, quem pro solius Dei amore susceperat. Qui laudans consilium, jussit omnibus suis, ut omnes res appositas nec respicere dignarentur. Tandem adjuratus et coactus, aliquod munus pro amore Dei suscipere, petivit de reliquiis passionis Dominicæ. Inito ergo consilio, indictum triduanum jejunium omnibus nostris, et duodecim personis Græcis, quæ electæ sunt ad hoc sanctuarium dividendum: tertia die Carolus peccata sua confessus est Ebroino archiepiscopo, deinde utrique clerici psalmos cum litania inchoant. Cum autem Daniel Neapolitanus antistes aperuisset thecam, in qua spinea corona erat, tantus odor inde exiit, ut omnes putarent se in paradiso esse. Tunc Carolus prostratus in pavimento, plenus fide oravit Dominum ut, propter gloriam nominis sui, miracula suæ passionis et resurrectionis renovaret. Et cum orasset, statim ros cœlitus veniens lignum infudit et inebriavit et flores emittere fecit; tantaque lux cum odore adfuit, ut omnes sua vestimenta cœlestia esse putarent. Cumque Daniel adunca forcipe robur ipsius ligni secare inciperet, tunc magis et magis florere cœpit. Tunc Carolus in arboreo pallio, quod ad hoc præparaverat, suscepit de floribus et implevit uvantum suum dextrum, dehinc alium uvantum ad suscipiendas spinas præparans, tradidit illum cum floribus Ebroino archiepiscopo: cumque utriusque oculi præ lacrymis impediti essent, ille putans se accepisse et iste dedisse, uterque uvantum dereliquit: qui fere unius horæ spatio pependit in aere: cumque alterum uvantum rex spinis implexisset, et illum episcopo tradere voluisset, vidit illum primum pendere in aere.

Post hæc cum flores de uvanto ejicere cuperet, conversi sunt in manna; et hoc manna modo est apud S. Dionysium: quod multi putant esse de illo manna antiquo, quod pluit Dominus in deserto. Omnes qui ibi aderant, ad odorem florum sancti facti sunt. His ita gestis, ecce turba infinita ecclesiam violenter intrans, clamare cœpit: « Vere hodie est resurrectionis dies. » Nam odor de floribus exiens totam civitatem impleverat et trecentos et unum ægros curaverat. Quidam æger ibi erat, viginti tres annos et menses tres habens in infirmitate sua, cæcus, surdus et mutus. Hic in extractione spineæ coronæ visum recepit, in sectione auditum, in florum emissionem loquelam. Post hæc præfatus Daniel Dominicum clavum manibus elatis regi tribuit. Qui cum de alabastro, in quo reconditus erat, ex-

A traheretur, sanatus est puer quidam, sinistram manum et totum latus sinistrum ab utero habens aridum: et cucurrit ad ecclesiam, dicens, quod circa horam nonam lecto jacens, quasi in exstasi positus, videre sibi visus est quemdam canutum fabrum adunca forcipe extrahere ex sinistra manu sua, et sinistro pede similiter arido, clavum, et a latere lanceam. Data sunt præterea regi Carolo frustum crucis Dominicæ et sudarium Domini et camisia beatæ Mariæ, et fascia, qua puerum Jesum in cunabulis cinxit et brachium sancti senis Simeonis. Quæ omnia rex recondidit in sacco de bulbanio tergore facto et ad collum suum suspendit ad instar peræ. Veniens autem ad castrum, nomine Lignedo, puerum mortuum per tactum reliquiarum B suscitavit; et quinquaginta ægri promiscui sexus ibi curati sunt. Ibi sedit Carolus sex mensibus, et uno die. Veniente autem eo Aquisgranum, sanati sunt cæci innumeri, febricitantes innumeri, dæmoniæ duodecim, leprosi octo, paralytici 15, claudi 14, manci 50, gibbosi 52, caduci 65, gutturosi plures et ex vicinis locis quamplures. Denique indixit per totum orbem, ut Idibus Junii venirent Aquisgranum, videre reliquias quas de Jerusalem et de Constantinopoli adduxerat, prius peccata sua confitentes, et statutum est ibi, ut semper quarta feria juniorum quatuor temporum in mense Junio fieret indictio ista reliquiarum. In hoc concilio fuit Leo papa, et Turpinus archiepiscopus et Achilleus Alexandrinus episcopus et Theophilus Antiochenus et alii plurimi episcopi et abbates. Ibi etiam suscitatus est mortuus. Mirum valde est, quod de toto hoc itinere Caroli Jerosolymitano, in quo tam præclarum opus factum est, ut est acquisitio terræ Jerosolymitanæ et tanta miracula quæ per has reliquias facta sunt, nihil omnino apud Latinorum chronographos adnotatum reperitur. In hoc autem præsens narratio resultare videtur historicæ veritatis, quod dicit patriarcham Jerosolymitanum venisse Constantinopolim ad Constantinum imperatorem et filium ejus Leonem, eo tempore, quo datum est imperium Romanum Carolo, cum uterque istorum, id est Constantinus et Leo filius, eo tempore quo imperium Romanum Carolo datum est C jam mortuus fuerit. Potest tamen intelligi, imperium Romanum illorum tempore datum Carolo, id est oblatum; quia legitur Carolus plusquam 30 annis simplici nomine regis contentus fuisse, ab imperatoria appellatione se temperans, quamvis sæpe ab Adriano papa invitaretur.

803. Irene imperatrix in exilio moritur. SIGEBERTUS. Carolus omnes Saxones trans Albiam morantes in Franciam transtulit; pagosque eorum Abroditis dedit. EGINARDUS. Carolus, confecto bello Saxonico, decem millia hominum, ex his qui utrasque ripas Albii fluminis incolebant, cum uxoribus et parvulis transtulit in Galliam et per loca divisit. Item SIGEBERTUS. In Italia civitates Ostana et Luceria contra Carolum sentientes, in deditionem accipiuntur.

Carolus per omne imperium suum justitias facit, et legis capitula 29 instituit. Aaron ammiras cum trecentis millibus contra Nicephorum ascendit : quod non ferens Nicephorus, turpe fœdus iniit, pactus se ei daturum annuatim triginta millia numismatum et tria millia in tributum capitis sui et tria pro capite filii sui. In aliis Chronicis, de hoc anno legitur sic : Irene a Græcis deposita Nicephorus imperat. Qui misit legatos ad Carolum. In hieme factus est terræmotus circa Palatium et mortalitas subsequuta est. In Mantua civitate dicitur sanguis Christi fuisse repertus. (804.) Leo papa in Franciam ad Carolum venit. Nicephorus fœdere cum Saracenis soluto multa incommoda intulit imperio suo. Godefridus rex Danorum multa contra vicinas gentes abutens insolentia, pacem a Carolo petit. Avars, qui et Hunni, longo contra Francos bello perdomiti, in hoc ultimo bello omnem gloriam et nobilitatem perdiderunt. Franci nullo prælio tantum ditati sunt. Tantum auri et argenti et tot spolia pretiosa in regia Cagani reperta sunt, ut merito credatur Francos juste eripuisse Hunnis, quæ illi aliis injuste eripuerant. (805.) Romanis et Græcis semper fuit suspecta Francorum potentia. Unde illud Græcum est proverbium : *Francorum Philon Kexisgiton loy Kexis*. Indignantibus igitur contra Carolum Constantinopolitanis imperatoribus, et suspectam habentibus ejus potentiam, crebris legationibus fœdere firmissimo Carolus eos conciliabat. Avars non sufferentes infestationem Sclavorum, impetrant a Carolo locum habitandi inter Saluriam et Charantanum ; ibique sine regni nomine resederunt sub ditione Francorum. Carolus filius Caroli Boemianos rebellantes devicit et Lethonem eorum ducentem peremit.

TURPINUS archiepiscopus in historia de acquisitione Hispaniæ. Carolus postquam multa regna acquisierat, proposuit quiescere a præliis : statimque intuitus est cœlo viam quamdam stellarum incipientem a mari Frisiæ, et tendentem inter Teutonicam et Italiam. inter Galliam et Aquitaniam et recte transeuntem per Gasconiam et Basclam et Navarram, et Hispaniam, usque ad Gallæciam, in qua beati Jacobi corpus tunc latebat incognitum. Hanc viam per singulas noctes aspiciebat Carolus et cogitabat quid significaret. Cui hoc cogitanti vir quidam optimæ et pulcherrimæ formæ, ultra quam dici fas est, nocte in exstasi apparuit, dicens : « Quid agis, fili mi? » Cui Carolus : « Quis es, domine? » — « Ego sum, ait, apostolus Jacobus, alumnus Christi, filius Zebedæi, frater Joannis evangelistæ, quem Dominus supra mare Galiliæ, ad prædicandum populis, sua ineffabili gratia eligere dignatus est ; quem Herodes rex gladio peremit ; cujus corpus in Gallæcia, quæ a Saracenis turpiter adhuc opprimitur, incognitum requiescit. Unde miror, cur terram meam nondum liberasti, qui tot et tantas urbes acquisisti. Quapropter tibi notifico quia, sicut Dominus potentiosem omnium regum terre-

norum te fecit, sic ad præparandum iter meum et liberandam terram de manibus Moabitarum, te inter omnes, ut tibi coronam æternæ retributionis exinde præparet, elegit. Via stellarum, quam in cœlo vidisti, significat quod tu, cum magno exercitu ad expugnandam gentem paganorum perfidam et liberandum iter meum et ad visitandum sarcophagum meum, ab his oris usque ad Gallæciam iturus es, et post te omnes populi a tempore præsentis usque ad finem sæculi. » Taliter apparuit apostolus Carolo tribus vicibus. Post hæc perrexit Carolus illuc cum magno exercitu ; cumque obsideret Pampiloniam tribus mensibus et eam capere non posset propter muros inexpugnabiles, oravit sanctum Jacobum, ut propter honorem nominis sui daret ei capere civitatem. Tunc muri funditus corruerunt. Qui de Saracenis baptizari voluerunt, reservati sunt ad vitam ; qui noluerunt, occisi sunt.

His auditis mirabilibus, omnes urbes se dediderunt ; et facta est tota terra sub tributo. Denique visitato sarcophago, venit ad Petronium, et infixit ibi in mari lanceam suam, agens Deo gratias et sancto Jacobo, qui eum illuc usque perduxit. Postea ivit per totam Hispaniam a mari usque ad mare. In Gallæcia tunc acquisivit 14 urbes ; inter quas Compostella tunc erat parva. In Hispania urbes sunt nonaginta sex ; inter quas Osca, de qua fuit beatus Vincentius, in qua solebant esse turres nonaginta. In Petronissa sit argentum optimum. In civitate Accinctina jacet beatus Torquatus, qui fuit beati Jacobi cliens ; ad ejus sepulcrum arbor olivæ divinitus florens maturis fructibus onustatur per unumquemque annum in ejus solemnitate, primo Idus Maii.

Cuncta terra Hispanorum tunc Carolo subjecta est, terra scilicet Alandalus, terra Pardorum, terra Castellanorum, terra Maurorum, tellus Navarrorum, tellus Portugallorum, tellus Saracenorum, tellus Alavarum, tellus Biscaiorum, tellus Basclorum, tellus Palargorum. Harum urbium quasdam sine pugna cepit Carolus : quasdam cum bello magno et arte maxima, Lucernam urbem munitissimam, quæ est in Valle viridi, nequivit capere, usque ad ultimum. Novissime vero obsedit eam quatuor mensibus, et facta prece Deo et sancto Jacobo, ceciderunt muri ejus : et est deserta usque in hodiernum diem. Quidam enim gurges Atti amnis in medio ejus surrexit, in quo nigri pisces habentur. Hæ sunt urbes, quas Carolus maledixit, propter hoc, quod gravi labore eas acquisivit : et ideo sine habitatore permanent usque in hodiernum diem, Lucerna, Ventosa, Caparra, Adonia. Omnia idola et simulacra, quæ tunc in Hispania invenit, penitus destruxit ; præter idolum, quod est in terra Andalus, quod vocatur Salam Cadis, id est deus Cadis : Cadis enim proprie dicitur locus ille. Salam Arabice interpretatur *deus*. Tradunt autem Saraceni, quod idolum istud Mahomet, dum adhuc viveret, in suo nomine fabricavit, et quam-

lam legionem dæmonum arte magica in eo sigillavit dum adhuc viveret. Quæ legio tam fortiter illud idolum obtinet, quod a nullo unquam frangi potuit. Cum aliquis Christianus ad illud appropinquat, statim periclitatur; sed cum aliquis Saracenus causa adorandi vel deprecandi Mahomet accedit, recedit incolumis. Si forte super illud avis quælibet se deposuerit, illico moritur. Est autem lapis antiquus in margine maris opere Saraceno optime sculptus, supra terram situs, deorsum latus et quadratus, desursum strictus, et tantæ altitudinis, quantum solet volare in sublime corvus. Super quem elevata est imago illa de aurichalco optimo in effigie hominis fusa, super pedes suas erecta, faciem habens versus meridiem, et clavem quandam ingentem in manu dextera tenens. Quæ scilicet clavis, ut Saraceni aiunt, de manu ejus cadet, anno quo rex futurus in Gallia natus fuerit, qui totam Hispaniam Christianis legibus in novissimis temporibus subjugabit. Mox ut Saraceni viderint clavem lapsam, gazis suis in terra repositis omnes fugient. Ex auro quod reges et principes tunc dedere Carolo, ecclesiam Beati Jacobi tunc per tres annos in illis oris commorans, augmentavit. Antistitem et canonicos secundum regulam beati Isidori ibi instituit; eamque tintinnabulis, et palleis, et libris, decenter ornavit. De residuo auro et argento immenso, quod de Hispania attulit, fecit has ecclesias: Beate Mariæ virginis Aquisgrani; Beati Jacobi in eadem villa; item Beati Jacobi apud urbem Bituricensem; item Beati Jacobi apud Tolosam; item Beati Jacobi in Guasconia, inter urbem Axam et Sanctum Joannem Sordue via Jacobita; item Beati Jacobi apud Parisius inter Sequanam et Montem martyrum; et præter has, abbatias innumeras per mundum.

806. Carolus reversus in Franciam, partitionem regni inter filios suos fecit, et inde testamentum factum sua et Leonis papæ auctoritate firmavit. Bethemani Sclavis sibi auxiliantibus ubique grassantur; sed a Carolo, Caroli filio, fortiter debellantur. Quarto Nonas Septembris facta est eclipsis lunæ, sole existente in decima sexta parte Virginis, luna in decima sexta parte Piscium.

807. Chumeid ammiratus missus ab Aaron ad excidendam Lyciam, cum venisset Mirream, nisus arcam sancti Nicolai contere, pro ea contrivit aliam; et pro temeritate præsumpta totam amisit classem, tempestate inevitabili persequente. Pridie Kalendas Februarii, luna 17, facta est eclipsis solis in medio die, stante utroque siderum in 25 parte Aquarii. Item quarto Kalendas fuit eclipsis lunæ, et apparuerunt acies in eadem nocte miræ magnitudinis: et sol stetit in undecima parte Virginis. Nam et stella Mercurii decimo sexto Kalendas Aprilis visa est in sole quasi parva macula nigra, tamen paululum superius medio centro ejusdem sideris, quæ a nobis octo dies conspicitur: sed quando primum intravit vel exiit nubibus impediens

adnotari non potuit. Item undecimo Kalendas Septembris, lunæ fuit eclipsis hora noctis tertia, sole in quinta parte Virginis existente, luna in quinta parte Piscium: sicque ab anni superioris Septembri usque ad Septembrem præsentis luna ter obscurata est, et sol semel. Legatus regis Persarum, nomine Abdella, detulit imperatori Carolo munera, papilionem, et tentoria vario colore, miræ magnitudinis et pulchritudinis. Erant enim omnia byssina, tam tentoria quam funes, diversis tincta coloribus, et præterea pallia multa sericæ pretiosa, et odores aromatum, et unguenta, et balsamum: et insuper horologium ex aurichalco arte mechanica mirifice compositum, in quo duodecim horarum cursus ad clepsidram vertebantur, cum totidem aureis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant; et casu suo subjectum sibi cymbalum tinnire faciebant; additis in eodem ejusdem numeri equitibus, qui per 12 fenestras completis horis exhibant; et impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant; et alia multa erant in horologio illo. Fuerunt etiam inter mûnera et duo candelabra ex aurichalco miræ magnitudinis et proceritatis. TURPINUS in historia Caroli. Reverso Carolo in Galliam, quidam rex paganus Africanus collectis exercitibus Hispaniam conquirit, ejectis et interfectis custodibus oppidorum et urbium, quos Carolus reliquerat. Quibus auditis, Carolus collectis magnis exercitibus reversus est in Hispaniam: et erat dux exercituum Milo de Anglieris, pater Rollandi. Cum autem apud Bayonnam urbem Basclorum exercitus Caroli hospitatus esset, quidam miles, Romaricus nomine, ægrotus et morti proximus, accepta pœnitentia et eucharistia, cuidam consanguineo suo præcepit, ut equum, quem habebat, venderet, et pretium clericis et egenis daret. Quo mortuo, ille equum centum solidis vendidit; et pretium cibus et potibus et vestibus velociter expendit. Transactis autem triginta diebus apparuit ei mortuus in exstasi, dicens: « Quoniam res meas pro redemptione animæ meæ in elemosyna tibi ad dandum commendavi, scias Deum omnia crimina mea mihi dimisisse; sed quia injuste elemosynam meam retinisti, scias me per triginta dies in poenis tartareis fuisse: te autem in eodem loco infernali unde egressus sum, die crastina scias ponendum; at me in paradiso futurum. » Quibus dictis disparuit. Tremefactus ille evigilavit; et cum eadem die narraret sociis somnium suum, subito factus est clamor in aere, velut leonum, luporum et ursorum. Et ecce ille subito raptus est a dæmonibus in locum jam divino judicio sibi destinatum. Quæsitus a sociis, vix duodecimo die supra quemdam montem altissimum mortuus jacens toto corpore colliso inventus est; qui mons quatuor dietis distabat a loco, in quo raptus fuerat. Ibi dæmones eum projecerant tribus leugis in altum supra mare. Post hæc Aigolendus mandavit Carolo bellum secundum velle suum, scilicet viginti contra

viginti, vel quatuoraginta contra quadraginta, vel centum contra centum, vel mille contra mille, vel duos contra duos, vel unum contra unum. Missi sunt ergo centum milites a Carolo contra centum, et interfecti sunt Saraceni. Deinde mittuntur alii centum ab Aigolando contra centum; qui omnes interfecti sunt. Deinde misit Aigolandus ducentos contra ducentos, qui statim occisi sunt. Deinde misit duo millia contra duo millia: quorum quidam occisi sunt, reliqui fugati. Tertia die jecit Aigolandus sortes suas, et cognovit detrimentum Caroli; et mandavit ei, ut sequenti die plenarium, si vellet, bellum faceret. Quod ab utroque commissum est. Tunc astiterunt quidam Christiani, qui sero ante diem belli arma sua bellica studiosissime præparantes, hastas suas erectas infixerunt in terra, ante castra in pratis juxta fluvium, qui dicitur, Cera, in quo loco postea beatorum martyrum Fammudi et Primitivi basilica ingens et optima jussu et auxilio Caroli constructa est, et magna villa et pinguis. Istas hastas summo mane corticibus et frondibus decoratas invenerunt: hi scilicet qui in acie proxima martyrii palmam adepturi erant in Dei fide: et ultra quam dici fas est, admirantes, tantumque miraculum divinæ gratiæ ascribentes, absciderunt eas prope terram, et radices quæ remanserant in terra in modum perticarum, ex se postea magna generarunt arbusta, quæ adhuc in illo loco apparent. Erant enim illorum multæ hastæ de lignis fraxinis. Mira res, magnumque animabus gaudium, et ingens corporibus detrimentum. Quid plura? die crastina occisa sunt quadraginta millia Christianorum, et dux Milo Rothlandi pater, et equus Carolo peremptus. Tunc Carolus stans pedes cum duobus millibus peditum Christianorum, evaginavit spatam suam, nomine gaudiosam, et trucidavit multos Saracenos per medium. Advesperascente die conversi sunt Saraceni et Christiani in castris. Altera die venerunt Carolo in auxilium quatuor marquisii de locis Italiæ, cum quatuor millibus virorum bellatorum. Quod ut Aigolandus agnovit, in fugam versus est: tunc Carolus cum suis exercitibus remeavit in Galliam. Hiems mollissima et pestilens fuit.

808. In Britannia post Kenulfum, qui 24 annis regnavit, cujus filius Kenelmus puer a sorore innocue cæsus martyr effectus est; regnavit Kenulfus frater ejus anno uno. Altero a Bertulfo expulsus, venit ad Carolum; per quem, ut ait Sigebertus, regno et patriæ restitutus est. Leo papa tertius legatos misit in Britanniam, Adulfum diaconum, natione Saxonem: cum quo ab imperatore Carolo missi sunt abbates duo, Linolfrius notarius, et

(34) Quæ sequebantur de bello Aigolandi, de Ferracuto gigante, de nece Francorum in Runcialle (a), etc., ex Turpino, seu vero, seu ficto, omisimus, utpote fabulosa, et a doctis reprobata.

A Nantarius de S. Omaro. Crumnis Bulgaribus regnat. Aaron ammiras moritur: post quem regnat Muhammad annis quinque.

809. Pippinus rex Italiæ Venetiam sibi subigit, et non multo post Mediolani obit: et Carolus Venetiam Nicephoro reddit. Qui Nicephorus novis et injustis legibus omnes suos exacerbavit, et iram Dei in se exaggeravit. Godefrido Danorum rege mortuo, Hemingus filius ejus pacem petit a Carolo. Walchandus episcopatum Leodiensem suscipit; qui in Ardenna Andagium cœnobium construxit. In Tuscia Populonium civitas maritima a Græcis, qui Crabiote vocantur, deprædata est. Mense Novembri habuit imperator Aquis concilium de processione Spiritus sancti: quam quæstionem Joannes quidam monachus Hierosolymis primo commendavit. Cujus diffiniendæ causa Bernardus episcopus Vormatiensis, et Adalardus abbas Corbeicæ Romam ad Leonem papam missi sunt. (34).

810. Ruoltana filia imperatoris major natu obiit octavo Idus Junii: et Pippinus rex Italiæ filius ejus octavo Idus Julii. Magna fuit boum mortalitas per omnes provincias imperatori subditas. Sol septimo Idus Junii, et secundo Kalendas Decembris; luna undecimo Kalendas Julii, et decimo octavo Kalendas Januarii, defecerunt. Carolus in tres partes regni sui tres exercitus misit: unum trans Albiam, qui Hiflones debellavit; alterum in Pannoniam, qui reliquias Hunnorum, et Slavos compressit; tertium contra Brittones, qui eorum perfidiam contudit. (811.) Carolus filius imperatoris major natu obiit secundo Nonas Decembris. Hemingus rex Danorum moritur: post quem duo inter se de regno contententes, colliduntur pene usque ad undecim millia Danorum. Mogunticæ pons quingentorum passuum longitudinis trans Rhenum, quem Carolus per decem annos ingenti labore et mirabili opere de lignis construxerat, ita ut perpetuo durare posse videretur, ita fortuito incendio tribus horis conflagravit, ut ne una quidem hastula super aquam remaneret. Carolus rerum suarum hæredem Christum testamento facit; diviso in tres partes quidquid in remanipii habebat: tertiam partem eorum pauperibus et famulantibus palatio delegavit, duas partes reliquas in partes viginti unam subdivisit: et metropolitanis episcopis, qui totidem sibi suberant, distribuit; ita ut metropolis Ecclesia tertiam assignatæ sibi partis haberet, et duas inter suffraganeos episcopos divideret; quarum hæc sunt nomina: Roma, Ravenna, Mediolanum, Forum Julii, id est Aquileia, Gradus, Colonia, Maguntia, Juvanum quæ et Salisburgh, Treviris, Senonis, Bisuntio, Lugdunum, Vienna, Rothomagus, Remis, Arelas, Taren-

Quamquam et quædam jam ante allata sunt fabulis respersa. Sed illa permisimus, ut specimen aliquod, ne nobis vitio verteretur omissio reliquarum fabularum.

(a) Vere tamen contigit illa clades, sed non eo modo quo ab archiepiscopo Turpino fabulose narratum.

Asia, Obredunum, Buroegaa, Turonis, Bituricæ. Unamquamque partem sub proprio conditorio sigillatam reposuit; addens nomen civitatis metropolitanae, cui mittenda erat. Carolus per quatuor annos vitae suae extremos crebris febribus correptus est; ad extremum etiam uno pede claudicavit; et tunc plura suo arbitratu, quam medicorum consilio faciebat: quos exosos habebat, quia ei assa interdicebant, quibus assuetus erat: delectabatur vaporibus aquarum naturaliter calentium. Nicephorus Bulgariam ingreditur; et quia victoriae temperare nescivit, a Bulgaribus cum multo senatorii ordinis numero peremptus est. Post quem Stauratius filius ejus anno uno imperat.

812. Carolus Ludovico filio suo coronam imperialem imponit, et Bernardum filium Pippini regem Italiae facit. Apud cœnobium Elnonense S. Amandus a Lauthario custode elevatur, anno ab ejus depositione circiter centesimo quinquagesimo secundo, vicesimo die mensis Septembris. In legenda tamen ejus ponitur hæc elevatio corporis ejus anno Domini 809, anno ab ejus transitu centesimo quinquagesimo. In quo die visus est idem sanctus in tumulo suo, vir cano capite reverendus, abstinentia et jejuniis pallidus, incorruptione membrorum suave fragrantium quasi aromaticus, ac toto corpore incontaminatus, dormienti simillimus, vestimentis pontificalibus honesta pulchritudine adornatus: cujus ungues manuum ita excreverant, ut etiam manicas vestimentorum cremendo suo penetrarent. Has pro reliquiis secuti idem Lautharius, vel Loutharius; et incrementum similiter barbæ ejus tondit, et fabrilis instrumento duos dentes de gingivis ejus extraxit: quos aliter non poterat. Post quos stillæ cruoris fluxerunt, quæ adhuc acerra servantur eburnea. Stauratio deposito Michael gener Nicephori imperat annis duobus. Cujus legati Michael episcopus, et Arsasius, et Theonostus protopatrii, venientes Aquis, dixerunt laudes imperatori Græca lingua. Idibus Maii post meridiem facta est solis eclipsis. Corpus sancti Salvii inventum est. Hic sanctus venerat primum in partes fisci Nonensis, qui vocatur Valentianas. Inde egressus celebravit missam in ecclesia Sancti Martini die Resurrectionis Dominicæ, ubi et populum instruxit: et post missam invitavit eum ad prandium Genardus quidam, qui fiscum providebat sub domino suo Abbone. Habebat autem sanctus Salvius ministerium ecclesiasticum aureum, vestimenta ex auro et gemmis ornata, cingulum aureum, gemmis et margaritis intextum. Quæ omnia ubique ferebat secum coram omnibus scienter, ut ita perveniret ad palmam martyrii. Hæc autem concupivit Winegardus filius Genardi, homo levis et protervus; omniaque fecit ei auferri; et de calice et de patena jussit sibi fabricari sellam; et virum Dei misit in carcerem; et misit servum, ut interficeret eum in carcere, et discipulum ejus: et factum est ita. Servus tamen hoc non est ausus

facere, donec ei sanctus præcepit. Fuerunt autem hi duo sancti de territorio Arumnorum. Corpora eorum jussit Winegardus latenter apportari ad armentum gregis sui, et ibi fossa humo in medio abscondi. Erat autem in eodem armento taurus maximus, qui semper prohibebat cætera animalia, ne locum illum attingerent, in quo sanctorum corpora posita erant, sed abigebat illa cornibus suis. Erat autem corpus sancti Salvii primo positum in fossa, et corpus discipuli ejus super illud jactatum in modum crucis. Si autem forte contigisset, ut aliquæ sordes ibi cecidissent, non cessabat taurus per totam noctem, donec pedibus suis locum mundasset. Quædam autem femina nocte custodiens et gyrans domum suam in villa Brenitico, vidit immensum fulgorem in loco illo, ubi armentum erat, et cucurrit ad ostium, et vidit duas lampades accensas totum locum illuminantes, velut in meridie: et convocavit vicinos, ut miraculum hoc viderent. Factum est hoc una nocte et altera, et relata est res ad sacerdotes. Eodem tempore revelatum est per angelum regi Carolo, ut mitteret Valentianas, et diligentissime requireret ubi sanctus Salvius cum discipulo suo requiesceret. Quod ei dictum est per tres noctes continuas. Inventique sunt, prodente eos Genardo; et adductus est Genardus et Winegardus filius ejus, et Winegarius servus, qui illos interfecerat. Et jussit rex Genardo et Winegardo amputari virilia, et oculos erui, Winegario autem servo oculos tantum erui. Et imposita sunt corpora sanctorum super plaustra, ut adducerentur ad ecclesiam Sancti Vedasti, et non potuerunt moveri adducta multitudine boum. Et relinquentes in plastro duos boves tantum, permiserunt illos ire quo vellent: et cum summa festinatione perduxerunt illa duo boves ad ecclesiam Sancti Martini, in qua sanctus Salvius orare consueverat, juxta Valentianas, et ibi posita sunt. Et dedit Carolus sancto Salvio tertiam partem illius fisci. Eo tempore venerunt duæ sorores cujusdam ducis Francorum ad regem Carolum, conquerentes de fratre suo, quod hæreditatem suam ejus auferret. Conventus super hoc a rege, respondit, se nihil eis auferre. Rex autem fecit eum jurare super corpus sancti Salvii, quod nihil deberet sororibus suis, ex his quæ petebant. Qui cum jurasset lætus, statim medius crepuit, et per secretum alvi stercora proruperunt: et exivit sanguis ex oculis ejus et auribus, et ore, et naribus; et post duas horas vitam finivit. Genardus quoque cæcatus dedit quidquid habebat sancto Silvio. Winegardus autem filius ejus cum venisset ad ecclesiam, in qua sanctus quiescebat, et oraret sibi dari veniam, commota est tota ecclesia. Qui tremefactus et conversus in fugam, venit ad monasterium Sancti Amandi: et ibi permansit lugens et pœnitens omnibus diebus vitae suæ. Genardus quoque pater ejus, amissis corporalibus oculis, spirituales recepit, residens in domo sua, et pœnitentiam agens. Winegarius autem servus venit ad

sanctum Salvium, prostratus ante corpus ejus cum multo imbri lacrymarum, recepit lumen in uno oculo; et usque ad diem mortis suæ pavit greges in servitio sancti Salvii. (813.) Per totam Galliam jussu Caroli celebrata sunt concilia pro statu Ecclesiarum ab episcopis. Primum Maguntia, secundum Remis, tertium Turonis, quartum Cabilone, quintum Arelati. Mauri Centumcellas Tusciae civitatem, et Nicæam Narbonensis provinciae vastaverunt. Michael imperator cum Bulgaribus pugnans, victus, domum reversus, deposito diademate monachus efficitur. In cujus locum succedit Leo Bardæ patricii filius. Grumas rex Bulgarorum, qui ante duos annos Nicephorum interfecerat, et Michaelen de Mosia fugaverat, elatus Constantinopolim obse-
dit; quem mœnibus urbis obequitantem Leo eruptione facta graviter vulneratum fugere coegit. Muhammad ammiras fratri suo Abdallæ congregatur; a quo superatus, cum sibi conregnare invitatus patitur; et hoc bello regnum Saracenorum per aliquot annos discinditur. Leo post Michael imperat annis octo.

814. Carolus moritur, et sepelitur Aquisgrani, anno ætatis suæ 72, imperii Romani 13. In quibusdam Chronicis legitur, quod mortuus est v Idus Februarii, anno ætatis 71, regni 47, Italiae subactæ 43, imperii Romani anno 14. Post quem imperavit Ludovicus filius ejus annos 26.

815. Inter Ludovicum et Leonem pax firmatur. Harioldus rex Danorum regno, et patria pulsus a filiis Godefridi, ad Ludovicum veniens implorat ejus opem. (816.) Chronus Bulgar successu insolens, Constantinopolitanos incursat, usque ad portas urbis crebris incursibus evagando. Constantinopoli factus est terræmotus magnus per continuos dies, quo multa urbis ædificia, et aliarum civitatum corruerunt: et in Aquitania apud Santonas in mense Septembri factus est terræmotus. Rhenus fluvius Alpinis nivibus auctus ultra solitum exundavit. (817.) Leo papa moritur, anno episcopatus 25, v Kalendas Junii: post quem sedit nonagesimus nonus Stephanus papa, tertius hujus nominis, mensibus 7. Hic statim venit Remis ad imperatorem, et eum coronavit. Ludovicus exercitum contra Danos mittit, et per eum obsides accipit. Stephanus papa tertio postquam redierat mense moritur, octavo Kalendas Februarii. Post quem centesimus sedit Paschalis primus hujus nominis annis 7, diebus 17. Luna defecit Nonis Februarii hora noctis 2. Cometes in signo Agitatoris apparuit. Porticus per quem imperator incedebat corruit cum eo, et plusquam 29 hominibus. Facta est conjuratio contra imperatorem a Bernardo nepote suo: cujus principes fuerunt Ægidius, inter amicos regis primus, et Reginardus camerarius ejus, et Reginarius Reginarii comitis filius, et Anselmus Mediolanensis episcopus, et Volfoldus Cremonensis, et Theodulfus Aurelianensis. Wascones a Ludovico desciscunt.

818. Seloamir rex Abroditarum a Ludovico deficit, et ad Danos fugit. Ludovicus Brittones sibi subigit; Murnianus vero dux eorum, qui nomen regis sibi usurpaverat, ab eis perimitur. (819.) Bernardus rex Italiae, conspiracy contra imperatorem factæ accusatus, et reus majestatis adjudicatus, primo oculis et regno, dehinc vita privatur. Episcopi in conjuratione deprehensi synodali decreto depositi sunt, et monasteriis mancipati. Alii nobiliores cum Bernardo rege jussi sunt oculis privari. Ermegardis regina Andegavis obiit v Nonas Octobris. Arioldus in regnum Danorum a Ludovico remittitur.

820. Seloamir rex Abroditarum, et Lupus dux Wasconum damnati capitis, a Ludovico exsiliantur. Generali concilio Aquisgrani habito per dispositionem Ludovici, episcoporum quoque, et abbatum, aliqua capitula ad usus regularium monachorum addita sunt: et multa sanctarum Scripturarum compilatione facta, clericorum et clericulium sanctimonialium regulæ constitutæ sunt. Idem Ludovicus, cum adhuc esset annorum 34, clerum Aquitanicum, qui antea sub tyrannis degens, equitationi, et bellicæ exercitationi, et missilium librationi, magis quam divino cultui operam dabat, adductis hinc inde magistris, legere et psallere instituit. In hoc autem concilio fecit componi librum perfectionem vitæ canonicæ continentem; in quo etiam inseri jussit cibi et potus, et omnium necessariorum summam. Quem librum per omnes civitates et monasteria regni sui fecit describi. Tunc cœperunt deponi ab episcopis et clericis balteis aureis, et gemmis, et cultris ornatae, exquisitæque vestes, et talaria talos onerantia. Nam simile monstro ducebat, virum ecclesiasticum aspirare ad sæcularis gloriæ ornamentum. Monachos præcipue dilexit. Qui etiam monachus fieret, nisi pater prohibuisset. Multa monasteria sub eo constructa sunt, vel reparata: et præcipue hæc: Monasterium S. Philiberti, S. Florantii, Carosi, Conchas, S. Maxentii, Menatæ, Magniloci, Nearciacum, S. Savinii, Masciatum, Nontliacum, S. Theofildi, S. Pascentii de Sora, Solemniacum, puellare S. Mariæ, puellare S. Radegundis, Devera, Deutera in pago Tolosano, Vadala in Septimania, Amane, Galune, Sancti Laurentii, Sanctæ Mariæ, quæ dicitur in Rubine, Cannas, et cætera plurima.

821. Abhinc deficit narratio regni Bulgarorum, et Saracenorum. Paschalis papa corpus sanctæ Cecilie virginis, ipsa revelante invenit, aureis indumentis velatum, sanguine ipsius adhuc infusus, et ipsam, et corpora sanctorum martyrum Valeriani sponsi ejus, et Tiburtii, et Maximi, et Urbani papæ in ecclesiam a se illis ædificatam transposuit. Ludovicus partitionem regni inter filios suos factam confirmat sacramento optimatum suorum. Leo imperator perimitur in palatio suo conspiracy optimatum suorum, et præcipue Michaelis domesticorum comitis, qui post eum imperavit

annis 9. Secundum quædam Chronica anno præcedente facta est pestilentia bovum et hominum per totam Franciam; propter juges pluvias, et ærem nimio humore solutum, frumenta et legumina corrupta sunt; quæ aut colligi non poterant, aut collecta putrescebant. Vinum defecit propter caloris inopiam, et illud quod remansit, acerbum et insuave fuit. Autumnalis satio ita impedita fuit, ut penitus nihil frugum ante vernam temperiem seminaretur. Luna defecit viii Kalendas Decembris, hora noctis sexta. Item secundum quædam Chronica anno præsentis Bernardus nepos Ludovico reconciliatus est, et in regnum restitutus, et Adelardus abbas Corbeie recepit abbatiam suam; qui in Aquitania exsulabat. Autumnalis satio in quibusdam locis jugitate pluviarum impedita est; cui successit hiems tam prolixa et aspera, ut et famosissima, Rhenus et Danubius, et Albis, et Sequana, et cætera per Galliam et Germaniam flumina adeo solida glacie stringerentur, ut triginta vel eo amplius diebus plaustra velut pontibus juncta sustinerent, cujus resolutio multis juxta Rhenum constitutis magnum damnum intulit.

822. In regione Thuringorum in quodam loco juxta fluvium cespes longus pedes 50, latus 14, altus 6, de terra sine manibus præcisus et sublatus est, et ad pedes 25 translatus. Item in parte orientali Saxonie, quæ Sorabtorum finibus contigua est, in quodam deserto loco juxta lacum, qui dicitur Tusco, in modum aggeris terra intumuit, et ad limitem unius leugæ longitudine porrectus sub unius noctis spatio absque humani operis molimine ad instar calli surrexit. Concilio habito Attiniaci imperator publice confessus est se peccasse contra omnes episcopos, quos invitos fecerat attondere. (825.) Drogo frater Ludovici fit Metensis episcopus; Lotharius imperatoris filius a patre in Italiam dirigitur; qui a Paschali papa consecratus, coronam regni, et imperatoris et Augusti nomen accepit. Theodorus Romanæ Ecclesie primicerius, et Leo nomenclator gener ejus, in patriarchio Lateranensi primo excæcati sunt, deinde decollati. Quod ideo quidam dicebant factum, quia tardiores justo videbantur jam ad fidelitatem Lotharii juvenis. Quidam etiam dicebant hoc factum esse jussu Paschalis papæ, vel consilio. Sed ille se apud imperatores sufficienter excusavit, et de hoc crimine coram papa et legatis Ludovici Romæ in magno episcoporum numero se jurejurando purgavit, et interfectores defendit; quia de familia sancti Petri erant; et interfectos dixit fuisse reos majestatis. Tunc missi sunt Romam Adalungus abbas Sancti Vedasti, et Hunfridus comes Curiensis. Ebbo Remensis archiepiscopus consilio imperatoris, et auctoritate Romani pontificis prædicandi gratia ad Danos profectus est, et multos ex eis baptizavit. Terræmotus factus est in palatio Aquis. In Saxonia, in pago qui vocatur Frizai, viginti tres villæ igne cœlesti crematæ sunt, homines et animalia

A ictu fulminis examinati, fruges grandine vastatæ, cum ipsa grandine lapides immensi ponderis ceciderunt. Et hæc prodigia grandis hominum mortalitas secuta est; propter quod imperator præcepit jejunia. In quo anno natus est ei filius Carolus ex regina Judith. Fulgura de cœlo sereno interdiu ceciderunt. In territorio Cremerensi civitatis Italie in vico Grabadona in ecclesia Sancti Joannis Baptistæ, imago sanctæ Dei Genitricis puerum Jesum gremio continentis, ac magorum munera afferentium in apsida ejusdem ecclesie depicta, et ob nimiam vetustatem obscurata et pene abolita, tanta claritate per duorum dierum spatium effulsit, ut omnem splendorem novæ picturæ suæ venustatis pulchritudine vincere videretur. Magorum tamen imagines, præter illa munera, quæ offerebant, minime claritas illa irradiavit. In territorio Tullense, juxta villam Comerciicum, puella quædam annorum duodecim post sacram communionem in Pascha a sacerdote susceptam, primum per decem menses pane, deinde omni cibo et potu per triennium abstinuit et post ad communem vitam rediit.

824. Hiems aspera facta est et prolixa, quæ non solum cætera animalia, sed et quosdam homines immanitate frigoris exstinxit. Luna defecit ii Nonas Martii hora noctis secunda. Paschalis papa obiit: post quem centesimus primus sedit Eugenius primus hujus nominis annis tribus, mensibus duobus, qui erat archipresbyter tituli Sanctæ Sabinæ, vincente nobilium parte. Paucis ante solstitium æstivum diebus in territorio Eduensi aere subita mutatione in tempestatem converso, ingens fragmen cum grandine dicitur cecidisse, longum pedes 15, latum 7, altum 2. Corpora sanctorum Severi Ravennatis episcopi, et uxoris ejus Vincentiæ, et filie Innocentiæ ab Otgario archiepiscopo Maguntiani translata sunt. Legati Michaelis imperatoris inter cætera munera detulerunt Ludovico imperatori libros Dionysii Areopagitæ, ab ipso conscriptos *De hierarchia*, petente ipso Ludovico de Græco in Latinum translatos. Qui libri Parisius, in ipso sancti martyris festo cum gaudio suscepti sunt; quod gaudium virtus sancti martyris auxit, 19 ægrotis in ipsa nocte ibi sanatis. Valchandus Leodiensis episcopus corpus sancti Lamberti transtulit a Leodio ad Andagium monasterium. Rabanus fit abbas Fuldensis, qui multa de Scripturis sanctis disseruit.

825. Herioldus rex Danorum cum uxore et filiis, et sua parte Danorum Maguntie baptizatur: et ab imperatore Ludovico muneribus et parte Frisie in beneficium sibi data honoratur. Baptizatus est autem apud Sanctum Albanum.

826. Secundum quædam Chronica in anno sequenti contigit hoc: Hilduinus abbas S. Dionysii Romam mittens, annuente precibus ejus Eugenio papa, ossa beatissimi Sebastiani accepit, et apud Suessionem in basilica Sancti Medardi collocavit; ubi, dum adhuc inhumata, in loculo in quo allata

fuerant, jacerent, innumera, et pene incredibilia miracula perpetrarunt. Corpora Marcellini et Petri martyrum Roma in Franciam translata multis signis claruere. Corpus etiam S. Gregorii papæ ad urbem Suessionem translatum esse dicitur. Visæ sunt in cœlo acies, et terribiles coruscationes nocturnæ in aere discurrentes.

827. Eugenius papa obiit: cui successit Valentinus diaconus, vix uno superstes mense, centesimus secundus. Quo post XL dies secundum quosdam, pontificii defuncto, Gregorius presbyter tituli Sancti Marci centesimus tertius successit, Constantino papa nonagesimus sextus, de numero paparum abraso. Hic autem Gregorius quartus hujus nominis, qui et Leo IV dictus est, sedit annis 16, qui continuo fluxu sanguinis e naribus valde molestabatur. In hoc anno, secundum quædam Chronica, Heutardus sui temporis prudentissimus Romam misit, propter corpora sanctorum Marcellini et Petri: quæ in suo territorio propriis sumptibus condidit; sed non dicitur, in cujus civitatis territorio. (828.) Facta est conjuratio contra imperatorem a filiis. In Vasconia trans fluvium Garunnam ferunt annonam de cœlo pluisse similem frumento; sed paululum breviora et rotundiora grana habentem. Rabanus abbas *Tractatus in librum Sapientiæ, et in Ecclesiasticum*, ad Otgatum archiepiscopum edidit. Amalarius librum *De ecclesiasticis officiis*, et Angelomus *Tractatus in libros Regum* ad imperatorem scribunt. Ansegisus abbas Lobienensis edicta Caroli Magni et Ludovici filii ejus, ad ecclesiasticam legem pertinentia, in duobus libellis digessit. Italicus Ludovici exercitus classe in Africam transvectus, magnam Afrorum stragem dedit. Corpora sanctorum Valentini et Genesii Resquingiam monasterium translata sunt. (829.) Aquis terræmotus factus est, et ventus tam vehemens, ut non solum domos humiles, sed et ipsius ecclesiæ templum plumbeum magna ex parte denudaret. Apparuit commotio et similtas filiorum contra imperatorem. Hoc anno, qui est annus ab initio quadrimillesimus septingentesimus tricesimus octavus, finitur nonus magnus annus quingentorum et viginti quatuor annorum. Hucusque inveni Chronicon cujusdam sine titulo, ab anno Domini 746, usque ad hunc annum. (830.) Gregorius papa dolens crebris Saracenorum incursibus vexari et vastari suburbia Romanæ urbis circa ecclesiam B. Petri apostolorum principis, intendit illic novam urbem ædificare: ad quod consilio et auxilio imperatorum animatus, novam fabricam cœpit.

831. Apud Constantinopolim Theophilus imperat annis 15. Saraceni Siciliam incursantes, Lipparem insulam devastant, ubi corpus Bartholomæi apostoli quiescebat, quæ olim plumbi loculo insertum et in mare demersum a paganis non ferentibus illud propter signorum nimiam claritatem ab omnibus venerari, ab India usque ad hanc insulam ultro delatum fuerat: cujus ossa modo a Saracenis

A huc illucque dispersa, post a quodam monacho ipso revelante collecta, Beneventum transferuntur. Ludovicus imperator quosdam sibi adversantes exauctoravit, alios exsiliavit, alios bonis privavit, ac per hoc filios et optimates suos magis contra se exacerbavit.

832. Gregorius papa in Galliam veniens, contra imperatorem cum filiis agebat. Imperator uxorem suam Judith, quasi causam malorum abdicavit.

833. Ludovicus imperator a suis desertus ac proditus et in potestatem filiorum redactus, episcoporum judicio arma deposuit, et ad agendam pœnitentiam inclusus est. Sol et luna per eclipsin deficiunt. (834.) Ludovicus imperator relaxatus antiquum imperium et uxorem recipit, ac filium Lotharium in Italiam redire cogit.

B 835. Monente Gregorio papa, et episcopis omnibus assentientibus, Ludovicus imperator statuit ut in Gallia et Germania festivitas Omnium Sanctorum in Kalendis Novembris celebretur, quam Romani ex instituto Bonifacii papæ celebrabant. Hoc tempore reliquæ Viti martyris a Parisius ad Corbeiam Saxoniam transferuntur. Unde ipsi Franci testati sunt, quod ab illo tempore gloria Francorum ad Saxones transierit. Ebbo Remorum archiepiscopus deponitur: alii quoque multi, qui cum eo in dejectionem Ludovici conspiraverant, damnantur et exsiliantur.

836. Gregorius papa consummatam novæ Urbis fabricam solemniter dedicavit, Leoninam urbem, Romanam appellavit: vel a Leone tertio, qui hujus operis fundamenta olim jecerat, vel a seipso, qui Leo quartus dictus est.

837. Northmanni Gallias graviter infestant, Dorrestotum vastant, Andoverpum oppidum, et Wilclant emporium situm juxta ostium Mosæ incendunt, a Frisonibus tributum accipiunt. Gregorius papa plures urbes Italiæ, aut vetustate aut hostilitate dirutas novis fabricis aut muris restaurat. Saracenis ad deprædandum usque ad portum Romanum venientibus Romani instantia Gregorii papæ, auxiliantibus sibi Neapolitanis, eos bello excipiunt, et cooperante sibi divinitus gravi ventorum turbine, victos pene usque ad interneccionem delent. Cometes in signo Libræ apparet.

838. Northmanni Valachiam insulam vastant, et tributum exigunt. (839.) Ludovicus imperator filio suo Lothario sub fide ad se venienti reconciliatur, eique dignitatem imperii tribuit, et coronam regni.

840. Cometes in signo Arietis apparet: et post aliquot dies plurimi instar stellarum igniculi per cœlum discurrere videntur. Ludovicus moritur. Cometæ sidus apparuit in signo Virginis, in ea parte signi, quæ penulam ejus subtilis, caudam vero serpentis similiter coriumque stringunt. Quod cum non more 7 siderum errantium orientem versus pergeret, quod dictu mirum est, dein sidus Leonis, et Cancri, et Geminorum transiens signa, in capite Tauri, tandem sub aurigæ pedes igneam globum jubaris prolixitatem, quam usquequaque porrexe-

rat, terminavit. Et post pauca nirmato imperatore, A
cibus ejus fuit per 40 dies solummodo die Dominica
Dominicum corpus. Cum vidisset dæmonem astare,
dixit: Huis, huis; quod significat, *Foras, foras*.
Aquitaniæ præfuerat per annos 37. Obiit anno vitæ
suae 44, imperii 27, duodecimo Kalendas Julii.
Georgium presbyterum, qui se promittebat more
Græcorum facturum organum, summo suscepit
gaudio. Post hunc Autharius imperium usurpans,
imperat annis 15, secundum alios, annis 9. **GUILLELMUS MALMESBUR.** Hic Ludovicus Caroli Magni filius,
4 filios habuit: Lotharium, Pippinum, Ludovicum,
Carolus Calvum. Quorum Lotharius, vivente patre,
nomen imperatoris usurpans, regnavit annis 15 in
parte Germaniæ, quæ nunc Lotharingia, quasi Lo-
tharii regnum dicitur, et in tota Italia cum Roma, B
vir omnium ante se immanissimus, qui proprium
patrem crebro captivatum in ergastulis vinxit; quia,
mortua Ermegarde, de qua priores liberos tulerat,
Carolus ex Judith uxore natum crebrius exoscula-
batur. Pippinus autem filius Ludovici regnavit in
Aquitania et Vasconia, Ludovicus tertius filius Lu-
dovici, præter Noricam quam habebat, tenuit regna,
quæ pater illi dederat, id est Alemanniam, Thuringiam,
Austrasiam, et Avarorum regnum. Carolus
vero medietatem Franciæ ab occidente, et totam
Neustriam, Britanniam minorem, et maximam par-
tem Burgundiæ, Gothiam, Vasconiam, submoto
inde Pippino filio Pippini, et in monasterio Sancti
Medardi attonso. Qui postea inde per fugam elapsus, C
Aquitaniam regressus multo tempore fugiendo
ibi latuit, iterumque a Ranulfo præfecto perfide
deceptus, et comprehensus, et ad Carolum adductus
Silvanecti perpetuo exilio est detrusus. Lotharius
vero ante obitum patris sui, 18 annis in imperato-
rem unctus est; qui post mortem patris, contra
fratres suos, Ludovicum regem Bajoariorum, et
Carolus, exercitum duxit, adjuncto sibi Pippino
cum Aquitanorum populo.

841. Carolus igitur et Ludovicus, dolentes se a
fratre suo Lothario debita parte privari, contra
eum insurgere parant.

842. Cometes in signo Aquarii apparet. Tribus
ergo fratribus de regni partitione discordantibus,
conseritur inter eos pugna in pago Antissiodorensi, D
apud villam Fontanedum; et tanta cædes utrinque
facta est, ut nulla ætas meminerit tantam stragem
hominum fuisse factam in gente Francorum: et ita
eorum vires ibi attenuatæ sunt, ut jam nec suos
terminos ab exteris tueri possent. Victoria tamen
Carolo et Ludovico provenit, fugato Lothario. Ibi
Franci cum omnibus nationibus sibi subjectis mu-
tua se cæde prostraverunt. (843.) Fratribus nondum
a bello desistentibus, consilio optimatum tandem
de partibus singulorum 40, primores eliguntur, qui
in unum convenientes, regnum æqualiter divide-
rent: et ita pax in annum sequentem induciatur.
Ludovicus interim pergens in Saxoniam, validissimam
libertorum conspirationem, dominos suos op-

A primere volentium fortiter compescuit, auctoribus
seditionis capitali sententia damnatis. **WILLELMUS MALMESBUR.** Ethevulfus filius Egorith rex, quem
quidam Atamachum vocant, rex Westsaxonum
regnavit anno Domini 838. Hic avito regno West-
saxonum contentus, regna appendicia, quæ pater
acquisierat, filio Estatio contradidit. Hic Ethevul-
fus decimam omnium prædiorum infra regnum
suum Christi famulis concessit, liberam ab omnibus
functionibus, absolutam ab omnibus inquietudinibus,
compositoque regno Romam abiit, ibique tributum,
quod hodieque Anglia pensitat, sancto Petro obtu-
lit coram Leone IV papa: qui etiam ante Eifredum
filium ejus ad se missum honorifice susceperat, et
regem inunxerat. Ibique anno integro moratus,
scholam Anglorum, quæ ab Offa rege primum di-
citur instituta, et proximo anno conflagraverat,
reparavit egregie. Inde domum per Galliam repa-
trians, Judith filiam Caroli in conjugium duxit. Ex
his apparet, quod Carolus Calvus matrem habuit
Judith, et filiam Judith. In quibusdam Chronicis
post Ludovicum Pium statim ponitur Carolus Cal-
vus, et prætermittitur Lotharius major ejus filius,
ibique dicitur Carolus Calvus regnasse annis 45.

844. Mauri Beneventum occupant. Gregorius papa
obiit: post quem sedit centesimus quartus Sergius
secundus annis tribus: ad ejus electionem confir-
mandam Ludovicus Lotharii imperatoris filius a pa-
tre missus, ab eodem papa in regem Longobardo-
rum unctus est. Descripto in tres partes regno, fra-
tres ad urbem Galliæ Viridunum conveniunt, et inter
se pacificantur, datis et acceptis invicem sacra-
mentis. Carolus accepit occidentalia regna, ab
Oceano Britannico usque ad Mosam fluvium: in
qua parte extunc et modo nomen Franciæ remansit.
Ludovico orientalia regna cesserunt, id est omnis
Germania usque ad Rheni fluentia: et aliquas trans
Rhenum civitates cum adjacentibus plagis, propter
vini copiam. Lotharius major natu omnia Italiæ
regna tenuit, cum ipsa Roma; nec non et Provin-
ciam, et mediam partem Franciæ inter Scaldim et
Rhenum, quæ mutato nomine ab eo denominata
est Lotharingia. Igitur post factam divisionem Ca-
rolus regnat in Francia annis 34, Ludovicus frater
ejus in Germania annis 33. (845.) Ludovicus rex Ger-
maniæ Abrodites a se deficere molientes bello per-
domuit, occiso rege eorum: ejusque populum et
terram sibi divinitus subjugatam per duces ordi-
navit (846.) Apud Constantinopolim Michael et
Theodora imperant annis 11. Northmanni regnum
Caroli graviter infestant, et usque Parisius navigio
veniunt; cum Frisonibus tribus præliis confligunt;
in primo vincuntur, in duobus vincunt. Ludovicus qua-
tuordecim duces Bohemorum cum suis baptizari fe-
cit. Carolus cum Brittonibus infeliciter pugnat. (847.)
Sergius papa obiit, et cessavit episcopatus mensi-
bus 2, diebus 15. Post quem sedit Leo centesimus
quintus, annis 8, mensibus 5, diebus 6. Hic decre-
vit, ut dum missarum sacra solemnia celebrantur,

nullus laicus in presbyterio stare, vel sedere, vel ingredi præsumat; nisi tantum sacra plebs quæ ad ministrationem sacri officii constituta est: et ut Octavæ Assumptionis sanctæ Mariæ in Ecclesia celebrarentur, quod ante non fiebat.

848. Rabanus ex abbate Fuldensi ordinatur archiepiscopus Maguntiae. Celebrata Synodo jussu Ludovici regis apud Maguntiam, multa Ecclesiæ utilia decrevit. Quædam pseudoprophetissa dicens instare diem judicii, Maguntiam sollicitabat, ita ut etiam aliquos sacri ordinis ad se inclinaret. Quæ a Rabano arrepta, confessa est, se per suggestionem cujusdam presbyteri quæstus causa hoc fecisse. (846.)

Godescalcus hæreticus, sed non dicitur in quo hæreticus fuerit, rationabiliter, ut multis visum est, convincitur; sed tamen in suo perseveravit errore. S. Helena Constantini mater, quæ a filio suo Constantino Romæ in ecclesia Sanctorum Marcellini et Petri martyrum sepulta fuerat, a Theogiso monacho transfertur in Franciam, et in diocesi Remensi magna Francorum veneratione excolitur. (850.)

Franci a Bohemis gravi prælio vincuntur: cui bello spiritus malignus se præfuisse, per os cujusdam arreptitii publicè testatus est; et per se et per socios suos, scilicet spiritus superbix et discordix, egisse ut Franci terga verterent. (851.) Reliquiæ sancti Hermæ martyris per Lotharium imperatorem in Galliam mittuntur, et apud Indam monasterium honorifice conduntur. Fames valida Germaniam atterit, ita ut pater filium suum devorare voluerit; quo tempore Rabanus multam pauperibus benevolentiam exhibuit. (852.)

Carolus rex Francorum filios fratris sui Pippini regis Pippinum et Carolum regnum suum inquietantes capit, et in monachos attonatos in monasterium trudit. (853.) Northmanni per mare Britannicum ostia Ligeris ingressi, urbem Nannetem invadunt, episcopum Sabato sancto Paschæ baptismum celebrantem trucidant, clerum et populum perimunt, Andegavum et Turonos occupant, templum S. Martini incendunt, et ut tempestas omnia dirimunt.

854. Hincmarus Remorum episcopus floret: qui Vitam S. Remigii scripsit. Leo papa obiit: et cessavit episcopatus mensibus duobus, diebus 15. Hujus papæ anno 4, ut in quibusdam Chronicis legitur, imperavit Lotharius cum Ludovico filio annis 5, qui certe jam cum eodem filio legitur, annis 11 imperasse, ab anno 1 Sergii papæ secundi. Post hunc Leonem sedit Benedictus II, centesimus sextus. Quo per conspirationem quorundam malignorum deposito, Anastasius invasit prælaturam. Sed Anastasio a legatis Lotharii dejecto, et in carcerem truso, Benedictus honorifice relocatur; et sedit annis 2, mensibus 6, diebus 10. Northmanni, qui per 20 annos Franciam nimis attriverant, in patriam reversi, intestino inter se bello usque ad internecionem delentur: ut de regia eorum stirpe

nullus, nisi puer unus, remaneret. (855.) Terræmotus aeris insolita commotio, turbines, tempestates, grandines, fulmina, multa multis modis incommoda hominibus inferunt. Quidam homo igne cœlesti consumptus est, veste illæsa. Lotharius partito inter filios regno, abrenuntiat sæculo: et in Prümia monasterio habitu monachi suscepto, non multo post quievit in Domino. Post quem Ludovicus filius ejus olim a Sergio papa in regem inunctus, imperavit annis 21. Lotharius vero frater ejus Lotharingiam tenuit. Obiit Lotharius iste (ex Malmesberien), anno Domini 855, regni sui 33. Hic ex Ermengarde filia Hugonis tres filios habuit: Ludovicum, cui regnum Romanorum et Italiam tradidit; et Lotharium, cui sedem imperialem reliquit; et Carolum, cui Provinciam gubernandam dimisit. (856.)

Maginradus eremita martyrizatur. Rabanus obiit. Constantinopoli Michael solus imperat annis 13. Benedictus papa obiit: et cessavit episcopatus diebus 15.

857. Post quem sedit Nicolaus I hujus nominis, papa centesimus septimus annis 9, mensibus 6, diebus 20, qui in quibusdam Chronicis ponitur anno 4, hujus Ludovici filii Lotharii. Hujus Nicolai ordinationem Ludovicus imperator sua præsentia roboravit. Colonix orta tempestate, populo ad basilicam S. Petri confugiente, subito fulmen instar ignei draconis basilicam scidit, ac penetravit et tres homines diversis in locis uno ictu in mortem dejecit; et alios sex eodem impetu semivivos reliquit.

Ethelvulfus rex Vestsaxonum post longam peregrinationem, qua Romæ moratus fuerat, rediit in Angliam, accepta in matrimonium Judith filia Caroli Calvi. Ab hoc in quodam Chronico textitur linea generationis regum Anglorum sursum versus usque ad Adam (35). Anno Domini 857, duo filii Ethelwulfi regnum patris partientes, Ethelbaldus in Vestsaxonia Ethelbertus in Cantia regnaverunt.

858. Franci super crudelitatem Caroli regis sui apud Ludovicum fratrem suum expostulant, et eum ad regnandum super se contra Carolum invitant. Quod ille inconsulte aggressus, turpiter alienis excessit finibus. In parochia Maguntina spiritus malignus evidens nequitix suæ dedit indicium. Nam primo lapides jaciendo, et parietes domorum quasi malleis pulsando, deinde manifeste loquendo, furta prodendo, discordias inter vicinos seminando, homines inquietabat. Denique animas omnium contra unum hominem commovit, quasi propter ejus peccata cæteri talia paterentur: cujus fruges in unum coacervatas incendit; qui ubicunque intraret, statim domus illa exurebatur, ut jam non esset ei locus manendi, nisi in agris. Propter hoc presbyteris litanias agentibus, et benedictam aquam spargentibus, inimicus lapides jaciendo, multis cruentatis tandem aliquandiu quievit. Presbyteris autem recedentibus inimicus flebiliter ululans, tan-

(35) Fabulosa hæc genealogia hic est omissa.

dem presbyterum quemdam nominatim exprimens, se quando aqua benedicta spergebatur, sub cappa filius, quasi familiaris sui, latuisse confessus est, accusans eum cum filia procuratoris concubuisse. Sic per triennium institit, donec ibidem cuncta ædificia incendio consumeret.

859. Ludovicus rex Germaniæ multa prælia contra Sclavos strenue gessit, quorum princeps dicebatur Rastrix; cui propter violatam fidem oculos erui jussit. Principibus Caroli regis inter se discordantibus, Brittones destitutam auxilio terram invadentes, usque Pictavis omnia vastando veniunt, quos redeuntes Carolus persecutus Britanniam intrat, et pugna conserta Franci vincuntur, in quorum cæde Brittones grassantur.

860. Numenius rex Brittonum, dum instaret regnum Francorum depopulari, visum est ei assistere sibi S. Maurilionem Andegavensem olim episcopum, a quo in capite baculo percussus, iram Dei morte persensit. Hoc tempore Lentulfus dux Saxonum pater Ottonis ducis, avus Henrici regis corpus sancti Innocentii papæ a Roma in Saxoniam transtulit.

861. Herispous filius Numenei rex Brittonum Carolo regi confœderatur; et muneratus ab eo, eius se dominationi subdit.

862. Lotharius Ludovici frater rex Lotharingiæ Waldradam pellicem superducens conjugi suæ Thiebergæ, consentientibus archiepiscopis Guntario Coloniensi, et Thiethgaudo Treverensi, magnam sibi calamitatem paravit. Ethelbertus rex Canticiæ moritur, et Sciteburnæ conditur; ejus totum regnum Ethelaldus adeptus est frater ejus. Hujus tempore manus piratarum appulsa Hamptonam, Wintoniam urbem populosam depopulata est.

863. Hubertus abbas et dux frater Thiebergæ reginæ pro repudio sororis suæ contra Lotharium insurgit. Guntharius et Thiethgaudus archiepiscopi Romæ a papa Nicolao examinati, cum et suis synodalibus gestis, quæ perferebant, et suo etiam ore convicti fuissent, episcopatu et sacris gradibus exordinati, anathematizati sunt, eisque laica tantum communicatio concessa est.

864. Excommunicata pellice Waldrada, videns Lotharius rex etiam sibi excommunicationem intentari, Thiebergam uxorem suam recepit. Sed non multo post eadem repudiata, pellicem recepit; nec ultra ullo correptionis modo ab ea separari potuit. (865.) Corpora sanctorum martyrum Eusebii et Putiani dono Nicolai papæ ad Gallias translata, in monasteriis vero religiosorum sancto Petro collatis honorifice tumulantur. Rex Bulgarorum cum sua gente ad Christianismum conversus, missis ad eum a sede apostolica sacris ordinis ministris, acceptis etiam a rege Ludovico subsidiis, adeo in fide solidatur, ut non multo post majore filio in regem ordinato, ipse abrenuntians sæculo monachus factus sit. Sed cum filius ejus juveniliter agens ad

A gentilitatis cultum vellet redire, militiæ cingulo et cultu regio resumpto, filium persecutus cepit, et oculis ejus effossis eum in carcerem trussit, et filio juniore in regnum locato sacrum habitum recepit, et in eo usque ad finem vitæ perseveravit. Ludovicus rex Noricorum, id est Bajoariorum, filius Ludovici Pii post festivitatem Paschalem regnum suum inter filios suos divisit, et Carolo dedit Noricam, id est Bajoariam, et Martas contra Sclavos et Longobardos; Ludovico vero Thoringiam, et Austrasios Francos, et Saxoniam; Carolo alteri Alemanniam et Curavalam, id est comitatum Cornugalliæ. (866.) Herespem a suis perempto, Salomon filius ejus super Brittones regnat, qui Carolo contra se venienti confœderatur. Northmanni Galliam repetentes, Nannetis, Andegavis, Pictavis et Turonis terminos depopulantur. Quibus accurrentes dux Aquitaniæ Ranulphus, et Robertus fortis Malchio, dum ipsi incaute præliantes perimuntur, cæteri a Northmannis ut oves a lupis acervatim sternuntur.

867. Saracenis Beneventanam regionem incurstantibus, Ludovicus imperator viriliter occurrit: ad ejus auxilium Lotharius frater properans, multa quidem prælia cum eo strenue gessit; sed exercitu suo propter intemperiem aeris morbis et morsibus araneorum nimis gravato cum multo suorum dispendio rediit. Hoc anno regnavit Ethelredus filius Ethenulfi: qui cum Danis multa bella gessit. Uno anno novies collatis et infestis signis conflixit. Interfecti sunt a parte Danorum comites 9, rex unus, populus sine numero. Obiit Nicolaus papa: post quem centesimus octavus sedit Adrianus II, annis 5. Sed secundum quædam Chronieam ponitur 2 annis tardius.

868. Cometes manifeste apparuit. Michael imperator Græcorum sensu diminutus familiares suos jubebat occidi, quos ad se rediens sibi præsentari exigebat. Basilius, quem Michael imperator pauperem ex familia unius abbatis sibi asciverat, et cubicularium factum ad tantos honores provexerat, ut alter ab imperatore appellaretur, sæpe jussus ab imperatore per insaniam occidi, timens ne tali occasione occideretur, elegit magis ipse imperatorem interficere, quam ab eo interfici, et imperavit annis 17.

869. Corpus sancti Mauri discipuli sancti Benedicti a Glana folio in Burgundiam propter timorem Northmannorum transfertur ad cœnobium Fossatense, quod construxit sanctus Balberteus discipulus sancti Columbani.

870. Lotharius rex ad Adrianum papam se excommunicantem vadit; a quo dum pro probatione innocentie suæ ad examinationem corporis et sanguinis Domini tam ipse quam optimates invitati fuissent; et ipse, et omnes qui cum eo corpus Domini temere accipere præsumpserunt, intra ipsum annum perierunt, ipso statim in reditu Placentiæ defuncto.

871. Coloniæ celebrata synodo ad dedicationem ecclesiæ a tribus metropolitibus Luitperto Maguntino, Bertulfo Trevirensi, Willeberto Coloniensi, cum ab eis major ecclesia Sancti Petri deberet dedicari, præcedente nocte auditæ sunt voces malignorum spirituum inter se dolentium et conquerentium, se a possessis diu sedibus debere expelli. Carolus rex Francorum, defuncto fratre suo Lothario, dum Lotharingiam solus usurpare nititur, per moderantiam et industriam fratris sui Ludovici regis Germaniæ ad hoc attractus est ut æqualiter inter se regnum fratruelis dividerent. Cujus Ludovici exercitus contra Sclavos varia bella vario eventu gessit.

872. Carolum regem Francorum domestica in filiis calamitas afflixit. Siquidem Carlomanum in clericali statu usque ad diaconatus officium provectum pater cepit et excæcavit; pro eo quod ad apostasiam conversus, et omni genere nocendi regnum perturbans, alter quidam Julianus effectus erat. Alter filius ejus Carolus, dum inconsulte voluisset experiri cujusdam Albuini militis fortitudinem, ab eodem Albuino ignorante quis esset, interfectus est. Basilius imperator Græcorum inter cætera munera mittit Ludovico regi Germanorum crystallum miræ magnitudinis gemmis et auro ornatum, cum parte non modica sanctæ crucis. Obiit Ethelredus rex Ethenulfi filius. Post quem regnavit Ofredus filius Etheuf junior; qui olim a papa Leone V unctionem regiam et coronam susceperat. Hic regnavit annis 28, et mensibus sex. Novem continuis annis cum hostibus pugnavit: qui cum, quadam die in insula inclusus, solus domi esset, sociis per oram fluminis ad piscandum dispersis, corpus curis ægrum sopori dedit; et ecce sanctus Cuthbertus Lindisfarnensis quondam episcopus sic dormientem alloquitur: « Ego sum Cuthbertus, si audisti, misit me Dominus, ut tibi prospera nuntiem. Anglia jamdudum peccatorum suorum poenas luit. Modo tandem indigenarum sanctorum meritis a Domino respecta est. Tu miserabiliter regno extorris post paucum tempus in solio gloriose reponeberis. Et hoc tibi signum. Venient hodie piscatores tui magnam piscium multitudinem corbis evententes, quod mirum est; cum gelante aqua fluminis nihil tale speretur, sed et tempus frigidum omnem artem piscantium eludit. Tu fortunæ secundæ compos, memento liberatoris tui, et ejus nuntii. » Hoc idem visum est per somnium matris suæ. Experrecti ambo somnia sua referebant; et ecce piscatores adveniunt cum magna piscium copia. Non multo post ergastulum exire ausus, in quo a Danis tenebatur, magna astutia periculum fecit. Regis enim Danorum subiit tentoria sub specie nuntii, unius tantum sibi fidelissimi fruens conscientia. Ibi tanquam artis oculatoris professor, etiam in secretoria triclirii omnia arcana oculis et auribus percepit, pluresque dies ibi moratus ad Ebungiam rediit, exponensque sociis omnia, irruii repente

A super barbaros otiosos, quorum plurimis occisis, reliqui cum rege suo dederunt obsides, quod Christiani fierent, et ab Anglia discederent, quod et fecerunt. Rex eorum Gedrum, quem nostri Gurmindum vocant, cum 30 proceribus et omni pene populo baptizatus, et in filium ab Elfredo rege susceptus est. Cæteri ex Danis, qui Christiani esse noluerunt, cum Hastingo mare transfretaverunt. Secundum quædam Chronica, 8 synodus sub Adriano papa facta est. Post hunc ad annum sedit centesimus nonus, Joannes VIII, annis 10, diebus 2.

873. Ad hunc Joannem Joannes Romanæ Ecclesiæ diaconus scripsit Vitam primi Gregorii papæ, in 4 libellis laudabiliter editam, Adalgisus dux Beneventanorum a Græcis seductus, contra Ludovicum imperatorem rebellat, et multas Italiæ urbes ab eo desciscere facit. Cui imperator viriliter repugnans, Beneventum et Capuam capit; sed dolis Adalgisi persuasus exercitum dimittere, ita ab eo est circumventus, ut non posset evadere, nisi turpi fœdere facto compulsus jurasse Adalgiso se nunquam in vita sua in Beneventi fines intraturum. Ob hoc Adalgisus a senatu Romano reus majestatis et hostis publicus adjudicatus, et bello contra se decreto in Corsicam fugit. Carolus Junior Ludovici regis Germanorum filius a dæmonio graviter in præsentia patris et optinatum ejus vexatus, in ipsa vexatione confitetur hoc ideo sibi contigisse, quia contra patrem suum conspiracyonem facere moliebatur.

874. In Italiæ Brixia tribus diebus ac noctibus sanguis de cælo pluisse narratur. Northmanni a regno Germaniæ tributum exigentes, ab exercitu Ludovici graviter cæsi vincuntur. Innumerabiles locustæ Galliam depopulantur, cæteris locustis majores, habentes senas alas, sex pedes, duos dentes lapide duriores; ut castrorum acies turmatim volantes, duces cum paucis itinere unius diei mittentes ad metanda loca venturæ multitudini, circa horam nonam ad locum prævisum venientes, ibique solis ortum exspectantes per spatium unius diætæ aerem velabant, ipsum solis splendorem obnubilantes; ore lato, extenso intestino omnia viridia in herbis et arboribus vastabant, spatium diurni itineris 4 aut 5 millibus extendentes. Hæ miserabili spectaculo usque ad mare Britannicum pervenientes, tandem flatu ventorum in profundum maris demersæ sunt; sed æstu Oceani ad littus rejectæ, putredine sua aere corrupto multos perire fecerunt. Secuta fames valida multos consumpsit inedia, ut pene tertia pars hominum consumpta sit in Gallia.

875. Hiems solito asperior et prolixior; nix et gelu a Kalendis Novembris usque ad æquinocium vernale. Ludovico regi Germanorum apparuit in somnis genitor suus Ludovicus Pius, admonens eum per nomen sanctæ Trinitatis, ut eum eriperet a tormentis, quibus delinebatur, ut tandem æternam

requiem habere mereretur. On hoc ad diversa monasteria eleemosynis destinatis obnixe filius succurrebat patri. Unde datur intelligi, quod licet idem imperator multa Deo et hominibus placita fecisset, plura tamen Deo contraria in regno suo fieri consensit. In quibus graviora videbantur, quod hæresi Nicolaitarum non restitit, et monita Gabrielis archangeli duodecim capitulis comprehensa, quæ Emarchus ei legenda et servanda obtulit, servare non studuit. Northmanni urbem Andegavis quasi in ea habitaturi cum suis omnibus occupant. Ad quam oppugnandam Carolus rex ascito Salomone rege Brittonum multis diebus eam obsedit. Sed cum Northmanni ad desperationem adducti fuissent, rex multo exercitu pecunia ab eis accepta egressum eis annuit, eisque hoc pacto pejora faciendi locum dedit.

876. Cometes solito rutilantior apparet. Subita et nimia aquarum inundatio facta est in Junio, ita ut in Saxonia villa quædam longe a torrentibus et fluminibus remota in momento cum hominibus et bestiis, cum arboribus et ædificiis, cum ecclesia et altari penitus absorpta sit, ut nullum habitationis remanserit vestigium. Ludovicus imperator in Italia moritur: cujus patruus Carolus Calvus rex Francorum Romam pergit; ubi Joanne papa et Romanis per munera sibi conciliatis imperator creatur, et imperat annis 2. Brittones rege suo Salomone mortuo pro contentione regnandi intestino inter se bello colliduntur, sicque inviti cessant ab exterminio Galliæ.

877. Carolus Calvus post adeptum imperium ultra se elatus consuetudines Francorum parvipendens, Græcas glorias, et habitus insolitos affectabat; et talari-dalmatica indutus, desuper accinctus balteo pendente usque ad pedes, capite involuto velamine sericeo, et diademate imposito pendebat: et cum esset lepore timidior, et paratior hostes fu-

gere quam fugare, fratrem suum Ludovicum regem Germaniæ lacessebat: minatus ei tantas copias se conducturum, ut ab equis flumine exhausto, ipse per aridum alveum Germaniæ regnum intraret. Henricus monachus Vitæ sancti Germani Autisiodorensis heroico metro in sex libellis luculenter exaratam Carolo imperatori obtulit, Ludovicus rex Germaniæ moritur, relinquens tres filios suos hæredes: quibus regnum suum, ut supra diximus, divisit; qui regnavit super filios suos in omni pietate sua annis decem, obiit anno regni sui 54. Filii ejus fuerunt Ludovicus Junior, et Carolus, qui non multo post imperavit, et Carlomanus pater Arnulfi imperatoris. Carolus autem Calvus imperator de morte fratris sui gavisus, injustitiam, quam contra fratrem conceperat, contra filios fratris perficere paratus, cum 50 et eo amplius hominum millibus regnum eorum aggressus, Coloniam usque venit; filiis Ludovici alias occupatis. Ludovicus autem Junior legatione ad patruum missa, rogat ea quæ pacis sunt. Quod cum impetrare non posset, viriliter eum bello excepit; eumque victum cum nimio exercitus damno fugere compulit, et cum multo dedecore. Ingruente in Germania pecorum pestilentia, dum canes undique collecti cadaveribus incumberent, ita disparuerunt, ut nec vivi, nec mortui reperirentur.

878. Carolus Calvus Romam secundo profectus, Bosoni germano uxoris suæ neptem, filiam Ludovici imperatoris uxorem dedit, et data ei Provincia in regem coronavit, ut etiam regibus imperare videretur. Qui audiens fratruces suos Carlomanum et Carolum contra se exercitum adducere, pavore solutus reditum parat; et in reditu a quodam Sedechia Judæo male potionatus, Mantuæ moritur, anno imperii tertio inchoante, regni autem 38, tertio Nonas Octobris: qui coronatus fuerat Romæ in imperatorem octavo Kalendas Januarii.

LIBER XLVI

Carolus iste Calvus monasterium S. Cornelii apud Compendium fundavit et perfecit. Hic castrum cogitaverat ipse facere ad instar Constantinopolis, quem Carolus Magnus apud villam suam Aquisgrani instituerat, instituit apud villam S. Dionysii. Et quoniam ecclesiæ S. Dionysii multa rapuerat, quæ alii dederant, spineam coronam Domini, et unum de clavis, et de ligno crucis, et alia quædam ei obtulit. Sudarium vero apud Compendium reliquit. Hæc instituit ipse tempore Nicolai papæ. Antequam autem reliquiæ istæ ostenderentur populo, tanta fames solebat esse in Gallia, ut asinos et caballos comederent; quod per Domini misericordiam postea cessavit. Sigebertus dicit, hunc Carolum in reditu a Roma mortuum fuisse Mantuæ.

Alibi legi ego, quod Romam pergens, in itinere obiit, et sepultus est apud Lugdunum in monasterio Mantonay. Post multum tempus apparuit ipse in visu noctis cuidam monacho Sancti Dionysii, nomine Erthongario, et in eadem nocte cuidam clerico Sancti Quintini Viromanduensis, nomine Alphoni, dicens utrique, se esse Carolum Calvum, et ex Dei jussu eis apparuisse, ut diceret eis, quod Deo, et sancto Dionysio displicebat, quod corpus ejus non esset sepultum in ecclesia S. Dionysii, cui tanta munera pro Dei honore contulerat. Irent ergo, et dicerent Ludovico filio suo, et proceribus regni, ut eum referrent. Sic ergo relatus est tempore Valteri abbatis Sancti Dionysii, et sepultus in ecclesia S. Dionysii ante altare Sanctæ Trinitatis. Hoc tem-

pore claruit Joannes Scotus, vir perspicacis ingenii, et mellitæ facundiæ; qui dudum concrepantibus undique bellorum fragoribus per Franciam, ad Carolum Calvum transierat: cujus rogatu *Hierarchiam* Dionysii Areopagitæ e Græco in Latinum verbum e verbo transtulit. Composuit etiam librum, quem *De natura divisione* titulavit, ad quæstiones solvendas bene utilem, si tamen ei in aliquibus ignoscatur; in quibus a Latinorum tramite devia- vit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Hic succedentibus annis munificentia Elfredi allectus, venit in Angliam, et apud monasterium Malmesber- riense a pueris quos docebat graphiis, ut fertur, perforatus, etiam martyr æstimatus est. Huus hoc epitaphium fuit:

*Clauditur hoc tumulo sanctus sophista Joannes,
Qui ditatus erat jam vivens dogmate miro;
Martyrio tandem Christi conscendere regnum,
Quo meruit sancti regnant per sæcula cuncti.*

Scabii sunt hi versus, et moderni temporis lima carentes. Eodem tempore claruit Milo monachus Sancti Amandi; qui Vitam sancti Amandi metricè composuit, et librum *De sobrietate* ad Carolum Calvum scripsit. Sub hoc Milone adolecebat nepos ejus Hubaldus, qui in septem artium liberalium pe- ritia clarus, egregie præter cætera in musica cla- ruit: et de multis sanctis cantus dulci et regulari modulatione composuit.

879. Post Carolum Calvum regnat in Francia Ludovicus filius ejus, cognomento Balbus, annis 2. Junior vero Carolus filius Ludovici Germanorum C regis imperium adeptus est, aditentibus sibi qui- busdam nobilium Romanorum; quamvis Joannes papa satageret imperium transferre ad Ludovicum Balbum. Qui Joannes propter hoc injuriatus a Ro- manis, quia Carolo non favebat, venit in Franciam, et cum rege Ludovico Balbo anno pene uno mora- tus est. Northmannorum plusquam quinque millia a Francis in Gallia cæsa sunt. Hytingus fugatus ab Anglia ab Elfredo rege, ut supra dictum est, cum suis transfretavit; et Parisius, et Turonis, et multas alias urbes, quæ supra Sequanam et Ligerim sitæ sunt, civibus evacuans, usque ad Tyrrhenum mare grassatus est.

880. Odo, Cluniacensis abbas. Hic Hastings, va- D statis superioribus Galliæ partibus, obsedit Turo- num. Cujus cum murus crebro pulsaretur ariete, curritur ad corpus sancti Martini, et deferunt illud ad locum debiliorem, mortuum pro vivis defenso- rem facientes. Mox fugerunt Dani, quos Turonici persecuti sunt usque ad sextum lapidem. Ibidem ædificata est Sancti Martini Ecclesia, in loco illo, ubi sanctum corpus substiterat.

Ibidem erant antiquarum maceriarum ruinæ, ubi dicebatur aula fuisse Valentiniani, in qua sedens, non dignatus est assurgere Martino, donec afflante incendio territus surrexit. Post tria lustra fugæ Hastingsi, venit ab eisdem finibus Rollo. Qui, victis Brittonibus et Flandrensibus, et urbibus eorum et

oppidis succensis, venit Cenomanum, et obsedit eam; misit præsides exercitus sui ad Turonum. Sed tunc Dei providentia Carus et Ligeris adeo inunda- verant, ut ad Turonum accedere non possent. Porro sexdecim monachi gladio percussi, abbas et alii 24 in cavernis latitantes evaserant. Qui ad hoc reser- vati sunt, ut patroni sui corpus prosequerentur. Abbas tamen Herbernus de latebris abstractus nul- lis tormentis cogi potuit, vel thesauros Ecclesiæ prodere, vel monachos latitantes. Horum nullus re- siduus fuit, quem non Martinus Ecclesiæ regimini præficeret. Tunc abbas et illi 24, recedentibus Da- nis, a canonicis sancti Martini cum reverentia sus- cepti sunt, et adducti ad urbem, et ibi aliti. Trans- actis sex mensibus Rollo Cenomanum cepit. Tunc B transmissum est corpus sancti Martini Aurelianis; cujus custodes fuerunt Herbernus abbas cum 24 monachis, et 12 canonicis, et 12 burgensibus Novi- castri, qui illis in omnibus necessariis providebant. Postea pervenerunt ad sanctum Benedictum. Deinde audientes quod Rollo jam Aurelianis venisset, perrexerunt Cableciam, postea Autissiodorum, ubi innumera miracula facta sunt in ecclesia Beati Ger- mani.

GUILLELMUS. Cum adventantes pro remediorum gratia plurima conferrent, orta est lis pro parti- tione pecuniæ inter Turonicos et Autissiodorenses. Ad hanc litem solvendam ponitur leprosus inter duorum sanctorum corpora. Arcetur tota nocte hu- mana custodia. Lucescente aurora apparuit pars illa leprosi, quæ proxima fuerat Martino, tota cu- rata, altera adhuc remanente leprosa. Regyratur corpus, et obvertunt Martino latus morbidum. Al- tero mane repertus est totus curatus, cedente Ger- mano honori hospitis sui. Eo tempore Dani per an- nos tredecim Gallias infestaverunt, donec tandem ab Arnulfo imperatore multis præliis victi in An- gliam refugerunt. In quo spatio Elfredus totam in- sulam, præter id quod Dani habebant, suis subdidit. Qui Cinidoniam caput regni Merciorum dedit cui- dam primario cum filia sua Egelfreda; ex qua idem primarius, nomine Etelredus, tulit liberos Ethelen- dam et Edvardum, qui postea regnavit. Hic Elfre- dus jam duodennis expers omnis litteraturæ erat, Sed tamen a matre benigno ludo invitatur, ut pro munere, quod in manibus tenebat susciperet, si cito addisceret, joco litteras ingressus, aviditate si- ticulosa combibit. Hos libros in Anglicam linguam convertit: *Orosium, Pastorale sancti Gregorii, Ge- sta Anglorum, Boetii librum De consolati.* Tempus diurnum ita dividebat: Octo horas impendebat in scribendo, orando et legendo; octo in cura corpo- ris, octo in expediendis regni negotiis. Eratque pro- pter hoc in capella ejus candela 24 partium, ædi- tuusque, qui per combustionem candelæ regem de singulis officiis admoneret. Dimidiam portionem omnium censuum suorum juste duntaxat acquisito- rum monasteriis delegavit. Cunctos præterea red- ditus in duas divisit partes, et deinde primam in

tres: quarum unam dedit ministris suis curialibus; secundam operatoribus, quos jugiter in novarum ædium constructione mirabili, et ignoto Anglis modo construebat: tertiam advenis. Secunda pars reddituum ita divisa est, ut prima daretur pauperibus regionis suæ, secunda monasteriis, tertia, ... quarta transmarinis ecclesiis.

Semper in sinu gestabat libellum, in quo continebatur diurnus cursus Psalmorum, ut quando vacabat, arriperet, et precaretur. Filiam Ethelfeldam dedit uxorem Balduino comiti Flandriæ; ex qua ille habuit Arnulfum, de quo sunt comites Flandriæ, et Adulphum, qui suscepit a Patre Bononiæ comitatum. Sepultus est Wintoniæ in monasterio suo. Rollo autem iste, de quo supra dictum est, nobili quidem, sed per vetustatem obsoleta prosapia Noricorum, regis præcepto patria pulsus, multos, quos vel æs alienum, vel conscientia scelerum exagitat, magnis spebus sollicitatos secum abduxit, pyrraticam aggressus, cui non hæsit: cujus cives nec armis nec muris confisi, beatæ Mariæ simperatum adorant, id est camisiam; quam Carolus Calvus a Constantinopoli cum aliis reliquiis advehi fecerat. Hanc camisiam in modum vexilli super propugnacula custodum exponunt; hostes visam ridere, et in eam sagittas dirigere. Quorum oculis mox obtenebratis, nec ante tendere, nec retrocedere valebant. Quod videntes oppidani, mira eorum cæde se satiarunt. Evasit tamen Rollo, quem suæ fidei Deus reservabat. Nec multo post Rothomagum, et confines ejus urbis obtinuit, anno Domini 836, anno scilicet uno ante mortem Caroli Calvi; cujus filius Ludovicus Nortanimbros quidem vicit, sed non expulit. Hæc Guillelmus, qui semper ponit mortem Caroli uno anno citius, quam Sigebertus: qui Sigebertus nunquam ponit cognomen hujus Caroli, quia nunquam nominat eum Calvum, sed simpliciter Carolum. Alii cum historia Calvum eum appellant. Sol hora diei nona ita obscuratus est, ut stellæ in eo apparerent. Ludovicus Balbus moritur apud Compendium in palatio, sexto Idus Aprilis, uxorem suam gravidam relinquens: secundum Willelmum anno Domini 870, secundum Sigebertum, duobus minus, tardiusque. De imperio Francis varie sentientibus; aliis illud filio Ludovici Balbi ex concubina deberi judicantibus; aliis Bosoni provinciæ Regulo ad illud injuste invadendum assentientibus, qui habebat uxorem neptem Caroli Calvi, aliis illud regno Germaniæ resociare volentibus. Nascitur interim Ludovici Balbi filius posthumus. Is ex nomine avi Carolus nominatus est. Filii tamen Ludovici Balbi ex concubina Ludovicus et Carlomannus interim regnum Francorum inter se dividentes regnant annis 5 qui semper Bosonem persecuti sunt. (881.) In silva Franciæ carbonaria plusquam novem millia Romanorum cæsa sunt. **GUILLELMUS.** Ludovicus frater Carlomanni cum Normannis bellum gerens, in pago Merminiaco victoriam adeptus est, et non multo post obiit, pridie Nonas Augusti anno Domini

A 882. Regnavit autem annos duos, menses tres, dies viginti quatuor. Cui successit frater ejus Carlomannus, qui regnavit annos tres, et dies sex.

882. Carolus rex Germanorum, fratre suo Carlomanno defuncto, et non multo post Ludovico altero fratre suo immatura morte prævento, post claras de inimicis victorias regnum Germaniæ totum obtinuit simul cum imperio Romanorum. Carolus Romæ a papa Joanne benedicitur. Normanni adjunctis sibi Danis, Franciam et Lotharingiam pervagantes, Ambianum, Atrebatum, Corbeiam, Cameracum, Tarvennam, fines Noricorum, Menapiorum, Bredatensium, omnemque terram circa Schaldum flumen, monasteria Sanctorum Walterici et Richarii ferro et igne devastant, Wallfluvium ingressi, totam Butinam, palatium etiam Neomagi incenderunt. Eodem anno Godefridus et Ligefridus reges Normannorum cum inæstimabili multitudine juxta Mosam in loco Hastan consedentes, Leodium, Trajectum, Tungriam, Coloniam, Bunnam cum adjacentibus castellis comburunt. Aquis in palatio equos stabulantes, oppidum ipsum et palatium incendunt. Monasteria Stabulaus, Malmudarium, Indam, Pruniam incendunt. Sacri ordinis in utroque sexu ministri ubi poterant opportunius, latebant; et sanctorum corpora et pignora locis tutioribus abscondebant. Ad hæc mala Hug filius Lotharii ex concubina Waldrada in Lotharingia, et Boso supra scriptus in Burgundia tyrannizabant. (883.) Normanni Treverim incendunt, et Metas usque perveniunt; ibique conserto prælio Christianos vincunt: in quo prælio Gualo Metensium episcopus cæsus est. Carolus imperator a Gallis et Germanis in auxilium evocatus, Normannos obsidet: cum quo Godefridas rex facto fœdere, ut sibi Frisia provincia, et Gisla filia Lotharii regis daretur, baptizatus est; et ab imperatore de sacro fonte susceptus. Sigefrido quoque rege nimis imminuto, eos a suo regno recedere fecit. Qui mox Franciam repetentes, post multas incursiones, a Carlomanno Francorum rege duodecim millia marcarum argenti probati pro tributo exigunt: et sic in duodecim annos pacem promittentes, mare repetunt. Hoc tempore Rodolphus quidam corpus sancti Calixti papæ et martyris, qui jejunia quatuor temporum instituit, a Roma in Franciam transtulit. (884.) **GUILLELMUS.** Hoc anno mortuus est Carlomannus rex Francorum, octavo Idus Decembris, a singulari ferro percussus in saltu Ennelino, in monte aërio. Deinde Carolus rex Suevorum filius Ludovici regis Bajoariorum monarchiam totius imperii Romanorum et Francorum assumpsit anno Domini 885.

885. Igitur mortuus duobus fratribus Francorum regibus, Normanni Franciam repetunt, dicentes, secum rege Francorum tantum, non cum Francis pactum pacis percussisse. Unde Franci compulsi Carolum imperatorem ad auxilium suum invitant, et Franciam ei subjiciunt, secundum Sigebertum. Qui contra Normannos apud Levanium castrametatos

semel et bis exercitum misit, sed nil dignum fecit. A Regnavit tamen in Francia ab hoc anno annis quinque. Kinemarus sit Remorum episcopus.

886. Sigebertus hoc anno ponit Marinum papam, qui in aliis chronicis tribus annis anteponitur, id est anno 883. Hic fuit papa 110, et sedit anno uno mensibus 5. Hug filius Lotharii regis ex Valdrada pellice, paternum Lotharingæ regnum rebellando assequi sperans, Godefrido Normannorum regi, cui soror sua Gisla nupserat, medietate affectati regni promissa persuadet, ut ab imperatore imperiales fisco ad libitum suum sibi addi peteret; per hoc utrinque imperatorem circumvenire putans; si annueret, Dani et Normanni hostes regni in viscera regni immitterentur: si negaret, justam rebellandi causam habere videretur. Ad hoc tractandum, jussu imperatoris Henrico duce, et Godefrido in Batuam convenientibus, inter agendum Godefridus cum suis perimitur; nec multo post etiam Hug ab Henrico excæcatur, et novissime in monachum Pruniæ attondetur. Apud Constantinopolim Basilio imperatore mortuo, Leo filius ejus imperat an. 18.

887. Normanni a Lovanio exeuntes, Parisius obsident: contra quos Henricus dux exercitum ducens, dum incaute equitat, in foveam, quam Normanni Jecerant, et quisquiliis operuerant, lapsus trucidatur. Huo dux et abbas miræ pietatis et prudentiæ moritur. Agapitus sit papa post Marinum. Hic tamen in aliquibus libris non annotatur. Fuit autem papa 111, vix anno uno.

888. Carolus imperator cum Normannos nequireret expellere, tandem facto cum eis foedere, concessit eis regiones, quæ erant ultra Sequanam, quarum incolæ contra se rebellabant: quæ pars Franciæ a Normannis Normannia appellata est.

GUILLELMUS. Hujus Caroli fertur hæc visio. « In nomine Dei summi, Regis regum, ego Carolus imperator, gratuito Dei dono rex Germanorum, et patricius Romanorum, atque imperator Francorum, sacra nocte diei Dominicæ, post celebratum nocturnarum horarum divinum officium, dum irem repausare, et vellem somnum capere, venit vox ad me terribiliter dicens: «Carole, exiata te modo spiritus tuus in hora non modica.» Statimque fui raptus in spiritu; et qui me sustulit, erat candidissimus, tenens in manu sua glomerem lineum, clarissimum jubar luminis emittentem; sicut solent comete facere, quando apparent, cœpitque illum dissolvere, et dixit ad me: «Arripe filium glomeris micantis, et liga et noda firmiter in pollice tuæ manus dexteræ; quia per illum duceris in labyrinthas infernorum pœnas.» Hoc dicto præcessit me velociter, distorquens filum lucis sui glomeris, duxitque in profundissimas valles igneas, quæ erant plenæ puteis ardentibus pice et sulphure, plumbo, et cera, et adipe. Ibi inveni pontifices patris mei, et avunculorum meorum. Quos cum pavens interrogarem, cur tam gravia paterentur tormenta,

responderunt. Fuimus episcopi patris tui, et avunculorum tuorum, et dum debuimus illos et populum eorum de pace et concordia commonere, seminavimus discordias, et fuimus incentores malorum. Ideo nunc incendimur in istis tartareis suppliciis, et nos, et alii homicidiorum et rapinarum amatores. Huc etiam tui episcopi et satellites venient, qui similiter amant nunc facere. Et dum tremebundus auscultarem, ecce nigerrimi dæmones avolantes cum uncis igneis, volebant apprehendere filium glomeris, quem in manu tenebam, et ad se attrahere. Sed reverberantibus radiis illius glomeris non valebant illum attingere. Deinde post tergum meum currentes, voluerunt me aduncare, et in ipsos puteos sulphureos præcipitare. Sed ductor meus qui portabat glomerem, jactavit super scapulas meas filum glomeris, et duplicavit illum, traxitque me post se fortiter, sicque ascendimus super montes igneos altissimos, de quibus oriebantur paludes et flumina ferventia, et omnia metallorum genera bullientia. Ubi reperi innumeras animas hominum, et principum patris mei, et fratrum meorum, et præcipitatas, alias usque ad capillos, alias usque ad mentum, alias usque ad umbilicum; et clamaverunt ad me ejulando. Dum viximus, amavimus tecum, et cum patre tuo, et cum fratribus tuis, et cum avunculis tuis facere prælia, et holodias, et rapinas, pro cupiditate terrena. Ideo in ista bullientia flumina, et metallorum diversa genera torquemur.

Et cum ad hæc timidus accederem, audivi retrò me animas clamantes: *Potentes potenter tormenta patientur* (Sap. vi). Et respexi, et vidi super ripas fluminis bullientis fornaces piceas et sulphureas, plenas magnis draconibus, et scorpionibus, et serpentibus diversi generis: ubi etiam vidi aliquos patris mei principes, et fratrum meorum, et avunculorum meorum, dicentes mihi: Heu nobis, Carole! vides, quam gravia habemus tormenta, propter nostram malitiam et superbiam, et mala consilia, quæ regibus nostris et tibi dedimus, propter cupiditatem. Cumque dolendo contremiscerem, accurrerunt ad me dracones apertis faucibus plenis igne et sulphure et pice, volentes me inglutire. At ductor meus triplicavit super me filum; a cujus radiis claritatis superata sunt ora eorum ignea: et pertraxit me validius: et descendimus in vallem quæ erat ex ima parte tenebrosa, et ardens, velut clibanus ignis; ex altera vero parte tam amœnissima et splendidissima, ut nulla ratione dicere valeam. Vertique me contra tenebrosam et flammivomam partem, vidique ibi aliquos reges de genere meo in magnis suppliciis: et inde nimis angustiatum, putavi me statim in ipsis suppliciis demergendum a gigantibus nigerrimis, qui ipsam vallem conflagrabant generibus ignium; et valde tremens, glomeris filo illuminante oculos meos, vidi e latere vallis paulisper albescere lumen ibique deos fontes fluere. Unus erat nimium calidus, alter vero

clarus et tepidus, et erant ibi duo dolia, cumque illuc irem, filo glomeris regente gressus meos, intentus super unum, ubi erat fluens aqua, vidi ibi patrem meum Ludovicum stare usque ad femora: et dum essem nimis dolore aggravatus, et angore percitus, dixit ad me: « Domine meus, Carole, noli timere. Scio, quia rursus revertetur spiritus tuus ad corpus tuum; et permisit te Deus huc venire, ut videres, propter quæ peccata ego, et omnes quos vidisti, talia toleramus supplicia. Uno enim die sum in isto ferventis dolii balneo; et altero die transmittor in altero isto suavissimo aquæ dolio: et hoc fit precibus S. Petri, et S. Remigii; cujus patrocinii haecenus genus nostrum regendo regnavit. Sed si mihi subveneris cito, tu et mei episcopi, et abbates, et omnis ordo ecclesiasticus, missis et oblationibus, et orationibus, et psalmodiis, vigiliis, et eleemosynis, velociter liberabor de isto aquæ bullientis dolio. Nam frater meus Lotharius, et ejus filius Ludovicus, sancti Petri, sanctique Remigii precibus jam exempti sunt de istis pœnis, et jam ducti in paradisi gaudium. » Dixitque ad me: « Respice sinistrorsum. » Respexi, et vidi duo dolia altissima bullientia. « Ista, inquit, tibi sunt præparata, nisi te emendaveris, et pœnitentiam egeris de tuis nefandis delictis. » Tunc cœpi graviter horrere. Cernens autem ductor meus me in tanto pavore, dixit ad me: « Sequere me ad dexteram luculentissimæ vallis paradisi. » Et contemplatus sum in ingenti claritate sedere cum gloriosis regibus avunculum meum Lotharium super lapidem topazium miræ magnitudinis, coronatum diademate pretioso, et juxta eum filium ejus Ludovicum similiter coronatum; vidensque me, comiter accersivit, blanda voce dicens: « Carole, successor meus nunc tertius in imperio Romano, veni ad me. Scio quod per pœnalem locum venisti, ubi est pater tuus frater meus positus in thermis sibi destinatis; sed per misericordiam Dei citissime de pœnis illis liberabitur, sicut et nos liberati sumus, meritis S. Petri, et precibus S. Remigii; cui Deus magnum apostolatam dedit super reges, et super genus Francorum; qui nisi quisquiliis nostræ propaginis suffragatus fuerit, jam desinet genealogia nostra regnare et imperare. Unde scio quod tolletur citius potestas de manu tua, et postea parvissimo vives tempore. » Tunc conversus contra me Ludovicus filius ejus, dixit mihi: « Imperium, quod haecenus tenuisti, jure hæreditario debet suscipere Ludovicus filius filix meæ. » Et hoc dicto, visum est mihi afferre in præsentia Ludovicum infantulum: tunc intuens eum Lotharius, dixit mihi: « Talis videtur esse infans, qualis ille puer fuit, quem statuit Dominus in medio discipulorum, et dixit: *Dico vobis quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est* (Matth. xviii). Tu vero redde illi potestatem imperii per filium glomeris, quem manu tenes. » Disnodans ergo filium de pollice dexteræ meæ, donabam

A illi monarchiam omnem imperii per ipsum filium. Statimque ipsum glomum fulgidum sicut jubar solis coadunatum est totum in manu ejus. Sicque post hoc factum notabile reversus est spiritus meus in corpus meum, valde fessus et conterritus. Post hanc visionem, vix duobus annis supervixit hic Carolus.

889. Adrianus III sedit, papa centesimus duodecimus vel centesimus undecimus, quia Agapitus in quibusdam libris non numeratur. Sedit autem anno 4, et mensibus 4, Carolus imperator zelat uxorem suam, eo quod plus justo ageret cum Luithardo Vercellensi episcopo, cum protestatur in concione, se nunquam cum ea concubuisse carnaliter, illa se virginem gloriata, accepto repudio monasterium petiit.

890. Carolus imperator corpore et animo deficiens, ab optimatibus regni repudiatur, et Arnulfus filius Carlomani regis, fratruelis ejus in regnum sublimatus regnat annis 12. Hic Arnulfus patruo suo Carolo eximperatori etiam necessariis egentibus in Alemania delegavit; qui Carolus anno sequenti obiit. GUILLELMUS: Cui successit in regno Francorum Carolus puer, filius Ludovici illius, qui apud Compendium obiit; in imperio vero successit ei Arnulfus, de genere imperatorio, tutor illius Ludovici pueri, de quo superior visio egerat; qui Arnulfus 11 an. regnavit. Iste Carolus duxit uxorem filiam Edwardi regis Anglorum.

891. SIGEBERTUS. Romanum imperium et regnum Franciæ misere discerpitur. In Italia namque Berengarius et Wido de regno contendunt. Franci vero, neglecto Carolo puero vix decenni, filio Ludovici Balbi, regem sibi præficiunt Odonem filium Roberti ducis, quem superius diximus a Normannis occisum. Radulfus autem, corona sibi imposita, rex Burgundionum statuitur; quæ regnum multo tempore duravit.

SIGEBERTUS. Ab hoc tempore Luitprandus diaconus Ticinensis Ecclesiæ historiam suam orditur. Basilius fit papa centesimus duodecimus. Hic in aliquibus libris non invenitur. Normanni Parisius expugnaverunt, Burgundiam aggrediuntur; et Senonis urbem oppugnant, sed non expugnant. In Italia Sarraceni castrum quoddam Fraxinetum occupantes, magno exitio Italiæ illud ceperunt. Guillelmus Elfredus, de quo supra dictum est, fuit litteratissimus, et semper valetudinis adversæ, et semper aut fico aut aliquo interranearum morbo agitatus; quod eum a Domino precibus exegisse aiunt, ut minus illecebras amplecteretur mundanas. Centurias et decimas instituit, et tantam pacem patriæ infundit, ut etiam per publicos aggeres, ubi semitæ per quadrivium finduntur, armillas aureas juberet suspendi, quæ viatorum ariditatem riderent, dum non essent, qui raperent. Romam, et ad S. Thomam in India multa munera misit; legatus in hoc missus est Sigelmus Seireburnensis episcopus, qui penetrans Indiam, multas gemmas et

plurima aromata inde retulit; et partem ligni Domini missam regi a papa Marino. Monasterium unum construxit in Adelingia, ubi olim captivus fuerat, ibique Joannem abbatem instituit ex antiqua Saxonia oriundum: alterum in Wintonia, quod dicitur Novum monasterium, ubi Gribaldum abbatem constituit: qui se vocante et archiepiscopo mittente, cognitus, quod se puerum olim, ut ferunt, transeuntem benigno confoverat hospitio. Causa evocationis fuit, ut litteraturæ studium pene jam tunc in Anglia sepultum sua suscitaret industria. Item Sustoniense monasterium, quod sanctimonialibus implevit; ubi, et abbatissam constituit filiam suam Effiginam. Habebat autem ex Scondeuvi Asserionem quemdam nobiliter eruditum, quem Sciburnæ fecit episcopum. Hic sensum librorum Boetii *De Consolatione* planioribus verbis enodavit, quos rex ipse in Anglicam linguam vertit. Evocavit ex Mercia Wictorum episcopum Werefrium, qui jussa regis *Dialogorum* libros in Anglicum sermonem convertit. Post hunc regnavit Eduardus, cujus mater Ethelfloda Ethelredi regis Merciorum relicta, experta difficultatem primi partus perpetuo a viro abstinuit, protestans non convenire regis filiae, ut tanto periculo se committeret. Eduardus regnavit annis 23, et dedit filiam suam Editham Carolo regi Francorum filio Ludovici Balbi. Filias suas instituit primo litteris erudiri, et mox celo et fuso et acu exerceri: filios quoque suos primo litteris fecit imbui, deinde regni gubernacula addiscere.

892. SIGEBERTUS. Normanni a Senonis Parisius repetunt, et inde per Marronam fluvium repulsi Treas urbem incendunt, et usque Verdunum et Tullum urbes cuncta depopulantur. Wido Berengarium bis victum ex prælio fugat. Odo rex Francorum Danos super Axonam fluvium bello vincit.

893. Arnulphus rex Zuendebaldo duci Marnensium ducatum Boemanorum addens, et Boemos per hoc sibi infestos fecit, et Zuendebaldo per adjectionem potentiae materiam contra se rebellandi dedit. Ad quem debellandum cum non sufficeret, gentem Hungarorum, Deo inimicam, regno immisit, eorumque auxilio Zuendebaldum devicit, et tributarium fecit.

894. Sanctus Waldricus, vel Uldaricus in Bajoaria nascitur. Normanni iterum a Parisius repulsi, fines Britonum incessunt et primo victores, postea a Britonibus vincuntur, in duobus præliis duodecim millibus suorum peremptis. Odone rege per consilium Francorum in Aquitania demorante, ipsi Franci puerum Carolum Ludovici Balbi filium, in regnum paternum revocant, et Remis a Fulcone archiepiscopo in regem inungi faciunt; et oritur longa concertatio inter eum et Odonem. Sunderoldus Maguntiae archiepiscopus a Normannis Uvornatiæ martyrizatur. Stephanus fit papa centesimus duodecimus.

895. Si hoc anno Stephanus iste quartus hujus nominis primum sedit, ergo aut Basilius quatuor

annis sedit; aut si nullus sedit inter Adrianum et Stephanum, sicut quidam libri loquuntur, ergo tot annis vacavit episcopatus; aut Stephanus iste prius sedit, quam scribatur hic, et pluribus annis, secundum magnum Hugonem, sedit statim post Adrianum anno Domini 886. Sedit autem annis 6, diebus 13. Normanni Lotharingiam repetentes, circa Leodium cum Christianis pugnant et vincunt. Arnulphus imperator audita cæde suorum in Bajoaria contra Normannos properat cum valido exercitu, quos super fluvium, qui Tilia dicitur, pedestri prælio adversus, tantam ex eis stragem fecit, ut ex innumerabili multitudine vix superesset, qui ad classem adversum nuntium ferret. Normannorum residui transvadata Mosa Ribuariam et Arduennam vastando per vagantes, trans mare recedunt. Hoc tempore claruit Remigius Antissiodorensis, in exponendis Scripturis divinis et humanis studiosus. Hoc etiam tempore claruit in Burgundia Berno, ex comite abbas Gigniacensis cœnobii a se fundati: qui etiam ex dono Auræ comitissæ construxit Cluniacum cœnobium in cellam Gigniacensem.

896. Imperator Zuendebaldum filium suum ex concubina facit regem Lothariensium. Carolus rex opem Arnulphi imperatoris contra Odonem implorat: ad cuius auxilium Arnulfus exercitum misit, sed parum profuit. Carolus rex Hundenem regem Normannorum de sacro fonte suscepit.

GUILLELMUS. Carolus, gener Eduardi regis Angliæ, Rollonem accersivit, et Christianum fieri fecit, et Normanniam dedit ei cum filia sua Gislana, quæ esset vas pacis, ita ut ipse Rollo teneret Normanniam de dono Francorum, sicut de domino suo. Tunc astantibus consulentibus, ut pedem largitoris oscularetur, dedignatus genibus regis advolvi, apprehensum pedem ejus ad os suum stans attraxit: quo resupinato, secutus est risus Normanorum, Francis reprehendentibus, excusat Rollo factum, allegans talem provinciae suæ morem. Dedit etiam idem Carolus eidem Rollo Cœnomanorum comitatum, et Britanniam, quæ sunt appendices Normanniæ.

Odo abbas Cluniacensis. Rollone ad fidem converso relatum est corpus sancti Martini ab Antissiodoro Turonum. In cuius reditu quicumque qualicumque incommodo detenti essent, etiam non apportati, etiam non rogantes, etiam non volentes, sanati sunt. Nam duo paralytici de morbo suo victum quærentes, audientes quæ fiebant, communito consilio, aptatis baculis sub ascellas repere, magis quam fugere tentabant, fugientesque in viti sanati sunt. Quod ipsi postea confessi sunt, non audentes celare. Ingresso autem Martino fines parochiæ suæ tempore brumali, omnia fructeta vestita sunt foliis et floribus, et tam cerei quam lampades accendebantur igne divinitus misso, et maxime in duabus basilicis in ejus nomine consecratis, in Majore monasterio, et in ecclesia Castrinovi, in qua nunc usque servatur, et dextra lævaque in omni us

ecclesiis campanæ divinitus pulsabantur, nemine tangente. Factum est hoc anno a transvectione ejus, xiii Idibus Decembris, et synodali auctoritate decretum est, ut hoc festum celebrare ageretur ab Adalardo archiepiscopo Turonensi, et a provincialibus suis Rannone Aurelianensi fratre Adalardi, Mainaldo Cenomanensi, Lupo Andegavensi, et a suffraganeis totius provinciae episcopis. Secundum Sigebertum videtur, quod duos principes Normannorum baptizati fecerit Carolus iste: Hundem regem Normannorum, quem ipse nominat, et Rollonem istum, quem nusquam nominat, et qui nunquam rex dictus est.

897. Arnulfus imperator a Berengario interpellatus ad auxilium sui contra Widonem, Zuendebaldum filium suum cum exercitu misit in Italiam. Sed Wido viribus agens, et primores exercitus domis corrumpens, inefficaces redire fecit.

898. Arnulfus imperator Longobardiam potenter ingressus, Pergamum urbem armis cepit: cujus comitem Ambrosium ante portam urbis laqueo suspendens, cæteris urbibus terrore incusso, ad obsequiam suam omnes adduxit. Odo musicus ex clerico Turonensi monachum proficitur sub Bernone abbate. (899.) Odo rex Francorum moritur, obtestans primates, ut Carolum in regnum susciperent. Carolus regno Francorum toto recepto, regnavit annis 27. Apud Triburias celebrata synodo contra laicos, qui auctoritatem episcopalem imminuere tentabant; plura super statu sanctæ Ecclesiæ decreta sunt.

900. Formosus Portuensis episcopus fit papa Romanus 114 contra voluntatem quorundam Romanorum, qui Sergium diaconum Romanæ Ecclesiæ facere papam voluerant, sed non prævaluerant. Hic Formosus cum aliquando in sinistram suspicionem Joanni papæ venisset, timore ejus fugiens, episcopatum Portuensem reliquit: et quia revocatus a papa redire noluit, anathematizatus est: et tandem ad satisfaciendum papæ in Galliam veniens, usque ad laicalem habitum degradatus est: jurans se non amplius Romam intraturum, nec episcopatum suæ urbis repetiturum; confirmans etiam propriæ manus scripto, se in laicali communione perseveraturum. Post a Martino successore Joannis in episcopatu contra datum sacramentum restitutus, non solum Romam intravit, sed etiam Romanæ Ecclesiæ papatum suscepit. Propter quod cum multo scandalo per multos annos quæstio et controversia agitata est in Ecclesia, aliis ordinationem ejus et ab eo ordinatorum irritam esse debere præjudicantibus; aliis e contra qualiscunque fuerit Formosus, tamen propter sacerdotialis officii dignitatem, et fidem eorum, qui ordinati ab eo fuerant, omnes consecrationes ejus ratas esse debere, saniori consilio judicantibus: præsertim cum ipse Formosus a Martino papa absolutus fuerit a sacramento et perjurio. Ab hoc Formoso Arnulfus imperator Romam venit, sed non admissus Romam Leoninam obsedit. Le-

A pusculo forte versus Romam fugiente, et exercitu cum clamore nimio sequente, Romani timentes se de muro projiciunt, et hostibus per factos acervos locum ascendendi murum faciunt. Sicque capta Roma, illos, qui papam injuriaverant, decollari fecit, et a papa in imperatorem Romanorum bene ictus est. GUILLELMUS. Tempore Eduardi regis Anglorum, erat Romæ Formosus papa: qui misit epistolas in Angliam, excommunicans Eduardum, et omnes subditos ejus; quia per septem annos plenos destituta fuerat omnis regio Geinssorum, id est Vestsaxonia, episcopis. Tunc congregato concilio constituti sunt singulis provinciis singuli episcopi, et quod olim duo habuerant, in quinque diviserunt.

B SIGEBERTUS. Fuleo Remorum archiepiscopus perimitur a Wingmaro satellite Balduini Flandrensi comitis, pro eo quod abbatiam Sancti Vedasti Atrebaris a Carolo in beneficium acceperat, quam Balduinus jam per aliquot annos nullo concedente invaserat.

901. Wido rex Arnulfum imperatorem se usquequaque persequentem non ferens, quippe cui nec urbes, nec castra natura munita resistere poterant, dum se fugiendo tutaretur, imperator uxorem ejus obsedit: quæ jam rebus suis diffidens, per unum imperatoris familiarem multa pecunia corruptum ei poculum mortiferum dedit. Quo hausto per triduum excitari non potuit, apertis oculis nihil loqui aut sentire valuit: quæ res eum repedare coegit. C Quem recedentem Wido persecutus a Deo percussus obiit.

(902.) GUILLELMUS. Hoc anno incepit regnare Edwardus filius Alfredi filius, de quo supra dictum est. Bonifacius fit papa centesimus decimus quintus. Arnulfus imperator longa ægitudine dissolutus, vel, ut quidam ferunt afflictus a minutis vermibus, quos pedunculos vocant, adeo in corpore ejus scaturientibus, ut a nullo medicorum minui possent, moritur, post quem filius ejus Ludovicus regnat annis 10. GUILLELMUS. Hic est Ludovicus ille puer, de quo superior visio Caroli narrat. Iste Ludovicus, secundum Guillelmum filius fuit illius Caroli, qui dedit Normanniam Rolloni et filiam suam Gillam: secundum Sigebertum filius fuit Arnulfi. Forte non de naturali filio dicit, sed de adoptato. Stephanus fit papa centesimus decimus sextus, mensibus quatuor. Hic primum a Formoso papa episcopus Anagninæ ordinatus, ipsum Formosum persequitur, et omnes ordinationes ejus irritas esse debere decrevit, et alia horribilia dictu in eum facit. Legitur enim, quia ipse, non Sergius, corpus Formosi a sepulcro in concilio protractum, et papali veste exutum, laicali induerit, et abscissis duobus digitis dextræ manus, in Tiberim præcipitari fecit. Romanus fit papa centesimus decimus septimus. In Italia pro Widone filius ejus Lambertus contra Berengarium regnat parvissimo tempore; quo mortuo, Berengarius regno Italiæ potitur. Theodorus fit

papa centesimus decimus octavus. Hic contra Stephanum papam sentiens, reconciliavit ordinatos a Formoso, quos Stephanus per vim intus Romæ et non foris exordinaverat; nec tamen præsumperat eos iterum consecrare. His reconciliatis Theodorus papa libros abrenuntiationis reddidit, et igni cremari præcipit. Joannes fit papa centesimus decimus nonus. Hic etiam ad confirmandam Formosi ordinationem, quam Stephanus deposuerat, synodum 74 episcoporum præsentibus Francorum archiepiscopis et rege apud Ravennam statuit, et coram eis cumbusta est synodus, quam Stephanus in damnationem Formosi fecerat. Hungarorum gens barbara, quæ quibusdam clusis remorata nec ad meridiana plagam, nec ad occidentalem exeundi antea habuerat facultatem; per Arnulphum ruptis clusis emissa, quæ Arnulfo vivente aliquantum temperaverat rabiem suam, modo eo mortuo per totam Galliam, Germaniam, Italiam, ut tempestas diffunditur. Zuendebaldus rex a Lothariensibus in bello perimitur. In qua conspiratione et bello quicumque vulneratus est, aut mortem non evasit, aut nunquam postea sanari potuit. Francone Leodiensium episcopo mortuo, Stephanus episcopus subrogatur, vir sanctitate et scientia clarus; qui vitam et passionem sancti Lamberti martyris ad Hermendum episcopum urbanus edidit: cantum quoque nocturnum de eodem martyre, et de sancta Trinitate, et de Inventione protomartyris Stephani, dulci et regulari modulatione composuit. Conradus pater illius Conradi qui post Ludovicum regnavit perimitur in bello a comite Alberto. (905) Ludovicus rex conserto cum Hungaris prælio miserabiliter vincitur. Benedictus fit papa centesimus vicesimus. Apud Constantinopolim Leone imperatore mortuo, Constantinus filius ejus, et Alexander frater Vincifkonis imperat anno uno.

906. Leo fit papa centesimus vicesimus primus. Hunc post 30 dies ordinationis suæ Christophorus presbyter suus capiens, et in carcerem trudens per invasionem fit papa centesimus vicesimus secundus. Hungari superioris anni victoria elati regnum Ludovici sub tributo redigunt. Apud Græcos Romanus humilis genere, sed quia leonem ferocem occiderat, expertæ fortitudinis habitus, et per hoc a Leone imperatore dux navalis exercitus constitutus, volens fieri tutor Constantini imperatoris, qui admodum puer erat; tutorem illi a patre deputatum, et omnes principes palatii ad se extra urbem evocatos capit, et palatio eliminat, et servientes sibi officiis curialibus honorat. Phocas autem qui terrestrem exercitum contra Simonem Bulgarorum regem duxerat, hoc nuntio perterritus fugit a bello, et omnes fugere fecit; sicque animos et vires Bulgaribus addidit Græcos acrius debellandi. Ipse vero Phocas a Romano captus oculis privatur.

907 Hungari Bulgaros victos tributarios faciunt. Sergius fit papa centesimus vicesimus tertius. Iste est Sergius propter Formosum a papatu reprobatus,

qui ab eodem Formoso episcopus ex diacono factus, ad Francos tamen se contulit, et eorum auxilio Christophorum invasorem capiens, et in carcerem trudens, latenter Romam ingressus papatum invasit, et Romanos minis et terroribus perpulit, ut omnes ordinationes Formosi irritas haberent, et in ultionem suæ repulsæ, quod dictu quoque nefas est, Formosum sepulcro abstractum in sedem pontificatus sacerdotaliter indutum decollari præcepit: et insuper tribus digitis dexteræ manus abscissis, in Tiberim jactari fecit; et omnes quos ille ordinaverat, injuste exordinavit, et injustius reordinavit: quem Formosum a piscatoribus inventum, et in basilica principis apostolorum loculo deportatum quædam sanctorum imagines adorasse, et venerabiliter salutasse, palam omnibus visæ sunt. Apud Græcos Romanus Pater Basileos factus, ut securius ageret, matrem Constantini imperatoris uxorem duxit, suam vero filiam ipsi Constantino despondit.

908. Romanus impetrato a principibus, ut etiam indumenta imperialia et diadema imperii acciperet, non jam tutor imperatoris, sed super imperatorem imperator esse videbatur: qui etiam Christophorum filium suum imperio ascitum Constantino imperatori in procedendo præferebat. (909.) Sed Christophorus non multo post obiit. Hungaris Italiam devastantibus, rex Berengarins eos bello aggressus miserabiliter vincitur. Romanus Græcorum imperator Bulgares Græcos fortiter debellantes facto fœdere mitigavit.

910. Saraceni ex Africa a rege suo missi in Italiam, ut Apuliam et Calabriam contra Romanum imperatorem rebellantes sub ditione illius redigerent pugnando, Apulis et Calabris fortiter debellatis Romam versus gyranes, Galerium montem occupant, ibique munitione sibi facta multas urbes Italiæ debellaverunt. Regino abbas Prumiensis Chronicam suam a Nativitate Domini inchoatam usque ad hunc annum perduxit. Adelbertus quidam ex primoribus Austrasiorum per septennium Ludovico regi rebellis, dolo Hatonis episcopi Maguntini ad regem deductus decollatur.

911. Hungari Germaniam vastant, Ludovicum filium Bosonis ex filia Ludovici imperatoris, ab Italiensibus a Burgundia invitatum ad regnum, Berengarius excipiens bello, jurare illum compulit, ut si redire permetteretur, nunquam ultra in Italiam veniret. (912.) Ludovicus rex Germaniæ moritur, qui propter insolentiam tyrannorum in Italia, et multam malorum ingruentiam, imperia et benedictionem non meruit; post quem regnavit Conradus (filius supradicti Conradi, qui ab Alberto comite occisus est), annis 7, qui et ipse Conradus caruit imperiali benedictione. Berno abbas moriturus Odonem olim musicum Conradi constituit abbatem Cluniacensis cœnobii, ea conditione, ut Ecclesia Cluniacensis solveret annuatim Ecclesiæ Gigniacensi censum duodecim denariorum. (913.) Ludovicus

Bosonis filius ab Italiensibus ad regnandum invitatus, tam cito oblitus juramenti sui, in Italiam contra Berengarium vadit: et eo expulso, regnum Italiae usurpat. (914.) Contra Conradum regem potentiores regni principes rebellionem meditati, Arnaudus scilicet de Bajoaria, Bucardus de Suevia, Everardus de Francia, Gislebertus de Lotharingia, et horum omnium præcellentior Henricus dux de Saxonia et Turingia, tam sapientia quam fortitudine regis ad ejus gratiam reducuntur. Solus Arnaudus Hungaros cum uxore et filiis fugiens, usque ad mortem regis ibi mansit.

915. Ludovicus vero recaptus a Berengario a custodibus auro corruptis in urbem immisso, oculis privatur. Hungari Berengario confœderati Alemanniam vastant, et a Bajoariis et Alemanis graviter cæduntur. Carolus rex Francorum regnum Lotharingiae recipit.

916. Ille est Carolus gener Edwardi regis Anglorum, qui Normanniam Rolloni dedit, et filiam aliam Gislam. Sarraceni a Fraxineto et Galero monte exeuntes, Calabriam, Apuliam et Beneventum, Romanorum quoque urbes ita occupant, ut unam mediam Romani, mediam Sarraceni tenerent, et gravissime Italiam premebant. Anastasius papa centesimus vicesimus quartus sedet. Post quem Lando centesimus vicesimus quintus.

Hungari Alemanniam totam devastantes, usque Fuldam pervenerunt.

918. Romanus imperator Græcorum filios suos Stephanum et Constantinum pro domino suo Constantino imperatore imperare constituit: ipso Constantino imperatore opere manuum suarum, picturam scilicet pulchre exercendo, victum sibi quærente. Hattonem Maguntinum episcopum, cujus dolo olim Adelbertus perierat, rex Conradus sollicitat etiam contra Henricum Saxonum ducem, propter potentiam ipsius sibi suspectam. Ad quod cum jam torquem auream episcopus fabricasset, quæ collo ducis secum convivantis injiceretur, dolo prodito frustratus est: et post triduum morbo et angore, vel, ut alii dicunt, fulminis ictu interiit. Complices etiam concilii a duce patria eliminati sunt. Misso autem exercitu a rege contra Henricum, tanta cæde Saxones in eos debacchati sunt: ut a mimis declamaretur, ubinam esset infernus ille, qui tantam cæsorum multitudinem capere posset. Hungari per Alemanniam in Alsatiam, et usque ad Lotharingiam perveniunt.

919. Conradus rex moriens, coram principibus regni regem designat Henricum filium Ottonis Saxonum ducis, qui regnavit annos 18. Joannes episcopus Ravennatis sit papa centesimus vicesimus sextus. (920.) Henricus rex contra Arnauldum ab Hungaris regressum cum exercitu in Bajoariam profectus, eum virtute et sapientia sua ad gratiam suam inflexit; addens ei ordinationem episcopo-

rum Bajoariae. Burcardum etiam ducem Alemanie bello territum ad se inflexit. Robertus dux frater Odonis regis, appetens regnum Francorum contra Carolum, inquietabat Franciam; ejusque instinctu omnes pene primores Franciæ adversabantur Carolo. (921.) Stephano Leodiensium episcopo defuncto, Richarius vir catholicus a Carolo per auctoritatem papæ Romæ ordinatur episcopus, repudiato Hilduino, qui, pecunia data duci Gisleberto, ambiebat episcopatum. Hoc tempore clarebat inter nobiles Lotharingiæ S. Wibertus, qui Gemmelacense cœnobium fundavit; qui divitiis, nobilitate ac potentia clarus, cingulum mundanæ militiæ deponens, monachus factus est. Ziptandus dux Bohemiæ ad fidem Christi conversus, juste et religiose in Bohemia principatur: et post eum Watislaus filius ejus justitia et sanctitate præclarus, cui frater suus Boleslaus nimis adversabatur. (922.) Hungaris Franciam, Alsatiam, Alemanniam, Saxoniamque depopulantibus, Henricus rex juxta urbem Meresburch congressus, vovens Deo pro adipiscenda victoria se hæresin Simoniacam de regno suo eradicaturum, eos pene usque ad internecionem delevit. Idem rex Henricus quoseunque fures, aut latrones, aut sicarios manu fortes, et bellis aptos videbat, indulta eis venia, agros et arma dabat, et legionem ex eis faciens, ad debellandos barbaros exponebat, adjiciens omnino, ut civibus tantummodo parcerent. Carolus rex Francorum cum auxilio Lothariensium juxta urbem Suessionem pugnans contra Robertum fratrem Odonis regis, qui contra se regnum Francorum invadebat, cum multis peremit, et se et Franciam Henrico regi submittit, eique in pignus perpetui fœderis et amoris mittit manum pretiosi martyris Dionysii Parisiensis auro gemmisque inclusam.

923. Reges Henricus et Carolus apud Bunnam confœderantur, et Carolus reddit Henrico regi regnum Lotharingiæ, episcopis et comitibus utrinque jurando rem confirmantibus. Africani qui per munitionem Galeriani montis totam Italiam laniabant, per auxilium Romani Græcorum imperatoris, consertam cum eis pugna, ita attriti sunt, ut ne unus quidem superfuerit, qui non aut trucidaretur aut caperetur; multis testantibus, apostolos Petrum et Paulum in illo visos in auxilium Christianorum.

924. Henricus rex pacem cum Hungaris in novem annos firmat. Carolus rex Francorum a comite Heriberto capitur, Partone traditur in custodiam ob necem Roberti ducis ab eo perempti. Rodolphus rex Burgondionum ab Italiensibus ad regnandum invitatus contra Berengarium, conserta cum Berengario pugna, eoque victo et expulso, regnum Italiae tribus annis tenuit. Guillelmus hoc anno post Edwardum qui regnavit annis 25, regnavit filius ejus Ethelstanus (56) annis 16. Ille, ut ferunt, ex

concupina natus est. Vix in tota Anglia fuit ullum A
 vetustum monasterium, quod non vel ædificiis, vel
 ornamentis, vel libris, vel prædiis decoraverit;
 recentia monasteria faciebat quasi ex professo,
 vetusta quasi aliud agens, artificii benignitate insi-
 guiebat. Sitrico regi Nortannimbrotæ dedit in ux-
 orem unam ex suis sororibus; quo post annum mor-
 tuo provinciam illam sibi subegit. Widnialium re-
 gem Walnensium, et . . . . a suis regnis ex-
 pulit; quos tamen postea miseratione commotus in
 antiquum sub se regnare permisit. Postremum illi
 fuit cum Adelano filio Sitrici, qui timens regem
 sibi occurrentem cum exercitu, mimum se simu-
 lavit, et assumpta in manu cithara ad tentorium
 regis Ethelstimi venit, cantitans pro foribus, unde
 facile admissus est, cantandoque inter psallendum B
 omnia oculis scrutabatur. Post convivium abire
 jussus, pretium cantus accepit, quod asportare de-
 dignans sub se in terra defodit. Notatum est hoc
 a quodam, qui olim illi militaverat, et confestim
 Ethelstano dictum: qui hominem incusans, quod
 hostem præ oculis positum non prodidisset: hoc
 responsum accepit: « Idem sacramentum quod ti-
 bi nuper, o rex, feci, quondam Adalano feceram.
 Sed amove hinc tentorium, usque dum partes re-
 lictæ veniant mane, ut inimicum petulanter exsul-
 tantem modesta cunctatione frangas. » Adalannus
 ergo nocte adveniens, episcopum quemdam qui
 vespere ad exercitum venerat cum omni familia
 occidit, utraque progrediens regem imparatum
 offendit; qui hostes nihil tale ausuros putaverat. C
 Rex ergo stratis excussus, cum suos ad bellum
 acneret, gladius ejus fortuito e vagina excidit:
 in clamatoque Deo et sancto Adelmo, qui erat ejus
 ex antiqua stirpe consanguineus, reducta ad vagi-
 nam manu invenit ensem, qui hodieque pro mira-
 culo servatur in thesauro regum, et est una parte
 rectilis, nec unquam auri vel argenti receptibilis.
 Hoc Dei dono fretus tota die usque ad vesperam
 indefessus fugavit Adalannum cum exercitu. Ceci-
 dit ibi rex Scotorum Constantinus perfidæ animo-
 sitatis et vivacis senex æ homo, alique reges 5, et
 comites 12, et omnis pene turba Barbarorum. Pauci
 qui remanserant, pro fide Christi suscipienda con-
 servati sunt. Norwalensium, id est Aquilonarium
 Britonum reguli vectigalis nomine annuatim ei sol-
 vebant auri libras 20, argenti 500, boves 25, et
 quot liberet canes venaticos, et aves venaticas.
 Urbem Excestram Orthonuvalensibus abstulit, quam
 turribus et muro munivit ex quadratis lapidibus,
 Aroldus rex quidam Nauricorum misit ei navem
 aurea rostra habentem, et velum purpureum, densa
 testudine inauratorum clypeorum intrinsecus co-
 agitatam. Hunc Etelstanum, patre defuncto, volue-
 runt æmuli in urbe Vintonia secare, quorum prin-
 ceptus erat Helfredus quidam, qui deprehensus mis-
 sus est Romam, ut ibi se coram apostolico Joanne
 jure jurando defenderet qui cum jurasset ante al-
 tare Sancti Petri, cecidit, et manibus famulorum

ad Anglorum scholam portatus, tertia nocte mor-
 tuus est. Misit ad eundem Ethelstanum Rabaudus
 præpositus Samsonis archiepiscopi ossa sancti
 Senatoris, et sancti Paterni, et sancti Stabilionis,
 qui fuit magister ejusdem sancti Paterni, et uno
 die, ac eadem hora cum eodem Paterno migravit
 ad Christum. Isti sancti tunc de Britannia minori,
 et de Normannia translati ad tutiora loca fuerant.
 Sed et aliæ tunc multæ reliquæ Normannis Gallias
 infestantibus similiter translate, facile venum pa-
 tebant. Hic Etelstanus de concubina dicitur fuisse
 natus hoc modo. Erat in quadam villa opilionis
 filia pulcherrima: hæc per nocturnam visionem
 vidit lunam de suo ventre splendere, et totam An-
 gliam suo lumine illustrare. Quod cum illa sodali-
 bus retulisset, et illæ hoc idem villicæ, quæ filios
 regis nutriebat, enarrassent; illa eam assumpsit,
 et loco filiæ habuit. Quam postea in domo ejus
 adamavit Edwardus regis Elfredi filius, ex qua
 genuit Ethelstanum. Ad hunc Ethelstanum misit
 Henricus Conradi filius rex Teutonicorum, et im-
 perator Romanorum, sororem ejus Othoni filio ex-
 postulans. Alteram ejus sororem habuit Ludovicus
 Aquitanorum princeps, de genere Caroli Magni
 superstes. (925.) Rex Henricus urbem Sclavorum
 Brennaburch capit, et victis Sclavis tributum im-
 ponit. Post hæc agrarios milites recensens, edixit,
 ut octo eorum in agris, nonus in urbe moraretur:
 quatenus octo in agris et sibi et nono laborarent;
 nonus vero in urbe tertiam partem omnium fru-
 gum illorum reservaret in ædibus a se ad hoc
 exstructis, ut in bello nihil alicui eorum deesset;
 urbesque rebus et viris plenæ essent. Berengarius
 rex ab Italiensibus impie perimitur. Hungari Sa-
 lardo ducem Italiam pervagantes, Papiam obsident,
 et incendunt. (926.) Carolus rex Francorum sub cu-
 stodia Herberti exsul et martyr moritur: post
 quem Rodolphus rex Burgundionum regnat in
 Francia annis 2. Simeon Bulgar ex philosopho
 monachus, ex monacho miles, dominatur Bulgari-
 bus, et Græcos graviter atterit, sed Romanus im-
 perator Græcorum ejus insaniam, facto foedere,
 mitigat. (927.) Post mortem Caroli regis, nolentibus
 Lotharingis Henrico subesse, quidam Lotharingus,
 nomine Christianus, simulata infirmitate, Gisle-
 bertum ducem ad se dolo evocatum cepit, regique
 misit; ut per eum Lotharingiam sibi subigeret. At
 rex, inspecta industria et potentia Gisleberti, filiam
 suam Terbergam ei despondit, et cum iterum Lo-
 tharingiæ præfecit. Ludovicus filius Caroli regis
 insidiantes sibi fugiens, per mare transit, in An-
 gliam, mater enim ejus filia fuerat regis Anglorum.
 Rodolphus rex ab Italis repudiatur, et Hugo comes
 Arelatensium in regnum Italiæ subrogatur. (928.)
 Hugo rex Italiæ quosdam Italos sibi suspectos,
 consilio et virtute Samsonis comitis circumventos,
 sibi substravit. Ratherius Lobiensis monachus, vir
 nimie simplicitatis, sed experientia liberalium ar-
 tium nominatus, cum Hilduino, qui olim episcopa-

tun. Leodiensem ambierat, in Italiam ad Hugonem regem profectus, ab eodem Hugone Verōnensis episcopus constituitur, Hilduino Mediolani ordinato. Rex Henricus Ranna urbem Dalmatiæ capit, et Dalmatiæ tributum imponit. Ludovicus in Franciam reversus, licet ærumnose, tamen in regno restitutus, regnat annis 27. (929.) Lanceam mirandi operis, et clavis Jesu Christi sanctificatam, quæ dicitur Magni Constantini fuisse, donatam Rodulpho regi Burgundionum et Italiæ a Samsone comite, rex Henricus precibus, minis et muneribus, addita etiam parte provinciæ Suevorum, a Rodulpho comite extorquet: et hanc ad insigne et tutamen imperii posteris reliquit.

930. Joannes papa a militibus Widonis marchionis captus, et in custodiam trusus, cervicali super os ejus posito pessime strangulatus est: post quem alter Joannes fit papa centesimus vicesimus septimus, frater Alberici Romani expulso Hugone regentis. Alibi legitur hoc in loco Leo. Hic sextus hujus nominis sedit papa centesimus vicesimus septimus mensibus 7. Venceslaus princeps Bohemiæ a rege Henrico in Praga urbe obsessus, se et urbem regi dedit, et impositam Bohemiæ multam tributi solvit.

931. Henricus rex reges Normannorum et Abrandarum Christianos facit. Redocrii usque ad ducenta millia hominum conspirantes contra Henricum regem rebellant, et regnum ejus graviter infestant, et vicinas gentes ad rebellandum animant, sed a ducibus regis Bernardo et Thietmaro gravi bello victi omnes pene moriuntur, aut fugientes in mare vicinum demerguntur: et hoc facto vicinæ gentes rebellionem deterrentur.

932. Arnaldus dux Bajoariorum in Italiam contra Hugonem regem veniens a Veronensibus suscipitur, et cum Hugone confliens vincitur. Raeharius episcopus ab Hugone episcopatu pulsus, quia Bajoariis faverat, Papiæ exsiliatur: ubi et librum de suis ærumnis luculenter edidit. Scripsit et alia multa legentibus utilia.

933. Beneventani contra Græcos bellum agentes, quotquot Græcorum capiebant ennuclisabant. Stephanus septimus fit papa centesimus vicesimus octavus, annis duobus, et mense uno.

934. Hungari tributum a Saxonibus repetentes, ab exercitu Henrici regis aut occiduntur, aut capiuntur, usque ad interuentionem. Tributum quod repetebatur, Deo pro gratiarum actione in ecclesiis et pauperibus distribuitur. Otho filius Henrici regis uxorem ducit filiam Eadmundi regis Anglorum. Hæc est illa soror Ethelstani regis de qua superius locutus est Guillelmus: non Eadmundi, sed Edwardi regis filia: sed Sigebertus alia nomina ponit regum Angliæ quam Guillelmus aliquando. Joannes undecimus fit papa centesimus vicesimus nonus, annis 4, mensibus 10, cujus anno 1 legitur regnasse Berengarius III, annis 8.

935. Rex Henricus Danos, qui per piraticam Cri-

sones incursabant, vincit, et tributarios facit, et Chuppam regem eorum baptizari facit. In urbe Genuensi fons sanguinis largiter fluxit, portendens fortassis ipsius urbis imminentem ruinam: quæ eodem anno ab Africanis cum classe illuc venientibus capta, cunctis civibus, exceptis parvulis et mulieribus, captis aut occisis, etiam thesauris suis est vacuata.

936. Rodulphus rex Burgundiæ moritur. Leo VII, fit papa centesimus tricesimus, annis 3, mensibus 6, diebus 10. Hinc apparet Sigebertum non bene adnotasse annos papatum; cum Joannes ille, qui proximus sedit ante hunc Leonem, sederit annis 4, mens. 10, secundum magistrum Hugonem, et secundum Sigebertum non nisi anno uno. Ille tamen Sigebertus in chronicis suis nunquam ponit certos eorum annos, sed tantam dicit eos sedisse tunc, et non tot annis vel tot. Ego autem numeros eorum de chronicis magistri Hugonis ubique pono. Inger rex Russorum sciens exercitus Græcorum ductos esse contra Sarracenos, et ad insularum custodias dispersos, ad expugnandam Constantinopolim cum mille navibus et eo amplius venit, adeo de victoria jam securus, ut Græcos occidi, non capi juberet; quibus imperator Romanus cum paucis viriliter occurrens, Græco igne circumcirca injecto, pene omnes cum navibus paucis exussit, paucis evadentibus, omnes captivos decollari jussit.

937. Sol sereno cælo obscuratus est, per fenestras vero domorum radios sanguineos emittebat. C Hominis cujusdam sinistra manus ferro amputata, post annum pene ad integrum ei dormienti restituta est; cui pro signo miraculi quasi sanguinea linea loco conjunctionis relicta est. Henricus rex moritur, qui licet in vincendis inimicis gloriosus fuerit, quia tamen pacificus erat, nullam operam dedit, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quasi conductivi mercenarii alter alteri succedentes imperium dilaniabant, benedictionem imperialem susciperet. Guillelmus tamen, ut supra dictum est, dicit eum imperatorem Romanorum fuisse; sed fallitur. Post quem Otho filius ejus ex Mathilde filia Theodoricæ ducis Saxonum imperavit annis 36. Mons vero ubi rex Henricus sepultus est, postea flammam multis in locis evomebat. Obiit D Odo primus abbas Cluniacensis, cui successit Ademarus.

938. Primus contra Othonem rebellavit Everardus comes Palatini, et cum eo Gillebertus dux Lotharingiæ: qui Gerbergam sororem ipsius imperatoris uxorem habebat. Hungari per Austrasiam et Alemanniam, multis civitatibus igne et gladio consumptis, Wormatiæ Rheno transito usque ad Oceanum Gallias vastant, et per Italiam redeunt. Princeps Bohemiæ Vanceslaus vir sanctus a fratre suo Boislao occiditur, ambitione percipiendi principatus seducto. In cujus ultionem rex Otho bellum et indixit, et longa inter eos concertatio per annos quatuordecim protracta est.

939. Everardus et Gislebertus Henricum fratrem

Othonis obsessum capiunt, eumque fallacia sua ab imperatoris fidelitate se junctum factioni suæ conjungunt; suggerentes ei regnum magis competere nato in patris regno, quam Othoni ante regnum nato. Stephanus VIII fit papa centesimus tricesimus primus et sedit annis 3, mensibus 4, diebus 13. Hungari a Saxonibus graviter cæduntur. Otho a Bajoariis sibi resistentibus interim rediens Everardum exiliat: iterum Bajoarios aggressus omnes sibi subdidit, præter unum filium Arnaudi. Idem Otho construit urbem Machathaburch, quæ et Parthenopolis dicta est, id est virginum civitas. Hæresis anthropomorphitarum Italiam vexat; contra quam Ratherius Veronensis episcopus et verbis et scriptis reclamat.

940. Otho in Lotharingiam usque ad Capremontem venit: Berengarius junior Berengarii senioris ex filia nepos, timens regem Hugonem se persequentem, pro eo quod contra eum regnum Italiæ affectaret, ad Hermannum Suevorum ducem, et per eum ad Othonem regem fugit. Rex Otho Boislauum bello superat, at Boislauus pro victoria securos circumveniens, principem militiæ regis cum multis trucidat; rex vero Bohemiam devastat. **GUILLELMUS.** Hoc anno regnavit Edmundus Adelstani frater anorum octodecim; annis sex et dimidio regnavit. Hic Glastoniensem Ecclesiam magnis prædiis et honoribus ditavit, et confirmavit donationem suam per privilegium litteris aureis scriptum in libro Evangeliorum eleganter composito, quem eidem ecclesiæ dedit. Hic Edmundus latronem quemdam nomine Leo eliminaverat, qui post 6 annos regressus, die Sancti Augustini Cantuariensis archiepiscopi inopinus apud Proucheleciæ inter convivas regis assedit; quia scilicet tunc solebant Angli festive convivari, ob memoriam prædicationis sancti Augustini. Hic latro tunc forte juxta ducem recubebat. Quem rex ipse partibus de cœna dignatus fuerat, qui cum a rege solo recognitus fuisset, cæteris in vina spumantibus rex ira accensus prædoni in capillos involat, et ad terram elidit; qui latenter sicam de vagina eductam in pectus regis infixit, qui mox examinatus est. Latro vero concurrentibus satellitibus membratim discerptus est, nonnullos prius saucians. Præviderat hunc regis finem beatus Dunstanus tunc Glastoniensis abbas, dæmonis ante se saltantis gesticulationibus, et plausibus edoctus scurrilibus. Qui mox conscendens, et ad curiam properans, in medio itinere rei gestæ nuntium accepit. Sepultus est in Glastoniensi ecclesia, data in inferias villa in qua occubuit.

941. Ludovicus rex Francorum Lotharingiam invadens, usque ad Alsatiam venit ductu Everardi et Gisleberti. Rex Hugo misso sibi Græco igne ab imperatore Græcorum Fraxinetum oppugnat, et navibus Sarraccenorum exustis illud expugnat, et eos inde fugat. Tagmarus frater Othonis regis ab eo ad hostes ipsius transit, et inter cætera mala

A Herthesburch castrum capit, ibique a rege conclusus reus intra ecclesiam confessus interiit.

Marinus fit papa centesimus tricesimus secundus et sedit annis 3, mens 6, diebus 14, qui tamen anno sequenti, non isto, a magistro Hugone ponitur. Ad hunc sanctus Waldericus Romam veniens, ab eo cognovit se futurum episcopum Augustæ Vindellicorum, quod post annos 15 factum est. Ex hoc conjicitur Marinum papam prophetiæ spiritum habuisse. **SIGEBERTUS.** Gislebertus et Everardus cum Henrico fratre imperatoris juxta Rhenum contra Othonem bellum parantes, milites Othonis offendunt. Et multi cum paucis congressione facta, Othone interim in alio Rheni littore ante clavos Domini lanceæ infixos in oratione prostrato, victi terga dederunt, Henrico in brachio insanabiliter vulnerato. Orta dissensione inter principes de varietate legis, utrum deberent, avis superstitibus filii filiorum post patres defunctos hæreditare, an exhæreditatis fratruelibus, deberet hæreditas ad patros redire ex regis Othonis omnimque principum sententia, cognitio veritatis gladiatorio judicio commissa est, cessitque victoria his, qui censuebant fratrum filios debere cum patribus hæreditare.

Rex Otho obsedit Brissagam oppidum Alsatiae, quod Ludovicus rex per milites Gisleberti et Everardi tenebat: in qua obsidione suasa Frederici Maguntini episcopi, qui jam animo ab Othone defecerat, multi ab eodem Othone defecerant, eaque re, aliis territis solus rex interritus mansit. Interim fideles regis, Udo scilicet et Couradus frater Hermannii Suevorum ducis, Everardum et Gislebertum prædando regno secure intentos juxta Rhenum inopinante aggressi acerrime debellant; Everardo gladiis perempto, Gisleberto autem Rheni undis submerso. Cæterorum vix aliquis fuit, qui non aut trucidaretur, aut caperetur. Hoc nuntio infideles regis corde franguntur, et Ludovicus ab Alsatia discedit, et rex et fideles ejus cum ipso gratulantur. Ludovicus rex uxorem ducit Gerbergam quæ uxor fuerat Gisleberti, sororque erat Othonis regis. Filiam vero Gisleberti neptem suam dedit Otho Bertollo duci Bajoariæ et ducatus ejus Othoni datur. Ademarum Cluniacensis abbas substituit sibi abbatem Majolum. **GUILLELMUS.** Hoc anno Guillelmus Rollonis filius dux Normanniæ, dolo in Francia occisus est ab Alsone, cognomento Curto. Clavis ad ejus cingulum inventa est feræ familiaris scrinii, in quo inventa sunt indumenta monachilia, quæ semper inter bella meditabatur se gestaturum apud Gimegium; quem locum a tempore Hastingsi descensum ipse fruticosis sentibus purgaverat, et ad humilitatum qui modo est evexerat. Hujus filius fuit Richardus.

944. **SIGEBERTUS.** Otho dux Lothariensium obiit, cui succedit Conradus gener regis Othonis. Stephanus et Constantinus imperatores filii Romani imperatoris, ægre ferentes justa se patris sui severitate a juvenili levitate coerceri, dispositis in palatio in-

sidiis, ignorante altero Constantino Leonis imperatoris filio, patrem de palatii solio deponunt, et tonso ei, ut moris est, capite, ad vicinam insulam, in qua cœnobitæ præliabantur, transmittunt. Sol horribilem eclipsim passus est feria sexta, hora diei 3, quo die in Hispania Abdaram rex Sarracenorum a Radamiro Christianissimo rege Gallicie in bello superatus est. In Italia cometa miræ magnitudinis apparuit, portendens famem quæ secuta est.

945. Rex Otho corpus Innocentii martyris in urbe Magataburch transfert; qui totam Lotharingiam sibi subjugavit, resistente sibi solo Metensium episcopo Adeherone. Stephanus et Constantinus videntes post patris sui depulsionem Constantinum filium Leonis imperatoris ab omnibus sibi præferri, et se jam vix in secundis haberi, cum deliberarent hoc quod de patre fecerant etiam de Constantino facere, publicato eorum consilio per Diabolum inventorem hujus consilii, cum ad convivium ex condito consedisent et de prioratu sedendi inter se consulto decertarent, dato signo a viris Constantini ambo fratres solio deturbantur, et tonsis capitibus ad idem monasterium ad quod patrem transmiserant, et ipsi transmittuntur: et ita evacuato palatio ab imperatoribus abusivis, ipse Constantinus et Romanus filius ejus ex filia Romani imperatoris imperant annis 19. Rex Otho Burgundiam sibi subjugat: barbaros occasione intestini belli undique irruentes Gero comes fortiter ac frequenter debellat. Regi Francorum Ludovico Hugo comes Parisiensis nimis adversatur, qui filius fuit Roberti tyranni in bello Suessionico a Carolo rege perempti.

946. Agapitus secundus fit papa centesimus tricesimus tertius qui sedit annis 10, mens. 6, diebus 10. Henricus frater imperatoris in urbe Metelburch a fratre obsessus, projectis armis ad pedes ejus procidens, et misericordiam implorans, in custodiam includitur. Fredericus archiepiscopus Maguntie a civibus excluditur. Rex Otho contra se rebellare molientes multos cepit, et multos occidit. Mortuo Bertaldo duce, rex Otho fratri suo Henrico dat ducatum Bajoarie, et sic eum reprimit a rebellione. **GUILLELMUS.** Hoc anno regnavit Edredus III ex filiis Edwardi annis 9, et dimidio. Dunstanus, nuntio hujus ægrotantis audito, cum illic equum acceleraret, vocem desuper sonantem audivit, modo rex Edredus obdormivit in Domino. Sepultus est Vintonie in episcopatu.

947. Berengarium a Suevia in Italiam reversum videns rex Hugo ab Italiensibus, se deserto recipi, Lotharium filium suum, ut saltem Berengario conregnent, Italiensium fidei commendat; ipse Arelatem unde venerat repetit, qui Hugo post annum mortuus est, quo mortuo Lotharius filius eius in Italia solo nomine regnat annis 2.

948. Berengarius actu et potestate rex, et cunctis acceptus, per Italiam tyrannizat. Dux Bajoarie

A Henricus Aquileiam in Italia capit, Rundatos bis superat, Ticinium transit, et cum multis manubiis redit. Ludovicus rex Francorum a suis ducibus circumventus a Normannis capitur, et consilio Hugonis Laudunum missus publicæ custodiæ traditur. Carlomannus vero major filius ejus a Normannis abductus Rothomagi moritur.

949. Taxis rex Hungarorum in Italiam veniens, 10 modios nummorum a Berengario, ut rediret, accepit. Rex Otho cum 32 legionibus Franciam ad liberandum Ludovicum aggreditur. Ludovicus ejus metu a custodia relaxatur. Rex Otho Laudunum capit, Hugonem intra Parisius concludit, Remis capit, Hugonis nepote, qui episcopatum Remensem usurpaverat expulso, legitimum episcopum restituit. Usque Rothomagum potenter accedit: et castellis ac urbibus quas ceperat Ludovico redditis, in Saxoniam redit. Rex Otho in Bohemiam contra Boislau proficiscitur.

950. Boislau regi reconciliatur, eique tandem fideliter subjicitur: et pacto pacis secundum nutum regis facto manus ei dedit. Rege Othone secundam expeditionem in Franciam parante, Hugo virtutem ejus non ferens ei juxta fluvium Carum occurrit; et, pacto pacis secundum nutum regis facto, manus ei dedit.

951. Maguntia ab Othone rege obsessa est. Fredericus archiepiscopus captus, et in custodiam trusus, non multo post per indulgentiam regis relaxatus. Rex Otho filium suum Lidulfum ex filia regis Anglorum testamento post se regem designat.

952. Lidolphus filius Othonis regis, instinctu Conradi ducis cum eo rebellat contra patrem: Rhemeburch capit, et multas alias urbes, et principes a patre ad se avertit; rex illum intra Maguntiam conclusum obsedit.

953. Bellum fuit super Mosam inter Conradum et Rhaginerium comitem Aginensium. Mortuo Wichfrido Coloniensium archiepiscopo, successit ei Bruno frater Othonis regis, ejus vitam Rogerus scripsit. Hujus Brunonis studio translata sunt a Roma Coloniæ corpora sanctorum Eligii, Patrocli, Privati, Gregorii, cum baculo sancti Petri.

954. Rex Otho uxorem secundam ducit, relictam Ludovici Italorum regis, et per eam Papiam accipit. Rhaerius bis episcopatu Veronensi depulsus ordinatur Leodiensium episcopus, post Fatabertum, agente Brunone archiepiscopo.

955. Lidolpho ad gratiam sui patris reducto, Conradus dux Dei et regis transfuga, ad Hungaros se transferens, eos in Lotharingiam usque ad Carbonarium sylvam perduxit, et virtute Dei apud Lobias contra eos ostensa, ultra prodire prohibiti inanes redierunt. Berengarius rex Italie in Germania ad regem Othonem venit, eique suis suisque filii manibus datis se illi committit. Ludovico Francorum rege mortuo, Lotharius filius ex Gerberga sorore Othonis regnavit annis 31. **GUILLELMUS.** Hoc anno regnare incepit Edvius filius Edmudi

superioris regis; adolescens petulans et libidinosis, qui cognatam suam duxit uxorem. Ipso quoque die quo in regem sacratus fuerat, in frequentissimo concessu procerum de rebus seriis agentium, e medio quasi ludibundus prorupit in triclinium, et in complexum ganeæ devolutus. Dunstanus autem lascivientem juvenem violenter e cubiculo abstraxit, et pellicem repudiare coactum perpetuum sibi inimicum fecit. Mox enim miserrimis satellitibus subnixus omnes monachos in tota Anglia prius facultatum auxilio destitutos, mox exilio deportatos calamitatibus indignis affecit. Ipsum Dunstanum in Flandriam expulit. Malmesberiense cœnobium jam plusquam ducentis septuaginta annis inhabitatum a monachis, stabulum clericorum fecit. Tunc corpus beati Adelmi tot annis abditum a clericis de terra levatum, et in scrinio locatum est: cui dedit rex prædium amplissimum; in cætera vero cœnobia nimis inhumanus fuit, tum propter ætatis lubricum, tum propter pellicis consilium. Regnavit annis 4. **SIGEBERTUS.** A Bajoariis contra Sclavos prospere pugnatur. Joannes XII sit papa centesimus trigesimus quartus et sedit annis 7.

956 In Italia lapis miræ magnitudinis tonitru et tempestate turbulenta de cœlo jactus ingens miraculum videntibus præbuit; templa plerisque in locis valida tempestate concussa sunt; utriusque ordinis sacerdotes ictu fulminis interierunt, et plura horrenda dictu portentosa monstrata sunt. Frederico Maguntino episcopo mortuo successit Guillelmus **C** regis Othonis filius. Rhaerio ab episcopatu Leodiensium ejecto substituitur Baldricus adnitate avunculo suo Raginerio comite Montensi. Lidulfus Othonis regis filius in Italia moritur.

957. Hungaris interim regnum Othonis ductu Conradi ducis depopulantibus, Otho eos bello excepit. Conrado ab Hungaris ad eum pœnitendo refugiente, et orante Deum, ut pro pœna perfidiæ suæ ab Hungaris perimeretur: quo bello Hungari in tantum sunt victi et attenuati, ut ultra jam nec mutire ausi fuerint; aut nullus, aut rarus eorum evasit. Conradus tamen secundum votum suum ibi occubuit: tres reguli Hungarorum in bello capti, suspendio perierunt. Bruno archiepiscopus ducatum **D** Lothariensium post Conradum adeptus, cœnobium S. Pantaleonis Colonie construxit. Henricus dux Bajoariæ frater regis Othonis moritur: cui successit Henricus filius ejus.

958. Bruno archiepiscopus plures Normannorum cum principibus eorum baptizari fecit. Viemannus a facie regis Othonis trans Albiam fugiens, Sclavos in regnum ejus conduxit: quos rex fortiter debellavit, occiso regulo eorum cum multis, et septingentis captivis capite cæsis.

959. Obiit sanctus Gerardus fundator Broniensis cœnobii, Bruno archiepiscopus et archidux Lotharingiæ secundas partes in regno fratris sui potenter et industrie agens, Raginerium comitem Monten-

A sem, qui Longicollus cognominabatur, apud Valentinianas evocatum cepit, et irrevocabili exilio damnavit, pro eo quod regnum bellis inquietabat, vel quod verius fuisse dicitur, pro eo quod, mortue Gisleberto duce consanguineo suo, ea quæ Gislebertus uxori suæ Gerbergæ sorori imperatoris in dotem contulerat, violenter ei auferre præsumebat. Bonis Raginerii confiscatis, filii ejus Raginerus et Lambertus ad Lotharium regem Francorum confugerunt. Prodigiousa res multos terret, et a vitiis coercet, notis crucis in veste plurimorum apparentibus; quorundam autem vestibibus quasi lepra sordentibus Guillelmus. Hoc anno regnare incœpit Edgarus, filius Eadmundi, frater Edwii, juvenculus annorum 16. Quo nascente, Dunstanus audisse fertur vocem Anglicam dicentem: Pax Angliæ, quantumdiu puer ille regnaverit et Dunstanus noster vixerit sedecim annis regnavit; nullum fere annum regnavit, quo non novum monasterium fundaverit. Regem Scotorum Kynadium Romptorum Malcholinum archipiratam Malcesium; omnesque reges Valensium numero 5 ad curiam coactos perpetuo sacramento sibi obligavit: quos apud urbem Legionem sibi occurrentes in pompam triumphi per fluvium deduxit una navi impositos: in cujus prora sedebat ipse, et illi remigabant. Fama ejus exciti venerunt cum videre Saxones et Flandrenses et Dani: a quibus didicerunt tunc temporis Angli inconditam animi ferocitatem a Saxonibus, a Flandrensibus enervem corporum mollitiem, a Danis potationem. Florebat tunc in Anglia Dunstanus, prius abbas Glastoniæ, post episcopus Vintoniæ, mox archiepiscopus Cantuariæ, multæ in sæculo potentiæ, magnæque apud Deum gratiæ: post regem Elfredum excitator mirificus artium liberalium et locorum regalium reparator magnificus: qui ut potationem compatriotarum refrenaret, clavos aureos vel argenteos jussit vasis affigi, ut, dum metam suam quisque cognosceret, non plus subserviente verecundia vel ipse appeteret, vel alium appetere cogeret. Hujus discipulus fuit Athelvol-
C dus, ex monacho Glastoniensi abbas Altendonien-
D sis, et post episcopus Wintoniensis, qui talia et tanta fecit caput urbis unius, quot et quanta vix posse facere videretur rex Angliæ totius. Hic clericos expulit de Wintonia, et pro eis monachos introduxit. Floruit etiam tunc Osvaldus nepos Odonis archiepiscopi, qui ante Dunstanum fuerat ex monacho Floriacensi Vigornie episcopus, et post Eboraci archiepiscopus: qui monasterium Ramesiæ in quodam palustri loco ædificavit, clericos a Vigornia expulit, et posuit pro eis monachos regulares.

960. **SIGEBERTUS.** Hoc tempore per industriam Othonis regis meliorato imperii et Ecclesiæ statu, multa monasteria et cœnobia ad laudem Dei aut restaurantur, aut ampliantur, aut ædificantur.

961. Gallia et Germania jam bene pacatis, intendens rex Otho etiam Italiam pacare, præsertim ad

hoc eum anxie evocantibus Joanne papa cæterisque episcopis, ut eos liberaret de manibus tyrannorum Berengarii et Adelberti filii ejus, filium suum Othonem puerum septennem Aquisgrani die sancto Pentecostes in regem fecit inungi : eoque commendato archiepiscopis, fratri Brunoni, et filio Guillelmo, ad Italiam tendit. Apud Constantinopolim Romano imperatore defuncto Nicephorus imperat annis 10.

962. Sanctus Wibertus fundator Gemmelacensis cœnobii apud Gorsiam, ubi Deo militabat propter amorem ferventis ibi religionis, dormivit in Christo. Corpus ejus relatum est ad cœnobium Gemmelacense.

963. Otho Italia pervagata et tyrannis metu ejus perterritis, ita ut in locis natura munitis laterent, aut Sarracenorum auxilia quærerent, Romæ a Joanne papa in imperatorem benedicitur : tyranni et Joanne papa et a Romanis abjurantur. Eo repatriante Adelbertus a papa Joanne a Fraxineto Romanam revocatur, sed imperatore redeunte refugiunt. Collecto autem a tota Italia episcoporum concilio Joannes papa de nefariis causis infamatur : qui tertio evocatus, dum se excusatum venire cunctatur, post multa tandem eo a cunctis præjudicato, Leo adhuc laicus electione omnium, et consensu imperatoris papa substituitur. Sicque Leo præsidens apostolicæ sedi fecit ordinationes, et ea quæ erant apostolica. Nec longum Romani alterata fide apud imperatorem, Joannem papam recipiunt. Ille, synodo collecta, Leonem deposuit, et ejus gesta cassavit. Statutumque est publico omnium judicio synodum a Leone habitam nec nominandam synodum; sed prostibulum favens adulteris. Quicumque ergo ab eo ordinati erant, damnati, jussi sunt suam ipsorum proscriptionem præsentare in charta hæc verba continente : *Pater meus nihil mihi dedit.* Et sic depositi remanserunt in gradibus, quos prius habuerunt. Si qui autem digni judicantur, iterum ordinantur, non accepta priori consecratione : indicto illis eodem decreto, quod et damnatis a Constantino neophyto. Romani igitur a papa Joanne pecunia illecti, imperatorem cum paucis Romæ morantem subito aggressi, ita ab imperatoris exercitu sunt attriti, ut nisi ab imperatore et papa Leone milites imperatoris a cæde revocarentur, usque ad internecionem Romani delerentur. Quibus per Leonem imperatori reconciliatis, post abscessum imperatoris Leo papa sibi insidias parari sentiens, ad imperatorem fugit. Joannes autem ex papa se cum uxore cujusdam oblectans, a diabolo in tempore percutitur, ac sine viatico moritur. Romani vero contra juramentum quod imperatori fecerant, se nunquam electuros papam sine ejus et filii sui Othonis consensu, Benedictum sibi papam statuunt. Imperator autem, Roma obsessa, Romanos cæde et fame adeo afflixit, ut Leonem papam se recepturos promitterent. Sic Benedictus rejectus est a papatu et sacerdotio, et a Leone exordinatus est Guillelmus. Hoc anno Domini 963 sedit

A Benedictus V papa centesimus trigesimus quintus, mensibus 2, post quem Leo VIII papa centesimus trigesimus sextus, anno uno, mens. 4.

964. Adelberone Metensi episcopo mortuo, qui frater fuerat Frederici ducis, succedit Deodoricus consobrinus imperatoris. Hic, ut legitur, inspiciens litteras nominum omnium episcoporum Metensium, quas angelus Domini dicitur dedisse sancto Clementi primo Metensium episcopo, et notatas alias auro, alias argento, alias viliori metallo, pro meritorum qualitate : cum videret etiam primam litteram sui nominis argento prænotatam, dixisse fertur, se in episcopatu tanta bona facturum, ut ipsa nominis sui littera auro deberet adnotari. Cujus bonæ intentionis initium ostensum est in cœnobio S. martyris et levitæ Vincentii fundato in ipsius urbis insula Arnulpho sene Flandrensi comite mortuo. Lotharius rex Francorum graviter infestat et vastat.

965. Joannes XIII sit papa centesimus trigesimus septimus, vel trigesimus sextus, Benedicto priore non computato, et sedit annis 7, mensibus 11. Otho imperator Pentecosten Aquisgrani celebravit, concurrentibus ibi a Francia sororibus suis Gerberga regina Francorum, matre Lotharii regis et Caroli ducis, et Hawide uxore Hugonis Parisiensium comitis, quorum filius fuit Hugo, qui postea regnavit in Francia. Ubi omnis illa regalis prosapia multo congratulationis gaudio est affecta. Bruno archiepiscopus et dux in Franciam pergens, ad pacificandos nepotes suos, Lotharium regem, et filios Hugonis, febre correptus apud Compendium, Remos redit; ibique quidquid in re mancipi habebat, per testamentum ecclesiis sanctorum delegatis, mortuus est. Cujus corpus a Deoderico Metensium episcopo Coloniam relatum est. Otho Italiam repetit. Guillelmus dicit Joannem papam hoc anno generalem synodum congregasse.

966. Guillelmus archiepiscopus imperatoris filius Maguntiae moritur. Hoc tempore Danis, qui Christum simul et idola colebant, cum Popone clerico in convivio altercantibus super cultura Dei et deorum, Danis asserentibus, Jesum Christum esse quidem Deum, Deos vero majores et antiquiores esse illo; Popone contra affirmante Jesum Christum solum esse verum Deum, qui Deus unus est in substantia, et trinus in personis; rex Danorum Alradus condidit clerico, ut fidem propositam a se probaret testimonio veritatis. Quo annuente, ingentis ponderis ferrum valde ignitum manibus illius ferendum imponitur. Quod cum clericus usque ad placitum omnium tulisset absque ulla læsione, rex abjecta penitus idololatria, se suosque ad colendum solum verum Deum convertit; clericus vero episcopus factus est. Vicmanus diu contra imperatorem rebellis a Misaca Sclavorum regulo imperatoris amico et milite perimitur. GUILLELMUS. Edgarus, rex Angliæ, dum quadam die in venatione esset, fessus somnoque resolutus jacebat sub malo silvatica, cum ecce canis femina venatica prægnans,

et juxta pedes illius accubitans, dormitantem exter-
ruit. Nam, ipsa tacente, catuli alvo inclusi multi-
formes et sonoros latratus edidere. Attonitus rex
oculos ad cacumen arboris intendit, et videt poma
unum et alterum delapsa in fluvium: quorum col-
lisione bullis æqualibus inter se crispantibus voce ar-
ticulata sic insonuit: *Vel his te*, id est bene est tibi.
Non multo post undarum voluminibus agentibus,
urceolus super aquam apparuit, et post urceolum
urceus exundans aqua: nam alter prior vacuus
erat, et quamvis crebro gurgitis impulsu major mi-
norem urgeret, ut scilicet aquas suas in illum in-
funderet: nunquam id obtinere potuit, quin urceo-
lus vacuus recederet, iterumque quasi superbo
gestu victor urceum impeteret.

Regressus rex post hanc visionem domum anxius,
patefecit omnia matri suæ: cui tanquam sanctæ
feminæ Deus multa solebat revelare. Hæc diceba-
tur Elfiga: quæ tam pia et dulcis erat, ut etiam
reos quos judicium palam damnaverat, occulte re-
dimeret; quamlibet pretiosam vestem conspecto
pauperi statim dabat, corpore speciosissima, et ar-
tificio manuum prudentissima, et omnibus operibus
bonis intenta. Postero igitur mane dixit filio suo:
« Latratus catulorum quem matre quiescente de-
dere, significat quod post obitum tuum quiescenti-
bus illis qui modo valent et vivunt, nondum nati
nebulones contra Dei Ecclesiam latrabunt. Quod
autem unum pomum secutum est alterum, ita ut
ex collisione secundi in primum videretur vox so-
nuisse: *vel his te*, hoc innuit, quod ex te qui ad
instar arboris magnæ totam in umbras Angliam,
duo procedent filii: fautores secundi extinguent
primum: tunc diversæ partis incentores dicent
pueris utrisque, *vel his te*; quia mortuus regnabit
in cælo, vivus in sæculo. Quod autem urceus ma-
jor minorem implere non poterat, signat quod
gentes aquilonares, quæ numerosiores sunt quam
Angli, Angliam post mortem tuam impetent: et
quamvis crebro compatriotarum adventu rumas
suas impleant, nunquam tamen hunc angulum
mundi poterunt implere; sed Angli nostri cum
maximè victi videbuntur eas expellent. » Hic Et-
garus rex adeo in sanctitate sua severus fuit, ut
temporibus ejus nullus fuerit privatus latro, nullus
popularis prædo, nisi qui mallet propriæ vitæ dis-
pendio in fortunas alienas grassari. Quin etiam om-
nis generis feras sanguinis avidas ex regno exter-
minare cogitavit. Widialo regi Vallensium indixit,
ut sibi quotannis tributum trecentorum Luporum
solveret. Quod cum ille tribus annis fecisset, quarto
destitit, nullum se ulterius posse invenire profes-
sus. Gracillimi corporis fuit, et virtutis immensæ,
ita ut ultro ad congregiendum laceraret quemcun-
que audacem; hoc maxime timens, ne in tali col-
ludio timeretur. Omni æstate pro Pascha naves per
omnia littora coadunari præcipiebat ad occidenta-
lem insulæ partem, cum orientali classe: et rursus
cum occidentali ad borealem; inde cum boreali ad

A orientalem remigrare consuetus, ut exploraret, ne
quid piratæ turbarent. Hieme et vere per omnes
provincias equitabat, judicia potentiorum exqui-
rens, ne jus violarent.

Venit aliquando, cum esset adolescens, in mona-
sterium, quod situm est Vultunnæ; ubi quædam
puella de nobilibus Anglorum orta, inter sanctimo-
niales in communi habitu nutriebatur; quam videns
et concupiscens, misit pro illa; quæ timens pudori
suo, raptum velum a quadam sanctimoniali capiti
suo imposuit, et sic ad regem ivit. Quam videns
ille, quam subito, inquit, sanctimonialis effecta es!
Et ablato velo, renitenti vim intulit. Hoc sciens
Dunstanus, contristatus valde venit ad regem. Cui
venienti cum rex occurreret, et eum, ut solebat,
B per manum ducere vellet, Dunstanus manum suam
turbato vultu retraxit, nec ea contingi a rege pas-
sus est. Quem de adulterio increpans, ait: « Lava
prius manus tuas per pœnitentiam, ut possis tenere
manum pontificis. » Ad hoc rex territus cecidit ad
pedes ejus, veniam petens. Cui Dunstanus septen-
nem pœnitentiam injunxit, quam ille devote com-
plevit. Ex illa virgine, quæ dicebatur Vulfrida, ge-
nuit rex Etgarus sanctam Edigtam. Aliam cujusdam
ducis filiam pulcherrimam adamavit; et eam ad se
nocte adduci præcepit. Mater autem indignata etiam
regis concubinatum in filiam, ancillam suam pro
filia subornavit, quæ et ipsa pulchra erat. Quo-
dam tempore rex venatum perrexerat, et Dunsta-
num, qui tunc forte secum erat, missam rogavit
C differre, donec rediret. Appropinquante hora tertiâ,
vir Dei sacris induitur vestibus, regemque exspe-
ctat, stans cubitis innixus altari, et lacrymis dedi-
tus. Tunc subito sopore leviter pressus rapitur in
cælum, immistus angelis, audit eos sanctæ Trini-
tati modulatis vocibus canere! *Kyrie eleison, Chri-
ste eleison, Kyrie eleison*, quorum cantum retinens,
ad se reversus est, et interrogat, si rex advenisset,
respondetur: Non. Iterum ergo orat, et iterum in
cælum raptus audit ibi altisona voce dici: *Ite, missa
est*; cumque responderetur: *Deo gratias*, accurre-
runt clerici regis, regem adesse dicentes. Quibus
ille respondit, quod jam missam audierat, nec aliam
eo die vel auditurus esset, vel celebraturus. Inter-
rogatus quare; visionem aperit, et sumpto ex hoc
sermone, prohibuit regi ne ulterius in die Domi-
nica venatum pergeret. *Kyrie eleison* quod in cælo
audierat, suos clericos docuit, et in multis locis
hodie per Angliam cantatur.

Hoc Edgardo nato mandavit pater ejus Edmundus
Dunstano, quod volebat cum eo loqui. Ad quem dum
iret, obvium habuit diabolum mimo similem, luden-
tem et subsilientem. Agnoscens per spiritum quid
significare vellet, jussit eum coram omnibus appa-
rere visibiliter, sicut apparebat sibi; quod et fa-
ctum est. Requisitus Dunstanus quid significaret
gaudium dæmonis, dixit regem in proximo moritu-
rum, et regnum multas tribulationes passurum.
Igitur antequam transirent septem dies, occisus

est rex a latrone in convivio, sicut supra diximus: A cui successit Edredus frater ejus. Qui diligens Dunstanum, facere voluit eum episcopum Wentanum, defuncto jam Elfego episcopo, cognomento Calvo, qui fuerat cognatus Dunstani; ille autem noluit. Rex ergo rogavit reginam, ut eum rogaret episcopatum suscipere. Qui respondit se vivente rege non futurum episcopum. Tunc substitutus est Elfinus quidam. Septimo die vidit Dunstanus in somnis, se Romam pervenisse, et beatum Petrum in sua Ecclesia, et B. Paulum in sua adorasse, et mox urbe relicta in patriam redisse. Cumque Montem gaudii attigisset, apparuerunt ei Petrus et Paulus, et Andreas, singuli in manibus suis singulos gladios auro inscriptos præferentes, et ei pro munere benedictionis apostolicæ conferentes. In gladio Petri scriptum erat: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1)*. In gladio Pauli scriptum erat nomen Pauli; in gladio Andreæ, nomen Andreæ. Cui Andreas, blande illum intuens, modulata voce canebat: *Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde; et invenietis requiem animabus vestris (Matth. 11)*. Petrus autem jubens illum manum extendere, percutiebat eum virga leni ictu in palma, dicens: *Jugum Domini ulterius ne abjicias.* Expergefactus retulit regi Edredo visionem: qui exposuit eam, dicens eum futurum Cantuariæ episcopum; quia ibi ecclesia constructa est in honorem Fili Dei, qui est Verbum in principio. Post hæc idem rex infirmatus mandavit Dunstano, ut veniret ad se. C Qui pergens, dum medium viæ peregisset, audivit vocem de cælo dicentem: *Rex Edredus in pace quiescit.* Ad quam vocem equus viri Dei sine omni læsione ad terram corruens, exstinctus est. Veniens ergo Dunstanus ad regem, invenit eum defunctum, et ab omnibus solum relictum, omnibus subtrahentibus se ab exsequiis defuncti: et ipse eum sepelivit.

Post quem regnavit Edmundi filius Eduvius, quem Dunstanus reliquit, videns eum incorrigibilem. Erat tunc quædam mulier nobilis formosa, filiam habens formosam; utraque impudica regis erat concubina; et laborabant, ut alterutra illarum regina fieret. Per illam mulierem ejectus est Dunstanus de monasterio suo; quam etiam adjuverunt quidam fratres ejusdem monasterii, invidia moti, et eo carere cupientes. Cumque res Ecclesiæ diriperentur, dæmon in atrio templi risum excussum edidit. Quod cognoscens Dunstanus ait: *Tu gaudes, unde doleo; sed certe scias, quod nihil est gaudium, quod nunc habes me recedente, respectu tristitiæ, quam habiturus es me revertente.* His auditis, dæmon aufugit. Deinde Dunstanus fugit in Flandriam; post quem misit præfata mulier, qui ei oculos eruerent; sed non potuerunt eum consequi. Qui mansit apud Gandavum, in quo loco sæpe visitavit eum, et confortavit sanctus Andreas apostolus: cujus apostoli dentem circumferebat in baculo.

Nam quodam die cum dæmon illi esset infestus in specie ursi, Dunstanus illum baculo quem tenebat verberavit, ita ut baculus ipse in tres partes frangetur. Et dicebat verberando: *Exsurgat Deus et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus (Psal. LXVII)*, et addidit: *Si vivat Dunstanus, scias inimice, quod faciet talem baculum, qui pro gracilitate non frangetur, ut iste.* Fecit ergo alium baculum fortem et grossum, cujus summitatem argento circumposito decoravit, in modum sphaeræ concavæ formato; in qua reposuit dentem sancti Andreæ apostoli, cujus sæpe familiari fovebatur alloquio. Quadam igitur die, dum oraret apud Gandavum, obdormivit, et vidit se esse apud Glastoniam cum fratribus vespertinam horam psallentibus, et post *Magnificat* cantabatur Antiphona: *Quare detraxistis sermonibus veritatis: quam cum cantassent usque ad illum locum: Verumtamen quæ cogitasti explete (Job vi)*, subito omnes conticuerunt. Quibus tacentibus, dum vultu et voce et signis instaret Dunstanus, ut totam percantarent, et e contrario illi muti et confusi persisterent, audita est vox de transverso in sublimibus, dicens: *Nequaquam, nequaquam fiet hoc, ut quod cogitaverint, opere explcant. Nunquam enim se a tua potestate, o Dunstane, evellent. Nunquam te ab illius cœnobii prælatione deponent.* Post hæc fugatus est Eduvius ultra Tamisiam, et nefanda meretrix ejus occisa.

Tunc Edgarus frater ejus factus est rex a fluvio Humber usque ad fluvium Tamisiam, et divisum est regnum in duo. Hic Dunstanum a Flandria revocavit: tunc electus est Dunstanus in episcopum Wiciorum. Quem dum consecraret Odo Cantuariensis archiepiscopus, omisso Ecclesiæ Wiciorum titulo, titulavit eum ad archiepiscopatum Cantuariensem. Interea rex Eduvius mortuus est, cujus anima Dunstano oranti a quibusdam teterrimis hominibus presentata est; qui pro eo tantum ploravit et laboravit, injuriarum ejus immemor; donec se exauditum cognovit. Unde facto non grandi intervallo Mauri illi ad Dunstanum redierunt sua præda vacui, dicentes se vindicatos de illo; quorum minas Dunstanus nihili pendens, gratias egit Deo. Post hæc factus est episcopus Londoniensis, et gubernabat duas simul Ecclesias, Wigorniensem et Londoniensem, sed coactus. Sic impleta est prior ejus visio. Nam Ecclesia Wigorniensis in nomine Petri apostoli, Londoniensis in nomine Pauli consecrata est. Postea mortuo Odone archiepiscopo, ad Cantuariæ sedem translatus est. Hanc sedem obtinuerat prius a rege Ellinus Vunentanus episcopus per regni principes, quos muneribus demulserat et promissionibus. Qui cum Romam pro palleo pergeret, in Alpibus præ nimio frigore mortuus est. Post hunc substitutus est Birtelmus Dorsetensis episcopus, modestus et humilis; sed quia non erat constans ad corrigenda vitia, jussus est redire ad Ecclesiam suam. Eo tempore quidam comes duxe-

rat cognatam suam; correptus a Dunstano, parere noluit, ut eam relinqueret; excommunicatur. Ille adiit regem, conquerens de Dunstano. Rex mandavit archiepiscopo, ut eum absolveret; qui noluit, sed eum gravius excommunicavit. Ille Romam cum multis muneribus misit; apostolicus mandavit Dunstano, ut eum absolveret. Absit hoc, inquit Dunstanus, ut causa alicujus mortalis hominis contemnem legem Dei mei! Quod videns comes pœnituit, et uxorem suam repudiavit, nudisque pedibus et laneis indutus, virgam in manu gerens, cecidit ad pedes Dunstani, generale concilium celebrantis, et tunc primo absolutus est.

Quodam tempore capti sunt tres fabricatores falsæ monetæ: qui mox adjudicati sunt ad sustinendam pœnam tali crimini promulgatam per Angliam, id est ad manuum abscissionem. Quod Dunstanum non latuit. Die ergo Pentecostes celebraturus missam percunctatus est; utrum lex impleta esset; et responsum est, propter reverentiam diei festi dilatam esse pœnam usque in diem alterum. « Nequaquam, inquit; ego ad altare hodie non accedam, donec debitam sustinuerint pœnam: nam negotium ad me respicit, » ipse enim viri in potestate ejus erant. Dixit, et pro eis qui manus perdituri erant multum plorans, ostendit, de qua affectione hoc dixerit. Quibus punitis, ascendit ad altare læta facie, dicens: « Nunc confido, quod sacrificium de manu mea suscipiet Omnipotens. » In qua missa dum diceret: *Ecclesiam tuam, quam pacificare, custodire, adunare, et regere digneris* (37), nivea columba multis videntibus super eum descendit, et alis expansis super caput ejus sic mansit in silentio, usque dum sacrificium perficeretur. Quo completo, divertit super tumbam Odonis præfati archiepiscopi, alis suis eam complexans, et rostro deosculans. Unde Dunstanus quoties postea ante sepulcrum ejus transivit, semper genua flexit; et eum postea appellavit Odonem sododem, id est Odonem bonum. Dum autem digrederetur ab altari, ministris pro signo quod acciderat in diversa euntibus, non fuit qui casulam illius susciperet: quæ pependit in aere, nec terram tetigit, ne servum Dei a sua intentione turbaret. Is dedicabat aliquando ecclesiam cujusdam nobilis; ubi dum aqua deficeret ad ministerium, et ille nobilis turbaretur, vir Domini percussit baculo terram præmissa prece, et fons erupit. Aliam quamdam ecclesiam dedicabat, quam inspiciens non esse conversam versus orientem, humero suo parum suppressit eam; et mox eam ad orientem convertisse fertur. Quadam nocte cum dormiret, per visum raptus est in superna, et videre sibi visus est matrem suam cuidam potentissimo regi conjugio copulatam, sub immensa confluentium magnatorum lætitia, resonantibus undique hymnis et laudibus in gloriam illius regis, diversis organis con-

crepantibus; quibus dum ipse magnifice delectatus intenderet, accessit ad eum juvenis quidam candidissimo tectus amictu, dicens: « Quare, aliis omnibus gaudentibus et cantantibus, tu solus taces in nuptiis matris tuæ? » Cui respondit, se nescire quid in laudem regis cantaret. Cui ille: « Vis, inquit, instrui, quid cantare debeas? » Respondit: « Cupio. » Et ille: « Canta: O Rex gentium, Dominator omnium, propter sedem majestatis tuæ da nobis indulgentiam, Rex Christe, peccatorum, alleluia (58). » Quam sæpius ille cantans et repetens, miro modo delectabatur. Exspergefactus statim illam antiphonam jussit scribi.

Hic Dunstanus natus fuit de nobili Anglorum genere. Pater ejus Herstanus, mater Kynederta dicta est. Hæc eo prægnans, in die Purificationis B. Mariæ cum marito suo ibat ad ecclesiam Glastoniensem, portantes cereos in manibus, quos offerrent. Incepta missa, sereno cœlo, subito luminaria omnium extincta sunt: et ecce, omnibus stupentibus et attonitis et se invicem respicientibus, subito ignis de cœlo lapsus cereum Kynedertæ accendit: a quo omnes alii lumen mutuati sunt. Baptizatus puer vocatus est Dunstanus, quod interpretatur *montanus lapis*. Quadam die parentes ejus duxerunt eum ad præfatam ecclesiam: ubi dum pro eo pernoctarent, apparuit eis quidam vultus angelici, puerum per manum accipiens, et hinc inde modesto discursu per atrium ducens, dixit illis: « Sic ædificabitur locus ad conversationem illorum, qui in servitio Dei nutriendi sunt, vel a pueritia, vel a morum pravitate in novitatem gratiæ per hunc puerum convertendi. » Igitur in ipsa ecclesia magistro commendatus est. Quodam die infirmatus est valde; cumque videretur spiritum exhalare, media nocte subito lecto desiliit; et pro reddita sibi sanitate gratias acturus ad ecclesiam currit. Invidens autem illius devotioni diabolus, simulavit magnum globum canum latrantium. Qui dæmonum sciens esse figmenta, signavit se, et invocato nomine Christi, virgam, quam in via jacentem invenit, vibravit contra eos, et fugere compulit. Veniens autem ad ecclesiam, invenit eam clausam, et scalam parieti affixam: quam ascendens, nullumque aditum reperiens, cœpit descendere ex altera tecti parte. Deus delectatus in ejus devotione et innocentia, disponebat gressus ejus: et subito per angelum sublatus, ante altare depositus est, Ecclesia undique clausa, et ipso ignorante, quod circa se ageretur: et ibi mane inventus est dormiens. Inquisitus, quomodo illuc advenisset, simpliciter respondit, se nescire.

Erat tunc Athelmus Cantuariensis archiepiscopus, patruus ejus, qui eum regi Ethelstano commendavit. Erat autem idem Dunstanus peritus scribendi, pingendi, sculpendi, in cera, ligno, osse,

(37) In canone missæ.

(58) Antiphona.

auro, argento, ære, et præter hæc in instrumentis A musici generis. Dum ergo veniret ad domum cu-
jusdam matronæ, ut horarium ei inauraret in opus
Ecclesiæ, et haberet jam opus in manibus, cythara
quam suspenderat ad parietem cœpit per seipsam
nullo tangente psallere vocibus modulatis: *Gaudent
in cœlis animæ sanctorum*, antiphonam totam. Invide-
runt ei curiales, et eum de magica apud regem in-
famaverunt. Quod videns ipse, ivit tunc ad cognatum
suum Elsegum Wentenum episcopum. Ad quem cum
iret, ab insidiatoribus invidis præventus est, et equo
dejectus, et egregie verberatus; sed ne perimere-
tur, gratia Dei multitudo canum obstitit, quæ ex
insperato in eos irruens, illum defendit. Veniens
igitur ad episcopum, factus est ab eo monachus, B
quamvis proposuisset uxorem ducere. Deinde factus
presbyter venit in Glastoniam, et fecit sibi cellu-
lam, in eo loco, ubi cereus matris ejus divinitus
accensus fuerat; quatuor tantum pedum in longi-
tudine, duorum et semis in latitudine; altitudo sta-
turam hominis capiebat. In medio ostii fenestra
erat: ibi orabat, et manibus, mirabile dictu! ope-
rabatur. Ubi quadam die dum fabrili intenderet
operi, venit ad eum dæmon in humana effigie, ro-
gitans, nescio quid, sibi fieri. Qui cum se pararet
ex charitate ad faciendum, quod ille rogabat, dæmon
cœpit mutare formam et verba: ut nunc senex, nunc
puer, nunc puella lasciva videretur. Quod videns
Dunstanus, intellexit præstigias, et dissimulans
cœpit patienter ferre motus ejus: sumptisque terna- C
culis fortiter ignitis, dæmonem per nasum fortiter
arripuit, et stringendo tenuit: cumque ille cona-
retur evadere, traxit illum intus, et tandem diu-
vesatum cum dedecore projecit. Qui per plateam cur-
rens, clamitabat ejulans: « Ut quid fecit diabolus
ille calvus? Me misericordiæ opus ab eo petentem
misere afflixit, et longo igne combussit. » Post hoc in
eo loco non est ausus inimicus ulterius eum aggre-
di. Audiens hoc rusticus quidam, qui sedebat ad
focum, æmulus beati Dunstani, et libenter audiens
detractationem dæmonis, quasi miserationis obtentu
suscepit dæmonem hospitio: qui paulo post arri-
piens filium ejus projecit in ignem, et exiit.

Circuire solebat idem sanctus post vigilias loca
sancta, uno tantum comite comitatus. Quod dum D
faceret, audivit in ecclesia Beatæ Mariæ, quæ est
juxta ecclesiam, in qua sanctus Augustinus quiescit,
alta voce cantari: *Gaudent in cœlis animæ sancto-
rum*, antiphonam totam. Appropinquans autem
ostio, et introspectans per rimas, vidit totam eccle-
siam immenso lumine plenam; et cuneum candi-
datorum ipsam antiphonam lætis canentem vocibus.
Alio tempore præfatam Virginis ecclesiam simili
causa petebat, et ecce beata Virgo Maria numero
virginum choro comitata illi occurrit; quem cum
summo honore exceptum ad ecclesiam suam ducere
cœpit, præcinentibus duabus de choro puellis:

*Cantemus Domino, sociæ, cantemus honorem,
Dulcis amor Christi personet ore pio.*

Quos versus chorus virginum resumendo cantabat.
Postea prædictæ puellæ binos versus, qui sequun-
tur, cantabant:

*Primus ad ima ruit magna de luce superbus.
Sic homo cum tumuit, primus, ad ima ruit.*

(SEDULIUS.)

Sicque donec vir Dei in oratorium perductus est,
virginum chorus primos, et virgines binæ binos,
sicut se habent in præfato Sedulii carmine, canta-
verunt. Eo tempore idem Dunstanus impetravit a
Joanne papa, ut clerici qui nollent castè vivere, a
suis ecclesiis pellerentur, et monachi pro eis intro-
ducerentur. Quod audiens Athewoldus Wentanus
episcopus sæpe monuit clericos suos, ut feminas
relinquerent. Qui promittebant se facturos, sed
nunquam faciebant. Quod ille cernens, paravit plu-
rimas monachorum cucullas, et die quo canitur
postcommunione: *Servite Domino in timore*, etc.
vestes quas paraverat fecit deferri in chorum: qui-
bus projectis in medium, ait: « Animadvertistis
quid modo cantaveritis? — Animadvertimus, »
inquiunt: « Ergo, inquit, *servite Domino in timore,
et apprehendite disciplinam*, vestem scilicet mona-
chilem: ne, sicut cantastis, *pereatis de via justa.* »
Illi inducias petunt, ille autem amplius dare no-
luit; sed omnes qui monachi fieri noluerunt, ejecit.
Aliqui ex illis statim facti sunt monachi, ad quos
instruendos vocati ab eodem pontifice monachi de
Abendoniam: reliqui ad regem abierunt, sibi fieri
justitiam postulantes. Cogitur concilium apud Win-
thoniam: Dunstanus allegat ea quæ ecclesiis data
sunt, ideo data, ut sancte et recte viventes clerici
exaudiri possint pro dantibus, a donis fidelium sus-
tentati. Orat rex, ut hæc sola vice clericis parcat,
et, si se non correxerint, tunc eos expellat. Tunc
Dunstanus siluit, demisso capite in terram de negotio
pertractans; siluerunt omnes responsum ejus exspe-
ctantes. Tunc imago Crucifixi in altum affixa cunctis
audientibus dixit: « Non fiet: inde facta bene mu-
taretis non bene. » Tremefactis omnibus, ait Dunsta-
nus: « Quid amplius vultis, fratres mei? Divina sen-
tentia negotium diffinivit. » Aiunt: « Audivimus
vere. » Igitur resederunt monachi Winthoniæ in
pace, quandiu clerici illi vixerunt.

Quibus mortuis, filii ipsorum cupientes recupe-
rare, quæ in parentibus perdidierant, conduxerant
quemdam virum qui erat in Scotia, prægrandis, ut
ferebatur, eloquentiæ, Bernelmum nomine, contra
Dunstanum. Conventum est igitur apud Kalnam,
ubi cum veterem querimoniam deposuissent, respon-
dit Dunstanus: « Calumnia jam Dominico ore des-
nata est: ego jam senex et laboris impatiens, causam
Ecclesiæ suæ Domino Deo committo. » Quod cum
dixisset, cecidit solarium cum omnibus qui aderant,
excepta illa sola parte in qua Dunstanus et sui se-
debant. Sic calumnia illa sopita est. Igitur 48 mo-
nasteria monachorum vel sanctimonialium per Dun-
stanum in Anglia constituta sunt; cooperantibus
Osvaldo episcopo Wigornensi, qui fuit post episco-

pus Eboracensis, et Athewaldo episcopo Winthoniensi. Post hæc coronavit Dunstanus Etgarum regem, qui a 16 anno ætatis suæ usque ad annum 30, sine insigni regio vixit : anno 30 magnificè Bathoniæ coronatus est in Pentecoste, nec nisi triennio supervixit. Quadam autem die, cum a Cantuaria discederet Dunstanus, comitatus duobus episcopis, Athewaldo supradicto, et episcopo Roffensi : illi discedentes ab eo singuli in viam suam, postulantes ab eo benedici, eum in lacrymas commoverunt; qui sciscitantes cur ploraret, « Quia, inquit, cito morituri estis, et me amplius non videbitis, nec ego vos; » quod et ita contigit. Roffensis enim episcopus, mox ut civitatem suam intravit infirmatus est, et non multo post obiit. Winthoniensis antequam ad urbem suam perveniret infirmatus est, et non multo post mortuus. Post quem constitutus est episcopus Elfegus abbas Bathoniensis, mandante hoc domino servo suo Dunstano per sanctum Andream apostolum.

967. Eo tempore Bulgaribus dominabantur filii Simeonis Petrus et Bajanus, quorum Bajanus in arte magica adeo valebat, ut quoties vellet, lupus, vel quælibet fera fieri videretur.

968. Otho junior a patre evocatus Romam, a papa Joanne in imperatorem benedicitur. Otho pater Beneventanos duces potentia sua ad subjectionem sui inflexit: qui etiam in terra Saxonica venas auri et argenti industria sua primus aperuit.

969. Quidam comes Othonis imperatoris ei familiaris, Romæ ante oculos omnium a diabolo arreptus, ita ut seipsum dentibus discerperet, jussu imperatoris ad papam Joannem adductus, ut catena sancti Petri collo ejus circumdaretur, dum a fallacibus clericis semel et bis alia catena furenti adhiberetur, nec quidquam remedii proveniret, ubi nihil virtutis inerat; tandem vera sancti Petri catena allata, et collo furentis circumdata, diabolus clamans, et multum spumans abscessit. Qua catena Deodericus Metensis episcopus arrepta, cum diceret se eam, nisi manu abscissa, non dimissurum, tandem imperator sedato litigio a papa Joanne obtinuit, ut annulum hujus catenæ exsectum episcopus mereretur. Otho imperator dum partem exercitus ad Græcos misisset, ut uxorem filio suo Othoni acciperent, Græci super eos irruunt, castra diripiunt; plures occidunt, plures capiunt, et Constantinopolim mittunt.

Ad hoc dedecus vindicandum, Otho eminentiores ex suis in Calabriam mittit, qui Græcos aggressi, plures occidunt; plures truncatis naribus dehonestant, et per Apuliam et Calabriam a Græcis tributum exigunt. Constantinopolitani audientes hoc, contra imperatorem suum Nicephorum insurgunt.

970. Deodericus Metensium episcopus dum per triennium Italica expeditione sub Othone imperatore militaret, de diversis Italiae locis quocumque modo potuit corpora sanctorum collegit: a Marsia san-

ctum Elpidium confessorum, cujus socium Euthychium episcopum ipse imperator jam sustulerat: ab Amitermis Eutychem martyrem, cum reliquiis Maronis et Victorini sociorum ejus; a Fulginis Felicianum episcopum et martyrem; a Parisio Asclepiodorum martyrem: a Spoleta Scenam martyrem cum Gregorio martyre Spoletano: a Corduno pignora Vincentii levitæ et martyris; ab Hispania olim a duobus monachis Capuam, a Capua vero illuc deportata; a Mevania alterum Vincentium episcopum et martyrem; a Vinoritia Leontium episcopum et martyrem; a Florentia Mineatem martyrem, ab urbe Tudertina Fortunatum episcopum et confessorum, a Corsinio Luciam Syracusanam virginem et martyrem, a Faraoldo duce Spoletanorum olim illuc translata a Syracusis; a Sabinis partes corporum Prothi et Hyacinthi. Hæc omnia cum parte catenæ sancti Petri apostoli, cum capillis ejusdem, et sanguine sancti Stephani protomartyris et cum parte craticulæ sancti Laurentii martyris a papa Joanne sibi data, cum aliis multis sanctorum pignoribus, præsul Deodericus in Galliam hoc anno transtulit; et in ecclesia Sancti Vincentii martyris a se in insula urbis constructa locavit.

971. Apud Constantinopolim Nicephorus imperator timens a filiis suis imperio expelli, quia senex erat, volebat eos eunuchisare: quorum mater regina, quia nullo modo aliter poterat eos liberare, suavit Joanni Nicephorum occidere, et imperare. Joannes itaque occulte cum funibus intravit palatium, et occiso Nicephoro, imperavit annos 6.

972. Otho imperator Othoni filio et imperatori neptem Joannis imperatoris Constantinopolitani, Theophaniam nomine, a Joanne papa coronatam in legitimo matrimonio sociavit. Naugerus fit episcopus Leodiensis. Hic urbem muro circumcinxit, ædificiis honestavit, majorem ecclesiam corpore sancti Lamberti insignitam a fundamentis renovavit. Cœnobium Sancti Joannis Evangelistæ in insula fundavit.

973. Benedictus vi fit papa centesimus tricesimus septimus, qui sedit anno 4 et mensibus 6. Otho senior imperator obit; cujus vitam Widichindus monachus descripsit: qui etiam historiam Saxonum usque ad hunc annum conscripsit. Post quem Otho filius ejus imperat an. 10. Raghnerius et Lambertus filii Raginerii Longicolli, paulatim resumptis viribus a Francia redeunt; et cum Garo et Rannelo, qui comitatum patris ejus occupaverant, bello apud Parronam configunt, eosque cum multis perimunt; et super Hagnam fluvium castello Buxidæ munito Lotharingiam infestant. Wenceslaus princeps Bohemiæ a fratre suo Bolislao propter præcipiendum principatum interfectus, urbem Pragam in qua requiescit, multis miraculis illustrat.

974. Donus fit papa centesimus tricesimus octavus, qui sedit anno 1, et mens. 7. Ratherius apud Lobias moritur; de quo est illud monostichon:

Veronæ præsul, sed ter Raterius exsul.

Contra Othonem rebellat patruelis ejus Henricus dux Bajoariæ. Otho imperator castellum Buxidis obsidet, captum diruit, captos in eo exsiliat, nec tamen Raginerius a rebellione desistit.

975. Bonifacius VII sedit papa centesimus trigesimus nonus, anno 1, mense 1. Otho Henricum ducem sibi subjugat. Majolus abbas Cluniacensis sanctitate et religione claret. Gelu magnum a Kal. Novemb. usque ad æquinoctium vernale. Guillel Etgarus rex moritur, et sepelitur Glastonia. Post quem regnavit Eduardus filius ejus 8 annis et dimidio. Tunc visus est cometes. Apud vicum regium, qui vocatur Calna, clerici quondam ab ecclesiis suis expulsi nova prælia suscitaverunt; quorum unus Olferius omnia pene monasteria, quæ reverendissimus Athelboldus construxerat, everit. **B** Conventum est primo apud Winthonium, ubi imago Domini, ut supra diximus, aperte contra clericos locuta est, non sedatis illis. Conventum est iterum apud Calnam, ubi solarium, ut supra dictum est, corruit. Absens erat rex propter ætatem, sed considebant in cœnaculo totius Angliæ senatores, cum quibus repente solarium totum cum asseribus et trabibus cecidit; omnibusque ad terram allisis, solus Dunstanus super unam trabem, quæ superstes erat, evasit: reliqui vel mortui sunt, vel perpetuo languerunt. Omnes Angli tunc et deinceps in sententiam Dunstani, relictis clericis, transierunt. Idem Dunstanus Eduardum regem fecerat contra voluntatem optimatum, et novæ, quæ puerulum nondum 7 annorum regem volebat facere, ut ipsa pro eo regnaret, unde irata redeunti de venatione Eduardo, dispersis hæc et illac sociis, cum sitiret valde, poculum porrexit, et bibentem satelles sica transfodit. Ibi ostensa sunt de cœlo lumina, et claudus gressum, mutus verbum recuperavit. Cumque illuc Elfrida regina venisset, equus ejus ibidem stans, nullis stimulis moveri potuit. Mutatur equus, secundus quoque moveri non potuit. Tunc Elferius ille clericus, qui monasteria destruxerat sacro corpore de ignobili loco levato, regales inferias apud Scestoniam solvit; sed post annum vermibus, quos pediculos dicimus, consumptus est. Elfrida vero dure pœnituit, cilicio ad carnem induta, et solo dormiens sine cervicali. Mulier pulchra et casta, sed insolens; **D** cujus insolentia in Eduardum longam patriæ acquisivit servitute. Est autem apud Scestoniam monasterium seminarum Deo devotarum.

976. SIGEBERTUS. Otho imperator contra Slavos proficiscitur. Filii Reghinerii Longicollis auxilio Francorum, et maxime Caroli postea ducis fulti, læssunt bello Godefridum et Arnulfum comites; qui post Warnerum comitatum Montensem invaserant. Montem Castrilocum obsident, multis utrinque in conflictu fuis, obsidio remota est, victoria anceps; datur tamen palma comitibus. Obiit sanctus Waldricus Ansburgensis episcopus: cujus vita qualis fuerit, mox miraculorum gloria patefecit.

A Benedictus VII sedit papa centesimus quadragesimus, an. 9, mens. 6.

977. Gens Lenticiorum ad idolatriam revolvitur. S. Vuiteoth Pragensis episcopus, cognomento Adebertus, sanctitate et doctrina apud Winidos claret. Filii Raghinerii animati Francorum consilio, ut pro se viriliter agerent: Raghinerus quippe Hauvidem filiam Hugonis postea regis, Lambertus vero Gerbergam filiam Caroli ducis uxores duxerant, in terra patrum suorum relocati sunt. Ducatus Lotharingiæ datur Carolo fratri Lotharii Francorum regis, multis insuper conducto beneficiis, ut et ipse ab insolentiis desistat, et fratris sui Lotharii motibus obsistat. Abhinc de Constantinopolitano imperio tacet Sigebertus. Magister Hugo in Chronicis dicit, quod Joan. Symbolius, qui interfecit Nicephorum, imperavit pro eo cum Basilio et Constantino pueris. Joanne autem defuncto, regnaverunt prædicti Basilius et Constantinus.

978. Pacato undique regno, cum Otho imperator Aquisgrani moraretur, Lotharius rex Francorum subito ad invadendam Lotharingiam contendit, et cedente imperatore, quia ad pugnam imparatus erat, rex post multam vastationem repatriavit. Quem cum inæstimabili exercitu Otho persecutus, condito die scilicet Kal. Octob. Franciam intravit, quam usque ad Kal. Decemb. pervagatus, fines Remensium, Laudunensium, Suessionum, Parisiensium, diversa clade vastavit, Ecclesiis tantum Dei omni immunitate concessa. In redeundo tamen circa Axonam fluvium partem impedimentorum amittit. De his quidam reclusus prædixit quod cænes hujus mali incentores ante septennium morerentur.

979. Ignæ acies in cœlo visæ sunt per totam noctem v Kal. Novemb. Hoc anno complentur mille anni a Nativitate Christi, secundum veritatem Evangelii: qui secundum cyclum Dionysii anno abhinc vicesimo primo finiuntur: sicque in anno Dominicæ passionis veritati evangelicæ contrariatur. **GUILLELMUS.** Hoc anno regnare inceptit Ethelredus filius Etgari et Effridæ, qui regnavit annos 36. Hic pusiolus cum baptizaretur, circumstantibus episcopis, in sacro fonte cacavit, et sacramenta interpolavit. Unde Dunstanus turbatus: Per Deum, inquit, et matrem ejus, ignavus homo erit ille. Hic decennis cum fratrem suum necatum conclamari audiret, fletu suo furentem matrem adeo commovit, ut quia flagellum ad manum non habebat, arreptis candelis innocentem cæderet, nec prius desisteret, quam pene exanimem et ipsa lacrymis infunderet. Quapropter tota vita sua ita candelas exhorruit, ut nunquam ante se pateretur inferri lumen earum. Hujus coronandi capiti cum B. Dunstanus diadema imponeret, ait coram omnibus: Quia per mortem fratris tui aspirasti ad regnum, propterea audi verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus: Non delebitur peccatum ignominiosæ matris tuæ, et peccatum virorum, qui interfuerunt consilio

ejus nequam, nisi multo sanguine miserorum provincialium : et venient super gentem Anglorum mala, qualia non est passa ad tempus illud.

980. Otho imperator Italiam petit. Otho et Lotharius rex convenientes super Carum fluvium pacificantur, datis invicem sacramentis : et rex Lotharius Lotharingiam abjurat. Corpora sanctorum Landoaldi, Adriani, Amantii, a Wentresono Asbaniae vico transferuntur Gandavum, cum multa miraculorum gloria.

981. Otho imperator Apuliam et Calabriam Italiae provincias ad jus regni Graecorum appendentes transferre ad imperium Romanum conatur, maxime propter affinitatem, quam per uxorem suam Theophaniam cum imperatore Graecorum habebat.

982. Graeci infensi, quod imperator Otho provincias Graecorum invaderet, conducto sibi Sarracenorum auxilio, imperatori in Calabria bello congregiuntur. In quo bello omnes Romanorum copiae pene usque ad interuersionem deletae sunt. Imperator natando nitens evadere, a nautis ignorantibus eum, capitur; a quodam eorum, qui negotiator Sclavorum erat, agnitus, nec proditus, per illum re delata ad imperatricem, et Deodoricum Metensem episcopum, qui in civitate Rosan rei eventum praestolabantur, difficulter per Sclavum et episcopum liberatur. Nautis quippe ad pecunias pro eo redimendo allatas inhiantibus, imperator ascenso equo vix evasit : omnibus autem pro infortunio reipublicae animo consternatis, sola Imperatrix feminea et Graeca levitate insultabat eis, quod ab exercitu nationis suae victi essent Romani; ac per hoc coepit primatibus exosa haberi.

983. Otho imperator taedio et angore animi deficiens Romae moritur, et de imperatore substituendo inter primates dissentitur : aliis filio ipsius Othoni imperium deberi certantibus, aliis odio imperatricis imperium a filio ejus transferre volentibus ad Henricum ducem filium Henrici, qui fuit frater primi Othonis. Hic Henricus ipsum Othonem puerum factiose raptum in custodia tenebat; sed principes puerum de manu ejus extorquentes in regnum sublimant; qui regnavit an. 19.

984. Lotharius rex Francorum ad invadendam Lotharingiam rursus laborans, urbem Virdunum et Godefridum ipsius urbis comitem cepit. Joannes XIV sedit papa centesimus quadragesimus primus, mens. 9. Deodericus Metensium episcopus obit, et secundum prophetiam viri Dei, vix aliquis principum, qui in bello Calabrico evasit, diu supervixit. Episcopatum Metensem suscepit Adelbero, vir sanctus et nobilis, filius Frederici ducis.

985. Joannes XV sedit papa centesimus quadragesimus secundus ann. 10, mens. 7. Lotharius rex videns Othonem regem virtute militum suorum proficere, urbem Virdunum et Godefridum reddidit.

986. Lothario rege Francorum mortuo, Ludovicus filius ejus regnat anno 1. Guillelmus istam Lu-

A Ludovicum et Ludovicum patrem Lotharii quasi pro uno computat. Sic enim ait : Filius Caroli illius qui dedit filiam suam Gislam Rolloni, fuit Ludovicus. Is a quodam Isambardo, qui ad paganismum versus, fidem luserat, irritatus, ad singularem pugnam proceres suos de suffragio convenit; quibus nec responsum referentibus, Hugo quidam non magni nominis tyro, filius Roberti comitis Montisdesiderii ultro pro domino duellum expetiit, et provocatorem interemit. Ludovicus cum toto exercitu apud Pontoium subsecutus, omnibus barbaris, quos ille adduxerat, vel occisis, vel elapsis, opimam lanceam obtinuit. Sed non multo post pro expeditionis illius labore extrema valetudine debilitatus, haeredem regni Hugonem illum instituit, vel quia uxor ejus sterilis fuerat, vel quia pro brevitate vitae sine prole erat. Ita defecit prosapia Caroli Magni.

987. Ludovico rege Francorum mortuo, Francis regnum transferre volentibus ad Carolum ducem fratrem Lotharii, dum ille rem ad consilium desert, regnum Francorum usurpat Hugo filius Hugonis comitis Parisiensis ex Havide sorore I Othonis imperatoris. Ecce quanta diversitas. Guillelmus dicit istum Hugonem fuisse filium Roberti Montisdesiderii : Sigebertus vero dicit eum fuisse filium Hugonis Parisiensis. Item Guillelmus dicit hunc Hugonem duxisse uxorem filiam Eduardi regis Anglorum, sororem Athelstani regis, qui longe ante hoc tempus regnavit, tempore videlicet Henrici regis Teutonicorum, patris Othonis primi, qui Otho primus duxit uxorem unam sororem ejusdem Ethelstani, alteram vero Ludovicus Aquitanorum princeps; tertiam quae pulcherrima erat, duxit iste Hugo; misitque patri pro ea munera amplissima, aromata, et gemmas pretiosas, et praecipue smaragdos, equos currales plurimos cum phaleris, et vas quoddam ex onychino ita coelatum, ut in eo et fluctuare segetes, et gemmare vites, et hominum moveri imagines viderentur : et ita lucidum et politum, ut vice speculi imagines intuentium redderet. Ensem quoque Constantini Magni, in quo litteris aureis nomen antiqui possessoris legebatur. In capulo quoque super crassas auri laminas clavus ferreus affixus erat, unus ex quatuor qui Dominico corpori fuerant affixi, lanceam quoque Caroli Magni, quam imperator invictissimus contra Sarracenos exercitum ducens quoties in hostem vibravit, victor rediit. Ferebaturque eadem esse quae Dominico lateri manu militis impacta paradisi mortalibus aperuit; vexillum quoque beatissimi martyris Mauricii, principis Thebae legionis, quo idem rex Carolus in bello Hispano quamlibet confertos inimicorum cuneos dirumpere et fugare consueverat. Diadema quoque ex auro multo et gemmis pretiosis, quarum splendor oculos intuentium reverberabat. Particulam quoque sanctae crucis crystallo inclusam; ita ut per ipsum crystallum posset discerni color, et quantitas ligni; portiuncula quoque coronae spineae eodem modo inclusam. Princeps hujus legationis

fuit Adolphus, filius Baldoini comitis Flandriæ, ex filia regis Eduardi Helvida sorore ipsius Ethelstani ex patre. Hæc sunt verba Guillelmi, qui dicit hunc ipsum Ethelstanum Eduardi filium regnasse anno Domini 924, et non regnavit nisi annis 16. Hic autem Hugo regnavit primum hoc anno, id est anno Domini 987, fere 60 annis tardius, quam ille Ethelstannus, pro cujus sorore dicit eum parti ejus Eduardo tot munera misisse; nec video quomodo utriusque regis tempora concordari possint. Regnavit autem Hugo iste annis 9. Herluinus primus abbas Gemmelacensis obiit.

988. Carolus dux regnum Francorum ex paterna et avita successione sibi debitum contra Hugonem nepotem suum repetit, eumque bello perurgens, urbem Laudunum capit. Hugo Carolum in Lauduno obsidet; sed secundo obsidionis mense obsessi prosilientes castra obsidentium incendunt, et rex plurimis peremptis vix fuga evasit. GUILLELMUS. Hoc anno mortuus est sanctus Dunstanus, cujus vitam descripsit Osbernus Cantuariæ cantor, nulli nostro tempore stylo secundus, in musica omnium primus. Oslernus de morte ejusdem sancti sic scribit: Instabat, inquit, dies Ascensionis Dominicæ, et peractis vigiliis remansit solus in oratione in ecclesia Dunstanus, et vidit, et ecce innumera candidatorum multitudo coronas aureas in capitibus gestantium inæstimabili fulgore micantium per ecclesiæ januam irrumpens, ante ipsum conglobata constitit, una voce eum salutans hoc modo: « Salve, Dunstane noster, salve! Mandat tibi, quem tantopere desideras, Filius Dei, quatenus si paratus es, venias, et diem hanc, ad cujus gaudium suspiras, nobiscum celebres. » Ad quod ille imperterritus manens sciscitatus est, qui essent: « Cherubini, inquit, ac seraphini sumus: et responde quid velis. » Tunc ille: « Hodie dies solemnissimus est, et incumbit mihi pæne verbi Dei plebem reficere, et ostendere illi quomodo ad hoc gaudium possit pervenire: propter quod et multi convenerunt, nec debeo illos decipere: et ideo hodie venire non possum. » Qui dixerunt: « Eia paratus esto, ut die Sabbati præsto sis hinc nobiscum Romam venire, et coram summo pontifice *sanctus, sanctus, Sanctus*, æternaliter canere. » Annuit ille, et illi recedunt.

Lecto igitur eo die ad missam Evangelio, locutus est ad plebem, qualiter nunquam locutus fuerat, et reversus ad altare celebravit mysteria. Ubi autem ventum est ad benedictionem super populum, iterum ab altari prædicaturus regreditur: ita ut non hominem, sed angelum loqui putares. Iterum ad altare revertitur, et data benedictione, iterum ad populum redit, cunctis stupentibus: et mox ut ad loquendum os aperuit, tanta claritate vultus ejus resplenduit, ut nemo in eum intendere posset, obitumque suum illis instare prædixit, promittens se illis nunquam defuturum. Et tunc ad mensam Domini regressus est. Eadem die cum a mensa,

A sumpto cibo, surrexisset, oratorium petiit et designavit locum in quo se voluit sepeliri. Mox languorem invasit, sexta feria lecto decubuit, omnes adventantes ad sequenda Christi vestigia incitabat. Sabbato iterum communicatus est: et eum horam suam exspectaret, subito e lecto, in quo jacebat, usque ad superiora levatus est, et trabibus obstantibus, ad terram leniter demissus. Quo demisso, dum quasi ad quiescentem qui auferant, reverterentur, iterum usque ad trabes cum lecto suoraptus est, ut prius, et iterum leniter demissus. Hoc usque tertio factum est. Tunc ait ad circumstantes: « Vos videtis quo vocor. Si mecum vultis venire, ite via qua incessi. Deus qui me vocat, ipse dirigat corda et corpora vestra ad suam voluntatem in pace. » Et responso ab omnibus « Amen, » transiit. Presbyter quidam inter suos nobilis paralyticus factus, ad corpus sancti delatus est, sensitque quemdam, manum per totum corpus suum ducentem, et membra sua resolidantem. Sanatus igitur grande convivium celebrabat. Exsultantibus convivis, et Dunstanum laudantibus, tumens ille, ait: « Nunquid me inter pauperes numeratis? Etsi Dunstanus non esset, sanatus fuisset. » Quo dicto, statim pristino morbo correptus est: et cum miserabiliter clamaret, emisit spiritum.

Teutonicus quidam ab episcopo sancto excommunicatus fuerat pro crimine voluptatis et arrogantiae, et per 7 annos Satanae traditus, sensu perdito toto corpore tremebat. Qui tandem ad sepulcrum C Dunstani pertractus, in nocte Purificationis B. Mariæ, quando responsorium *Videte miraculum* inchoabatur, dæmonem suum cum multo cruore evomit. Quædam virgo a nativitate caeca, erat juxta tumbam sancti ad vigiliis festivitatis sancti Andree, ii Kalendas Septembris; qua, dum cantaretur responsorium: *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes (Luc. xii)*, illuminata est. Quidam puer claudus ab utero, a matre sua illuc delatus est; qui cum, matre sua orante, pomum teneret, subito pomum illud rotari cœpit usque ad tumulum sancti; quod ille perdere nolens, statim sanus post illud cucurrit. Moris erat in eodem monasterio pueros omnes verberari ante quintum diem Natus Domini, non pro culpis eorum, sed pro usu tantum. Rogati sunt magistri, ut condonarent illum diem; qui noluerunt, sed omnes ad virgas se præparaverunt. Ea nocte astitit in visu unius puerorum Dunstanus, dicens: « Cur tantum pavidi estis, o pueri? — Quia, inquit, domine, furor magistrorum sedari nequit. — Ne timeatis, ait, ego eum sedabo. Ego sum Dunstanus, pater hujus monasterii; hoc erit tibi signum, quia liberabo vos. Vade, et dic custodibus ecclesiæ ut auferant de juxta me et ab ecclesia corpus filii Alredi, quem gentilem odibilis quorundam adulatio juxta me ausu temerario sepelivit. Quod si cito non fecerint, tota hæc ecclesia grave damnum sustinebit. » Jam aurora illucescebat, hora pueris tremenda, et magistri stabant.

armati corrigiis nodatis, expectantes pueros ante se transituros : et ecce subito omnes magistri obdormierunt, et pueros per medium transeuntes non fuit qui tangeret. Adolescens autem detulit mandata ad custodes, qui contempserunt. Postea a quibusdam monachis Dunstanus a loco discedere visus est. A quibus cum delineretur, et cur recederet quæreretur, respondit se fetorem paganæ carnis, et quorundam illic viventium iniquitates ferre non posse : « Quæres, inquit, si emendata non fuerit, tota hæc civitas, et hæc ecclesia luet. » Non multo post civitas combusta est, et tota ecclesia cum suis officinis, excepto refectorio et dormitorio cum claustris, quæ ibi appendebant. Quidam archidiaconus Londoniæ conversus est in eodem monasterio, litterarum scientisimus, et cœpit religiose conversari. Post annum quo monachus factus est, secretarii officio functus est, et cœpit paulatim a religione tepescere, dum majori libertate cæteris potiretur. Tandem fugam parabat, cum quodam juvene sibi conscio ; tamen adhuc animo fluctuabat de hoc, quod facturus erat. Statuit autem apud se, non se discessurum a monasterio, sine licentia sancti Dunstani. Venit itaque ad tumbam ejus, querelam faciens de illis : et suam benedictionem petens, ut iter suum prosequerentur ; dicens se ipsius futurum quocumque pergeret. Veniensque post chorum, invenit ibi monachum quemdam reverendissimum virgam tenentem, et ei innixum stantem, et se vividis oculis intuentem. Quo viso, expavit et ab eo divertere voluit. Qui, virga opposita, ait : « Quo vadis ? » Innuit ille non esse loquendum. At ille : « Si loquor ad te, dic quo vadis. — Quo, inquit, mea interest. » At sanctus : « Nihil est, revertere ad sepulcrum, ubi modo fuisti, et mutata voluntate intentius ora. » Reversus ille, oravit sicut oraverat prius. Rediens obvium habuit quem prius in eodem loco ; qui quod tenderet requisivit. Cui ille : « Quid hoc ad te ? — Multum, inquit, quod et tu, si te non correxeris, in proximo experieris. Nunc igitur redi iterum, et muta mentem, muta precem. » Cumque ille transire conaretur, potius quam redire, ille vibrata contra eum virga, redire illum coegit. Qui rediens multum pavidus, oravit tertio eundem sermonem ; et rediens, ibi non invenit illum quod invenerat prius ; putansque se bene orasse, properavit ad ostium claustrum, ubi offendit quem prius offenderat, turbato vultu contra se stantem, et interrogantem quo pergeret. Qui respondit : « Quis es tu, qui me tanta auctoritate constringis ? » Ait : « Quæris, quis ? Audi : Ego sum Dunstanus, provisor et archiepiscopus hujus loci, amator illorum et adjutor qui vere filii sunt hujus ecclesiæ. Et tu, quomodo suffragium meum quæris, qui me et locum istum vis deserere ? Mea licentia hinc nunquam exibis, sed velis, nolis, hic remanebis, hic morieris ; et quia me audire contempsisti, ecce in pœna tua probabis quod non bene fecisti ; » et levans virgam

A percussit eum tertio acriter, et in terram prostravit, et disparuit. Ille jacens ibi inventus est, et portatus in infirmitorium, et cœpit quotidie augmentari infirmitas, nec poterat dignosci qualis esset ; ille autem revelare volebat. Tandem positus est super cilicium, et cœpit litania pro eo dici ; cumque diceretur : *Sancte Dunstane, ora pro eo*, rogavit se poni super lectum suum, dicens se modo non moriturum ; et accersito priore Henrico confessus est ei omnia, et quod mori non poterat antequam hoc confessus fuisset, et accepta pœnitentia et benedictione a priore, reddidit spiritum.

B Casula sancti Dunstani, in qua cantare solebat, erat apud Londoniam sine ullo auri apparatu. Matrona quædam Londoniensis graviter infirmata, credebat se nunquam deinceps sanandam ; cui, ut putabatur, mox morituræ sanctus Dunstanus apparuit, sciscitans utrum vellet convalescere. Qua respondente, se maxime velle, ait : « Tolle aurifrigium quod in arca tua est, et pone illud in casula, quæ est apud Westmonasterium : et convalesces. » Et factum est ita : et quod mirabile fuit aurifrigium illud, nec minus nec majus inventum est, quam casulæ ornatus exigebat. GUILLELMUS Non multo post mortem beati Dunstani Dani infestaverunt Angliam, sicut ipse prophetaverat ; urbem Cantuariam combusserunt, archiepiscopum reverendissimum Ellegum adduxerunt in vinculis ; quem cum rusticos suos expilare cogent, ut se redimeret, et nollet, lapidatum securi percusserunt, et martyrem fecerunt. Cujus sanguine stillante aridum mox reviruit. Cujus corpus pro tanto miraculo permiserunt Dani reportari Londoniam, ubi et sepultum est, et post 10 annos incorruptum repletum usque ad hoc tempus durat et recens sanguis, et corporis illibata integritas. In Anglia vero sunt 32 pagi, quorum 16 tunc Dani invaserunt. (989.) SIGEBERTUS. Inundatio aquarum frequens et diutina ultra solitum : æstas postea ferventissima, pluribusque pernicioza ; unde et fruges immoratae sunt. Carolus dux Montem acutum expugnat, Suessionis usque vastando procedit. Inde Remis aggreditur, et Laudunum cum multa præda revertitur. Siccitas magna vernalis, unde et satto prima impedita est, et fames ingens secuta. Nix nimia decidit, et imber postea continuus, qui autumnalem sationem omnino impedivit. (990.) Carolus dux Remis occupat ; archiepiscopum, quem Hugo rex præfecerat, et quosdam primates capit, et Lauduno relegat.

D 991. Carolus dux moritur, cui succedit Otho filius ejus. Remis synodo totius Franciæ congregata Arnulphus nepos Caroli ducis, quem ipse Carolus episcopum Remis substituerat, omnium judicio exordinatus damnatur, et Adalgarius presbyter, qui urbem prodidit, et portas Carolo aperuit, insolubiter excommunicatur ; Gerbertus vero substituitur. Sed quibusdam causam ventilantibus, non potuisse degradari Arnulphum, absque conscientia et auctoritate Romani papæ, Gerbertus depositus ad im-

peratorem Ononem se contulit : quem imperator A Ravennæ archiepiscopum, et post papam constituit Romanum. Unde factum est monosticon illud :

Transit ab R. Gerbertus ad R. fit papa vigens R.

GUILLELMUS. Hic Gerbertus ex Gallia natus, monachus a puero apud Floriacum adolevit : deinde adolescens claustrum exiens, perrexit Hispaniam, quæ olim a Romanis possessa, tempore Honorii imperatoris in jus Gothorum concesserat. Gothi autem usque ad tempora Gregorii papæ Ariani fuerant ; sed tunc per Leandrum Hispalensem episcopum catholici facti sunt, et per Recaredum regem fratrem Hermenegildi, quem pater nocte Paschali pro confessione fidei interfecit. Leandro autem successit Isidorus vir sanctus et doctus, cujus corpus nostra ætate B Alfonsus Gallicie rex Toletum transtulit ad pondus auro comparatum. Saraceni autem qui Gothos subjugaverant, ipsi quoque a Carolo Magno victi, Galliciam et Lusitaniam maximas Hispaniæ provincias amisserunt : possident autem usque hodie superiores regiones ; et sicut Christiani Toletum, ita ipsi Hispalim, quam Sibiliam vulgariter vocant, caput regni habent, divinationibus et incantationibus more gentis intenti. Ad hos veniens Gerbertus, vicit scientia Ptolomæum in astrolabio, Alcan- drum in astrorum interstitio, Firmicum in fato. Ibi didicit et cantus avium, et volatus mysterium, et tenues ex inferno excire figuras. Quadrivium quoque ita ebibit, ut illas in Galliam revocaret jamdudum obsoletas. Abacum primus a Sarracenis C capiens, regulas dedit, quæ vix intelliguntur a sudantibus abacistis. Hospitabatur apud quemdam philosophum, quem primo multis expensis, deinde multis promissis demeruit. Hic philosophus unum habebat codicem totius artis conscium ; quem nullo modo Gerbertus extorquere potuit a magistro. Tandem illum nocte furatus est, auxiliante filia philosophi, cum qua familiaritatem assiduitate paraverat, sub cervicali positum, et cum furto aufugit. Philosophus somno excitus indicio stellarum persecutus est fugientem. Profugus autem eadem scientia periculum comperiens, sub ponte ligueo qui proximus erat, se occultabat, pendulus inter pontem et aquam : et pontem am-

plectens, ut nec terram nec aquam tangeret : et ita quærentem elusit (59).

Quantus labor est ista considerare ! certe nulla utilitas. Nam responsa dæmonum fallere homines desiderantium semper per ambages feruntur, duabus de causis : tum quia incerti sunt de futuris omnibus per liberum arbitrium ; tum quia, etiamsi certi essent, semper tamen homines consulentes se per ambiguitatem suam decipere magis gauderent, quam per certitudinem suam, quæ nulla est, instruere. Non solum autem nulla utilitas nosse ista curiosa, sed etiam magna perniciosa. Unde B. Augustinus in lib. *De civitate Dei* x, cap. 9 : « Fiebant, » inquit, « miracula in Veteri Testamento simplici fide atque fiducia pietatis, non incantationibus et carminibus nefariæ curiositatis arte compositis, quam vel magiam, vel detestabiliore nomine goetiam, vel honorabiliore theurgiam vocant ; qui quasi conantur ista discernere, et illicitis artibus deditos alios damnabiles, quos et maleficos vulgus appellat (hos enim ad goetiam pertinere dicunt) ; alios autem laudabiles videri volunt, quibus theurgiam deputant ; cum sint utriusque ritibus fallacibus dæmonum obstricti sub nominibus angelorum. Nam et Porphyrius quamdam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen et pudibunda quodammodo disputatione promittit ; reversionem vero ad Deum hanc artem præstare cuiquam negat, ut videas eum inter vitium sacrilegæ curiositatis et philosophiæ professionem sententiis alternantibus fluctuare. Nunc enim hanc artem tanquam fallacem, et in ipsa actione periculosam, et legibus prohibitam, cavendam monet : nunc autem velut ejus laudatoribus cedens, utilem dicit esse mundandæ parti animæ, non quidem intellectuali, qua rerum intelligibilium percipitur veritas, nullas habentium similitudines corporum ; sed spirituali, qua corporaliū rerum capiuntur imagines. Hanc enim dicit per quasdam consecrationes theurgicas, quas teletas vocant, idoneam fieri atque aptam susceptioni spirituum et angelorum, ad videndos deos. Ex quibus tamen theurgicis teletis fatetur intellectuali animæ nihil purgationis accedere, quod eam faciat idoneam ad videndum Deum suum, et perspicienda D ea quæ vera sunt. Ex quo intelligi potest, qualem

(59) Hæc, quæ ex Guill. Malmesberienſi auctor exscripsit, fabulosa merito judicant viri docti ; et multo amplius sequentia, quæ resecurimus, de Gerberto sese dæmoni devovente, de ejus horrenda necè Romæ in ecclesia S. Crucis a dæmone illata : quæ hauserunt Sigebertus, et præfatus Malmesber., aliique ex Bennone schismatico, qui post annos fere centum ab obitu Silvestri II seu Gerberti scripsit. Fuit autem rudi sæculo occasio quædam fingendæ hujus fabulæ, quod mathematicæ, ac præsertim astrologiæ scientissimus esset Gerbertus. Sane nullus ante Bennonem de Silvestro talia scripsisse reperitur, qui etiam eadem malitia alios Gregorii VII prædecessores magiæ accusavit. At contra qui tempore Silvestri vixerunt, honorifice de eo scripserunt, ut Ditmarus scriptor gravis, episcopus Merseburgius in *Saxonia*, lib. vi ; Helgaldus Flo-

riacensis monachus in *Vita Roberti Francorum regis*, cujus magister fuit Gerbertus. Et quod penitus fabulam illam destruit est epitaphium Silvestri sepulcro Romæ in basilica Lateranensi a Sergio ejus successore positum, dignum quovis magni nominis pontifice Romano, ut nullo modo tanto elogio commendari potuerit homo tam probroso exitu, qualem Benno fingit, palam a dæmone extinctus. Ex seipsa quoque satis arguitur fabula ipsa, dum de thesauro in Campo Martio arte magica reperto, et curia immensis opibus referta, disserit, seu potius garrat. Hujusmodi enim somnia ad anus deliras pertinent, potius quam ad historicum Vide Baron. ad annum 909, et Bellarm. libro iv, *De pontifice Roman.*, c. 12. Porro auctor magicas observationes postea improbat verbis sequentibus :

deorum, vel qualem visionem fieri dicat theurgicis consecrationibus, in qua non ea videntur quæ vera sunt. Denique animam rationalem, sive quod magis amat dicere, intellectualem in superna diei posse evadere; etiamsi quod ejus spiritale est, nulla theurgica fuerit arte purgatum: porro autem a theurgo spiritalem purgari hactenus, ut non ex hoc ad immortalitatem æternitatemque perveniat. Quamquam itaque discernat a dæmonibus angelos, aerea esse loca dæmonum, ætherea vel empyrea disserens angelorum, et admoneat utendum alicujus dæmonis amicitia, quo subvectante, vel paululum possit elevari a terra quisque post mortem, aliam vero viam esse perhibeat ad angelorum superna consortia: cavendam tamen dæmonum societatem, expressa quodammodo confessione testatur, ubi dicit animam post mortem luendo pœnas, cultum dæmonum a quibus circumveniebatur horrescere. Ipsamque theurgiam, quam velut conciliatricem angelorum deorumque commendat, apud tales agere potestates negare non potuit; quæ vel ipsæ invident purgationi animæ, vel artibus serviant invidorum, querelam de hac re Chaldæi nescio cujus expromens: « Conqueritur, » inquit, « vir in Chaldæa bonus, purgandæ animæ magno molimine, frustra: » sibi esse successus, cum vir ad eadem potens « taciis invidia, adjuratas sacris precibus potentias » alligasset, ne postulata concederent. Ergo et ligavit « ille, inquit, et iste non solvit. » Quo indicio dixit apparere theurgiam esse tam boni conficiendi quam mali, apud deos et apud homines disciplinam, pati etiam deos, et ad illas perturbationes passionesque deduci, quas communiter dæmonibus et hominibus Apuleius attribuit. » Hæc Augustinus.

993. In Burgundia Odilo Alvernus oriundus, ex clerico Brivatensi monachum professus, in Cluniacensi cœnobio fit abbas post Majolum, per annos 56, miro religionis fervore spectabilis: qui præter cætera pietate insignis, non solum vitæ exemplis, sed etiam miraculis in vita sua claruit. Qui cum reprehenderetur, quod in peccantes justo misericordior esse videretur: « Si damnandus sum, inquit, malo damnari de misericordia quam de duritia. » Otho in imperatorem benedicitur.

994. Florebant hoc tempore in scientia litterarum: in Lotharingia, Herigerus abbas Lobiensis, Adelboldus episcopus Ultrajectensis; in Francia Fulbertus episcopus Carnotensis, Abbo abbas Floriacensis: qui super calculum Victorii commentatus est. Hugone rege Francorum mortuo, Robertus filius ejus regnat annis 34. (995.) Iste rex Robertus fuit in ecclesiasticis canticis non mediocriter doctus. Denique et pulcherrimam sequentiam fecit: *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*, et responsorium istud: *O Juda et Jerusalem: sed et hoc Alleluia fertur fecisse: Eripe me de inimicis meis: et cum quadam die esset Romæ in vigilia apostolorum Petri et Pauli, obtulit schedulam quamdam super altare. Putantibus illis magnum aliquid obtulisse, reper-*

A erunt illum nihil aliud super altare posuisse nisi schedulam, in qua scriptum erat responsorium istud cum versu suo: *Cornelius centurio*, quod ipse rex composuerat cum cantu suo. Joannes autem, cognomento Belet, dicit Naugerum abbatem de Sancto Gallo de terra Teutonicorum primum composuisse sequentias, et Nicolaus papa eas cantari instituit: post quem Hermannus Contractus inventor astrolabii, fecit: *Rex omnipotens*, et: *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*. Videat ergo lector cui magis cedere velit, Guillelmo an Joanni.

996. Gregorius fit papa centesimus quadagesimus tertius, annis 2.

997. Herbertus ordinatur Coloniensium episcopus, qui multa claruit sanctitate: clarebat etiam hoc tempore inter Gallos Ansfridus, qui cum fuisset comes Bratuspensium, non minus justitia quam potentia sæculari famosus, deposito militiæ cingulo tonsuratus in clericum, eo proventus est ut fieret episcopus Ultrajectensis.

998. Joannes XVI fit papa centesimus quadagesimus quartus, mens. 10. Post quem, ut ait Sigbertus, Gerbertus, qui et Silvester, fit papa centesimus quadagesimus quintus, qui et ipse inter claros scientia litterarum egregie claruit. Quidam tamen transitu isto Sylvestro Agapitum in hoc loco ponunt; quia Sylvester non per ostium intrasse dicitur, qui etiam a quibusdam necromantiæ arguitur, a diabolo autem percussus dicitur obiisse.

C GUILLEL. Ducum defectio ex superbia regis Ethelredi processit. Anglos enim nullis causis exstantibus, afflicto crimine opibus emungebat; Danos levibus suspicionibus omnes in uno die per Angliam crucidari jusserat: in uxorem adeo protervus erat, ut vix eam cubili dignaretur; cum pellicibus volutabatur. Illa quoque conscientiam alti sanguinis spirans, in maritum tumebat. Erat enim filia Richardi comitis Normanniæ, filii Guillelmi, qui post patrem 52 annis illi ducatu præfuit, et octavo decimo anno hujus regis Ethelredi vitam finivit. Jacet apud Fiscanum cœnobium, quod ipse aliquantisper redditibus ampliatum per Guillelmum abbatem Divionensem regula monastica insignivit: vir eximius, qui etiam Ethelredum regem injuriis sæpe pulsavit. *D* Quod cum Romæ auditum esset, non est passa Sedes apostolica duos christianos principes inter se digladiari; sed misit in Angliam Leonem Treverensem episcopum, ut pacem componeret. Actum est hoc anno Domini 991. SIGBERTUS. Hoc tempore quidam religiosus ab Hierosolymis rediens in Siciliam, reclusi cujusdam humanitate aliquandiu recreatus, didicit ab eo inter cætera, quod in illa vicinia essent loca flammæ eructantia, quæ vocantur ab incolis ollæ Vulcani, in quibus animæ defunctorum luebant diversa pro meritorum qualitate supplicia, ad ea exsequenda deputatis ibi dæmonibus; quorum se crebro voces, iras et terrores, sæpe etiam ululatus audisse dicebat, plangentium, quod animæ fidelium de manibus eorum eriperentur

per eleemosynas et preces vivorum fidelium: et hoc tempore magis per orationes Cluniacensium indefesse orantium pro requie defunctorum. Hoc per illum religiosum abbas Odilo comperto, constituit per omnia monasteria sibi subjecta ut, sicut primo die Novemb. solemnitas Omnium Sanctorum agitur, ita sequenti die omnium in Christo quiescentium celebretur. Qui ritus ad multas Ecclesias transiens, fidelium defunctorum memoriam solemnizari fecit. (999.) In Italia Crescens patriciatu Romanorum arrepto, contra Ottonem imperatorem rebellat.

1000. Anno Jesu Christi 1000, secundum computationem Dionysii multa prodigia visa, terræmotus factus est permaximus. Cometes apparuit xix Kal. Januar. circa horam nonam, aperto celo quasi facula ardens illapsa est terris, cum longo tractu et cum tanto splendore, ut non modo qui in agris erant, sed etiam qui in tectis irrupto lumine ferirentur. Quia cœli scissura sensim evanescente, interim visa est figura quasi serpentis capite quidem crescente cum cœruleis pedibus.

1001. Otto imperator Romæ Crescentem patricium aggreditur; victus Crescens, et ex fuga retractus capitur, vilique jumento aversè impositus circumducitur. Et paulatim membris truncato ad ultimum ante urbem suspenditur.

1002. Otto imperator Romæ degens, dum se cum Romanis remissius agit, tractans qualiter jura regni et Ecclesiæ ad antiquum statum reformaret, Romani per hoc ad contemptum ejus adducti, subito contra eum conspirant: et aliquot militum ejus peremptis eum in palatio obsident; unde per industriam Henrici ducis Bajoariæ, et Hugonis marchionis Italiæ simulato pacto vix extractus Roma recedit cum Sylvestro papa; et quia uxor Crescentis imperatorem spe regnandi ad amorem sui pellexerat, dolens pro ejus discessu, venenum ei immisit: quo ille consumptus inter remeandum in Italia moritur. Milites transalpini corpus imperatoris cum insignibus imperii ad Galliam referentes, crebris Italorum incursibus lacessiti, armis sibi viam parant. Sed cum jam res in tuto putaretur, dux Bajoariæ Henricus injuriato Heriberto Coloniensi episcopo, a cujus ore omnes pendebant, insignia ab eo violenter extorsit; quasi jure hæreditario sibi competentia, Erat enim filius Henrici ducis, qui fuit genitus de Henrico fratre primi Othonis imperatoris. Henricus igitur dux, conciliatis sibi animis quorundam principum regni, ungitur in regem a Veiligialso Moguntino episcopo, et imperat. an. 21.

1003. Joannes XVII sedit papa centesimus quadragesimus sextus mens. 11, post quem Joannes XVIII sedit papa centesimus quadragesimus septimus annis 5. Abbo Floriacensis abbas in Vuasconia martyrizatur. Henricus rex potentiores viros regni bella contra se concitare volentes celeriter divincit, et reges gentilium in interiori Germania commorantes, qui dicuntur Vuinidi, tributarios sibi facit.

1004. Gerardus Cameracensis episcopus, et Adalboldus Ultrajectensis, magni in Ecclesia habentur, et in palatio. Henricus rex Bambergensem Ecclesiam episcopalis sedis honore sublimat: et quia libris carebat, eam omnium rerum suarum hæredem facit. Unde Deodericus Metensium episcopus dolens dotem, et patrimonium sororis suæ Chunigundis imperatricis, delegari ab imperatore Bambergensi Ecclesiæ, rebellat.

1005. Cometes horribilis in austro visus est. Mortuo Ottone duce, ducatus Lotharingiæ datur comiti Godefrido, filio Godefridi Ardennensis. Helpericus de Ratione compoti hoc anno scripsit.

1006. Fames et mortalitas pene per totum orbem invaluit, ita ut sepelientium tædio vivi adhuc spiritum trahentes obruerentur cum mortuis. Castrum Valentianas situm in marchia Franciæ et Lotharingiæ, quod Balduinus comes Flandrensi invaserat, Henricus imperator obsidet: concurrentibus ad auxilium ejus Roberto rege Francorum, et Richardo comite Normannorum.

1007 Henricus imperator quia de obsidione Valentianensi inefficax redierat, contra Balduinum profectus, castrum Gandavum invadit: et devastata terra aliquot primores Flandrensiū capit; unde Balduinus perterritus illi satisfacit. Valentianas reddit, datisque obsidibus cum sacramento fidelitatis, manus ei dedit. Postea imperator seditione suorum coactus, Valentianas Balduino comiti beneficiavit; ut sibi contra motus suorum auxilio esset; præterea ei etiam Valacras addidit.

1008. Baldricus Leodicensium episcopus ordinatur, et Burcardus Wormacensium: qui in Scripturis studiosus magnum illud canonum volumen edidit, collaborante Ausberto abbate viro undequaque doctissimo.

1009. Eclipsis solis facta est hora diei 2. Sergius IV sedit papa centesimus quadragesimus octavus, an. 2, m. 9. Normanni Frisiam infestantes Tilæ oppidum incendunt. Henricus imperator, Metis urbem obsidet, propter Deodericum fratrem uxoris suæ, contra se rebellantem: qui episcopatum ipsius urbis usurpaverat. Dux enim Mosellanorum Deodericus post fratrem suum Alberonem, dato episcopatu Metensium filio suo adhuc puero, tutorem ei substituerat ipsum Deodericum: qui, puero urbe excluso et episcopatu usurpato, ipsum etiam Deodericum ducem bello cepit. Urbe ergo per obsidionem pene desolata, tandem pax convenit.

1010. Bruno episcopus martyrizatur. Normanni Frisiam repetunt, et multis cæsis Ultrajectum oppidum incensum est. Gens Hungarorum hæcenus idololatriæ dedita, hoc tempore ad fidem Christi convertitur per Gislam sororem imperatoris, quæ nupta Hungarorum regi, ad hoc sua instantia regem adduxit, ut se et totam Hungarorum gentem baptizari expeteret; qui in baptismo Stephanus est vocatus; cujus merita per Hungariam multa miraculorum gloria commendat.

1011. In Lotharingia juxta montem Castrilocom fonticulus aquæ multis saluberrimus in sanguinem conversus, quod probavit mulier, quæ faciem suam ex hujus fontis aqua lotam ostendit multis sanguinolentam. (1012.) Albertus ordinatur abbas Gemelacensis. Benedictus VIII fit papa centesimus quadragesimus nonus, et sedit annis 12. GUILLELMUS. Hoc anno contigit in quadam villa Saxoniæ ubi erat ecclesia Magni, martyris, tale quid: In vigilia Natalis Domini Robertus presbyter primam missam de nocte inchoaverat: at in cœmeterio Otbertus quidam cum 18 sodalibus, viris quindecim, feminis 3, choreas ducens, cantilenas sæculares perstrepsens, ita sacerdotem impediabant ut ipsa verba eorum inter sacra missarum solemnia invitus resonaret. Ille mandat eis, ut tacerent; quo neglecto, imprecatus est, dicens: « Placeat Deo, et sancto Magno, ut ita cantantes permaneat usque ad annum. » Verba pondus habuerunt. Filius presbyteri Joannes sororem suam cantantem per brachium arripuit, et statim illud a corpore avulsit, sed gutta sanguinis inde non exiit: illa vero toto anno cum cæteris permansit, choros ducens et cantans. Pluvia non cecidit super eos, non frigus, non calor, non fames, non sitis, non lassitudo eos affecit; indumenta vel calcæamenta non sunt attrita; sed quasi vecordes cantabant. Primum usque ad genua, deinde usque ad femora terræ demersi sunt. Fabrica tecti aliquando super eos nutu Dei erigebatur, ut pluvias arceret. Evoluto anno Herbertus Coloniensis episcopus eos absolvit a nodo, quo manus eorum ligabantur, et ante altare Sancti Magni reconciliavit. Filia presbyteri cum aliis duobus continuo exanimata est; cæteri cæteris continuè proximis 3 diebus et noctibus dormierunt; aliqui postea obierunt, et miraculis, ut fertur, coruscaverunt, quia valde pœnituerunt. Cæteri pœnam suam membrorum tremore prodiderunt. Hoc ita scriptum reliquit Otbertus ipse, qui fuit unus ex ipsis; in cuius scripti finesic scriptum est: *Datæ sunt nobis litteræ a domino Peregrino, beati Herberti successore, anno Domini 1013.*

1013. Henricus imperator Italiam petens, ut subveniret suis, quos Græci premebant, circa Beneventum, Salernum, et Capuam debacchantes, Trojam civitatem capit. Baldricus episcopus cum in villa Duguardis dicta castellum munit, Lambertus comes Lovaniensis eum aggreditur, et episcopus Lamberto vincente, multis suorum captis et occisis, gravi atteritur infortunio. Terræ motus factus est maximus circa meridiem xiv Kalendas Decembris.

1014. Henricus rex in imperatorem benedicitur; qui Godefridum ducem in fines Bratuspensium cum exercitu misit ad obsidendum castrum Lovanium; sed inefficax rediit. Baldricus episcopus in insula Leodicensi cœnobium Sancti Jacobi apostoli fundavit. Dux Godefridus Girardum comitem multis modis regnum inquietantem bello vicit. In quo filio

A ejus cum multis occiso, complices ejus deterruit. Hoc tempore S. Guiteth, qui et Adelbertus, Pragensis episcopus martyrizatur. Comitatus Belvacensis datur Rogerio episcopo.

1015. Dux Godefridus comitatum Montensem depopulatur, quem Raginerus cum patruo suo Lamberto Lovaniensi insecutus, apud Florinas pugnam conseruit, ubi plusquam 500 viri occisi sunt, et ipse Lambertus occubuit. Ubi res mira contigit. Cum enim Lambertus spem victoriæ jam haberet, habebat enim philacterium a collo usque ad pectus pendens sanctorum reliquiis refertum, quorum patrocinio se in periculis tutum fore credebat. Instante ei termino vitæ philacterium a collo ejus exiens, super tumulum campi exsilivit, et mox comes antea invictus perimitur. Quidam vero militum philacterium accipiens in caliga sua abscondit; sed coxa ejus et crure intumescente rem prodidit, et philacterium domino suo Etheloni dedit, fratri scilicet ducis.

1016. Simeon Syracusis Siciliæ oriundus, et postea monachus in monte Sina, hoc tempore clarebat: qui Hierosolymam veniens, longam pro Christo peregrinationem suscepit; et cum Popone Trevirorum archiepiscopo ad Gallias veniens, Treviris in altitudine turris inclusus est: ibique post multas hominum persecutiones, et tentationes demonum, beato sine quievit: cujus meritum frequens miraculorum gloria monstravit.

C 1017. Cometes solito mirabilior in modam trabis maximæ per 4 menses apparuit. Goboldus post Baldricum fit Leodicensis episcopus.

1018. In Frisonia Deoderico comite filio Arnulphi Gandavensis debellante Frisones, in vindictam patris sui ab eis occisi, Godefridus dux ad eum debellandum ab imperatore mittitur, et, conserto prælio, repente voce, nescitur unde emissa: *Fugite, fugite*, cunctis fugientibus, multi a paucis Frisonibus perimuntur, dux vero capitur.

1019. Dux Godefridus impetrata Frisonibus ab imperatore totius injustitiæ impunitate, a captivitate solvitur; et non multo post moritur. Cui succedit in ducatu frater ejus Gothelo.

D 1020. Rodolphus rex Burgundiæ Burgundionum insolentiis irritatus, regnum Burgundiæ Henrico imperatori dare tractat; sed eum ab hac intentione revocat simulata Burgundionum satisfactio. Benedictus papa in Galliam ad Henricum imperatorem venit.

1021. Henricus imperator Natale Domini celebrans Coloniæ, Heribertum archiepiscopum olim a se injuriose tractatum humili satisfactione placat: cui reconciliatus archiepiscopus, prædixit se propediem moriturum; qui non multo post mortuus, magnis coepit clarere virtutibus; cui Pilegrinus episcopus successit. Hic Pilegrinus superius peregrinus appellatus est ab Oberto illo, qui fuit unus de choreas ducentibus; sed mirandum est, quomodo idem Otbertus in fine scripti sui dicat, datas

sibi fuisse litteras a domino Peregrino, beati Herberti successore an. Domini 1013, cum beatus Herbertus hic a Sigeberto dicatur mortuus fuisse anno Domini 1021. **GUILLELMUS.** Colonia prius dicta est Agrippina ab Agrippa genero Augusti : postea a Trajano, qui ibi in imperium allectus, colonias civium Romanorum eo deduxit, Colonia. In hac fuit quidam episcopus, clarus religione, sed turpis corpore, qui factus est episcopus hoc modo : imperator Dominica Quinquagesimæ venatum pergens, solus ad aream silvæ devenit, comitibus hac et illac dispersis : ibi habebat ecclesiam presbyter ille agrestis, deformis valde, et quasi portentum naturæ. Imperator se militem mentitus suppliciter missam rogat. Ille confestim se parat. Imperator interim cogitabat, quare Deus, a quo formosa cuncta procedunt, tam deformem hominem conficere sacramenta sua sineret. Ventum est ad illum verum tractatus : *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus (Psal. xcix).* In quibus verbis cum discordaret puer presbyteri, sacerdos concitatori voce respondit, quasi imperatori cogitanti : *Ipse fecit nos, et non ipsi nos.* Quo dicto repercussus imperator, et propheticum virum æstimans, invitum eum fecit episcopum. Hujus hic factor fuit. Erat in monasterio sanctimonialium ejusdem urbis virgo quædam, quæ specie et dulci ad omnes sermonem amatores suos incendebat : quorum unus dives et generosus eam abduxit, et loco justæ conjugis habuit. Mandat episcopus, ut mulier monasterio restitueretur, et sit. Iterum, absente pontifice, repetitur; excommunicatur raptor, ita ut nullus civium cum eo convivari aut colloqui auderet. Tunc excommunicatus in prædia ruris sui abiit. Veniente autem episcopo ad exitum vitæ, convenerunt compatriotæ, orantes pro excommunicato. Quibus ille respondit : « Simiser ille maledictam illam mulierem deseruerit, sit absolutus; si autem perstiterit, sequente anno hac eadem die et eadem hora qua ego decedam, sit ante Dominum reddere rationem paratus. Videbitis autem me, quando signum ad sextam insonuerit, spiritum efflare. » Sic omnia impleta sunt, utroque sic moriente. Anno enim sequente eodem die et hora qua prædixerat, excommunicatus ille cum amica sua ictus et exanimatus est. Item **D**

GUILLELMUS.

Eo tempore Ethelredus Danos fugiens, venit Normanniam ad Richardum fratrem uxoris suæ Emmæ, filium Richardi ducis, qui cœnobium Fiscanense, quod pater inchoaverat, perfecit. Ille noctibus custodias famulorum fallens, ad matutinas monachorum ibat, genua flectens in oratione usque ad lucem. Quadam nocte pergens ad ecclesiam, ostium reperit obseratum : qui excessu violenter pessulo soporem sacristæ turbavit. Qui surgens a somno, et videns eum plebeio amictu vestitum, in capillos involat, et multos illi colaphos impegit. Postridie in capitulo querelam deposuit, et monachum illum.... Die dicto monachus a iudicibus....

A qui optimi vini serax est, officio sacristæ addixit, pronuntians illum bonum esse monachum, qui bene custodiens munus injunctum, nec etiam iratus fregit silentium. Iste rex 28 anno ducatus sui mortuus est, jussitque se sepeliri ante ostium ecclesiæ, ut ab omnibus conculcicaretur, et super se plueret. Quem postea Guillelmus abbas tulit inde, et ante altare locavit. Hujus frater Robertus archiepiscopus Rothomagi fuit; qui honore abusus, multa flagitia commisit; sed postea in senium vergens, multis eleemosynis quædam delevit. Richardus iste filium habuit sui nominis, qui fuit dux anno uno; dicitur fuisse invenenatus a fratre suo Roberto. Unde ipse Robertus post 7 annos Hierosolymam perrexit : qui domum revertens, apud Nicæam urbem **B** Bithyniæ veneno interceptus est. Huic Roberto successit Guillelmus puer. Edmundus fuit filius Ethelredi regis : non ex Emma uxore, sed ex alia quadam, quam obscura fama recondidit. Hic magni roboris fuit, et animo, et corpore : unde ab Anglis vocabatur ferreum latius. Hic cum Cinitone partitus est Angliam : sibi Westsaxoniam retinens, illi concedens Merciam. Non multo post obiit, sepultus Glastoniæ. Fertur Edricum mortem ei per ministros porrexisse; ejus scilicet consilio ferreum unicum ad naturæ requisita sedenti in locis posterioribus adegisse. Frater ejus ex matre Edwinus, per proditorem Edricum, jubente Cinitone, Angliam cessit, qui diu jactatus, et tandem furtivo reditu delitescens obiit; sepultus apud Canistochium. Filii **C** ejus Edwius et Edwardus missi sunt ad regem Sævorum, ut perimerentur; sed miseratione ejus conservati sunt, et regem Hunorum petierunt, ubi major diem obiit, minor Agatham reginæ sororem uxorem accepit. Fratres ex Emma Elfredus et Edwardus, quandiu Cinito vixit, in Normannia tuto latuere. Avunculus eorum Richardus sororem suam Cinitoni uxorem dedit. Hinc Cinito anno ab Incarnatione Domini 1017 regnare cœpit et 20 annis regnavit.

1022. Durandus fit Leodiensium episcopus, ex humillimo, et pauperrimo, et servilis conditionis genere; ut esset jam dominus dominorum suorum carnalium. Aquisgrani conventu regali synodali per aliquot dies celebrato, tanta siccitas et intemperies aeris excanduit, ut multi præ nimio ardore deficerent; multa etiam animalia subito interirent; pavimento et columnis marmoreis tanto sudore madentibus, ut aqua esse respersa a nescientibus crederentur. (1023.) Henricus imperator, et Robertus rex Francorum super Carum fluvium apud Evosium conveniunt, de statu Ecclesiæ, et regni, et imperii tractaturi : et condicto, ut super his confirmandis etiam papam Romanum simul ambo Papiæ opportune convenirent; imperator regem et suos, multos etiam, qui tantum ad demirandam imperatoriam majestatem convenerant, tanta liberalitate donavit, ut opibus regum Persarum aut Arabum posset comparari regis munificentia.

1024. In Pascha eclipsis solis facta est. Joannes Portuensis episcopus, frater Stephani nuper defuncti, sit papa centesimus quadragesimus nonus, ut vult Sigebertus. Sed mirandum est, cujus Stephani papæ nuper defuncti frater iste fuerit; cum inter Benedictum præcedentem et istum sequentem nullus Stephanus, imo nullus alius papa ponatur. Magister Hugo in chronicis suis sic dicit: Anno Domini 1024 sedit Joannes XIX papa centesimus quinquagesimus, annis 9, et mens. 9. SIGEBERT. Rogerius inclytus Belvacensis episcopus obiit: qui inter alia beneficia dedit ecclesiæ S. Petri, cui præsidebat. Abacum in Normannia, et Monciacum in Vermandensi patria; comitatum quoque ejusdem urbis ab Odone Campaniensi comite impetravit, dato ei pro commercio castro Sincratio in Bituricensi territorio sito, quod sibi jure matrimonii competebat. Henricus imperator moritur, delegans regem post se futurum Conradum virum regii generis et egregiæ libertatis et liberalitatis; qui nunquam se submiserat alicujus servituti. Cono dux præpotens cum ad imperium aspirare vellet, repudiatur instinctu Abbonis Maguntini episcopi, et aliquorum regni primatum: et Conradus ad imperium sublimatus imperat annos 15.

1025. Joanni papæ Stephanus frater suus apprensus dixit se infernalibus pœnis cruciari; sed sperare se interventu Odilonis abbatis Cluniaci veniam posse consequi. Pro quo Odilo tandiu orando laboravit, donec illi revelaretur se pro illo esse exauditum. Reginaudus sit Leodicensium episcopus, qui Leo III in monte publico instituit cœnolium Sancti Laurentii, eique Stephanum abbatem præfecit.

1026. Robertus rex Francorum ad invadendam Lotharingiam animum intendit, sed cito ab hoc conatu desistit. Gantelone duce, qui propter privatum odium gravabat regnum Conradi, et aliis principibus ad pacis unitatem adductis, regi prosperitas et regno accrevit utilitas.

1027. Conradus rex filium suum adhuc puerum Henricum in regnum sublimat Aquis. Ipse autem in Pascha in imperatorem consecratus, quorundam Italorum contra se sævientium motus compescit. Florebant hoc tempore abbates, Odilo Cluniacensis pietate insignis, Guillelmus Divionensis severitate reverendus, Richardus Viridunensis pia gravitate, et gravi pietate discretus, Popo Stabulacensis, Elias Coloniensis, Albertus et Stephanus Leodicenses, Berno Augiensis.

1028. Claruit etiam hoc tempore Guido Aretinus, magni inter musicos nominis: in hoc etiam philosophis præferendus, quod ignotos cantus etiam pueri facilius discunt per ejus regulam, quam per vocem magistri, aut per usum alicujus instrumenti: dum sex litteris vel syllabis modulatim appositis ad sex voces quas solas regulariter musica recipit hisque vocibus per flexuras digitorum læva

manus distinctis per integrum diapason se oculis et auribus ingerunt intentæ et remissæ elevationes, vel depositiones earumdem sex vocum.

1029. Conradus imperator rebellantibus Sclavis ad eos debellandos proficiscitur, et eodem anno similiter contra Hungaros rebellantes.

1030. GUILLELMUS, Cinito rex Angliæ Romam profectus, navigio in Angliam rediit: et mox Malcolinum regem Scotorum rebellantem subegit. Erat tunc in Anglia vir sapientissimus Egelnotus archiepiscopus Cantuariensis, secundus post Livingum, post Elfegum martyrem ex decano assumptus in episcopum; qui sanctum Elfegum a Londenia revexit Cantuariam. Qui Roma rediens, apud Papiam brachium sancti Augustini doctoris magni 100 talentis argenti, et talento auri comparatum, apud Conventuriam misit. Hujus etiam monitu rex Cinito ad transmarinas Ecclesias pecunias misit: et maxime ad Ecclesiam Carnotensem, ubi tunc florebat Fulbertus episcopus, sanctitate et philosophia nominatissimus: qui fundamenta Ecclesiæ sanctæ Dei Genitricis fecit: et eandem perfecit miro lapideo tabulatu: qui etiam ab eadem Dei Genitrice in infirmitate sua visitatus fuisse dicitur, et de ejus lacte sanctissimo recreatus. Hic enim multo amore et felicissimo in honorem beatæ Virginis Dei Genitricis exarsit: quod ostendunt cantus de ea, quos ille edidit cœlestia vota sonantes. Inter cætera ejus opuscula exstat Epistolarum volumen; in quarum una gratias agit Cinitoni, quod largitatis suæ viscera in expensis Ecclesiæ Carnotensis effuderit. Hujus Cinitonis an. 15, mortuus est Robertus rex Francorum Hugonis filius; vir eleemosynis deditus, adeo ut festis diebus cum exueret se vel indueret vestibus regiis, si non aliud ad manum haberet, ipsas vestes pauperibus distribueret: nisi ex industria vestiarii egenos importune petentes arcerent. Hic duos filios habuit, Odonem et Henricum. Odo major natu hebes erat; minor astutus et vehemens. Pater majorem, minorem mater fovebat; quæ nummis et pollicitis ingentibus, sicut sunt feminae in incepto pertinaces, omnes duces Francorum in sua vota traduxit. Qui coronatus est, maxime annitente Roberto Normanno, priusquam plene pater exspiraret. Cujus beneficiis obnixus idem Henricus, Guillelmum filium Roberti puerulum, cum pater suus Jerosolymam iret, contra desertores obnixissime juvit. Qui Henricus regnavit an. 30, Cinito autem rex Sceptoniæ defunctus, Winthoniæ sepultus est. SIGEBERTUS. Hoc tempore jussu Conradi imperatoris regali et synodali conventu apud Triburias habito, inter cætera episcopi hoc capitulum decernere voluerunt: Ut si quando jejunium primi mensis eveniret infra hebdomadam, qua caput jejunii in 4 feria constat, amborum jejuniorum celebritas officii expletionem completeretur. Sed Girardus Cameracensis, et pauci cum eoque multorum decreto contradicentes, obtinuerunt, ut jejunium primi mensis in altera hebdoma-

da in qua habetur officium, secundum antiquam A consuetudinem celebretur.

1031. Sanctus Bardo fit Maguntinus episcopus. Robertus et Richardus minuendæ domo multitudinis causa hoc tempore a Normannia Francorum digressi Apuliam expetunt; et Italis inter se dissidentibus, dum alteri contra alterum auxilium præstant, hæc opportunitate Italos callide et fortiter debellant, et successus suos urgendo nomen suum dilatant, et futuræ prosperitatis sibi viam parant, eclipsis solis facta est circa meridiem in Kalendas Julii.

1032. Istiusmodi decretum ab episcopis Franciæ datum est subjectis sibi populis servari. Unus eorum dixit, cœlitus sibi delatas litteras; quæ pacem moverent renovandam in terra: quam rem mandavit cæteris, et hæc tradenda populis dedit. Arma quisquam non ferret, direpta non repeteret: sui sanguinis vel cujuslibet proximi ultor minime existens, percussoribus cogeret indulgere, jejunium in pace et aqua omni feria sexta servarent, sabbato a carne et liquamine abstinere, soloque hoc contenti jejunio, in omnium peccatorum remissionem nullam sibi aliam scirent adjiciendam pœnitentiam; et hoc se servare sacramento firmarent. Quod qui nollet facere, christianitate privaretur, et exentem de sæculo nullus visitaret, nec sepulturæ traderet. Alia quoque importabilia quamplurima dedere præcepta, quæ oneri sunt replicare. Hanc mandatorum novitatem cum multi cupidi novarum rerum libentius justo amplecterentur, Girardus Cameracensis C episcopus, qui solus Lothariensium appendebat ad parochiam Francorum, nullius hortatu potuit adduci ad hæc suscipienda. Sed singula capitula refellebat dicens, genus hominum ab initio trifariam esse divisum, in oratoribus, propugnatoribus, agricultoribus. Ut unum duorum, et duos unius egere auxilio. Ideo debere arma ferri, et rapinas reddi; per auctoritatem legis et gratiæ ultorem percussis vel occisi non exacerbari cogendo, sed sanctum Evangelium ei reconciliari. Jejunium in 6 vel 7 feria, nec omnibus unum esse imponendum; quia non est una omnium possibilitas: nec omnes hoc uno jejunio contentos esse debere, quia non est una omnium pœnitendi necessitas. Hæc autem sacramento firmare, vel sacramenti violationem perjurio D augere, non esse utile. His contradicentes excommunicari, infirmis visitationes, vel mortuis sepulturam negari, aperte contra Evangelium esse, et omnino detestabile: sufficere authentica Patrum decreta: et super his neglectis impositum congruenter pœnitentiæ modum. Benedictus IX sedit papa centesimus quinquagesimus unus annis 14. Frederico duce Mosellanorum mortuo, quia mares filia non habebat, quibus ducatus competeret, Gothelo dux impetrato ab imperatore etiam Mosellanorum ducatu, potentius in Lotharingia principatur.

Burgundionibus non desistentibus a consueta

contra regem suum insolentia, rex Rodolphus regnum Burgundiæ Conrado imperatori tradit; qui a tempore Arnulfi imperatoris per annos plusquam 130 gentis suæ reges habuerant; et ita Burgundia iterum redacta est in provinciam. GUILLELMUS. Post Cunitonem filius ejus secundum famam ex filia Eselfelmi comitis, regnavit annis 4, et mensibus 4, qui confirmatus in regno novercam exsiliavit. Quæ in Flandriam transiit ad Balduinum comitem; post Arnoldum vero regnavit Hardenuclus biennio, decem dies minus. Spiritum misit inter pocula apud Lamundum juxta Blindavam. Wintone juxta Patrem sepultus est, Haroldi cadaver defossum capite truncari fecit, et in Tamensem projici. Quod a quodam piscatore captum in sagena, Lundoniæ tumulatum est. Tributum inexorabile et importabile Angliæ imposuit. Primogenitus Egelredi Elfredus inter mortem Eroidi et expectationem hujus Hardenucti, regnum, ut fertur, ingressus, compatriatarum perfidia, et maxime Godwini, luminibus orbatus est apud Giblingheham. Inde ad Eliense cœnobium directus, miseram vitam pauco tempore pane cibario sustentavit, omnibus comitibus, præter Decimes decapitatis. Hac de causa Hardenuctus Hungo Ernuditunensi episcopo infensus, cujus consilio hoc factum dicebatur, illum episcopatu expulit, sed post annum mercede corruptus restituit. Godwinus quoque coactus est sacramentum purgationis afferre: qui etiam post sacramentum dedit ei pro munere ratem auro rostratam habentem 80 milites qui habebant in singulis brachiis armillas duas, unamque sexdecim unciarum auri et in capitibus cassides deauratas, et securim Danicam in humero sinistro, et hastile ferreum in dextera manu.

1034. Odo Campaniensis regnum Radulphi regis avunculi sui a Conrado imperatore nepote suo repetens, ut sub eo regat Burgundiam efflagitat. Henricus rex Conradi filius uxorem ducit filiam regis Anglorum.

1035. GUILLELMUS. Hardenuctus rex sororem suam Gunhildam Tinitonis ex Emma filiam Henrico Conradi filio misit; quæ ad navem ducta est stipantibus omnibus Angliæ proceribus, et in expensas multa conferentibus; quæ ad sponsum perveniens, multo tempore cum eo fuit; tandem adulterii accusata, puerulum quemdam sui alumnium, quem secum ex Anglia duxerat, contra delatorem gigantæ molis hominem ad monomachiam opposuit, cæteris clientibus timore refugientibus. Concerto duello insimulator per miraculum Dei succiso poplite enervatus est. Gunildis autem post victoriam viro suo repudium dedit; et nec nimis nec blanditiis cum eo manere ulterius consensit; sed sanctimonialis habitum sumens, in servitio Dei permansit.

SIGBERTUS. Odo contra imperatorem rebellans Lotharingiam incursat, castella oppugnat; urbem Leucorum, quæ Tullus dicitur, obsidet, et in nullo temperat furori suo.

1036. Odo Barrum castrum obsidet et capit. A Gothelo autem dux ægre ferens insolentiam Francorum, cum Lotharingis occurrit Odoni, et conserato prælio apud Barrum, Odo perimitur, et Francorum exercitus gravi cæde attritus a Lotharingia fugere compellitur.

1037. Northmanni in Apulia copiis suis paulatim adductis, ad invadendam Apuliam fortitudine sua et Itolorum imbecillitate animati, castellis et urbibus aut vi aut dolo captis, in Apulia potenter agunt, vicinisque gentibus terrorem sui nominis incutiunt. Henricus Lovaniensis comes domi suæ perimitur a captivo Hermanno: cui succedit filius suus Otho; cui immatura morte perempto successit patruus ejus Baldricus, qui et Lambertus.

1038. In mense Aprili octavo Idus ejusdem mensis, visa est in cælo inter australem et orientalem plagam ignea trabs miræ magnitudinis; quæ currens super solem jam ad occasum vergentem, visa est in terram cadere: cujus vestigia diu videri potuerunt.

1039. Conradus imperator Italiam abit, ut rebellionem meditates debellet; et quia omnes Longobardi conjuraverant, ut non paterentur quemlibet dominum, qui aliud vellet quam ipsi, et qui aliud quam ipsi vellent, ageret contra se; quosdam episcopos in vincula conjecit; et quia episcopus Mediolanensis fuga lapsus est, imperator suburbia Mediolani incendit; die vero Pentecostes cum imperator in parva ecclesia secus urbem coronaretur ad missam, tam gravia fuerunt tonitrua et fulgura, ut aliqui mente excederent; aliqui etiam spiritum exhalarent. Bruno vero episcopus, qui missam canebat, et secretarius imperatoris, cum aliis tribus, dixerunt se inter missarum solemnias vidisse sanctum Ambrosium imperatori comminantem. Tunc imperator Italia discessit. Pridie Idus Maii eclipsis solis fuit, et pridie Nonas Junii imperator obiit. Post quem Henricus filius ejus imperavit annis 17 secundum Guillelmum 18.

1040. Hic Henricus Vindelicos subegit, populos Suevis conterminos: qui Vindelici, ut ait Guillelmus, usque hodie Fortunam adorant; cujus idolum in loco nominatissimo ponentes, cornu dexteræ illius apponunt plenum potu illo, quem ex aqua et melle confectum hydromellum vocant. Idem fecisse Ægyptios, et omnes pene Orientales populos, affirmat sanctus Hieronymus super Isaiam. Unde ultimo die Novembris mensis sedentes in commune prægustant, et si cornu plenum invenerint, magno strepitu applaudunt; qui eis scilicet in futuro anno pleno cornu copia responsura sit in omnibus: si contra sit, gemunt. Hos populos Henricus tributarios fecit, ita ut omnibus solemnitatibus qui us coronabatur, quatuor reges eorum lebetem, quo carnes condiebantur in humeris suis duobus vectibus per annulos 4, inductis ad coquinam vectarent. Idem Henricus jucundus et hilaris erat. Habebat sororem sanctimoniam, quæ dum hieme

quadam, quæ nivibus et pruvis inhorruerat, uno in loco diu detineretur, clericus quidam curialis familiarior justo puellæ crebras in cubiculo ejus protelabat vigiliis; et quoniam difficile est, crimen non prodere vultu, advertit hoc aliquis, et jam rem vulgo ventilante, solus imperator non credebat.

Quadam nocte dum diutius simul dormirent usque in mane, ecce nix totam terram operuerat. Tunc clericus, qui se deprehendendum in nive per vestigia timeret, persuasit amicæ, ut dorso illius impositus angustias illas evaderet; quæ a tergo levans amissum extra curiam extulit; et forte tunc imperator mictum surrexerat, et vidit eos per fenestram. Postea evenit occasio, ut episcopatum vacantem daret clerico, ita ei insusurrans: « Accipe episcopatum hunc, et vide ne ulterius inequites mulieres. » Similiter dans abbatiam germanæ: « Esto, ait, abbatissa, et ultra non patiaris clericum equitem. » Confusi illi a flagitio destituerunt. Idem imperator habebat clericum satis litteratum, et bonæ vocis, sed vilem meretriculam ardentius amantem, cum qua nocte quadam solemniter volutatus, mane ad missam imperatoris astabat. Imperator dissimulata scientia mandat ei, ut se ad Evangelium legendum pararet, quod scilicet ejus melodia delectaretur; erat enim diaconus. Abnuvit ille, ut male sibi conscius; urget imperator, ut probaret ejus constantiam; ad extremum parere recusantem jubet a patria exulare. Quam sententiam amplexus continuo recessit. Mittitur post eum, qui jam compilatis omnibus, et in sarcinulam compositis, iter maturaverat. Qui lætum subridens: Probe, inquit, fecisti, et ego gratulor probitati tuæ, qui timorem Dei pluris pendis quam patriam, plus iram Dei quam meam. Quapropter habeto episcopatum, qui primus in imperio vacaverit, tantum indecenti amoris renunties.

Idem Henricus celebrabat Pentecosten apud Maguntiam. Paulo ante missam cum sedilia pararentur, in ecclesia ortum est jurgium inter cubicularios archiepiscopi et abbatis Fuldensis cœnobii, utrorum dominus juxta imperatorem sederet. Nam Fuldense cœnobium in Saxonia sancti Galli corpore insigne, et prædiis ditatum est permagnificis; cujus loci abbas sexaginta millia armatorum præbet in hostem imperatori; et habet ex antiquo privilegium, ut in magnis festivitibus ad dexteram ejus sedeat. Itaque ventum est ad pugnam, furoreque per ecclesiam grassante pavimento sanguine inundavit: sed statim episcopis convolantibus pace inter reliquos dissidentes statuta, templum purgatum, et missa festivis clamoribus acta. Sequentia autem percantata, et ultimo ejus versu dicto: *Hunc diem gloriosum fecisti*, vox ab aere lapsa est: *Hunc diem bellicosum ego feci*. Ridentibus omnibus præ timore, imperator diligenter intendens lætitiâ inimici, « Tu, inquit, omnis malitiæ inventor simul et incensor, diem bellicosum et arrogantibus luctuosum fecisti; sed nos, per Dei gratiam, qui illum glorio-

sum fecit, pauperibus gratiosum reddemus, et mox reincepta sequentia solemnī ploratu Spiritus sancti gratiam invitabat, intelligens illum adventasse illis plorantibus, illis cantantibus, omnibus simul pectora tundentibus. Finita missa, egenis per præcones clamatis, omnes dapēs quæ sibi et curialibus dabantur; in usus eorum exhausit, ipse obsonia apponens, ipse juxta disciplinam ministrorum de longe consistens; ipse superflua ciborum abstergens. Idem Henricus tempore Conradi patris sui a quodam clerico fistulam tulerat argenteam, qua pueri ludentes aquam jaculantur, pactus ei episcopatum, cum foret imperator. Adultus repetenti pollicitum impigre dedit. Non multo post aspero morbo correptus decubuit, et morbo crescente triduo exsensit et mutus jacuit. Episcopi præsentēs triduo indicto jejuniō pro vita ejus Domino supplicabant. Convalescens accitum episcopum, quem pro fistula fecerat, sententia concilii deposuit; professus se toto illo triduo dæmones infestos sibi vidisse, flammam in se per fistulam jaculantes; flammam dico adeo pertinacem, ut noster ignis respectu illius jocus putetur: interim vero juvenem semiustulatum adventasse, ferentem calicem aureum immensæ magnitudinis, aqua plenum; cujus visione et laticis aspergine extinctos ardores evaserat. Hic erat beatus Laurentius martyr gloriosus, cujus ecclesiæ tectum longa carie dissolutum compaginari fecerat, et præter alia munera calice aureo eandem ecclesiam honoraverat. Eundem Henricum aliquando inimicos fugitantem cervam quædam ultra invadabilem fluxum evexit. SIGEBERTUS. Henricus imperator vadit ad debellandum Odelricum ducem Bohemorum, sed Bohemans viriliter resistentibus inefficax redit.

1041. Henricus imperator per orationes sanctorum virorum auxilio Dei sibi procurato superioris anni infortunium ultus, Odelricum ducem Bohemiæ superat.

1042. Bello intestino inter Hungaros moto, Petrus rex ab eis depulsus regno, auxilium ab imperatore Henrico petit; qui propter eum Hungariam devastat. Guatho ex clerico Sancti Lamberti, vir spiritu sapientiæ et scientiæ et fervore religionis insignitus, fit Leodiensis episcopus.

GUILLELMUS. Hoc anno regnare incepit Edwardus Egelredi filius, qui regnavit annis fere viginti quatuor. Hic adeo mansuetus fuit, ut nec viles homines verbo lædere nosset; et tamen erat ei apud domesticos reverentia vehemens, apud externos metus ingens. Nam fovebat ejus simplicitatem Deus ut posset timeri, qui nesciret irasci. Die sancto Paschæ apud Londoniam magna pompa coronatus est ab Edisio archiepiscopo. Egitham filiam Godwini duxit uxorem; in quam omnes pene liberales artes confluerant; quæ vivo et mortuo marito probri suspicione non caruit; sed moriens tempore Guillelmi ultro jurejurando de integritate satisfacit. Rex ita eam tractavit, ut nec toro amoveret, nec

virili more cognosceret. Godwinus iste aliquando sedens ad mensam juxta regem orto sermone de Effredo fratre regis: « Tu, inquit, o rex, ad omnem memoriam fratris tui rugato, ut video, vultu me aspicias. Sed nec patiatur Deus, ut istam offam transglutiam, si fui conscius alicujus rei, quæ spectat ad ejus periculum, vel tuum incommodum. » Hoc dicto, offa quam in os miserat suffocatus, oculos invertit ad mortem. Inde ab ipso filio ejus Aroldo, qui regi astabat, sub mensa abstractus est. Hic Godwinus habuit prius uxorem sororem Cinitonis, ex qua puerum genuit; qui dum equo puerili jactanter superbiret, ab eodem portatus in Tamensem fluvium, suffocatus interiit. Mater quoque ejus ietu fulminis exanimata est. Hæc dicebatur agmina mancipiorum in Anglia coempta Danemarchiam solere mittere, maxime puellas pulchras. Iste rex Edwardus miraculis et prophetiæ spiritu claruit. Pauperibus hospitibusque, maxime transmarinis, benignus et munificus. Die sancto Paschæ sedens ad mensam apud Westmonasterium diademate coronatus, et optimatum turba vallatus, cæteris avidius comedentibus, avocato a terrenis animo divinum quiddam speculatus, effusus est in risum. Remotis mensis ejus optimates eum prosecuti sciscitantur cur riserit. Cunctatus multum diuque, respondit: « Septem dormientes in monte Cœlio requiescunt, et jam 200 annis in dextero tacentes latere, nunc in ipsa hora risus mei latus inverterunt sinistram, futurumque est, ut 74 annis ita jaceant, dirum nimis miseris mortalibus omen. Nam in his 74 annis omnia ventura sunt, quæ Dominus circa finem mundi prædixit ventura: gentem contra gentem surrecturam, et regnum adversus regnum, et terræ motus, et pestilentiam, et famem, et terrores de cælo, gentium in Christianos bella, Christianorum in eosdem victorias. » Talia mirantibus inculcans, septem dormientium passionem, et habitudines singulorum, quod nulla docet littera, ita eis disseruit, ac si quotidie cum eis victitaret. Erant autem ejus optimates, qui eum sciscitabantur, Aroldus et abbas unus et episcopus unus. His auditis, comes Aroldus misit ad inquirendam veritatem militem unum, abbas monachum, episcopus clericum, ad imperatorem Constantinopolitanum; adjectis regis sui litteris et muneribus. Quos ille secum benigne habitos ad episcopatum Ephesi destinavit, epistola, quam sacram vocant, comitante, ut ostenderentur legatis regis Angliæ septem dormientium corpora. Factumque est secundum prophetiam Edwardi regis. Nam Græci omnes tunc jurarunt se accepisse a patribus, illos septem super dextrum latus quiescere; sed post introitum Anglorum in speluncam super sinistram eos invenisse. Nec mora omnia illa secuta sunt, quæ prædixerat. Agareni enim, Arabes et Turci, Syriam et Lyciam, et Mirorem Asiam, et majores multas urbes, inter quas Ephesum et Jerosolimam, depopulati sunt. Septem annis postea proximis tres papæ, id

est Victor, Stephanus et Nicolaus mortui sunt. Apud Constantinopolim Constantinus monachus imperat. 1043. Magister Hugo in Chronicis, post Basilium et Constantinum fratres, quos superius prænominaverat, ponit Constantinum fratrem Basillii solum: post hunc Romanum generum ejus; cum uxore Zoe, deinde Michaellem Etheriarchum cum Zoe, deinde Michaellem Archontopantui cum Zoe, deinde istum Constantinum monachum cum Zoe, sed non ponit annos illorum. Henricus imperator iterum Hungariam ingressus cum paucis, Albonem regem bello fugavit, et lanceam insignem regis recepit. Petrum vero, quem Alba expulerat, Hungarorum regno restituit, et Hungariam sibi tributariam fecit.

1044. Fames valida Galliam et Germaniam vexat. Obiit dux Gothelo, cujus filius Godefridus, dum ei ducatus Mosellanorum denegatur, altero ducatu repudiato, contra imperatorem rebellat.

1045. Godefridus hortatu quorundam fidelium ad recuperandam imperatoris gratiam adductus, ab imperatore capitur, et custodiae mancipatur: sed filium suum dans obsidem, relaxatur; quo defuncto in obsidatu, iterum rebellat. Benedictus, qui Simoniace papatum Romanum invaserat, cum esset rudis litterarum, alterum ad vices ecclesiastici officii exsequendas fecit papam Silvestrum consecrari fecit. Quod cum multis non placeret, tertius superducitur Gregorius, qui duorum vices solus implet.

Magister Hugo. Silvester III sedit papa centesimus quinquagesimus secundus diebus quinquaginta sex post quem Gregorius VI sedit papa centesimus quinquagesimus tertius, annis duobus. Iste Benedictus IX, ut ait Petrus Damianus, nepos fuit superioris Benedicti VIII, et dictus est Benedictus minor, respectu illius majoris; de quo majore Benedicto idem Petrus Damianus sic refert: «Episcopus, inquit, quidam Capuanus vidit Benedictum majorem papam nigro quasi corporaliter equo insidentem. Heu, inquit, nonne tu es papa Benedictus, quem jam defunctum novimus? «Ego sum, inquit, infelix ipse. — Quomodo, inquit, est tibi, Pater? — Graviter, inquit, torqueor; sed de Dei misericordia non despero, si mihi adiutorium præbeatur. Sed perge ad fratrem meum Joannem, qui nunc apostolicam sedem occupat, eique de mea parte dic, ut illam potissime summam quæ in tali theca reposita est, pro me in pauperes distribuatur, sicque me redimendum esse. Quandocunque tamen hoc miseratio divina decreverit, cognoscat. Nam cætera quæ pro me indigentibus tradita sunt, nil mihi penitus profuerunt; quia de rapinis et injustitiis acquisita sunt.» His auditis, episcopus Romam impigre adiit, et Joanni papæ fratris verba narravit; et episcopatum mox deseruit, et monachum induit. Ejusdem vero Benedicti nepos Benedictus, quæ post eum tertius, Joanni vero papæ II in papatu successit, ut Humbertus archiepiscopus mihi narravit, apparuit cuidam Vasso juxta molen-

adinum equo insidenti, et iter agenti. Apparuit autem in speciem monstruosi animalis, cujus aures et cauda asini erant, cætera ursi. Cumque Vassus tremefactus fugam iniret, clamavit monstrum illud: «Noli, o vir, expavescere; scito me hominem fuisse, sicut tu es. Sed quia bestialiter vixi, post mortem præsentem bestię speciem indui.» Ad quem Vassus: «Quisnam fuisti? — Ego, ait, solo nomine Benedictus fui; qui nuper apostolicam sedem indignus obtinui.» Ad quem ille: «Quid habes retributionis? — Nunc, inquit, usque ad diem judicii per dumosa et squalentia et sulfurea loca et fetida et bullientia raptor et pertrahor: post extremum vero judicium corpus meum simul animam irremediabilis cruciatus et irrevocabilis olla gehennalis barathri me deglutiet; ita ut mihi nulla spes in posterum recuperationis restet.» Post hæc verba disparuit. Fuerat autem ab ipso pontificatus exordio usque ad finem vitæ in cœno luxurię conversatus, et ideo ab auribus asini in caudam desinebat; duxerat autem per totum vitam carnalem, ideo cætera ursus erat. O quam melius illi fuerat, ut episcopatum deseruisset! Post hunc Benedictum sedit Silvester triginta sex, ut supra dictum est, diebus quinquaginta quinque. Post quem Gregorius VI ante dictus Gratianus, magnæ religionis et sanctitatis vir, de quo Guillemus hoc modo refert: Is ita Romani apostolatus statum per inertiam antecessorum diminutum invenit, ut præter pauca oppida urbi vicina, et oblationes fidelium, nihil haberet, quo se sustentaret. Civitates et possessiones in longinquo positæ, quæ ad jus Ecclesię pertinebant a prædonibus ablatae erant: tramites publici et strata viarum per totam Italiam a latronibus stipabantur, ut nullus peregrinus nisi cum majori manu impune transiret. Cessatum est ab omni provincia Romam iter aggredi. In ipsa Urbe in medio foro vagabantur sicarii. Apostoli ecclesiam videre cupiens in sicarios incidens, nullo modo sine substantiæ vel salutis damno domum revertebatur.

Super ipsa sanctorum apostolorum et martyrum corpora, super sacra altaria gladii nudabantur. Oblationes accedentium vix dum appositæ de manibus abriplebantur, abreptæ in comestiones et scortorum abusiones insumebantur. Tantis malis Gregorius primo leniter, et ut pontificem decet, occurrere cœpit, amore plusquam terrore; verbis, plusquam verberibus agens. Mandat urbanis, ut a peregrinorum infestatione cessarent, et a rapina sacrorum. Alterum enim est contra naturam, ut ille qui communi vescitur aere, non communi fruatur pace: et Christianus inter Christianos libere progredi debet: dum omnes sint ex uno famulatio, et omnes unius sanguinis conjuncti coagulo, redempti pretio. Alterum vero contra præcepta Dei qui præcepit, ut qui altari deserviunt, de altari vivant (I Cor. ix). Domum Dei debere esse domum orationis, non speluncam latronum (Matth. xxi), non gladiatorum conventiculum. Permitterent oblatio-

nes fidelium in usus transire sacerdotum, vel in A expensas pauperum; se aliquo modo provisurum illis, quos egestas ad rapinas compellebat. Quos autem cupiditas exagitabat, ipsi sibi pro timore Dei, et sæculi honestate modum ponerent. Invasores ecclesiastici patrimoni mandatis et epistolis invitavit, ut aut indebita redderent, aut se jure illa tenere in senatu Romano probarent. Si neutrum facere vellent, Ecclesiæ membra se non esse cognoscerent. Talia frequenter concionatus, aut nihil, aut parum profecit. Tunc excommunicavit omnes, qui aut talia agerent, aut agentibus convivio vel colloquio participarent. Illi autem excommunicati contra furere, minis aures territare, muro urbis armis circumsonare, adeo ut pene papam occiderent. Tunc papa ferro abscissionis utendum B judicans, arma et equos undecunque acquisivit, milites et equites adornavit. Ac primum ecclesiam B. Petri præoccupans, raptores oblationum vel extinxit, vel effugavit. Occisis itaque sibi resistentibus, prædia et oppida multo tempore amissa in antiquum jus restituit. Quirites interea rapto vivere assueti, sanguinarium illum vocabant, et indignum, qui Deo offerret, tot cædium conscius. Ipsi etiam cardinales hæc dicebant: adeo ut, cum ille valetudine, qua defunctus est, decumberet, consilio prius inter se habito, auderent eum admonere, ne se in ecclesia S. Petri cum cæteris apostolicis tumulari præciperet, qui tot hominum mortibus officium fœdasset.

Tunc ille, recollecto spiritu, torvisque luminibus minax, hanc orationem habuit: « Si in vobis vel scintillula humanæ rationis, vel scientia divinæ auctoritatis esse, tam præcipiti suasionem non conveniretis pontificem vestrum. Qui quantum vixi, et patrimonium meum in vestra commoda effudi, et famam mundi pro vestra liberatione neglexi: et si alii hæc quæ proscinditis attexerent, par erat, vos obsistere; opiniones stultorum melioribus interpretationibus lenientes. Cui, quæso, thesaurizavi? Forsitan mihi. At thesauros antecessorum meorum habebam, qui cujuslibet avaritiæ sufficerent. Quibus salutem, quibus libertatem restitui? Referre is quidem mihi. At adorabar a populo, et libere quæ volebam actitabam; applaudebatur mihi totis orationibus, acclamabatur in laudes meas totis diebus. Has laudes, hos plausus abstulit mihi vestræ tenuitatis contuitus; ad vos flexi animum, et severius agendum existimavi; fortunarum vestrarum loculos prædo impius baligurriebat. Vos inopem vitam diurno pane agebatis; ille de oblationibus vestris pretiosa sibi serica mercabatur; vos populari et dissuto amictu oculos novebatis jocos. Itaque cum hæc nequirem pati, bellum aliis indixi, ut damno civium emerem gloriam clericorum. Sed, ut modo experior, in ingratos collata beneficia perdidit. Quod alii per angulos mussitant, vos in publico evomit; et libertatem quidem probo, sed pietatem requiro. Morientem patrem filii de sepultura sua

A exagitant. Communem mortalium domum mihi negabitis? Non arcetur ab introitu ecclesiæ meretricula: non usurarius, non latro; et vos papam ingredi prohibebitis? Quid refert, an mortuus, an vivus sacrarium intueat, nisi quod vivus multis adhuc tentatur illecebris, ut nec in Ecclesia a macula sit immunis; ibi sæpe peccandi reperiens materiam, ubi venerat diluere culpam. Mortuus peccare nescit, imo nequit, supremo carens viatico. Quam immanis igitur barbaries est, ut hunc a domo Dei excludas, cui peccandi desit et voluntas et facultas! Quapropter, filii, tam præruptæ audaciæ pœnitentiam agite. Stulte enim et amare locuti estis. Sed ne sola me niti auctoritate putetis, et rationem accipite. Omnis actus hominis secundum B cordis intentionem debet examinari; ut eo vergat facti judicium, unde processit faciendi consilium. Ut enim Veritas dicit: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam, totum corpus tuum erit tenebrosum* (Matth. vi). Crebro miserabilis interpellavit egenus, ut ejus levarem inopiam. Ego futurorum nescius non abnuvi, sed diversis monentis onustum dimisi; discedens ille latronem offendit, qui videns eum nummos portantem, clava quam ferebat percussum occidit. Nunquid inde judicandus sum, qui peregrino dederim, unde causam mortis incurrit? In legibus ecclesiasticis et forensibus idem factum diverso respectu et punitur et laudatur. Animadvertitur in latronem, qui hominem occidit in occulto; probatur in milite, quod C fuderit hostem in bello. Itaque homicidium in isto laudabile, in illo vituperabile. Laudatus est olim prædecessor noster, Adrianus I, prædicandæ memoriæ, quod investituras ecclesiarum Carolo Magno concessit; ita ut nullus electus consecraretur ab episcopo, nisi prius a rege insigniretur baculo et annulo. Erat enim animus Caroli invictus adversus avaritiam: nec facile tunc invenisset aditum aliquis, nisi intrasset per ostium. Præterea per tot terrarum interstitia nequibat requiri sedes apostolica, ut unicuique electo assensum suum commodaret, dum esset prope rex qui nil per avaritiam disponderet. Nunc omnia regum palatia luxus et ambitus occupavit; quare merito sponsa Christi libertatem suam D asseverat, ne illum tyrannus ambitioso usurpatori prostituat; laudaturque in nostri sæculi pontificibus, quod has donationes tulerint principibus. Certe non est episcopi officium, ut ipse jubeat committi prælium. Caterum spectat ad munus episcopi, ut si naufragium innocentiae videat, et manu et lingua occurrat. Ezechiel sacerdotes accusat, quod non steterint ex adverso, non se opposuerint murum vel clypeum pro domo Israel. Duæ sunt personæ in Ecclesia ad resecanda vitia constitutæ; una quæ exacuat eloquium, altera quæ præstet gladium. Ego, ut vos mihi testes estis, non neglexi partes meas. Quoad speravi proficere, armavi linguam; illum cujus interest rem agere gladio, certificavi nuntio. Occupatum se rescripsit bello Vindelicorum,

rogans ut meis laboribus, et suis expensis non gravarer latronum conciliabula deturbare. Si renuissem, quam excusationem Deo afferrem, cum Imperator suas in me refudisset partes? Viderem cædem civium, damnum peregrinorum, et dormitarem? Quisquis parcat latroni, occidit innocentem. Sed objicitur, non esse sacerdotis, ut se cæde cuiusquam commaculet. Verum est: sed non se inquinat, qui sontem premens, insontem liberat. Imo vero *beati qui custodiunt iudicium, et faciunt iustitiam in omni tempore (Psal. cv)*. Sacerdotes fuerunt amplissima laude famosi Phinees et Matathias; qui ambo in delinquentes manu sua ulsi sunt. Alter amplexus venereos pugione confodit; alter idolis immolantem immolatio cruori commiscuit. Zacharias sacerdos thurificantem regem expulit; et procul dubio non dubitasset occidere, nisi Deus illum accelerasset cædere, prævenit eandem manum plaga divina, ut illius cadaver depasceret lepra, cujus animus usurpasset illicita. Deturbatur regis devotio; et non deturbabitur latronis cupido? Parum est quod excuso; etiam laudandum est, quod feci. Contuli enim illis beneficium, quibus videor intulisse exitium. Pœnam minui, dum mortem acceleravi. Sceleratus enim quanto plus vixerit, tanto plus peccabit, nisi forte sit aliquis, quem Deus exemplo singulari respexerit. Mors in commune bona est omnibus; per eam justus reponitur in cœlestibus, injustus serias ponit sceleribus. Malus per eam dat flagitiis terminum, bonus pertendit ad bravium. Sanctus propinquat ad palmam, peccator spectat ad veniam, quia figit flagitiis metam. Gratiæ mihi habendæ sunt illorum vice, qui tantis miseriis exempti sunt meo munere. Hæc habui, quæ pro me dicerem, ut vestras assertiones evacuarem. Sed quoniam meæ et vestræ comminationes falli possunt, committamus nos divino examini. Corpus meum antecessorum more compositum ante januas ecclesiæ sistite; januæ seris et repagulis damnentur. Si Deus voluerit ut ingrediar, applaudatis miraculo; sin minus, de cadavere meo faciatis quidquid vobis placuerit. Sic factum est. » Mox enim ut corpus ejus ante portas ecclesiæ seris oclusas positum est, turbo ingens divinitus emissus repagula et obstacula dirupit, et ipsas valvas vehementi impetu patefactas ad parietem cum magno fragore impulit.

Eodem tempore mulier apud Bertheliam Angliæ villam auguratrix et malefica, cum quadam die comminaretur cornicula quam habebat in delicijs, vocalius solito nescio quid comminata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul et vultus expalluit, et ingemiscens diutissime ait: « Hodie ad ultimum sulcum pervenit aratrum meum; hodie audiam et accipiam grande incommodum. » Adhuc ea loquente venit nuntius ad eam, dicens: « Mortuus est filius tuus, et tota familia subita ruina interiit. » Quo audito continuo dolore saucia decubuit; vocarique fecit superstites liberos,

monachum et monacham, quibus singultiendo, ait: « Ego miserabili quodam fato meo dæmoniacis artibus semper inservij. Ego vitiorum omnium sentina, et illecebrarum magistra fui, et sperabam tamen in religione vestra, a me ipsa desperavi. Nunc ergo quia scio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui suasores in culpa; rogo vos per materna viscera, ut mea tentetis alleviare tormenta. Nam de anima sententiam damnationis non revocabitis. Corpus ergo meum insuite in corio cervino, et includite in lapideo sarcophago, et operculum ferro et plumbo constringite, et lapidem ipsum tribus magnis catenis circumdate. Si tribus noctibus ita secure jacuero, quarta die infodietis me humo: quanquam verear ne terra nolit me recipere, pro maleficijs meis, psalmicines L, sint noctibus, et missæ contentur pro me tot diebus. » Factum est, ut præceperat, et nil valuit. Primis enim duabus noctibus cum chori clericorum psalmos canerent circa corpus, singuli dæmones ostium ecclesiæ immani obice clausum leni negotio confringentes duas extremas catenas diruperunt, media quæ operosius elaborata, illibata durante. Tertia nocte circa galli cantum strepitu advenientium hostium omne monasterium visum est a fundamentis moveri. Unus autem cæteris et vultu terribilior, et statura celsior, januas majori vi concussas in fragmenta dejecit; et arroganti gestu accessit ad sarcophagum. Inclamatoque nomine, ut surgeret imperavit. Qua respondente: « Nequeo pro vinculis, solveris, inquit, et malo tuo. » Statimque catenam quæ cæterorum ferociam eluserat, nullo conatu ille ut stupam dirupit, operculumque tumbæ pede depulit, et apprehensam manu palam omnibus ab ecclesia extraxit ad fores, ubi paratus erat equus niger superbum hinniens, uncis ferreis per totum protuberantibus. Super quos misera illa imposita, mox ab oculis intuentium cum toto sodalitiõ disparuit: audiebantur tamen clamores per quatuor fere milliaria miserabiles suppetias orantis.

1046. Hucusque GUILLELMUS. Hinc SIGEBERTUS. Instinctu Godefridi comes Flandrensiõ Balduinus contra imperatorem rebellat. Romæ uno contra duos, et duobus contra unum altercantibus de papatu, imperator Romam vadit; et eis canonica et imperiali censura depositis Suidegerus Babenbergis episcopus, qui et Clemens, fit papa centesimus quinquagesimus quartus, et ab eo rex Henricus in imperatorem benedicitur. Sedit autem mensibus 10, diebus 7. Juraverunt autem Romani se sine consensu Henrici imperatoris nunquam papam electuros. Deoderico Metensium episcopo defuncto succedit Adalbero fratruelis ejus, vir magnæ prudentiæ et sanctitatis. Ecclesia Sanctæ Gertrudis Ningellensis, quæ ante aliquot annos per negligentiam et injuriam Dominici sanguinis effusi concremata fuerat, in novam reædificata benedicitur, præsentem imperatorem.

1047. Nix tanta in occidente decidit, ut silvas

frangeret. Damasus II sit papa centesimus quinquagesimus quintus, qui sedit diebus 24. Godefridus palatium Neomagi incendit, et irreparabiliter destruit. Urbem Clavorum, quæ Viridunus dicitur, cum majori sanctæ Mariæ ecclesia similiter incendit. Franco scholasticus Leodiensium, et scientia litterarum, et morum probitate claret: qui ad Hermannum episcopum scripsit librum de quadratura circuli (40), de qua re Aristoteles ait: « Circuli quadratura est scibile: scientia quidem nondum est, illud vero scibile est. »

1048. Beruo Leucorum episcopus sit papa centesimus quinquagesimus sextus, et vocatur Leo IX qui sedit annos 5, menses 2, dies 6. Hic cum ad capescendam sedem apostolicam Romam pergeret, audivit voces angelorum cantantium: *Dicit Dominus: Ego cogito cogitationes pacis, et non afflictionis.* Hic de multis sanctis cantus composuit, et multa fecit et scripsit Ecclesiæ utilia. Hic cum in papatu pauperem leprosum ante fore, offendisset, fotum diligenter in lecto suo collocavit: quæ cum reserato ostio non invenisset, in paupere se Christum suscepisse obstupuit.

Sciendum tamen quod hunc Leonem ponit magister Hugo duobus annis tardius, id est anno Domini 1050, quod et verius est, sicut postea probabimus. Obiit Odilo Cluniacensis abbas, cui successit Hugo Augustodunensis territorii indigea, patre Dalmatico consulari, domino castri Sumnum. Mater eo prægnans fastidio partus laborans, quemdam religiosum consuluit. Qui ad missam positus in contemplatione, vidisse fertur speciem infantilem supra humanum modum mirifice radiantem. Hic adolescens missus est in expeditione quamdam in prædam cum coævis, et ejusdam rusticuli substantiam diripuit invitus; cui postea annuatim reddidit, quod semel perdiderat. Mortuo Odilone, qui monachorum archangelus vocabatur, cum esset prior, in abbatem electus est, primo eum nominante Adalmano, qui senex et cocus, 40 annis claustralis provisor exstiterat, plerisque suorum id injunxerat officii, ut foras circumirent, panes et carnes, diversaque edulia compararent, cum pannorum multiplici textura. Circa lectum ejus inveniebantur, diversæ suppellectiles ad usus pauperum coemptæ: hinc calceorum vel interularum, sive tunicarum fascies; illinc panum massæ, et carniū acervi. Tunicas quoque pauperum cum monachis vel familiaribus ipse sarciebat. Pater ejus facto ducis Burgundia, qui sororem ejus habebat peremptus, spatium penitentia perdidit; pro quo piissimus Hugo ita se mactare studuit, ut præter jejunia et elemosynas et missas, etiam lorica gestaverit. Alium quemdam militem fratris sui Dalmatii homicidam in Cluniaco suscepit. Angelum sui custodem nonnunquam videbat. Hildefonsus rex Hispaniarum plus omnibus illum excolebat, quia ejus precibus de captione fratris sui evaserat. Qui frater ejus nomi-

ne Sancius per quemdam episcopum admonitus est ex parte S. Petri qui ei apparuerat, ut fratrem suum Hildefonsum relaxaret, et eum usque ad sceptrum provcheret. Postea ipse B. Petrus apostolus eidem Sancio comminando mortem, nisi hoc faceret, intimavit. Qui mox surgens exturbatus fratrem emancipavit, duplicato censu paterno. Hildefonsus autem emancipatus, intercessoribus suis Cluniacensibus ducentas auri uncias annuatim solvere decrevit; et diem liberationis suæ celebrem eis reliquit. Quadam die dum dormiret, vidit per somnium sub capite suo cubare serpentium multitudinem: subitoque capitale suum excutiens, invenit librum Virgilio suppositum, abjectoque codice sæculari in pace quievit. Aliquando fratres monasterii B. Mariæ de Charitate ex consuetudine pacis osculo confortabat. Dum ergo eum singuli per ordinem oscularentur, venit quidam monachus in ordine suo ad eum osculandum, quem sanctus rejecit. Interrogatus postea a patre suo, respondit se esse mechanicum, et nigromantiæ præstigiis infectum, quem, mox sanctus Hugo de monasterio expelli fecit. Dormiens quadam die apud S. Joannem Baptistam Angeliacensem, vidit in spiritu fulgur de sublimi veniens, auditorium Cluniaci scindere. Mox ei venit in mentem, aliquem de fratribus aliquid offendisse, quod imputandum esset conventui, nisi e vestigio concurreretur. Continuo rebus inceptis interceptis, suos urget ad reditum, et cunctis admirantibus Cluniacum improvisus advenit. Ingressusque capitulum circumspectis omnibus, illum qui scandalum fecerat severius increpavit. Petre, inquiens, revela priori culpam, denuda vulnus, ut sentias medicinam. Sic Petrus de Tarnaco quod commiserat confessus est. Quidam frater, nomine Durannus de Brendon, prius idiota apparens postmodum Moysiæ abbas, demum episcopus Tolosanus, circumspectus per cætera, verba risum moventia sæpe incautius proferebat. Quæ de re sanctus multoties eum increpans, et non satis proficiens, de cætero interminatus propheticè sic eum commonuit. « Certe, inquit, frater, nisi verba ludicra monacho prorsus interdicta vivens dimiseris, post obitum districtius correptus, spumantibus labiis ad superos rediens enormiter apparebis. » Qui postera taliter apparuit Signino capellano ejusdem patris; flebiliterque, ut sanctus Hugo pro eo intercederet, exoravit. Quod cum idem Signinus sancto Hugoni referret, præcepit ut septem fratres una hebdomada pro defuncto silentium continuum tenerent. Quorum unus silentium interrupit. Rursumque idem pontifex eidem denuo revelatus, valde conquestus est super illo fratre, qui dum non siluit, sanitatem illius interpolavit. Quod audiens sanctus præcepit, ut illa fractura silentii aliorum septem dierum silentio sarciretur. Quo facto idem pontifex in habitu apostolico se ostendens, purgatori

(40) Vide *Patrologiæ* t. CXLIII, col. 1373.

suo gratias reportavit. In Silviniaco quidam frater a diabolo deceptus manum sibi inferens, quasi ad anticipandam coronam martyrii, se in silva necavit. Erat autem gravis iracundia; et ideo forte adversarius in eum prevaluit. Hujus anima ad iudicium rapta accusatorem præcedentem cultellum necatorium infestum habuit. Miser suæ prodigus animæ exutus cuculla apostolica intercessione obtinuit, quatenus ante introitum claustrum Cluniacensis tandiu maneret cucullam habens in manibus, donec precibus sancti Hugonis et fratrum illam induere mereretur; et ordinem suum recipere. Confestimque pius pater tandiu precibus, et eleemosynis, et hostiis præcepit insistere, quousque spiritus defuncti alia visione cum habitu suo apparuit; et corpus cœmeterio non iudicatur indignum. Hanc visionem frater quidam conspiciens, non statim ut debuit, indicavit. Quocirca in tempore Rogationum cæteris ad processionem directis, solus in choro remanserat, utpote claudus. Apparuit ergo illi vigilanti S. Odilo forma visibili cum duobus viris. Et ecce facta oratione ante altare, illo vocato ingressus est in capitulum, fratrisque illius pigritiam increpavit magna asperitatis vehementia, præcipiens assessoribus suis, acerrimam illi inferri disciplinam. Post litanias correptus nuntiavit abbati tam visionem quam suam corruptionem et afflictionem. Planetam beati Petri apostoli apud Antiochiam gestatam habebat secum; de qua tangens ipse Robertum virum illustrem paralyticum apud Parisius, dixit: Petrus apostolus dixit paralytico: *Sanctus te Dominus Jesus Christus: surge et sternetibi* (41); et statim sanus factus est. Urigo vir laudabilis et voce festivus in Natali Domini raucitatem incurrerat, dolensque quia cantare non poterat, cum sederet ad suppelaneum abbatis, misit manum post dorsum ejus, et tulit pileum ipsius et collo suo circumdedit corrigiam capilli; et mox ei vox reddita est. Reparavit Cluniacensem ecclesiam, ita ut sit millenis fratribus capiendis idonea; inductus ad hoc monitu beati Petri apostoli, qui cuidam veterano apparuerat, et hoc ei injunxerat, ut abbati diceret ex parte ejus, quatenus ecclesiam repararet et novam inciperet. Deinde visus est ipse apostolus tenere funiculos, et tendere, et terminos ponere circumscribendæ quantitati. In illa ecclesia in die Natalis Domini, post exhortationem fratrum in capitulo hanc visionem narravit: « Vidit aliquis misericordiae matrem in oratorio beatissimam Dei Genitricem divinum infantem gestantem in sinu nitido, qui mundis manibus applaudens gaudenter dicebat: « Eia nox ista tota mihi dedicata Nativitatem meam recolat, cœlis gloriam, pacem hominibus, prophetis absolutionem advenisse pronuntiat. Nox ista meæ militat gloriæ, nox ista fulgoris magni luce radiabit. Ubi est modo, nequissimi hostis nequitia, qua solebat gaudere, antequam orirer ego

A Sol justitiæ? Ortus sum de te, mater inclita, meo partu divino et regali dignissima. » Dum hæc, inquit, diceret, qui dictum in potestate habebat, visus est videre diabolum prope assistentem, quem ita corripuit: « Erubescere, tentator, et fuge: præconia mea, quibus domus dilectæ resultant, te turpiter excludunt. His verbis increpatus, confusus ille longius abcessit. Puer autem e Genitrice pia stipatus exercitu angelorum vobiscum, dilectissimi, celebrat solemne præclarum: occurrere Salvatori, voce jubilantes et animo. » Contigit aliquando eundem sanctum Hugonem eucharistiam sacrosanctam cuidam leproso dare, communioni hominum corporaliter subtracto, tunc vero communicanti. Qui tumentibus labiis et ore ulceroso corpus Domini injuriose masticans, quamdam portiunculam importuna secatione rejecit, sequente nausea et spuma horribili. Aderat ibi quidam Goderannus Beati Remigii alumnus, qui locum suum Cluniaco mutaverat. Hic præfatæ secationi manus utrasque supponens, totam in os suum projecit, vomitum nauseantis fideliter absorbens. Stupefactus Hugo tolerabiliorem fuisse Laurentii craticulam indubitanter asservit. Idem Hugo per totam Quadragesimam singulis diebus Psalterium decantare consueverat.

1049. Leo papa in Gallias veniens, ut motus imperii a Balduino concitatos sedaret, Godefridum quidem imperatori reconciliavit: Balduino autem pertinacius agente, imperator contra eum exercitum duxit. Tandem Balduinus flexus, condicto die Aquis imperatori satisfacit. Leo papa, in Gallia et Germania synodis habitis, statum Ecclesiæ melioravit. Eo tempore Remis translatus est corpus beati Remigii. In quo concilio interrogatus beatus Hugo de sui promotione, respondit. Caro voluit, spiritus repugnavit. Ibi ergo Simoniaci tam populares quam clerici, presbyterique uxorati, persuasione sancti Hugonis a catholicorum communione, et ab ecclesiis eliminati sunt. In quo etiam concilio idem Hugo jussu domini papæ et persuasione cujusdam nominatissimi viri sancti Constantii Remensis canonici laudabiliter egit.

1050. Leo papa dum Normannos a Romanorum terminis deturbare satagit, multam calamitatem incurrit; quia cum multis etiam ipse capitur. Sed tamen relaxari noluit, nisi etiam suis relaxatis. Sanctus Theobaldus inter nobiles Francorum non infimus hoc tempore clarebat: qui mundum et semetipsum abnegans, et sequens Christum, in Vincentia Venetice urbe reclusus, 12 conversationis suæ anno beato sine quievit. Qui quam accepte Deo servierit, post mortem ejus miraculorum prodidit magnitudo. Ossa ejus in Gallias translata multam multis in locis venerationem meruerunt. Bardo Maguntinus episcopus obiit; cujus sanctitas per multam miraculorum gratiam patuit. Balduinus comes

(41) Antiphona Ecclesiæ.

Laudensis, invaso Hagionensium comitatu, contra imperatorem rebellat.

1051. **GUILLELMUS.** Eo tempore erant duæ aniculæ in strata qua Romam itur, uno in tugurio morantes, uno imbutæ maleficio: quæ hospitem, si quando solus supervenerat, in equum, aut asinum, aut suem mutabant, et mercatoribus vendebant, pretium bibentes. Quadam die juvenem quemdam gestibus histrionicis exigentem vicium, susceptum hospitio asinum fecerunt, multum inde lucrantes, per asinum scilicet, qui miraculo gestuum transeuntes detinebat. Nam quomodocunque præcepisset anus, movebatur asinus. Non enim amiserat intellectum, sed loquelam. Multum inde quæstum conflaverant vetulæ. Audiens hoc vicinus dives, asinum emit magno pretio: dictumque est ei ab illis vetulis, ut custodiret eum, ne in aquam intraret. Servatus est asinus diu ab aqua: tandem incautiorem nactus eustodiam in proximum lacum se projecit, et ibi se diutius volutavit, et figuram recuperavit humanam, et asinam perdidit. Custos ejus sciscitatur ab eodem obvio, si vidisset asinum. Ille dixit se esse. Famulus refert ad dominum suum, dominus ad apostolicum Leonem, virum nostro sæculo sanctissimum. Convictæ anus id fatentur. Dubitantem papam confirmavit Petrus Damianus, producto exemplo de Simone Mago, qui Faustinianum videri fecit in figura Simonis. Hinc apparet quod illi qui per nigromantiam fit, non potest in aqua fallere intuentem; sicut de pulvere illo, de quo superius diximus, qui in aurum vertebat, quidquid contingebat; non quod ita pro vero esset, sed quod ita videbatur, donec aqua dilueretur. Romæ per idem tempus erat juvenis quidam locuples, et nobilis qui uxorem noviter duxerat, et sodalibus suis convivium frequens paraverat. Post cibum itur in campum, ut luderent. Rex convivii ludi signifer pilam poposcit. Interim anulum sponsalium digito extento statuæ Veneris æræ, quæ proxime astabat, composuit: et cum pene omnes solum impeterent, suspiciosus extis incalescentibus primus se a lusu removit. Repetensque anulum invenit statuæ digitum usque ad volam curvatum, diuque ibi luctatur, nec anulum exuere potest, nec digitum frangere; tacitusque discedens rem celavit sodalibus. Nocte intempesta cum famulo rediens, digitum invenit extentum, et anulum subreptum. Dissimulato damno ad nuptam rediit: cumque se in lecto juxta eam collocasset, sensit quiddam nebulosum et densum inter se et illam volitari, quod sentiri quidem, sed non videri poterat. Hoc obstaculo ab amplexu prohibitus audivit et vocem. Mecum concumbe; quia hodie me desponsasti. Ego cum Venus, cujus digito posuisti anulum; habeo illum, nec reddam. Territus ille tanto prodigio, nihil referre vel ausus est, vel potuit. In somnæm ducit noctem illam, multum securi delibans. Sic factum est per multum tempus, ut quacunque hora cum sponsa concumbere vellet, illud idem sentiret et audiret. Erat sane alias va-

lens, et domi aptus et militiæ. Tandem querelis uxoris commonitus rem parentibus detulit. Illi, habito consilio, Palumbo cuidam presbytero suburbano rem produnt. Is erat nigromanticus et potens in maleficiis. Illectus ergo promissis multis, compositam epistolam dedit juveni, dicens: « Vade illa hora noctis ad compitum, ubi quatuor viæ concurrunt et stans tacite considera. Transibunt ibi figuræ hominum utriusque sexus, omnis ætatis, et gradus, et conditionis, equites et pedites; quidam læti, quidam tristes. Quidquid audieris, non loquaris. Sequetur illam turbam quidam statura procerior, forma corpulentior, et ipse Deus. Tunc accedens, huic tacitus epistolam trades legendam, statim fiet quod postulas. » Sic factum est. Inter cæteros transientes vidit ibi mulierem ornatu meretricio mulam inequitantem, crine soluto per humeros jactato, vitta aurea superius constricto, auream virgam gerentem in manibus; qua mulam regebat, præ tenuitate vestium pene nuda apparebat, gestus exsequens impudicos. Ultimus dominus turbæ terribiles in juvenem oculos exacuens, ab axe superbo smaragdus et unionibus composito, causas viæ ab eo requirit. Nihil ille contra, sed pertenta manu porrigit ei epistolam. Dæmon notum sigillum non ausus contemere, legit scriptum. Moxque brachiis in coelum elatis: « Deus, inquit, Omnipotens, quandiu patieris nequicias Palumbi presbyteri? » Nec mora, satellites a latere suo mittit, qui anulum extorquerent a Venere. Illa multum tergiversata, vix tandem reddidit. Ita juvenis voti compos sine obstaculo potitus est diu suspiratis amoribus. Palumbus autem, ubi dæmonis clamorem ad Deum audivit, intellexit præsignari sibi finem dierum. Quocirca omnibus membris intus truncatis miserabili pœna defunctus est, confessus coram populo Romano inaudita flagitia. (1052.) Gallicana turbatur Ecclesia per Berengarium Turonensem, qui assererat eucharistiam, quam sumimus in altari, non esse revera corpus Christi et sanguinem, sed figuram corporis et sanguinis: contra quem multum a multis et verbis, et scriptis disputatum est. Inter quos dominus Guido abbas de Cruce Sancti Leufredi contra eum de corpore et sanguine Domini elegantem edidit librum.

GUILLELMUS. Leo papa Vercellis contra eum celebravit concilium. Sed post Leonis obitum Hildebrandus, archidiaconus cum esset Turonis, mox papa, Romæ adunatis conciliis, eum compulit ad sui dogmatis anathema. Responderunt ei Lanfrancus archiepiscopus, sed præcipue et fortiter Guimundus, prius monachus de sancto Leufredo Normandiæ, postea episcopus Aversanus Apuliæ, nostri temporis eloquentissimus. Berengarius autem in fine ita resipuit, ut sine retractatione a quibusdam sanctus habeatur; plenus eleemosynis et humilitate, magnarum possessionum dominus dispertiendo, non famulus abscondenda et adorando, nullam feminam conspectui suo patiebatur admitti. Berengarius ta-

men, quamvis se cōfresserit, eos quos deprāvaverat convertere nequivit : adeo pessimum est alios exemplo vel verbo a bono infirmare ; quia fortassis peccatum te gravabit alienum, cum deletum fuerit tuum. Quod episcopum Carnotensem Fulbertum prædixisse aiunt. Hic autem cum eum in extremis positum multi visitarent, et ædium capacitas vix confluentibus capiendis sufficeret, ille inter oppositas catervas oculos longe rimatus, Berengarium nisi quo potuit expellendum censuit ; protestatus immanem dæmonem prope eum consistere, multosque ad eum sequendum blandiente manu, et illic anhelitu corrumpere. Sed et ipse Berengarius die Epiphaniarum moriens, recordatus quot miseros quondam adolescens primo sui erroris calore secta sua infecisset, producto gemitu ; « Hodie, inquit, in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus meus Jesus Christus propter pœnitentiam, ut spero, ad gloriam, vel propter alios, ut timeo, ad pœnam. » Hoc anno corpus Edgari regis Glistoniæ sepulsi invenit abbas Adilpradus incorruptum ; et quia locellus, quem paraverat, magnitudine corporis angustior erat, regales exuvias ferro ausus est temerare ; unde continuo sanguis undatim emicuit. Tunc regium corpus in scriujo, quod ipse ecclesiæ contulerat, super altare locatum est cum capite S. Apollinaris martyris, et reliquiis S. Vincentii martyris, quæ ille magno emerat ; abbatem vero temeratorem sacri corporis mox animus reliquit, nec multo post de ecclesia egressum mors invenit. Sanatus est ibi furiosus et cæcus. Nusquam gentium, ut opinor, reperies, tot sanctorum post mortem illibata corpora, ut in Anglia, quæ futuræ incorruptionis speciem prætendunt. Quod ideo divinitus factum existimo, ut natio pene extra orbem posita, in spem resurrectionis animetur, ex consideratione tot corporum, quæ incorrupta perdurant. Hæc sunt : Teocam, Beldrica, et Vulburga virgines. Rex Edmundus, archiepiscopus Elphegus, Cutbertus antiquus Pater : omnes inviolatis cute et carne, flexibilibus articulis : extremus autem vitali quodam tepore, speciem dormientium indicantes. Kenulfus rex Merciorum filium septennem Kenelmum Quendridæ sororis fidei alendum commiserat. Illa falso sibi regnum præsagens, infantulum tollendum e medio satelliti qui alumnus erat mandavit ; qui puerum venatum ducens inter fruteta obruncavit : quem celatum in Anglia statim Romæ divinitus innotuit. Nam membrana super altare sancti Petri superne delapsa elementis Anglicis scripta columba deferente, et necem et sepulcrum per ordinem prodidit ; quæ a quodam Anglo interpretata est : et mox epistola papæ regibus Angliæ compatriotam martyrum indicavit. Unde frequenti cultu corpus innocentis solemniter levatum est. Cumque deferretur Wintolabam, clericorum cantu et laicorum plausu excitata, Quendrida parricidalis femina, ex fenestra cœnaculi, in quo stabat, caput extulit, et forte psalterium præ manibus habens continuatione le-

ctionis pervenerat ad psalmum ; *Deus laudem meam ne tacueris (Psal. cviii)*. Quem a fine nescio quo præstigio retrograde dicens, nitebatur cantantium lætitiâ infirmare. Tunc vero vi divina oculi veneficæ a cavis orbibus evulsi cruore polluerunt versus illum : *Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum (ibid)*. Exstant usque hodie cruoris signa immanitatem mulieris, et ultionem Dei spirantia.

In Selesiensi cœnobio pestis exorta multos interemit. Indictum est triduanum jejunium : secunda jejunii die puero eadem valetudine decumbenti apparuerunt apostoli Petrus et Paulus, dicentes, non eum debere metuere mortem, quæ est et languoris exitus, et vitæ perennis introitus. Cæterum neminem de illo monasterio hac pestilentia moriturum, quod Deus præclari regis Oswaldi concesserit meritis, pro compatriotis eadem die supplicantis. Hunc enim esse diem, quo idem rex occisus a perfidis aulam cœli intraverit. Quæsitus est dies mortis ejus ; ita inventus. Ex tunc inter martyres annumeratus est.

Duces Danorum Hinguar et Hubba orientalium Anglorum depopulabantur provinciam : quorum primus regem Edmundum non resistantem, sed projectis armis solo prostratum et orantem post aliqua tormenta decapitavit ; caput autem a lictore inter dumeta projectum est. Quod dum cives quærent, audierunt vocem capitis omnes ad se invitantis, quod lupus lacertis circumplexus custodiebat : qui bajulos post tergum ad tumulum usque secutus est, neminem lædens, et a nemine læsus. Super corpus ejus primo exstructa est capella lignea ; quam cum fures expilare vellent, invisibilibus lotis in ipsis conatibus irretivit. Caput ejus reliquo corpori compaginatum, signum martyrii coccinea cicatrice prætendit. Ejusdem sancti crines et ungues sensim pullulant ; quos Osunen quædam sancta mulier quotannis tondere et reseccare consueverat, sacra veneratione posteris profuturos. Hujus sancti corpus cum sibi minaciter ostendi præciperet, Leostanus adolescens famæ, ut dicebat, incertum oculorum fide explorare desiderans ; mox ut vidit, amens effectus est : post modicum vermibus scaturiens mortuus est. Etheldrita, ut Beda auctor est, duobus viris nupta virgo permansit. Pater ejus fuit Anna rex orientalium Anglorum. Habuit quoque alias duas filias, Ethelburgam, et Sexburgam ; quarum prima in monasterio Galliæ, quod dicitur Brigis, sanctimonialis primum, post abbatissa fuit, semper incorrupta, ante mortem, et post mortem, sicut et soror sua. Altera Ercumberto regi Cantuariorum uxor data est : ex quo genuit filias duas, Ercumgotam, de qua Beda multa scripsit, et Hermenildam, quæ Vulfio regi Merciorum data est in conjugem : ex quo habuit filiam Witerburgam virginem : mater apud Belinum post matrem Sexburgam abbatissa fuit. Filia apud civitatem Legionem pausat, quæ maxime orationes feminarum et pue-

rorum exaudire traditur. Frater Vulfi Merevardus A et Ervatburga filia Ermenredi fratris Ercumberti, habuit filias duas, Mildritham et Milburgam : quarum prima in cœnobio Sancti Augustini Cantuariæ, altera apud Weneloch requiescit. Cujus mausoleum quodam tempore effractum multum odorem velut balsami profudit. Edvardus senior ex uxore Edel pira habuit filias multas : quarum una Edburga, dum vix adhuc trima esset, sic a patre probata est. Posuerat ille in triclinio diversarum professionum ornamenta, hinc calicem et Evangelia, inde armillas et monilia. Illuc virguncula ablata est a nutrice, et genibus parentis assedit. Jussaque utrum vellet eligere, primo aspectu secularia despiciens, prompte manibus reptans, Evangelium et calicem puellari innocentia adoravit. Exclamat cœtus assidentium, futuræ sanctitatis auspiciis, exosculatus in puella, pater ipse arctioribus osculis eam dignatus : « Vade, inquit, quo te vocat divinitas. » Itaque sanctimonialium habitum induta in urbe Wintoniæ sanctitate multa enituit, ita ut singularum sociarum soccos furtim nocte subriperet, et diligenter lotos et inunctos lectis earum rursus apponeret.

Edgari regis filia Egitha virgo sancta in Wiltunensi cœnobio jacet. Beatus Dunstus dum consecraret basilicam Sancti Dionysii, quam ille in amorem martyris ædificaverat, vidit istam juvenulam pollicem dextrum frequenter protendere, et signum crucis fronti suo imprimere. Quo signo delectatus episcopus, ait ad eam : « Nunquam putrescat hic C digitus. » Continuoque inter missarum solemnias flere cœpit. Requisitus causam ait : « Cito hæc florida rosa marcescet, cito avis dilecta Deo avolabit. » Sic factum est. Mortua est illa die prædicto, post sex scilicet ab illo die septimanas, cum esset annorum viginti trium. Nec multo post idem Dunstanus vidit per somnium sanctum Dionysium eandem virginem manu tenentem, et ex oraculo divino constanter jubentem, ut a famulis honorificaretur in terris, sicut a sponso et domino venerabatur in cœlis. Hæc etiam in professione sanctimonialis auratis ve tibis utebatur. Unde palam increpita est a sancto Ethelwaldo episcopo : quæ respondit : « Verax et irrefragabile judicium Dei sola mortalium operitur conscientia. Nam et in sordibus luctuosis D potest esse jactantia. Quapropter puto quod tam incorrupta mens potest esse sub istis vestibis, quam sub tuis discissis pellibus. » Hujus corpus virgineum cum levaretur alius, inventum est totum in cineres solutum præter dextrum pollicem, et alvum, et alvo subjecta. Unde disputantibus nonnullis, uni ex his qui viderant dormienti virgo ipsa astitit, dicens : « Non mirum si partes illæ corporis mei putruerunt. Nam usus habet, mortua corpora sic defluere; et ipsa utpote puella, membris illis peccavi. Sed juste venter corruptus non est, quem libido non tetigit. Immunis fui a crapula, et carnali copula. » Sigebertus rex Hungarorum ab imperatore Henrico dis-

sentit. Pro quo reconciliando Leo papa ad imperatorem venit; sed amicis discordiæ interturbantibus, id frustra fuit. Leo papa Girardum Leucorum supra se quintum episcopum vitæ sanctitate mirabilem, synodo habita per auctoritatem apostolicam decrevit in numero sanctorum confessorum in Ecclesia solemniter habendum.

1053. Balduinus comes terminos Lotharingiæ incursans, Hoyum oppidum incendit. Godefridus iterum rebellat; quia ducta uxore Bonifacii marchionis jussu imperatoris a Longobardia expellitur. Græci in hæresim multiformem declinant, auctore Michaele patriarcha Constantinopolitano, et Leone Aldano Bulgarorum episcopo : quorum errores Leo papa redarguit, scribens contra eos librum firmis B Scripturarum testimoniis roboratum. Nicetas autem monachus Constantinopolitanus, qui agnominabatur Peccoratus, scripsit contra Romanos librum plenum erroris et stultitiæ, prætitulatum, *De azymo, de Sabato, de nuptiis sacerdotum.*

GUILLEL. Eo tempore corpus Pallantis filii Evandri Romæ integrum repertum est, cum hoc epitaphio :

*Filius Evandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, more suo jacet hic.*

Quos versus non tunc factos crediderim, quamvis Carmentis litteras Latinas invenisse dicatur; sed vel ab Ennio, vel ab aliquo alio antiquo poeta. Ea quidem natura est conditorum corporum, quod carne tabescente cutis exterior nervos, nervi ossa continent. Hiatus vulneris, quod in medio pectore C Turnus fecerat 4 pollicibus et semis mensuratus est. Ardens lucerna ad caput inventa est. Quam cum nulla liquoris aspergine, aut flatus violentia extinguere valerent, quidam subtilioris ingenii subtilis flammam foramen fecit, et mox introducto aere ignis evanuit. Corpus muro applicatum vastitate sui magnitudinem mœnium vicit. Sed procedentibus diebus stillicidiis roris infusum, communem mortalium corruptionem agnovit, cutē soluta, membrisque fluentibus.

1054. SIGEBERTUS. Leo papa per epistolam ad imperatorem Constantinum scriptam animum ejus sibi concilians, apocrisarios suos, Humbertum videlicet cardinalem, episcopum Silvæ candidæ, Petrum Amalfitanorum archiepiscopum, Fredericum quoque septimum levitam et cancellarium, dirigit Constantinopolim, ad confutandas Græcorum hæreses, qui ut Simoniaci donum Dei vendebant; ut D Valesii, hospites suos castratos etiam ad episcopatum promovebant; ut Ariani, Latinos baptizatos in nomine sanctæ Trinitatis rebaptizabant; ut Donatistæ in sola Græcia catholicam esse Ecclesiam jactabant; ut Pneumatomachi processionem Spiritus sancti a symbolo abscindebant; ut Nazareni judaismum observabant; parvulos morientes ante octavum diem a nativitate baptizari, mulieres in partu vel menstruo periclitantes communicari, vel si paganæ essent, baptizari prohibebant; Latinos vocabant azymitas, et eos nimis persequentes eccle-

sias eorum claudebant, de fermentato sacrificabant, in filiis suis Romanam Ecclesiam anathematizabant, eique Constantinopolitanam Ecclesiam præponebant. Legati igitur domini papæ ab imperatore benigne habiti, Nicetam monachum ante eum vincunt; adeo ut librum, quem contra Romanos scripserat, anathematizaret et incenderet. Michael autem patriarcha nolente eis colloqui, charta excommunicationis ejus coram clero et populo super altare sanctæ Sophiæ posita, recedunt. Michael chartam ipsam corripens et corrumpens, populoque legens, illos ab imperatore revocatos ad synodum, absente imperatore convocavit, ut a populo lapidarentur. Quod imperatore prohibente commovit populum contra eum; sed convictus chartam excommunicationis falsasse, Michael omnesque sui a gratia imperatoris et palatio remoti sunt. Humbertus vero Silvæ candidæ hæc descripsit; et scripta Nicetæ monachi et Leonis Anidani confutavit, quæ de Latino in Græcum translata jussu Constantini imperatoris, a Græcis recepta sunt. Henricus imperator Henrico filio suo puero quinquenni in regem sublimato Aquis, contra Balduinum proficiscitur: qui Scaldum fluvium Balduino fugiente transiens, omnia depopulatur: insuper apertis sibi clausulæ [f. Mosæ] portis multam cædem inimicorum facit: et ultra prægressus Lambertum comitem Balduini satellitem cum multis perimit. Multos etiam Flandrensium primates exercitum suum persequentes intra urbem Tornacum concludit et obsessos capit. Leo papa moritur; ad cujus sepulcrum multa Romæ miracula ostensa sunt.

Guillelmus dicit hunc Leonem prius dictum Brunonem et de Spirensi episcopo factum fuisse papam Leonem et magnæ sanctitatis exstitisse. Sigebertus dicit eum vocatum esse ad papatum ex Leucorum episcopo, id est ex urbe Tullo. Videat lector, cui magis credendum sit. Uterque autem sanctitati ejus testimonium præbet. Petrus tamen Damianus vir magnæ sanctitatis et scientiæ, qui eo tempore florebat, scribens ad papam Hildebrandum, inter cætera ait: « Tu referre soles de papa Leone, quod contra meritum miraculorum gratiam a Domino fuerat consecutus, etiam dæmones effugando. Cui simile est illud, quod narravit Novarriensis episcopus, quod dum in Teutonia cuidam episcopo conviator incederet et, imminente refectionis hora, ille quod apponeret, non haberet, volantibus desuper gruibus fide confortatus, ait: Præcipe, domine, unam de gruibus istis ad nos dejici; quod statim factum est. Erat tamen episcopus ille, qui hoc oravit et impetravit, carnalis vitæ.» Ecce Petrus iste Damianus aperte objicit papæ Hildebrando, ipsum dixisse, Leonem istum miraculorum gratiam contra meritum a Domino consecutum fuisse. Hoc utrum verum sit, Hildebrandus viderit. Hic iterum dicit Sigebertus: Bellum fuit apud mare Mortuum, sed quod fuerit bellum, vel quod sit illud mare Mortuum, non dicit.

1055. Anno ordinatur Coloniae episcopus. Gebardus Estredensis episcopus fit papa centesimus quinquagesimus septimus, et dicitur est Victor II. Hic sedit annis 2, mensibus 3, diebus 13. PETRUS DAMIANUS. Hildebrando Romanæ Ecclesiæ archidiacono referente didici, quod cum ipse a Victore papa apocrisarius ad Gallias esset directus, synodum congregavit: in qua sex episcopos pro diversis criminibus deposuit. Inter quos quidam erat episcopus Simoniacus factus, qui Spiritum sanctum verbis exprimere non valebat; quamvis Patrem et Filium libere et expedite pronuntiaret: qua difficultate convictus episcopatum deposuit. Hic Hildebrandus archidiaconus in Cluniacensi capitulo mundi judicem Christum perhibuit sancto Hugoni se vidisse collateralem; qui sedens a dextris ejus regularem disciplinam favore prosequabatur. Postea papa factus blandum tyrannum eum vocitabat, sævis leonem, mitibus agnum, SIGEBERTUS. Imperatore in Italia constituto, milites ejus Sclavis et Luntianis bello congressi, multi capiuntur aut perimuntur. Balduinus Flandrensium cum Godefrido avunculum suum Fredericum ducem intra Ardoverperum obsidet; sed accurrentibus Lotharingis ab oppugnatione desistit.

1056. Victor papa in Gallias veniens, gloriose ab imperatore suscipitur, et eo præsentem non multo post imperator Henricus moritur. Guillelmus dicit eum obiisse 18 imperii sui anno completo. Apud Spiram conditus est, quam ipse ex antiquissima et diruta Nemeto sic nominavit. SIGEBERTUS. Post quem filius ejus Henricus imperavit annis 50.

1057. Coloniae generali conventu habito, Balduinus et Godefridus mediante papa Victore refrenantur et ad gratiam regis et pacem reducuntur, et omnes bellorum motus sedantur.

1058. In Frisonia, captis ab imperatore Henrico aliquibus castellis, Frisones a rebellionem refrenantur. Fredericus filius Gothelonis ducis ex clerico sancti septimus Levita Ecclesiæ Romanæ, quia exosus erat imperatori Henrico, pro odio fratris sui Godefridi ducis, post legationem Constantinopolitanam apud Cassinenses monachus et post abbas factus alteratus nomine Stephani fit papa centesimus quinquagesimus octavus. Qui Stephanus IX sedit mensibus 9. Paderburma Germaniæ civitas combusta est cum majori Ecclesia. In monasterio autem monachorum Scotus quidam monachus, nomine Paternus, multo tempore reclusus, qui etiam hoc incendium sæpe prædixerat, propter propositum reclusionis exire nolens, se comburi passus. Hoc sic refert Petrus Damianus: In quadam urbe Teutonice erat quidam servus Dei juxta monasterium in cellula: cui revelatum est quia, nisi populus per penitentiam Deum cito placaret, infra 30 dies tota civitas incendio periret. Promulgata est visio. Noluerunt converti. Ille autem pretiosa quæque monasterii jussit auferre, ut salva essent. Tandem a septem urbis regionibus subito ignis exoritur,

pervenitque usque ad cellam viri Dei; cumque rogaretur exire, noluit; sed omnia iudicio Dei committens, combustus est cum sua cellula.

1059. In pago Bracharensi juxta Tornacum multitudines colubrorum atrinsecus congregatæ, prodigioso prælio inter se concurrerunt; et multis utrinque occisis victa pars fugiens cavo arboris se abscondit, Altera pars vincens more insequens, cum sibilo circumstrepebat, donec, circumjecto ab hominibus igne, omnes crematæ sunt. Stephanus in civitate Florentina infirmatus, adveniente sancto Hugone Cluniacensi abbate, dicebat inimicum recedere, abeunte accedere.

1060. Magister Hugo. Post Stephanum Benedictus X fit papa centesimus quinquagesimus nonus, qui sedit mensibus 9. Hunc Benedictum transit Sigebertus et Guillelmus similiter, qui statim post Stephanum ponit Nicolaum. Henricus rex Francorum obit, miles strenuus et bonus, potionis haustu. Non multo post cometes longos et flammeos crines per inane ducens apparuit; de quo quidam monachus Malmesbericæ, Elmerus nomine: « Venisti, inquit, venisti multis matribus lugende, dudum est, quod te vidi; sed nunc multo terribiliorem te intueor patriæ hujus excidium minantem. » Is erat litteris bene imbutus, ævo maturus; qui immanem audaciam in prima juventute conatus fuerat. Nam pennas manibus suis et pedibus nescio qua arte in-nexuit, ut Dedali more volaret; et fabulam pro vero amplexus, collectaque a summo turris aura spatio stadii unius et plus volavit. Sed venti et turbinis violentia, simul et temerarii facti conscientia tremulus cecidit, perpetuo post hoc debilis, crura effractus; ipse vero ferebat fuisse causam ruinæ suæ, quod eandem in posteriori parte oblitus fuerat aptare.

1061. SIGEBERTUS. Post Henricum filius ejus Philippus regnat in Francia annis 49. Girardus Florentiæ episcopus, qui et Nicolaus IX fit papa centesimus sexagesimus qui sedit annos duos et menses sex. Marianus chronographus claret; qui a Scotia in Galliam veniens, Coloniae primo Fulden-sis monachus, deinde apud Maguntiam reclusus est.

GUILLELMUS. Is longo vitæ otio chronographos scrutatus, dissonantiam cyclorum Dionysii ab Anglica veritate deprehendit. Itaque ab initio sæculi annos singulos recensens, 22 annos, qui circulis prædictis deerant, superaddidit; sed paucos aut nullos sententiæ suæ sectatores habuit. Sic enim nostri temporis doctus sæpe reperit hoc infortunium, ut vix aliquis plenam scientiæ laudem referat; adeo nullus fere novis, licet probabiliter inventis serenitatem assensus pro meritis indulget; totis conatibus in sententiam veterum raptatur. Omne recens sordet; et quia solus favor alit ingenia, cessante favore obtorpuerunt omnia. (1062.) GUILLELMUS. Eo tempore in confinio Normanniæ et Britanniæ portentum visum est in una, vel potius duabus mulieribus. Duo erant capita, et quatuor brachia, cætera gemina omnia

A usque ad umbilicum; inferius singularia omnia. Ridebat, comedebat, loquebatur una; flebat, esuriebat, tacebat altera. Ore gemino manducabantur, sed uno meatu digerebatur. Una defuncta supervixit altera, pene triennio mortuam portans, donec et pondere molis, et nidore cadaveris defecit. Putatum est a quibusdam, et litteris traditum, quod hæ mulieres Angliam et Normanniam significarent; quæ divisa licet fuerint, tamen sub uno domino sunt unitæ. Hæ quidquid pecuniarum avidis faucibus sorbuerint, in unam lacunam defluit, quæ est vel principum avaritia, vel circumpositarum gentium ferocia. Mortuam et pene exhaustam Normanniam vigens pecuniis sustentat Anglia, donec et ipsa fortassis exactorum violentia succumbat.

B SIGEBERTUS. Ano Coloniensis episcopus consilio primorum regni indigne ferentium per Agnetem matrem imperatoris Henrici regnum non viriliter gubernari, puerum violenter et injuste captum sub tutela sua accepit et imperii regimen a matre ejus amovit: et de hac re coram cunctis ratione reddita gratiam domini sui imperatoris recepit, et per ipsum filium ad gratiam matris ejus rediit. At imperatoris necessitatem vertens in voluntatem, ut obstrueret ora loquentium de se iniqua, non solum honore regni, sed et onere sæculi rejecto, Romæ ad limina apostolorum se contulit; ibique usque ad finem vitæ omnibus exemplo et miraculo fuit.

C 1063. Anselmus episcopus Lucensis fit papa Alexander II et sedit annos 11, menses 6, dies 25. Papa centesimus sexagesimus primus, contra quem Cadelo Parmensis episcopus papatum ambiens, magno scandalo Ecclesiæ; quia longa inter eos concertatio, etiam usque ad homicidia prorupit. Exercitus multus a Gallis in Hispanias contra Saracenos proficiscitur; sed omni regione a Saracenis vastata, urgente fame inefficax revertitur. Rex Edwardus moriens Guillelmo comiti Normanniæ successionem Angliæ dedit. Progenies autem Westsaxonum, quæ in Britania a Ceronio quingentis septuaginta et uno annis, ab Eberto ducentis sexaginta et uno annis regnaverat, in ipso defecit. Die Natalis Domini apud Lundoniam portavit coronam; ibidemque morbo ictus, quo se moriturum sciret, D Ecclesiam Westmonasterii die sanctorum Innocentium dedicari præcepit, et in eadem die Epiphaniæ sepultus est. Quam Ecclesiam illo compositionis genere primus in Anglia ædificavit.

1064. Hæc Guillelmus, Sigebertus autem sic: Heraldus rex Anglorum obit; cui succedit Aroldus. Hoc anno finitus est tertius magnus cyclus annorum quingentorum triginta duorum a Nativitate Domini bis exactus, continens cyclos decemnovenales viginti octo; qui ad omnem rationem Paschalis compoti omnino utilis ab ævo in ævum in semetipsum sine errore revolvitur. Sed hoc in eo reprehensibile videtur, quod annis Dominicæ incarnationis ei inconsiderate præscriptis, discordat ab Evangelii veritate, in anno Dominicæ passionis præ-

ferens decimam quartam lunam Aprilis eo anno in prima feria fuisse; quod omnino falsum est, quia secundum fidem Evangelii eo anno luna 14 fuit in 5 feria, et in 6 feria, luna 15, passus est Dominus octavo Kalendas Aprilis.

Frederico rege mortuo, Godefridus ducatum recepit. Tertius magnus cyclus hoc anno incipit, cujus initium in aliis falso anno præcedenti inscribitur. Bis enim quingenta triginta duo, sunt mille sexaginta quatuor, non mille sexaginta tria. Hoc idcirco dico quia omnia fere Chronica hujus falsitatis damnanda sunt. Cometes apparuit tota Paschali hebdomada. Harwic rex Normannorum pene

cum mille navibus venit in Angliam regnaturus; et in Eboraca civitate plusquam mille laicos, et 100 presbyteros occidit. Cui Araldus rex Anglorum cum septem legionibus superveniens, eum cum multis occidit. Interim Guillelmus comes Normannorum cum Francis in Angliam intrat; et conserto cum Anglis prælio, Aroldum cum multis perimit, et regnat ibi annis 26. Hoc quomodo factum sit, latius prosequendum est sub alterius libri principio. Nam de isto Guillelmo, ut ait Guillel. Malmesberiensis, narrari possunt, quæ sint inertibus incitamento, promptis et alacribus exemplo, præsentibus usui, jucunditati sequentibus.

LIBER XLVII.

GUILLELMUS. Robertus alter filius Richardi II mulieris in choreis saltantis speciem conspicatus, non abstinuit, quin sibi eam nocte conjungeret. Quam deinceps unice dilexit; et aliquandiu justæ conjugis loco habuit; puer ex ea editus est Guillelmus, nomine Albani. Cujus magnitudinem futuram mater somnio prævidit: quæ intestina sua per totam Angliam et Normanniam extendi vidit et dilatari. Ipso quoque quo puer natus humum primo attigit, ambas manus junco, quo pavimenti pulvis cavebatur implevit, stricte quod corripuerat compugnans obstetrix fausto omine acclamavit eum regem futurum. Hic septennis ætate, quando pater ejus Hierosolymitanum iter aggressus est, Gislebertus comes tutor pueri constituitur. Concilio apud Fiscanum proceribus indicto, tutela tutoris regis Francorum Henrico assignatur. In nomen et fidem pueri, jubente patre, ab omnibus juratur. Qui mox ut adolevit, a rege Francorum militiæ insignia accepit; duxitque uxorem Mathildem filiam Balduini comitis Flandriæ. Annis 50 comes fuit Normanniæ. Monasterium Sancti Stephani ædificavit Cadomis, magnificeque ditavit; ubi Lanfrancum abbatem instituit, qui postea fuit Conoturiensis archiepiscopus, vir antiquis scientia et religione comparandus. Alterum monasterium Hastings Sancti Martini fuit: cum adhuc pene puer esset, patrum suam Malgerium archiepiscopatu Rothomagensi removit. Is erat litteratus satis, sed pro conscientia natalium professionem oblitus, venationibus, et avium certaminibus justo sæpius intendens, et gazas ecclesiasticas conviviis profusioribus insumens. Cujus rei fama crebrescente tota vita sua usu pallei caruit; quod negaret sedes apostolica hujusmodi privilegium ei qui sacram negligebat officium. Unde crebro conventus expostulante nepote suo adversus eum, et eo nihilominus irreverentius agente, cogente ultima necessitate degradatus est. Ferunt quidam, depositionis arcanam causam fuisse, quod idem Malgerius nepotem suum cum uxore Mathilde

excommunicaverat, quia consanguinei juncti erant; et ideo nepotem excogitasse occasiones depositionis in persecutorem flagitiorum suorum, pro cujus sceleris expiatione idem Guillelmus postea ædificavit monasterium Sancti Stephani Cadomis; et illa monasterium Sanctæ Trinitatis. Malgerio successit Maurilius Fiscannensis monachus, multis plenus virtutibus, et maxime abstinentia. Is ad extrema deveniens, vitali privatus halitu, fere dimidia die latuit defunctus: tandem cum pararetur in ecclesiam ferri, resumpta anima ait ad circumstantes: « Ultima pastoris vestri verba suscipite. Naturaliter mortuus fui, sed ut vobis nuntiarem quæ vidi, reductus sum; nec diu subsistam, quia dormire in Domino delectat. Ductores mei vestibus ornati, et vultibus ad omnem elegantiam erant. Nihil delectabilius illorum nitido sermone. Gaudens cum eis ibam, ut mihi videbatur, versus orientem; promittebatur mihi sedes paradisi non multo post intranda. In momento præterita Europa, ingressi Asiam venimus Hierosolymam. Ibi, sanctis adoratis, Jordanem pertendimus. Citerioris ripæ accolæ ductorum meorum misti contubernio lætiores cœtum fecere. Ego studio visendi ulteriora transitum maturabam. Tunc comites mei Dominum præcepisse referunt, ut ante dæmonum visione terrificarer, quatenus veniales culpæ, quas confessione non dilueram, pavore illo horrendarum formarum purgarentur. Adhuc eis loquentibus, astitit ex adverso tanta vis dæmonum hastilia acuta vibrantium, et ignes efflantium, ut ager ferreus, et aer flammeus videretur. Ita horrore concussus sum; ut nec in cœlo, nec in terra tutum refugium æstimarem. Ita meticulous ego dum quo evadam dubito; ut hæc dicens saluti vestræ nihil negligens consulerem, recepi halitum, confestim effusus. » Dixit, et pene cum verbo spiritum emisit. Corpus ejus in ecclesia Sanctæ Mariæ sepultum, miraculo, ut ajunt, divino tribus diebus altius super terram elevatum est.

Alexander papa audita causa Guillelmi, vexillum

ei in omne regnum Angliæ misit. Conventum est apud Sanctum Walaricum, expectaturque aura multis diebus ad transfretandum. Qua tardante nimis, et populo Guillelmi murmurante, jussit corpus Sancti Walarici foras efferri pro vento postulando. Mox prosper ventus carbasa implevit, Hastings apulerunt. In egressu navis pede lapsus, audivit acclamari sibi a proximo milite. Tenes Angliam comes rex futurus. Aroldus revertens a bello, quo regem Noricorum vicerat; misit exploratores. Qui intra castra deprehensi, jussi sunt ab Wilhelmo circumduci per tentoria, et mox large pasti ad Dominum suum incolumes remitti. Redeuntes nuntiant ducis magnificam confidentiam, et addunt, pene omnes in exercitu illo presbyteros videri; quia scilicet totam faciem cum utroque labio rasam habent. Angli enim superius labrum pilis incessanter fluctuantibus intrusum dimittunt. Wilhelmus legatum monachum misit, tria ferentem, ut scilicet Aroldus vel regno secundum conditiones discederet, vel sub eo regnaret; vel certe spectante utroque exercitu, gladio rem ventilaret. Aroldus legatum nec responso dignatus turbide abegit. Illam noctem, ut accepimus, Angli totam in cantibus et potibus insonnem duxerunt; Normanni autem confessioni, postea somno parum vacantes, mane Dominico corpori communicarunt. Comes arma poseit, et casu loriceam inversam induit, ministris tumultuantibus. Quem casum risu corrigens: «Vertetur, inquit, comitatus meus in regnum.» Tunc cantilena de Rollando inchoata, prælium commissum est; pugnatum est utrinque acriter. Fossum quoddam præruptum Angli fugientes noto sibi compendio invaserunt; ubi tot Normannos conculcavere, ut tumulo cadaverum planitiem campi æquarent. Aroldus a longe ictu sagittæ in cerebro percussus interiit, Jacentis femur unus militum gladio proscindens ignominie notatus est a Wilhelmo, et militia pulsus. Idem Wilhelmus ea die discurrendo, pugnando, hortando, tres equos fortissimos sub se confossos amisit. Susurrabant ei custodes corporis, ut se a periculo subtraheret; sed perstitit usque in noctem. Nihil sanguinis ex ejus corpore tractum est, quamvis multis jaculis impeteretur. Corpus Aroldi matri repetenti sine pretio remisit, licet illa per legatos multa obtulerit. Die Natalis Domini coronatus est ab Alredo Eboracensi archiepiscopo, nolens hoc munus suscipere a Regando Cantuariensi, quia non legitime factus fuerat archiepiscopus. Vexillum regium Aroldi Romam misit ad papam; quod erat in hominis pugnantis figura, auro et lapidibus arte sumptuosa contextum. Urbem Exoniam rebellantem subegit levi negotio, parte muri ultro cadente, et ingressum illi dante, quam ille audacius assilierat, protestans homines irreverentes dejiciendos Dei auxilio; quia unus eorum supra murum stans nudato inguine aurem sonitu inferioris partis turbaverat in contemptum Normanorum, Hujus autem Aroldi Harugar frater clam

A imperatori Constantinopolitano militavit: ejus jussu pro stupro illustris feminae leoni objectus est: qui belluam nudo laterum nisu suffocavit.

1067. Obiit sanctus Theobaldus in Vincentia Venetiae urbe inclusus. Multi usque ad 7 millia Hierosolymam orandi voto petentes ab Arabibus in Parascève in quodam castello obsessi sunt, et tot occisi aut vulnerati, ut de 7 millibus et eo amplius, vix duo millia reversi sint. Cono, qui et Conradus, primicerius Coloniensis ab imperatore Henrico ad suscipiendum archiepiscopatum Treverensem missus, capitur a comite Treverorum Deoderico, et a satellitibus ejus in silvam ductus, de rupe tertio præcipitatur, et adhuc illæsus gladio transverberatur. Corpus ejus silvæ foliis obtegitur; quod a quodam rustico inventum ad villam defertur et sepelitur. Inde a Deoderico Verdunensi episcopo transportatum ad Telegium monasterium, multis statim miraculis a Deo glorificatur. His temporibus Belvacensis civitas suo destituta antistite, Guido decanus custos Ecclesiæ Sancti Quintini Viromandensis, et archidiaconus Laudunensis constituitur Belvacensium episcopus, et a Gervasio Remensi metropolitano consecratur. Qui graviter ferens carere se præsentia Quintini martyris, in ejus honore et memoria ædificavit ecclesiam haud longe a mœnibus Bellovacæ urbis. Romæ duobus de papatu contententibus Mantuæ synodus colligitur, et mediante Annone Coloniensi archiepiscopo, Alexander se de Simonia purgans, in sede apostolica confirmatur; Cadelo vero ut Simoniacus repudiatur.

1068. JOANNES in *Policratico*. Rex Wilhelmus assumpto diademate et pace composita, legatos misit ad exterarum nationes, ut a præclaris omnium domibus quidquid magnificentum et mirificum videretur, afferrent. Non sic Caius Cæsar, qui sumptuariæ legis insistens vestigio, domum civilem potius quam imperatoriam in mensa prima tribus solemnibus pulmentis sive ferculis statuit esse contentam; dum tamen bellaria parentetica pro necessitate aut dignitate personarum, aut exercenda liberalitate, aut solemnitate diei primis mensis licuerit immiscere. Solemnia pulmenta sunt, quæ in omnes pertransunt; quæ a Græcis catholica nuncupantur. Parentetica sunt, quæ ex causa necessitatis aut urbanitatis in præceptam partem aliqua ratione veniunt, sic dicta, quoniam solemnibus solent, interponi. Bellaria dicuntur omne genus mensæ secundæ; quoniam ibi solent apponi, quæ pulchriora sunt et delicatiora. Unde VARRO. Bellaria illa maxime mellita sunt, quæ mellita non sunt. Quod forte eo referri potest, quia utenti gratiora sunt ea quæ necessitas appetit, quam quæ irritatio gulæ invenit. SIGEBERTUS. Deodoricus comes Treverorum de martyrizato Conone apud Deum et homines reus, exsiliatur ab imperatore, et suscepta peregrinatione eundi Hierosolymam, qui de eo, et de omnibus qui in comitatu ejus pergebant, advenerit, adhuc nescitur. Hinc Francis, hinc Scotis Angliam incur

santibus Angli fame consumuntur, multi eorum humanis carnibus vescuntur.

1069. Guido Belvacensis episcopus duobus annis perfectam dedicavit ecclesiam in honore advocati sui Quintini martyris, iv Nonas Octobris. Fluminibus glaciali rigore constrictis imperator Henricus terram Lutitanorum ingressus, eos nimia cæde prostravit, terram eorum nimium depopulatus.

1070. Gerardus dux Mosellanorum moritur, et dux Godefridus. Girardo succedit filius ejus Odericus, Godefrido Godefridus filius ejus. Godefridus gibbosus corpore quidem exiguus, sed animo eximius. Hungari contra Salomonem regem suum rebellionem meditantur; sed terrore Henrici imperatoris, cujus soror nupserat Salomoni, refrenantur.

1071. Godefridus dux ultiores Frisonos bello aggressus, eos pene ad interuiccionem delet. Treveris in ecclesia Sancti Paulini in crypta subterranea invenitur corpus ejusdem sancti Paulini, quæ olim a Phrygia, ubi exsulaverat, reportatum, ibi a Felice episcopo catenis ferreis fuerat suspensum, et juxta eum multa corpora sanctorum. Ad dexteram ejus Palmacius consul et patricius Treverorum: ad sinistram Tyrus, unus de principibus Thebææ legionis, cum multis Thebæorum in eadem urbe a Rictiovaro martyrizatus. Ad caput 7 senatores ejusdem urbis, Maxentius, Constantius, Crescentius, Justinus, et tres fratres, Leander, et Alexander, et Sother. Ad pedes Hormisda, Papirius, Constans, Jovianus. Et cum multi alii ibi jacerent, horum tantum nomina, et tempus, et dies passionis aureæ litteræ in pariete scriptæ signabant: eosque omnes passos fuisse sub Rictiovaro dicebant.

1072. Balduino juniore Flandrensium comite defuncto, Robertus frater ejus Flandrensium consensu contra Arnulfum fratruem suum Flandrias occupat. Arnulfus autem cum Philippo Francorum rege occurrit patruo suo Roberto, et pugna conferta Arnulfus perimitur, Philippus rex fuga liberatur: et multis occisis, hinc Richildis mater Arnulphi, illinc Robertus capitur; et altero pro altero relaxato, bellum inter eos vario eventu protrahitur.

1073. In hoc anno duobus magnis annis a 15 anno Tiberii reuolutis, omnia secundum cursum solis et lunæ concordant illi anno, quo baptizatus est Dominus, id est octavo Idus Januarii, die Dominico Epiphaniæ, initium jejunii ejus in ii feria, tentatio ejus xv Kalendas Martii, in vi feria. Duobus fratribus Russorum regibus de regno contendentibus, alter eorum a consortio regni pulsus interpellat Henricum imperatorem, se et regnum Russorum ei submittens, si ejus auxilio regno restitueretur; sed id frustra fuit, quia gravissima in imperio Romano orta dissensio nonebat, magis sua tueri quam aliena acquirere. Saxones enim multis et magnis injuriis et injustitiis ab imperatore affecti contra eum rebellant: ad quos debellandos imperator instanter contendit. Alexander papa uenienti Romam Lan-

franco archiepiscopo dignanter assurrexit, professus se illud insigne reuerentiæ detulisse non honori archiepiscopi, sed amori magistri. Hic Lanfrancus ex abbate Cadomensi factus fuerat archiepiscopus Cantuariæ. Ad hujus Lanfranci missam quidam juvenis monachus legerat Evangelium: qui cum patenam pontifici post *Pater noster* offerret, vidit coram se quosdam vultus teterrimos malignorum spirituum: ad quorum aspectus perterritus, pontificem inter manus sacra tenentem utrisque brachiis strictim amplectitur, horribiliter clamans et dicens: *Christus vincit, Christus imperat*. Conterriti sunt omnes qui aderant, et portatus est ille a militibus in cameram pontificis. Post missam convenitur in capitulo. Adducitur ille dæmone plenus fortiter ligatus. Sermonem facit Lanfrancus de illo, et jubet communiter pro eo orationem fieri. Mox, ut videbatur, sanus effectus est, et pro agendis gratiis ad sepulcrum sancti Dunstani præsentatus. Cumque Completorium cantaretur, subito ille raptus de stallo suo accurrit ad priorem Henricum; quem ille statim apprehendens, duxit in dormitorium, et noctem insomnem ante illum duxit. Media nocte exclamans omnes inquietavit. Ductus est ad sepulcrum sancti Dunstani nimium renitens. Ubi cum venisset, furere cœpit, et in Christum infinitas blasphemias usque ad diem evomit. Mane refertur in domum infirmorum, ubi per multos dies cruciatus est. Quicumque ad eum accedebant, si crimen aliquod habebant, de quo nondum confessi erant, publice detegebat illos in pœnis perpetuis sibi sociandos. Unde nonnulli erubescens pure confessi sunt. Qui cum iterum illi se præsentassent, quærebat qui essent, et unde venissent, et quomodo tam subito loti essent, et suam societatem amisissent. Post hæc cum positus esset in medio sanctarum reliquiarum, exsiliens cum lecto in quo jacebat, volebat fugere sanctos: cumque illic retineretur, dæmon per ventrem ejus tanquam catus parvulus currebat, nunc versus os, nunc versus inferiora, quærens exitum. Cumque fratres reficerent, frater qui relictus erat ad custodiendum eum, multum devotus erga sanctum Dunstanum, confisus de Dei adjutorio accepit crucem, quam sanctus Dunstanus solebat facere portari ante se more archiepiscopi, et posuit eam super dæmoniacum, clamans cum lacrymis: Sancte Dunstane, succurre. Mox dæmon exiit. Tunc æger levatis oculis in coelum, et perfusus lacrymis, ait: « Gratias tibi ago, sancte Pater Dunstane, et tibi, frater dilectissime, quia tuis meritis, sanctissime domine, et tua charitativa prece, frater charissime, liberatus sum ab hoste. » Post hæc Bajocasensis episcopus, qui erat comes Cantuæ, movit quasdam calumnias adversus Lanfrancum super terras et consuetudines Ecclesiæ Cantuariensis. Cumque adesset dies placiti, Lanfrancus sollicitè invocavit sanctum Dunstanum. Ea nocte astitit ei sanctus in visu, dicens: « Lanfrance, ne tristeris, ego tibi adere, et si illos non viceris, scias me non

esse, qui tecum loquor. » Sic factum est. Lantranco in crastinum omnia quæ objiciebantur, cunctis stupentibus, annihilante.

1074. SIGEBERTUS. Hildebrandus archidiaconus Romanorum sit papa centesimus sexagesimus primus Gregorius VII, et sedit annos 12, mensem unum, dies 3. GUILLELMUS. Hic Hildebrandus, ut audiui a quodam, qui hoc audierat referre abbatem Cluniaci Hugonem, cogitationes aliorum propheticæ intuitu nuntiabat, quem ideo papa Alexander cancellis apostolicorum præfecerat; pro ejus officii intuitu Hildebrandus tanquam cancellarius circuibat provincias, ut perperam acta corrigeret. Die quadam cum equitaret cum multa turba obsequentium, abbas Hugo in extremo agmine cum suis monachis prosequiebatur. Visoque eminens tanto viri honore, cœpit cogitare in animo suo, unde esset tantus honor homuncioni exilis staturæ, despicibilis parentelæ: procul dubio hoc ex superbia ei accidere, quod tot obambulatores haberet. Vix hoc mente versarat, cum archidiaconus, reflexo equo, et calcaribus concitato, a longe clamans, et abbatem advocans: « Tutu, inquit, male cogitasti. Non enim mihi hanc gloriam, si gloria dici potest, quæ cito transit, vel imputo, vel imputari volo, sed beatis apostolis, quorum privilegio mihi exhibetur. » Erubescens abbas, hoc solum respondit: « Quæso, domine, quomodo nosti cogitationem meam? » — « Ab ore, inquit, tuo quasi per fistulas ad aures meas productus est. » Item Ecclesiam aliquando simul ingressi abbas et archidiaconus, ut orarent, continuatis et junctis lateribus prostrati devotius orarunt: tunc respexit archidiaconus abbatem turbulento rictu infrendens. Abbas foras egressus causam commotionis inquisivit. Cui ille: « Si me amare vis, cave ne ulterius hac me injuria expungas. Dominus enim meus Jesus, speciosus ille præ filiis hominum (Psal. XLIV) postulationibus meis visibiliter astabat, intendens dictis, et serenis favens oculis. Sed orationis tuæ addictus violentia, me deseruit, ad te conversus. Puto esse genus injuriæ, amicum eripere auctorem salutis suæ. Præterea noveris mortalitatem hominum, et huic loco imminere excidium. Vidi enim angelum Dei stantem super altare evaginato

(42) Si quæ videntur in nostro auctore pontificibus quibusdam injuriosa, maxime Hildebrando, seu Gregorio VII, illa sunt Sigeberto ascribenda, imo sunt ipsa Sigeberti verba, qui huic pontifici infensus fuit, fovens partes imperatoris, quo cum pontifici Gregorio summæ inimicitia fuerunt. De hoc Sigeberto cardin. Bellar. lib. *De scriptoribus ecclesiasticis*: « Sigebertus, inquit, in sua Chronologia iniquior fuit Gregorio VII, ob studium erga imperatorem; qua de causa non pauca mentitus est, et præsertim cum narrat obitum ipsius Gregorii. » Ipse Sigebertus ad annum 1074 ait a Gregorio VII prohibitos fuisse uxoratos sacerdotes divina officia celebrare, novo exemplo et inconsiderato. Quæ etiam verba refert Helinandus, nec ea damnat. At quale crimen est hoc? Quis hodie ferret hujusmodi sacerdotes astare altari, et divina officia celebrare? Ideo etiam in defensionem Gregorii papæ, ut ait

A gladio, et jam provinciam istam spissus et nebulosus aer circumvolat. Fugiamus ergo quantocius. » His dictis, introentes diversorium, ad curam corpori assedere, continuoque dapibus appositis exortus est in domo luctus, pluribus ex familia subito extinctis. Qua peste per vicinas ædes grassante, mox ascensis mulis diffugerunt. Idem archidiaconus in Gallia consederat in concilio vice papæ; ibi plures episcopi per Simoniam, quorum unus hujus criminis insimulatus nullis testibus argui, nullis argumentis poterat confutari, ita dicendi arte callebat. Tunc archidiaconus: « Cesset humanum eloquium, producat oraculum divinum. Certum est quod episcopalis gratia Spiritus sancti donum est; et quisquis episcopatum mereatur, donum sancti Spiritus comparari posse pecunia opinatur. Coram nobis ergo qui judicio Spiritus sancti congregati sumus, dicat iste: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto*. Quod si expresse et sine titubatione dixerit, constabit apud me, non esse illum Simoniacum. » Accepit ille libens hanc conditionem, nihil minus ratus, quam hoc dicere. Et certe *Gloria Patri et Filio* ex integro protulit; sed in Spiritu sancto hæsit. Suscitato cunctorum strepitu nullo conatu vel tunc vel deinceps tota vita sua Spiritum sanctum nominare potuit. Hunc dejectum ab episcopatu abbas prædictus pro testimonio miraculi sæpe secum duxit. Hic Gregorius excommunicavit omnes electos, qui investituram Ecclesiarum de manu laici acciperent.

SIGEBERTUS (42). Gregorius papa, celebrata synodo, Simoniacos anathematizat, uxoratos sacerdotes a divino officio removet, et laicis missam eorum audire interdicit, novo exemplo, et ut multis visum est, inconsiderato judicio, contra sanctorum Patrum sententiam, qui scripserunt, quod sacramenta, quæ in Ecclesia fiunt, baptismus, chrisma, corpus et sanguis Christi, Spiritu sancto latenter operante, eorundem sacramentorum effectum seu per bonos seu per malos intra Ecclesiam Dei dispensantur, tum quia Spiritus sanctus mystice illa vivificat, nec honorum meritis dispensatorum amplificantur, nec malorum peccatis attenuantur. Unde est: *Hic est, qui baptizat (Joan. 1)*. Similiter hic est, qui conse-

Bellar. cit. contra calumnias Sigeberti scripsit sanctus Anselmus in epistola ad Guillelmum abbatem, quæ est numero octava, ubi sic ait: « De presbyteris qui se aperte reproba libidinis conversatione Deo reprobabiles exhibent, omnino tenendum est quod apostolica providentia ecclesiastico justoque rigore constituit. Nempe nullatenus convenit, ut ibi irreverenter astent, ubi pertinaciter aperta et impudenti libidine fetentes, Dei et sanctorum prohibitionem contemnendo, sacris altaribus deserviunt; imo non deserviunt, sed quantum ad ipsos, commaculant: non quo quis ea quæ tractant contemnenda, sed tractantes execrandos existimet: ut qui Dei et angelorum præsentiam non reverentur, vel hominum detestatione repulsi, sacra contaminare desistant. » — Vide quæ ad hunc locum Sigeberti adnotavimus, *Patrologiæ* t. CLX, col. 217, 218, 221. EDIT.

erat. Ex qua re tam grave scandalum ortum est, ut nullius hæresis tempore sancta Ecclesia graviore schismate divisa sit : his pro justitia, illis contra justitiam agentibus ; aliis a Simonia non declinantibus, aliis notam avaritiæ honesto nomine prætextentibus ; dumque se gratis dare jactant, sub charitatis nomine vendunt. Et ut de Montanis dicit Eusebius, sub nomine oblationum artificiosius munera accipiunt. Porro continentiam paucis tenentibus, aliquibus eam modo causa quæstus ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiam perjurio, aut multiplici adulterio cumulantibus. Ad hæc hæc opportunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines, et se ab omni Ecclesiæ subjectione excutientibus, laici sacra mysteria temerant, et de his disputantes infantes baptizant, sordido humore nonnunquam pro sacro oleo et chrismate utentes. In extremo vitæ viaticum Dominicum, et usitatum Ecclesiæ obsequium sepulturæ a presbyteris conjugatis accipere parvipendunt ; decimus presbyteris deputatus igni cremant, et ut in uno cætera perpendas, laici corpus Domini a conjugatis presbyteris consecratum sæpe pedibus conculcaverunt, et sanguinem Domini in altari effuderunt, et multa talia contra jus et fas gesta in Ecclesia sunt : et hæc occasione multi pseudomagistri exsurgentes in Ecclesia, profanis novitatibus plebem ab Ecclesiæ disciplina avertunt.

1075. Henricus imperator Saxones gravissimo prælio vincit, eosque iterata expeditione perurgens, cunctos eorum principes, episcopos, duces, comites, cæterosque potentes ad deditionem coegit. Hungari contra imperatorem rebellant, regemque suum Salomonem regno deturbatum sub diuturna custodia exeruciant. (1076.) Gregorius papa totus in Henricum imperatorem invehitur, et quoscunque potest, ab eo scriptis et verbis avertit : animum etiam Agnetis matris ipsius imperatoris ab eo alienat. Sicarius in Frisonia Godefridum ducem perimit. Balduinus puer frater Arnulfi occisi ad Davengium bellavit contra exercitum patris sui Roberti : quem pugnando devicit. Magnum gelu, et glacies validissima a Kalendis Novembris usque ad medium Aprilis. Hoc anno, qui est 13 annus novi cycli decemnovennalis in repetito magno anno Dionysii, duobus magnis annis a passione Domini revolutis, omnia quæ ad cursum solis et lunæ spectant, anno Dominicæ passionis concordant. Unde apparet quod Dionysius non recte annos Domini cyclo suo annexit. Quia ab anno Domini 532 cyclum suum orditus est. Nimirum ipse intendit ipsum natum fuisse anno 2 prioris magni : ac per hoc hic annus anno Dominicæ passionis concordat : sic debet esse magni cycli annus non 13, sed 32, quia is fuit annus

passionis Domini : et per hanc consequentiam solaris et lunari, cursus concordantem Evangelicæ veritati, Dionysius posuit Nativitatem Christi viginti et uno anno tardius quam debuit.

1077. Henricus imperator coacto Wormatise concilio episcoporum 34 et multorum primatum regni, decerni jubet, omnia decreta et facta Hildebrandi papæ irrita esse debere, ibique omnes, præter paucos, Hildebrandum abjurant, eumque papatu abdicandum esse judicant. Hildebrandus econtra imperatorem excommunicat, ut primates regni, quasi justa ex causa excommunicato regi contradicant. Dominica in Palmis circa horam sextam sereno cælo stella apparuit. Principibus Saxonum, qui in deditionem imperatoris erant relaxatis, per eosdem quibus commissi fuerant, Saxones instinctu Hildebrandi papæ rebellant. Ipse papa occurrens imperatori in Longobardia, sub falsa eum spe absolvit. Omnes enim qui prius Hildebrandum abjuraverant, perjurium perjurio cumulantibus, imperatorem abjurant, et Rodolphum regem Burgundiæ super se regem statuunt, corona ei a papa missa, cui erat inscriptum :

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

Hunc Sigefridus archiepiscopus Maguntiae in regem benedixit, et facta a Maguntinis seditione contra eos, Rodolphus cum archiepiscopo noctu aufugit. Hildebrandus papa omnes adversantes imperatori absolvit ab infidelitate et perjurio. Imperator, Alpium aditibus contra se munitis, ubique eorum insidias frustratus, per Aquileiam venit Ratisponam, et Rodolphum adorsus, eum fugere compulit, et iterata expeditione Sueviam depopulatur. (1078.) Henricus imperator Sueviam depopulatus castella frangit, omnia vastando inimicis suis formidinem, amicis addit fortitudinem ; et multos, qui ex desperatione rerum a se defecerant, ad se retrahit. Hermannus episcopus Hildebrando papæ ad animam confæderatur, ac per hoc imperatori rebellis urbe Metensi pellitur. Ab hoc tempore cœpit refflorere in Ecclesia B. Quintini Belvacensis ordo canonicus, primum ab apostolis, postea a B. Augustino episcopo regulariter institutus, sub magistro Ivone venerabili ejusdem ecclesiæ præposito, postea episcopo Carnotensi. Hoc tempore Petrus Damianus scripsit ad papam Hildebrandum, reddens rationem, cur episcopatum dimiserit.

Erat enim vir religione et sapientia nominatissimus. Qui quædam ibi narrat, quæ in hoc loco expendenda decrevi : « Quia, inquit, refutavi ecclesiasticum regimen, centum annorum pœnitentia mihi injuncta est, secundum remedia regulæ monasteriorum (43). » Forte de talibus remediis loquitur hic, de qualibus, ubi dicit : « Dominicus, inquit, lorica

(43) Nota Bellarminum lib. *De scriptoribus Eccl.*, ubi de Petro Damiani agit, ejusque mortem anno 1072, consignat, hæc consequenter notare. « Ex quo, inquit, refellitur fabula Helimandi et Vincentii Belloyacensis, de pœnitentia centum annorum illi

imposita a Gregorio VII papa ; obiit enim Petrus (Damiani) antequam Gregorius VII pontifex eligeretur. Verum non fabula est, sed certa historia, quæ a nostro Helimando refertur. Verba enim ipsa Petri Damiani, quæ et in ejus operibus editis leguntur, exscripsit

ferrea vestitus erat ad carnem, duobusque circulis ferreis cinctus in corpore, et duobus per armos brachiorum. Hic armata scopis utraque; manu, duodecim psalteria vestibus exutus, totam noctem ducens pervigilem, cum die altera persolvit, et de tertio decimo usque ad *Beati quorum.* Hujus viri exemplo mos inolevit in nostris partibus, ut non solum viri, sed et nobiles mulieres hujus purgatorii genus inhianter arriperent. Nam relicta *Tethaldi*, mulier magni generis, et magnæ dignitatis retulit mihi, se per præfixam hujus disciplinæ regulam centum annorum pœnitentiam peregrisse, tribus disciplinarum millibus pro uno anno computatis. Talis igitur centum annorum pœnitentia illi injuncta est; quia episcopatum dimiserat amore religionis, cum esset valde idoneus Ecclesiæ regimini. Sed ipse rationem reddens, multos sanctos ante se hoc idem dicit fecisse *Valerius*, inquit, *Hipponensis* Augustinum sibi successorem constituit. *Lucidius Evodensis* imminente obitu ad cœnobium convolavit: cui, ut ait *Gregorius in Registro*, beatus *Andreas* apparuit, et horam obitus nuntiavit. *Adelbertus Veniensis* episcopus monachum induens martyrii palmam invenire promeruit. Item quidam sanctus pœnitens episcopatu dimisso tandem ab angelo visitatur, et jubetur ad episcopatum redire, sed noluit; donec admonente eodem angelo beatus *Remigius* celeriter advenit, qui hoc ei imperavit, et tunc primo obedivit. Et infra: *Melius est, pondus abjicere, quam cum detrimento Domini, cujus servus sum, fractis cervicibus interire.* Unde scriptum est. *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, et ego veniens exegissem cum usuris utique quod meum est? (Luc. xix.)* Id est, inquit *Hieronymus*, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Nonne apud quosdam episcopos quotidie regales epulæ, quotidie apparatus, quotidie nuptiale convivium? et unde refrigerare debuerant indigentes, recreant milites, et ad eorum mensam deliciis affluentibus alieni ructant: cum illi, quorum est tota substantia foras exclusi, famis inopia contabescunt: et quod diabolicam videtur æquare malitiam, prædiis in militia profligatis, omnique possessione terrarum, insuper et de-

Helinandus. Quia, inquit, refutavi ecclesiasticum regimen (id est quia meum episcopatum dimisi), centum annorum pœnitentia mihi injuncta est, secundum remedia regulæ monasteriorum. Verba sunt non *Helinandi*, sed *Petri Damiani* ad *Hildebrandum*. At non dicit *Petrus*, nec item *Helinandus*, pœnitentiam illam fuisse ab ipso *Hildebrando* injunctam, imo oppositum innuit, cum et hoc scribat, quasi illi minus notum. Deinde potuit imponi pœnitentia illa ab *Hildebrando*, tanquam pontificis legato quo munere ante pontificatum fungebatur. *Dices*, narrat *Petrus* illam pœnitentiam *Hildebrando* pontifici; et tamen obierat antequam *Hildebrandus* fieret pontifex. Respondeo, narrat eam *Hildebrando* qui fuit postea pontifex, non qui tunc esset.

A cimæ et plebes adduntur in beneficiis sæcularibus. Quæ liberalitas pessima et egentibus adimit, unde vivant; et diocesaneos deterret, ut decimas non persolvant; illos occidens in corpore, istos in anima. *Florentinæ* civitatis episcopus *Iudo schæcorum* præfuit. Quem ego increpans adhuc episcopus, injunxi ei, ut percurreret tria psalteria, ac 12 pauperum pedes lavaret, et eos reficeret, et singulis singulos denarios daret; ut manibus ablueret, quod manibus polluerat. Hujus temporis quosdam casus mirabiles, quos idem *Petrus Damianus* sparsim in libris suis narrat, hic inserere dignum duxi. *Dux Venetiæ Constantinopolitanæ* urbis habebat uxorem, quæ tam tenere et tam delicate vivebat, et tam artificiosa voluptate se mulcebat, ut se communibus aquis dedignaretur abluere; sed ejus servi de rore cœli undique collecto laboriosum ei balneum præparabant. Cibos suos non tangebatur; sed ab eunuchis ejus alimenta quæque minutius concidebantur in frustula: quæ mox illa quibusdam fuscinulis aureis et bidentibus ori suo liguriens adhibebat. Cubiculum ejus tot aromatibus et thymiamatibus redolebat, ut etiam dictu fetidum sit, et auditu incredibile. Sed dum adhuc viveret, vibrato super eam judicii mucrone corpus ejus omne computruit, ita ut totum cubiculum intolerabili fetore compleret; nullusque illam ferre potuit, non cosmeta, non servulus. Vix una sola ancilla non sine specierum redolentium auxilio in ejus servitio remansit; quæ tamen raptim accedens, cursim recedebat. Diutius hoc languore decocta, et miserabiliter cruciata, amicis quoque lætantibus diem clausit extremum. Huic illud potest aptari. *Quantum se exaltavit, et in deliciis fuit, tamen date illi tormentum et luctum (Apoc. xviii).* Et rursus: *Potentes potenter tormenta patientur, et fortioribus fortis instat cruciatio (Sap. vi).*

Sophia fuit duorum marchionum *Ugozonis* soror, et *Raineri* filia. Hæc dum sana esset et incolumis, petiit abbatem *Sancti Christophori*, ut sibi sepulturam in eodem monasterio pararet. Quò renitente, et illam delitare dicente, illa tamen, licet difficile, impetravit. Factum est ergo sepulcrum ejus in claustrum monachorum. Quod illa mox ut ingressa conspexit, nescio quo Dei judicio ægritudinem incurrit; et paulo post abortiit et obiit, et ibidem se-

Quod si *Helinandus* putavit illum tunc pontificem fuisse, erravit solum in circumstantia actionis illius, quam refert, nec propterea fabula est pœnitentia illa 100 annorum *Petro* imposita. Quæ pœnitentia quomodo impleveretur etiam a delicatis et nobilibus feminis, vide apud eundem *Petrum* in ipsa epistola ad *Hildebrandum*. Sed advertite nullam mentionem apud hunc nostrum auctorem fieri pontificis femine, seu papistæ *Joannæ*, quia fabula illa nondum erat fabricata: sed nec doctoris *Parisien-* sis qui e feretro caput erexerit, cum orationes pro eo nondum tumultu fierent in ecclesia. Quæ actio tam memorabilis si ei et *Sigeberto* nota fuit, mirum valde est ab eis fuisse prætermisam; ignotam autem eis fuisse, magis mirandum.

pulta est. Cujus tumulus cum esset gypseus, et arte
 ramentariorum studiosissime communitus, tantam
 tamen illuviem per continuum circiter annum
 exhalavit; ut fratres in tota illa medietate claustrum
 morari non sineret. Omnis enim caro quanto tene-
 rius et mollius educatur, tanto deterius in putredi-
 nem vertitur. Quidam monachus dum frixuras
 quasdam in refectorium deferret in vasculo, pru-
 riente gula mox unam in os projiciens furtive com-
 edit. Moxque tantus eum libidinis ardor invasit,
 ut quod nunquam ante fecerat, nulla se ratione
 comprimeret, donec propriis manibus semen ejice-
 ret. Sic post buccellam introivit in eum Satanas.
 In monasterio Beati Vincentii non procul a mona-
 sterio, quod dicitur Petra Pertusa, constituto, regu-
 lare constitueramus edictum, ut in Quadragesima
 per triduum non nisi medicum panis cum aqua
 omnes sumerent, nulla verba proferrent nec lec-
 tionem, nec orationem in audientia, nudis pedibus
 incederent: expleto Psalterio mutua se scoparum
 castigatione quotidie purgarent. Hanc regulam qui-
 dam frater edendo violavit, qui peritus erat scri-
 bendi, notandi, tornandi, fabricandi. Augur, ceno-
 bates, medicus, magus, omnia noverat. Media
 Quadragesima ille crassus et nitidus et obesus re-
 pente infirmatus est. Audieram autem illum pro
 peccatis suis a missarum celebratione sequestra-
 tum. Super qua re eum admonui, sed hoc negavit:
 secunda die corpus Dominicum sedens in lecto
 anxius a me flagitabat. Cumque abbas eum super
 hoc corripere, qui praesens nobiscum astabat, pro
 eo scilicet quod nulla signa mortis in eo appare-
 rent; ille nihilominus perstitit, et sacerdote jam
 cum sacramento astante, applicans ad se unum de
 fratribus, nescio quod grave peccatum ei insur-
 ravit in aurem: qui attonitus et nesciens quam ei
 poenitentiam injungeret, tandem 15 annos poeni-
 tentiae ei injunxit. Moxque ille ut corpus Domini
 suscepit, animam cum felle simul evomuit. Quod fel
 usque ad sepulturam fluere non cessavit. In praef-
 ato monasterio statutum erat, et per triennium
 jam servatum, ut horis canonicis beatæ Mariæ
 semper virginis officia dicerentur: de quo coepit
 murmurare monachus quidam, nomine Gozo, re-
 probæ vitæ, sed dicacis et accuratæ facundiae,
 et obtinuit per quaestiones suas, ut horæ beatæ Vir-
 ginis amplius non dicerentur. Mox innumeræ adver-
 sitates adversus idem monasterium exortæ sunt,
 deprædationes, rapinæ, conflagrationes, servorum
 et familiarium ejusdem loci trucidatio. Itur ad im-
 peratorem Teutonicum, sed frustra. Venitur ad
 me; dico eis hæc accidisse, quia matrem pacis a se
 projecerant: et mox in terram prostrati nuntii, di-
 cunt se nunquam de cætero laudes beatæ Virginis
 omissuros. Sic in brevi postea pacem recuperant.

Monachus quidam nobis cohabitaturus cohesit,
 et per octo annos nobiscum mansit, caste et lauda-
 biliter juxta fratrum testimonium; et nobis multa
 volumina scripsit. Erat enim peritus scribendi. Post

hæc cum obesus esset corpore, et robustior solito
 videretur, coepit obstinate deposcere, ut ad suum
 monasterium reverteretur, suadente hoc diabolo,
 ut postea patuit. Nam mox ut monasterium petiit,
 cum aliquo alio monacho dierum malorum senè,
 litteris aequè perito atque librario, incestum incur-
 rit, et ægritudine mox irruente decubuit, et non
 multo post confessus et confusus decessit. Quidam
 monachus Faventinæ civitatis ardere fecit aquam
 in lampade pro oleo; et postea in luxuriam incidit,
 et publice virgis cæsus, turpiter decalvatus est.

Ejusdem civitatis presbytero angelus Domini ex
 consuetudine adveniebat, et sacramentum Dominici
 corporis de offerentis manibus assumebat, vidente
 principe. Tandem idem presbyter in luxuriam inci-
 dit, et ecce angelus Domini eo offerente, ut consue-
 verat, venit, et inspectante principe spongiam im-
 pletam aqua super caput ejus expressit; omnesque
 sordes atque squalores, quos ex corpore illius ante
 contraxerat, membris ejus omnibus iterum super-
 fudit. Obstupescens princeps secreta presbyterum
 admonuit: qui primo negans, postea confessus est,
 se præterita nocte in quadam cubicularia ejus cor-
 ruisse. Duo viri de primoribus ejusdem civitatis
 euidam diacono simul apparere per visum, qui
 ferreis casulis in modum sacerdotum talotenus vi-
 debantur induti. Percunctante illo, et dicente,
 utrum vos qui in illa vita estis, jugiter Dominum
 benedicitis, responderunt: « Nos qui apud inferos
 æterno igne cruciamur, nunquam benedicimus Do-
 minum. » Quidam princeps Salernitanus, cum
 quadam die prospexisset de monte Vesuvio flammam
 erumpere, protinus ait: « Procul dubio aliquis
 sceleratus dives in proximo moriturus est, et in
 infernum descensurus. » Est enim talis consuetudo
 in illis partibus ut, imminente morte divitis re-
 probi, mons ille flammam evomat piceas et sulphu-
 reas. His dictis, superveniente proxima nocte, dum
 idem princeps securus cum meretrice concumbe-
 ret, expiravit: quem illa, ut postea referebat, quid
 contigisset ignorans, durius pertulit, et vix tandem
 a se non hominem, sed cadaver projecit. Quidam
 presbyter Neapolitanus volens certius quod non
 licebat addiscere, illuc ubi gehennale barathrum
 ferventius eructabat, propinquare præsumpsit; post
 missarum solemniam infulatus quasi armatus proce-
 dens. Sed dum ultra quam solebant homines teme-
 rarius scrutator accessit, redire non valens, postea
 non comparuit. Alius presbyter matrem suam Be-
 neventi ægrotantem reliquit. Qui dum perduceret
 dominum suum per fines Neapolis, extundantibus
 flammis intendens, audivit clamorem, quem matris
 suæ esse cognovit. Notavit horam, et tunc compe-
 rit matrem suam obiisse.

Quidam clericus cum pellice sua per quinquen-
 nium luxurians, incensa urbe fortuito incendio,
 simul in una domo combustus inventus est. Quidam
 presbyter conversionem promittens, et differens,
 in parvo fluviolo de equo cecidit, et submersus est.

Joannes Commielensis episcopus porcum viduæ abstulit, ploravit illa, non est exaudita. Qui dum comederet, percussus est in gutture: quod vulnus quandiu vixit a medicis sanari non potuit. Tunc ergo conversus est ad religionem, quod multo ante promiserat, et implere non volebat. Diu tamen postea in conversione vixit, tanta laborans gutturis molestia, ut cum magna difficultate alimenta perciperet; et ad gemmam refectionem fratrum sibi succedentium discumberet; vixque in tanto spatio caperet, unde stomachum recrearet.

Vir quidam dives Harduinus certa devotione mihi sponderat, quod si non posset ante, saltem expleto decennio transiret ad religionem in monasterio Beati Vincentii, quod in Arpingia situm est. Expleto termino tergiversari cepit, et abbas ejusdem monasterii volis ejus favebat, et dissuadebat converti; cujus nimirum necessariis sustentabatur auxiliis. Interea languore correptus, confessus, et pauperibus et ecclesiis multa largiens, quasi cunctis bene dispositis securus, assistentes sibi cognatos et affines sub hac attestazione constrinxit: « Obsecro vos, inquit, per charitatem, quæ Deus est, ut nemo me huic mortali vitæ reddi deposcat, ne me imparatum, quod absit! mors improvisa reperiat. » Mortuus est ergo, et aliquanto tempore post mortem suam abbati illi apparuit nocte per visum. Videbar, et ecce in spatiosa campi planitie imperatori vel quemlibet excelsa potestas eum totius regni copioso conveniebat exercitu. Cumque ille stupefactus huc illucque oculos deduceret, ecce Harduinus a quibusdam custodibus celeriter deducebatur: « Hens, inquit abbas, siste gradum parumper. Mihi non loqueris, Harduine? Eia, frater, quid tibi est? Lætaris, an pateris? In pœna es, an in gloria? » Tunc ille tristis et flebilis: « Quid me, inquit, interrogas de gloria, qui jugibus pœnis afficio? » Ad quod abbas: « Quid ergo tibi fecit beatus Vincentius? » At ille: « Sanctus, inquit, Vincentius diu me fecit suum sperare colloquium; sed quia dudum fatigatus hoc obtinere non merui, spem hanc omnino jam frustratus amisi. » Sic plane promissionibus frustrabatur ab eo, quem similiter promittendo frustraverat.

In monasterio quod beatus Gregorius infra Romanæ urbis mœnia condidit, quidam puer a parentibus oblatu est. Qui cum adolesceret, ad sæculum rediit, et uxorem duxit. Cumque juvenis factus esset, divino judicio percussus in gutture, cepit ægrotare usque ad mortem. Tandem se petiit ad monasterium reportari. Ibi que poenitentiam de suis pravitatibus, et habitum monachi recepit. Cumque uxor ejus cum nonnullis aliis lecto jacentis assisteret, cepit ille gemens et ululans inordinata voce garrere; cumque increparetur, quare non quiesceret, « Nonne, inquit, videtis beatum Andream apostolum et sanctum Gregorium acerrimis me suis verberibus flagellantes? » Postea paululum quiescens respirabat, et dicebat: « Modo verberaverunt me,

A quia monasterium dimisi, et uxorem accepi. » Et iterum post fletus et rugitus dicebat quiescens: « Modo verberaverunt me, quia pauperibus mendicantibus, maximeque Scotigenis non modo nihil dedi; sed etiam, quod pessimum est, frequenter irrisi. » Rursusque: « Modo castigatus sum, quia sex nummos a quadam vidua pauperula mutuo accepi et reddere nolui. Quot passus fecit illa in laborando, dum veniret illos a me requirens, tot modo ictus de amborum sanctorum manibus pertuli, dum me pariter verberarent. Ut sciatis autem, inquit, quia non mentior, perendie hora sexta de hoc sæculo migraturus sum. » Erat tunc sexta feria. Nocte vero qua Dominicus illucescebat dies in Ramis palmarum, de lecto cunctis migrantibus exsiliens, scapulare et cilicium, quæ juxta se erant, repente corripuit, et mox Ecclesiam Beati Andreæ attonitus et festinus intravit; ubi strato compositus, his qui aderant fratribus ait: « Ecce sanctorum verberibus flagellatus, ita purificatus de corpore egredior, sicut de fonte baptismatis mundus exivi. » Igitur inter sacra missarum solemnia Dominica passione vix perlecta, hora quam prædixerat, obiit. Nudato ejus corpore ad lavandum, inventæ sunt in eo vibices, et stigmata plagarum. In eodem monasterio crypta est, et in eodem fons, unde beatus Gregorius bibebat, et cubile lapideum, in quo æstate quiescebat. Quam aliquando cryptam prægnans canicula ingressa est, ut in ea parturiret. Quæ mox ut præfato cubiculo appropinquavit, moriens corruit. Desiderius Cassinensis abbas narravit mihi. Servus, inquit, Dei Neapolitanæ regionis in prærupta rupe juxta viam publicam solitarius habitabat. Qui dum nocturno tempore psalleret, et fenestram cellule horarum explorator aperiret, vidit multos Æthiopes iter carpere, et longo tractu onustos feno saginarios comminare: cumque eos inquireret, qui essent, et cuius rei gratia hæc jumentorum pabula vectarent: « Maligni, inquit, spiritus sumus. Hæc autem paramus, non pabula pecoribus alendis, sed fomenta potius ignium hominibus comburendis. Præstolamur enim in proximo principem Capuæ, qui jam decumbit, et Joannem magistrum militum Neapolitanæ civitatis, qui adhuc vivit incolumis. » Illico vir Dei Joannem festinus adiit, quæ viderat et audierat, narravit. Per idem tempus Otto secundus contra Sarracenos ibat Calabriam. His auditis, Joannes ait: « Modo necesse habeo imperatori occurrere, et de statu terræ hujus diligenter tractare. Post ejus abscessum spondeo, quod sæculum deseram et monachus fiam. » Ut autem probaret, utrum verum esset, quod ille narrabat, nuntium direxit ad Capuam, qui Pandulfum jam mortuum invenit. Ipse quoque magister militum Joannes, antequam imperator ad illas partes attingeret, vix diebus 15, supervivens, mortuus est. Martinus, qui in Camaldulensi eremo commoratur, vir multarum virtutum, et præcipue gratiæ lacrymarum, narravit.

Monarchus erat maritimi territorii in cœnobio, quod dicitur Adpinum, multis peccatorum nexibus involutus: cui cum magna et longa pœnitentia fuisset injuncta, ille a quodam familiari suo auxilium petiit, ad comportandum pondus pœnitentiæ. Quod onus ille devote suscipiens, præcepit eum secutum manere de tanta parte persolvenda. Qui sic obligatus non multo post mortuus est. Erat autem vitæ inter fratres irreprehensibilis et opinionis honestæ. Non multis post diebus pœnitenti monacho in somnis apparuit. Qui inquisitus, quomodo se haberet: «Male, inquit, et dure, sed propter te. Nam liber a propriis, quia tuis me vinculis inmodavi, et alienam cautionem non persolvi, flagellis duris attestor. Sed quæso te, ut vigiles pro te, et liberares me. Vade itaque, et deprecare conventum, ut quod sponendi persolvant, et me eruant.» Quod cum factum esset, ille rursus præfato monacho apparuit, vultu festivo et sereno; dicens se per orationes fratrum a pœnis erutum, et sanctis conjunctum.

In partibus Galliarum inter abbatem et quemdam sæculi potentem orta est magna contentio de possessione; ita ut utriusque partis fautores post longa jurgia ad arma condixerint. Potens ille sæcularis iurmis armatorum stipatus, campum præliaturus ingreditur. Abbas autem cunctis qui pro se dimicare venerant suum prohibuit comitatum, solos monachos suos equis imposuit, capita cucullis operiri præcepit, et sic armatus ad locum certaminis venit. Protinus adversarii tanto horrore concussi sunt, ut mox equis desilirent, arma projicerent, terræ se humiliter sternerent, indulgentiam flagitarent. Si objiciatur, Leonem papam bella gestasse, respondeo, non ideo Petrum factum esse apostolorum principem, quia negavit; nec David ideo prophetam, quia mœchatus est. Mala vel bona non de meritis hominum, sed de propriis debent qualitatibus æstimari. Gregorius multas rapinas et vientas a Longobardis passus est, Ambrosius ab Arianiis: uterque sola patientia dimicavit.

Dusinus episcopus, capite jejunii feria quarta, fecit sibi et militibus sumptuosum convivium præparari; cujus vultum repente paralysis corripuit, et faciem, et os, et cum tali morbo diu postea vixit. Quidam alienam suam furatus est. Erat autem vir ille hospitalis valde. Interea adest Jesus in effigie pauperis, et tanquam prolixo crine egebat tonsore. Ille protinus reverenter assurgens, assumptis forcipibus eum tondere cœpit. Quod dum faceret, reperit in occipitio ejus duos oculos latitantes. Expavit ille, et inquisivit, quid hoc esset. Cui ille: «Ego, inquit, Jesus vocor, qui undique cuncta contempior; et isti sunt oculus, quibus vidi suam, quam in cavea modo conclusisti, moxque disparuit.»

Quidam episcopus valde sitiens, vinum sibi afferri præcepit, cumque pincerna totum quod erat vasculo exhausisset in poculum, et episcopo detulisset; ecce pauper importunus illud sibi dari poposcit, dicens,

quod si statim non biberet protinus expiraret. Præcepit episcopus illud pauperi dari; cumque amplius sitiret episcopus quam ante, jussit iterum vas vinarium inspicere, si forte aliquid superesset, et repertum est plenum. Abbas quidam jussit emi lampredam; empta est una viginti nummis Papiensibus; coacta et apposita; et ecce pauper adjantam id maxime sibi dari postulat, quod abbati appositum erat. Mittit ei abbas integrum adhuc piscem. Illico pauper cum paropside plena pisce in sublime se extulit, et cœlum cunctis videntibus penetravit. Ecce probatio, quod illud, quod in sinu pauperis occultamus, in cœlum reponamus. Episcopus quidam lampredam præparari jussit, cumque missam cantaret, illecebrosus gustus ejusdem piscis tentatus est affectu. Erubuit ille, expletaque missa, febreticum piscem pauperi dari jussit. Quidam pater familias unum solum nummum habebat in loculo ad emendum aliquid, quod cum pane comederet. Interim pauper advenit, et misericordiam postulavit. Dat ei nummum illum. Redit domum, panis solitus ei apponitur. Et ecce vir quidam ignotus, et quem nunquam antea viderat, festinus et anxius viginti solidos denariorum in linteo ligatos, in manu ejus posuit, dicens ei a domino suo missos, et tanquam qui expectaretur, mox recessit. Quidam nobilis genere, sed degener moribus, duxit consanguineam suam in Clavomaco regno. Excommunicatus est ab episcopo pio, contempsit. Ad divinæ vero indignationis indicium contingit, ut panes de nuptialibus mensis in plateas ante omnes projecti, a canibus non tangerentur. Non multo post ille in cubiculo dormiens fulminatus est. Cum apud Parmensem urbem studerem, in vigilia sanctorum martyrum Gervasii et Protasii vir quidam maturius surrexit, et boves suos in remotiora pascula duxit. Cujus vicinus quidam domum ingressus, et febricitare se simulans, lectum uxoris ejus intravit; cumque dentibus strideret et tremere, illa velut febricitanti marito compatiens, illum amplexa est, et lodice contextit. Quam ille violans continuo recessit; nec multo post maritus redit, stratum reperit; cui uxor exprobrans, ait: «Optime poteris hodie sanctorum martyrum ecclesiam ingredi, quæ tibi contigua est cum cæteris Christianis.» Cumque ille attonitus inquireret, quid loqueretur, et rem totam per ordinem cognovisset, et cognoscentes uterque se esse delusos, valde consternati sunt. Tandem resumpto spiritu, et omni rubore postposito, conveniunt cum cæteris ad nocturnum officium; et querelam coram omnibus deposuerunt; et vindictam de tanto scelere poposcerunt a Domino, ut latenter adulterum notum faceret. Mox adulter dæmone plenus, et seipsum laceraans intravit ecclesiam: modo in altum volans, modo gravissimo impetu in ima se præcipitans; modo ad parietem caput elidens, modo in pavimento se insaniendo prosternens; tandem infelicem animam coram populo exhalavit.

Fertur in regione Puteolis in Apulia, inter aquas A nigras et fetidas, saxosum esse promontorium et serupeum; ex quibus aquis consueto more teterimæ videntur aviculæ consurgere, et a vespertina Sabbati hora usque ad ortum feriæ secundæ humanis aspectibus apparere, et velut solutæ a vinculis liberè spatiari, alas extendere, plumas deperdere: nec unquam videntur vesci, nec quolibet aucupis ingenio possunt capi. In matutino feriæ secundæ ingens corvus ad instar vulturis eas persequitur, et post illas crocitat, quæ protinus se immergunt, nec ulterius apparent usque ad vesperam sequentis Sabbati. Has nonnulli perhibent animas esse hominum gehennæ deputatas, sed Dominico die cum adjacentibus noctibus pro gloria resurrectionis Dominicæ refrigerio potiri. Cui assertioni Prudentius (44) in hymno consentit dicens:

*Sunt et spiritibus sæpe nocentibus
Pœnarum.... feriæ.*

Ille nocte factæ, qua rediit Deus victor ab inferis Acherontis. Sed Desiderius Cassinensis abbas rem sic se habere funditus abnegat. Stanbertus tamen archiepiscopus præsentem Desiderio retulit, se hoc audisse ab incolis Apuliæ. Idem Humbertus retulit, quod in monasterio Sancti Silvestri in territorio Urbinate quidam monachus obiit, et ab incipiente gallicinii nocturnalis articulo usque ad secundam diei horam cadaver exanime fratribus circumquaque jacentibus jacuit. Cumque ad missam pro eo *Agnus Dei* diceretur surrexit; cumque fratres attoniti propius accessissent, ut ab ore illius verba audirent, ille maledicta et contumelias in Deum coepit evomere, crucem oblatam ei, ut oscularetur, conspuere, et intemeratam Dei Genitricem ignominiosis opprobriis lacerare, et dicebat: « Quare pro me psallitis, vel sacrificia offertis? Ego in ipsa flamma Tartari fui, ibique magister meus et dominus Lucifer coronam suam æream inextinguibili semper ardore candentem mihi in capite posuit; ejusdemque metalli chlamydem qua induebatur, me vestivit. » Erat autem clamys tam longa, ut talo tenuis fluere; tam ferventer ignita, ut guttas emittere videretur. Cumque fratres, eum ut pœnitentiam ageret, admonerent, ille anathematizabat, et omnia Redemptoris nostri mysteria ore sacrilego D condemnabat. Tunc monachi toto corde pro illo orantes, exutis vestibibus, se verberantes, et pugnis pectora tundentes, omnibus quibus valebant precum generibus insudabant, et ecce desperatus ille ad se redit, Salvatoris omnipotentiam laudat, Satanæ iudificationes abrenuntiat, crucem adorat, pœnitentiam flagitat. Confessus est autem, quod post abrenuntiationem sæculi in fornicationem inciderat, quam catenus celaverat, laudansque et benedicens Deum usque in die altera vixit, et in sancta confessione migravit.

Hildebrandus mihi retulit, quod in Teutonia erat

quidam comes bonæ opinionis, et vitæ innocentis secundum opinionem hominum, qui ante decennium defunctus fuerat; post cujus obitum quidam religiosus vir per spiritum ad inferiora descendens, vidit eundem comitem in supremo gradu cujusdam scalæ. Quæ scala inter stridentes et crepitantes flammam videbatur erecta, ad suscipiendos omnes, qui ex eadem comitatum genealogia descenderent. Surgebat autem scala illa de immenso barathro. Hoc autem ordine succedentium singuli texebantur; ut qui novus adveniebat, supremum gradum tenebat scalæ; et qui in eo repertus erat, ad inferiorem proximum descendebant. Cumque vir, qui hoc aspiciebat, quæreret, quare comes ille sui temporis, qui tam juste vixerat, illic torqueretur, B audivit. Propter quamdam possessionem Metensis Ecclesiæ, quam beato Stephano proavus ejus abstulerat; et ille jam decimus in hæreditate successerat. In partibus Babylonie habebat possessionem sedes apostolica, unde tantum balsami redditum annuatim capiebat, quod sufficeret illuminandæ lampadi ante altare sancti Petri appensæ, et semper ardenti. Hanc possessionem, accepta pecunia, papa distraxit, et pensionem aromatis quam accipere solebat, amisit. Aliquanto post cum idem papa ante sanctum altare quasi devotus astaret, orans; ecce terribilis et grandævus senex, in cujus etiam facere barbæsiem videbatur, elato brachio colaphum illi vehementer incussit et ait: « Tu exististi lucernam meam ante me: et ego extinguo lucernam tuam ante Deum, » moxque disparuit. Pro- C tinus ille corruit et paulo post obiit.

Puerulus quidam quinquennis Hubaldi nobilissimi viri, qui mecum degit in eremo, filius, in meo monasterio factus fuerat monachus. Ille cum in stratu suo quievisset vespere, mane in pistrino clausis utrinque januis inventus est. Dicebat se illuc a quibusdam hominibus ad magnum convivium deductum, ubi omnes epularum deliciae videbantur; ibique eum manducare fecerunt. Dicebat etiam, quod eum usque ad castellum, quod supereminet monti, deferentes, super ipsum tintinnabulum, quod juxta in excelso dependet, deposuerunt. In Bononiæ partibus duo quidam amici ac compares discumbabant; quibus allatus est gallus. Quod pulmentum unus illorum, accepto cultello, ut mos est, in frustra desecuit, tritumque piper cum liquamine superfudit. Quo facto, alter ait: « Profecto compatet, sic explicuisti gallum hunc, ut ipse Petrus, etiam si adveniret, curare non possit. » Cui mox intulit alter: « Plane non modo si beatus Petrus, sed etsi ipse Christus imperet, gallus hic nunquam resurget. » Ad hanc vocem repente gallus vivus, et plumis coopertus exsilivit, alas perussit, et cecinit, plumas excussit, totumque liquamen super eos qui convalescebantur aspersit. Illico sacrilegi blasphemii in consoersione piperis lepra percussi sunt; quæ

(44) Cathemerinon, hym. v, vers. 125, 26.

plaga lepræ etiam in posteros eorum hæreditaria permansit usque ad obitum. Unde in famulatum subacti sunt Bononiensis ecclesiæ, quæ beati Petri insignitur vocabulo.

Quidam institores Venetiæ cum applicuissent, viderunt leonem spiris draconis non procul a litore involutum, trahi violenter a dracone in speluncam. Pandoces autem, qui repente ad hoc spectaculum convenerant, audacter draconem invadunt, et perimunt et leonem liberant. Qui non ingratus, per aliquot dies, quibus pandoces illic morati sunt, quotidie pellem unam animalis a se capti advexit. Quidam cum convictore suo ad ligna cædenda pergebat; et ecce serpens trabalis magnitudinis, duobus attollens colla capitibus, in eos impetum fecit. Unus autem eorum qui tenebat securim unum caput ejus abstulit, et mox ei securis ad terram cecidit; quam serpens iratus mox altero capite mordicus apprehendit, et spiris suis eum involvens in speluncam suam tulit. Qui dum traheretur, clamabat ad socium, ut eum defenderet, vel ei securim quam tenebat in manibus daret. Qui timens noluit, sed fugit; et idcirco a sacerdotibus tanquam mortis reus exilium subire coactus est. Hucusque de Petro Damiano. Nunc ad historiæ consequentiam redeamus. **SIEBERTUS.** Hoc anno inceptum est cœnobium Sancti Salvatoris in insula quæ dicitur Aquicinctus, a viris illustribus Sichero et Gallero. Hoc tempore in Oriente Turci super Arabes et Saracenos invaluerunt, et Armeniam et Syriam incursantes, multas urbes et ipsam Antiochiam ceperunt. Henricus imperator in Pentecoste conventu habito Maguntix decrevit Hildebrandum a papatu deponendum; et Longobardiam petens, Guibertum Ravennæ episcopum pro Hildebrando papam designat.

Hildebrandus papa quasi divinitus revelatum sibi prædixit, hoc anno falsum regem esse moriturum: verum quidem, sed fefellit eum de falso rege conjectura, secundum suum velle super Henrico rege interpretata. Rex enim Henricus Saxonibus gravi prælio congreditur, et in congressu falsus rex Rodulfus cum multis Saxonix principibus extinguitur.

1081. Magnus terræ motus cum gravi mugitu terræ factus est 6 Kalendas Aprilis prima hora noctis, portendens imminens malum, quod in toto orbe insonuit, et unde terra dolet et doluit. Henricus enim imperator ad debellandum papam Hildebrandum Italiam petit: contra quem papa urbibus et castellis munitis se ad rebellandum accingit, eumque Romam hostiliter adeuntem non recipit. Henricus autem, expugnatis urbibus et castellis, quæ contra se pro Hildebrando erant, Romam Leonianam obsidet. **GUILLELMUS.** Quo audito, Guiscardus Boimundi Romam tetendit; ejus fama territus Henricus cum falso papa fugit. Rediit Hildebrandus, sed non multo post iterum ab Henrico fugatus est.

1082. In Gallia Hermannus miles corona sibi imposita post Rodulfum in Saxonia tyrannidem exercet, Marianus Scotus chronicam suam nativitate Christi inchoatam usque ad hunc annum perduxit; qui erat ætatis suæ annus 56, multum laborans errorem corrigere de annis Domini, qui invenitur in cyclo Dionysii; quem facile est videre, hinc positus ab eo annis Domini secundum cyclum Dionysii, altrinsecus autem secundum veritatem Evangelii.

1083. Henricus imperator, rupta Roma Leonina, Romam obsidet. Condicto inter imperatorem et papam die, ad causam inter eos discernendam, eum pax, dissimulante papa, inter eos non conveniret, Romani et multi Italiæ populi a papa desciscunt. Qui fugiens ad Normannos in Apulia se contulit. (1084.) Romani imperatorem urbe recipiunt, et eorum judicio Hildebrandus papatu abdicatur: Guibertus papa efficitur, et Clemens nominatur. His qui pro imperatore erant contententibus juste Hildebrandum esse depositum, tanquam majestatis reum; qui contra imperatorem, alium regem ordinaverunt, et rebellandi audaciam assumpserunt: his autem qui contra sentiebant reclamantibus, universalem papam, non universali judicio, sed paucorum indicio, laicali tonsura, imperiali potentia non posse amoveri a pontificatu; et quod gravius est, in locum venientis episcopi aliam suffectum contra canonicam auctoritatem agere, et cætera id genus. Henricus rex patricius Romanorum constituitur, et a Clemente suo in imperatorem benedicatur. Comes Montensis Balduinus uxorem ducit Idam.

Henricus imperator Maguntix regali et synodali conventu habito, exigit ab omnibus, ut Hildebrandum deponant, et Guiberti ordinationem subscripto approbent: ejus aliqui manu et ore faventes, corde tamen Hildebrando adhærebant. Hermannus Metensis sibi absentem abjudicato episcopatu, iterum urbe pellitur imperator in episcopatu Metensi..... mercenarium supposuit, sed non audierunt oves Christi vocem alienorum: imperator Saxones aggreditur. Illi pacem petunt et impetrant, pacti quod omnibus pro hac rebellione proscriptis sua restituerentur. Quod quia factum non est, iterum rebellant, in centore præ cunctis Eberto comite imperatoris consanguineo, Galterus ex clero sancti Lamberti in Anglia episcopus Anglorum odiis innocens impetitur, et in celebrando missam ab eis quasi alter Stephanus papa martyrizatur. Non dicit in qua civitate hoc factum sit: et mirum est quod Guillelmus, qui historiam Anglorum hujus temporis scribit, nihil de isto refert. Hildebrandus papa, qui et Gregorius VII, apud Salernum exsulans moritur.

GUILLELMUS. Vir apud Deum felicitis gratiæ, et apud homines austeritatis fortassis nimix. Denique fertur quod inter eum et imperatorem primi tumultus initio illum nudipedem et forfices cum scopis portantem, nec saltem foribus admiserit, abo-

minatus hominem sacrilegum, et sororii incesti reum. Quæ repulsa multorum necis causa fuit. SIGEBERTUS. De hoc ita scriptum reperi. Volumus vos scire, qui ecclesiasticæ curæ solliciti estis, quod dominus apostolicus Hildebrandus papa, qui et Gregorius VII, nunc in extremis positus vocavit ad se unum de 12 cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris; et confessus est Deo et sancto Petro, et toti Ecclesiæ, se valde peccasse in pastoralis cura, quæ ei ad regendum commissa erat; et suadente diabolo contra humanum genus odium et iram concitasse. Postea vero frumentinam, quæ in orbe terrarum effusa est, pro augmento charitatis cœpisse dicebat. Tunc demum misit prædictum confessorem suum ad imperatorem, et ad totam Ecclesiam, ut optaret illi indulgentiam; quia finem vitæ suæ aspiciebat, et jam cito induebat se angelicam vestem, et dimisit ac dissolvit omnia iuramentorum suorum imperatori, et omni populo Christiano, vivis et defunctis, clericis et laicis; et iussit suos abire de domo Deoderici, et amicos imperatoris ascendere. (1086.) Saxones urbem Linaburch obsidentes, ut episcopum ipsius Alberonem expulsam a civibus sedi suæ restituant, Henricus imperator aggreditur; sed exercitus divinitus exteritus cessit; et ceciderunt ex eis plusquam quatuor millia, quatuordecim tantum a parte Saxonum occisis. Nimia aquarum inundatio multis in locis damno et periculo fuit. Nam et in Italia tanta fuit illuvies, ut rupes liquescentes plures villas ruina sua destruerent. Desiderius abbas Cassinensis fit papa centesimus sexagesimus tertius, et sedit mensibus duobus; qui et Victor tertius, ut ait Sigebertus, dyssenteria dissolutus, non multo post moritur. GUILLELMUS. Ad primam missam exagitatus nescio quo discrimine cecidit; calice, si dignum est credere, veneno infecto. SIGEBERTUS. Anselmus Lucensis episcopus Hildebrandi cooperato indefessus, apud Mantuam exsulans moritur, qui in Jeremiam et in Psalmos tractatus edidit; et doctrinam Hildebrandi libro luculento confirmavit. Cujus sanctitas miraculis declarata est. Domesticæ aves, pavones, gallinæ et anseres a domibus se extraneantes, omnes fiunt sylvaticæ. Augustinus, in lib. III *De civitate Dei*, simile portentum narrat contigisse, dicens: «Antequam se adversus Romam sociale Latium commoveret, omnia animalia humanis usibus subdita, canes, equi, asini, boves, et quæcunque alia pecora sub hominum dominio erant, subito efferata, et domesticæ lenitatis oblita, relictis tectis libera vagabantur; et omnem non solum alienorum, verum etiam dominorum aversabantur accessum; nec sine exitio vel periculo audentis, si quis de proximo urgeret. Quanti mali signum fuit, si hoc signum fuit; quod tantum malum fuit, si etiam signum non fuit.»

1087. Inter imperatorem et Saxones vario eventu sæpe pugnatur. Venitianis meditantibus auferre corpus sancti Nicolai a Myrrhea, Lyciæ a Tur-

cis desolata, Bareses cives præoccupaverunt eos, numero 47 ab Antiochia Myrrham venientes, qui a quatuor tantum monachis ibi inventis extorserunt sibi ostendi tumbam sancti. Qua effracta, ossa Nicolai in olei liquore natantia integro numero extraxerunt, et Barim cum gloria detulerunt. Facta est hæc translatio anno 745 a depositione sancti Nicolai. Translationem ejus scripsit Joannes archidiaconus Barinæ ecclesiæ, jubente Ursione Barenensis et Canusinæ ecclesiæ archiepiscopo. Missus est tunc temporis quidam ex Palatinis magnatibus ab imperatore suo, cui parebat terra Myræorum. Hic veniens oravit sanctum Nicolaum, ut ei aliquam sui particulam dignaretur ostendere, quam osculari valeret. Minister igitur ecclesiæ cum periculo extraxisset aliquid de liquore urnæ, dens unus extractus est; quem in aurea pyxide magnatus ille abscondit, et super altare quod ibi erat posuit. Paululum post aspiciens, vidit de pyxide oleum manare, et involvit eam pallio, putans sic posse stare oleum; sed tanto magis manavit. Desperavit igitur se posse habere in occulto, quo sibi Dominus manifestaverat. Cui sanctus Nicolaus in visione apparuit, dicens: «Ecce postulationi tuæ satisfeci, sed extra ferre non poteris, quia non permitto sic minutam particulam a membris aliis separari.» In crastino dentem ubi posuerat non invenit. Igitur Bareses cum tribus navibus negotii causa ibant Antiochiam, insulam Cacavam adierunt, deinde ad insulas Magestras venerunt, deinde ad loca Macri... portus sancti Georgii a Barinis quinque milliariis distat. Positum est corpus sancti Nicolai a transferentibus in ecclesia Sancti Benedicti: ubi prima die plusquam triginta infirmi sanati sunt. Homo quidam de Anconitanis partibus curvato corpore, manuum et pedum carens officiis, osculans capsellam sanatus est. Sacerdos de Camerino territorio, guttam patiens in spina, veniens Barum ad sanctum; ex quo venit ad eum locum, unde Barum potest aspici, cœpit paulatim erigi, pervenitque totus sanus. Parentes advexerunt pulchrum dæmoniaco ab Amalfa, qui sanatus est in loco supra dicto, unde Barum primo videtur; ubi crux erat posita ab iis qui sanati erant. Sanati sunt de quodam castello infantula una toto corpore debilis; et puerulus, qui nullum edulium poterat in stomacho retinere. Quidam pauperculus a Dirachio uxorem suam omnibus membris debilem, præter linguam, sanam reduxit. Sanata est mulier de Dalmatia leprosa. Ancillula Sipontini cujusdam dorso incurvata sanata est. Sanata est mulier feta, et lacte carens; sanatus puerulus cujusdam de Mace-riensibus, qui nunquam gressus potuerat movere naturales; sanatus quidam pauper Tarenti manens, pedibus non valens incedere, et vix potens sedere; dicente ad eum in somnis quadam imagine: «Quare non vadis Barum?—Quomodo, inquit, possum?—Vade, inquit, quia potes; et surrexit sanus. Miles quidam perdiderat res aliquas; suspicans autem hoc fecisse

quemdam suum satellitem, tibiam ejus sica percussit ictu ancipiti. In quo vulnere vermes innati, tibiam reddebant ulcerosam. Qui veniens ad sanctum, sanatus est. De Gallia Cisalpina sanatae sunt duae mulieres, una caeca et altera daemoniaca. Quae autem fuerat caeca, obtulit sancto oculos argenteos, cum lapidibus pretiosis.

1088. SIGEBERTUS. Eodem anno pisces in aquis mortui sunt. In Hispania rex Galliciae Afal. Saracenos fortiter debellat, et Toletum maximam eorum urbem per aliquot annos obsessam tandem expugnat, et cultum Christianitatis in eo dilatat. Urbanus II papa centesimus sexagesimus quartus, sedit annos 11, menses 4. GUILLEL. Hic Odo prius fuit archidiaconus Remensis, deinde prior Cluniacensis, post episcopus Ostiensis. SIGEBERTUS. Odo ex monacho Cluniacensi episcopus Ostiensis contra imperatorem et Guibertum fit papa, nomine Urbanus. Hinc in Ecclesia scandala, et in regno augescunt dissidia; dum alter ab altero dissidet; dum regnum et sacerdotium dissentit; dum alter alterum excommunicat; alter alterius excommunicationem, aut ex causae, aut ex personae praedicio contemnit; dumque alter in alterum excommunicandi auctoritate magis ex suo libitu, quam ex justitiae respectu abutitur, auctoritas illius qui dedit ligandi et solvendi potestatem despicitur. Nimirum, ut pace omnium bonorum dixerim, haec sola novitas, ne dicam haeresis, necdum in mundo emergerat, ut sacerdotes illius, qui dicit regi apostata (*Job xxxiv*), et qui facit regnare hypocritam propter peccata populi, doceant populum, quod malis regibus nullam debeant subjectionem; et licet eis sacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen debeant fidelitatem; nec perjuri dicantur, qui contra regem senserint; imo qui regi paruerit, pro excommunicato habeatur: qui contra fecerit, a noxa injuriae et perjurii absolvatur.

1089. Godefrido Godefridi gibbosi ex sorore nepoti tandem ducatus datur. Annus pestilens, maxime in occidentali parte Lotharingiae: ubi multi sacro igne interiora consumente computrescentes, exesis membrum instar carbonum nigrescentes, aut miserabiliter moriuntur, aut manibus et pedibus putrefactis et truncatis miserabilior vita reservatur. Multi vero membrorum contractione distorti dementantur. (1090.) Henricus, imperator ad debellandos adversantes sibi Italiam petit. Hermannus tyrannus a Saxonia Lotharingiam repetens, ad concitandos regni motus laborat. Qui dum muro cujusdam castelli incaute approximat, jacto e turri saxo in capite percutitur, et moritur. Metis corpus S. Clementis primi episcopi ab apostolis illic ordinari inventum levatur. In Saxonia Ecbertus comes, dum fideles imperatoris bello insequitur, et ipse perimitur. Sterilitas frugum terrae augescit, et fames paulatim irrepit. Henricus imperator in Italia castella et munitiones adversantium sibi expugnat; Mantuam quoque obsidet et capit. (1091.) Robertus filius Gui-

berti regis Angliae, vivente adhuc patre, Normanniam sibi negari aegre ferens, in Italiam iratus abiit, ut duceret filiam Bonifacii marchionis, cujus auxiliis patri adversaretur. Hac vero spe frustratus, Philippum regem Francorum contra patriam excitavit: quare benedictione genitoris, et Anglia caruit, post mortem ejus Normannia vix retenta. Richardus alter filius Guillelmi cervos in nova foresta venans, rabidi aeris nebula morbum lethalem fertur incurrisse. Locus est, quem Guillelmus pater, desertis villis, et subrutis ecclesiis, per 50 et eo amplius milliaria in saltus et lustra ferarum redegerat. Pro quo peccato Guillelmus filius ejus, qui post eum regnavit, et Richardus nepos ejus, filius Roberti comitis Normanniae ibidem perierunt: primus sagitta pectus ictus, secundus arboris ramusculo collum trajectus: vel, ut quidam dicunt, equo pertranseunte faucibus appensus. Filiae Guillelmi fuere Cecilia, Cadomensis abbatissa; Constantia, Britanniae comitissa, quae austeritate justitiae provinciales in mortiferam sibi potionem exacuit, Adala Blesensis comitissa, quae apud Marcenniacum sanctimonialis habitum sumpsit. Quarta Aroldo promissa, ante nuptias obiit. Quinta Adelfonso Gallaciae regi jurata, virgineam mortem impetravit a Deo. In cujus defunctae genibus callus repertus est ex crebra oratione. Igitur extremo vitae tempore habitans rex Guillelmus in Normannia, contraxit inimicitias cum rege Francorum Philippo: qui de illo ait: « Rex Angliae jacet Rothomagi more ablutarum partu feminarum cubile fovens; jocatus in ejus ventrem, quem potione alleviavit. » Quo perstrictus convicio, respondit: « Cum ad missam post partum iero, centum millia candelarum ei libabo. »

Non multo post mense Augusto Franciam aggressus, Medaucum oppidum injectis ignibus cremavit: ubi ipse, dum propius flammam succenderet, calore foci, et autumnus inaequalitate morbum nactus est. Dicunt quidam, quod praeruptam fossam sonipes ejus transiliens, interranea sessoris diruperit; quia in anteriori parte venter protuberabat. (1092.) Incentoribus Saxonici belli omnibus pene peremptis, Saxones pertaesi malorum, composita inter se pace quiescunt ab omni motu bellorum. Dominus Ivo S. Quintini Belvacensis praepositus ab Urbano papa consecratus, fit Carnotensis episcopus. Guillel. rex Anglorum II singularis censurae et severitatis obit: cui succedit Guillelmus filius ejus. Auctor. Guillelmus dicit: Mortuus est Guillelmus Rothomagi viii Idus Septembris, anno regni sui 22, vitae 59, anno Domini 1087. Corpus ejus per Sequanam Cadomum delatum est, et ibi humatum: quem tamen locum quietis sine calumnia impetrare non potuit. Nam miles quidam, ad cujus patrimonium locus ille pertinuerat, clara voce rapinam contestans, sepulturam inhibuit, dicens locum sibi ab eo violenter ablatum. Unde ab Henrico, qui solus ex filiis regis aderat, centum librae argenti militi persolutae sunt. Robertus primogenitus tunc in-

Francia contra patrem bellabat; Guillelmus, antequam pater exspiraret, in Angliam enavigaverat. Eo tempore in provincia Walarum inventum est sepulcrum Walveni, qui fuit Arturi nepos, et regnavit in ea parte Britanniae, quae adhuc Walveia vocatur. Hic a fratre et nepote Hengestii regno pulsus est, licet miles fuerit nominatissimus. Sepulcrum ejus super oram maris inventum est 14 pedes longum. Sepulcrum autem Arturi nusquam visitur. Guillelmum filium regis Guillelmi Lanfrancus archiepiscopus nutritivum, et militem fecit: et die Cosmae et Damiani in regem sacravit. Erat ita liberalis, ut prodigus; ita magnanimus, ut superbus; ita severus, ut saevus. Parum Deum reverebatur, homines nihil: cum Deus timendus sit omni tempore, homo pro tempore. Vestium suarum pretium in immensum extolli volebat, dedignans si quis alleviasset.

Quodam mane calceaturus novas caligas, quaesivit a cubiculario, quanti constarent; cumque ille respondisset tres solidos, indignabundus et fremens: « Fili, ait, meretricis, ex quo habet rex caligas tam exilis pretii. Vade et affer mihi emptas marcae argenti. » Ivit ille, et multo viliores afferens, quanti praeceperat emptas, mentitus est. « Atqui, inquit rex, istae regiae majestati conveniunt. » Itaque ex eo cubicularius pretium vestimentorum ejus pro voluntate numerabat, multa perinde suis utilitatibus nundinans. Tandem exhaustus expensis, ad rapinas convertit animum, adjuvante eum in hoc scelere Ranulfo clerico, ex infimo genere hominum lingua et calliditate profecto ad summum: quo auctore sacri Ecclesiarum honores, mortuis pastoribus venundati. Nam audita morte cujuslibet episcopi vel abbatis, confestim clericus regis eo mittebatur, qui omnia inventa scripto exciperet, omnesque in posterum redditus fisco regio inferret. Substituebaturque in loco defuncti quilibet, non pro morum, sed pro nummorum experimento. Sequebantur curiam effeminatorum manus, et ganeonum greges, ut recte a quodam sapiente dictum sit: « Curia regis Angliae non est majestatis diversorium, sed exoletorum prostibulum. » Ad dedecus illius temporis pertinet, quod Anselmus archiepiscopus ista corrigere conatus, sed societate suffraganeorum destitutus, sponte discessit, nequitiae temporis cedens. Qui cum jamjamque navigaturus in portu ventos exspectaret, jussu regis, ut praedo publicus expilatus est, man-ticis omnibus et bulgis in medium prolatis et exquisitis. Judaeos quos a Rothomago pater ejus Lundoniam transtulerat, cum in quadam solemnitate cum adirent, munera offerentes, ausus est animare ad conflictum contra Christianos, pronuntians quia, si vicissent, in eorum sectam transiret. Magno ergo timore episcoporum et clericorum res acta est, pia sollicitudine fidei Christianae timentium. De quo certamine Judaei nihil praeter confusionem retulerunt, quamvis multoties jactitarint, se non ratione, sed factione superatos. Robertus frater ejus cum aggredi vellet iter Jerosolymitanum, Normanniam

A ei invadatus est pro pecunia decem millium marcarum. Quapropter importabilis pensionis edictum per totam Angliam cucurrit. Cumque episcopi et abbates frequenter regem adirent, de hoc querimoniam facientes, respondit ille: « Nunquid non habetis scrinia auro et argento composita, ossibus mortuorum plena? » Igitur capsas sanctorum nudare coacti sunt, crucifixos despoliare, calices conflare, non in usus pauperum, sed in fiscum regium. Venationes quas primo indulserat, adeo prohibuit, ut capitale esset, cervum prendidisse. Propter haec et hujusmodi saepe a ducibus contra eum conjuratum est. Guillelmus de Oy proditoris apud regem accusatus, delatoremque ad duellum provocans, exoculatus et extesticulatus est. Haec delatio plures innocentes involvit, quorum unus fuit Guillelmus de Alderia, homo decorus et compater regis. Qui patibulo affigi jussus, Osmundo episcopo Salesberiae confessus, et per omnes ecclesias oppidi flagellatus, dispersis ad inopes vestibus, ad suspendium nudus ibat, delicatam carnem frequentibus super lapides genuflexionibus cruentans, episcopo et populo sequenti ad locum supplicii, ait: « Sic Deus adjuvet animam meam, et a malis liberet, sicut de re qua accusor, immunis sum. » Audita discordia, quae erat inter Urbanum papam et Guibertum Ravennatem, debitum Romanae sedi negavit, prior tamen in Guiberti gratiam: quae fuit prima causa dissidii inter eum et Anselmum.

Secundo anno regni ejus ingens terrae motus III Idus Augusti totam Angliam exterruit, horrendo miraculo, ut aedificia omnia eminus resilirent, et mox pristino modo residerent. Secuta est inopia omnium fructuum, tarda maturitas frugum, ut vix ad festum S. Andreae messes reconderentur. Quarto ejus anno fuit tumultus fulgurum, motus turbinum. Idibus Octobris apud Vincelrumbam ictus de caelo emissus turris latus tanta vi impulit, ut debilitata materia in confinio tecti [foramen] ingens ad humanae grossitudinis modum efficeret. Quo ingressus, trabem maximam in fragmina per totam disjecit ecclesiam, et crucifixi caput cum dextra tibia, et imaginem sanctae Mariae dejecit. Secutus est fetor intolerabilis. Tandem monachi felici ausu irrum-pentes, benedictae aquae aspergine inimici praestigias effugarunt. Fuit quoque discordia ventorum inter se dissidentium ab Euro austro veniens XVI Kalendas Novembris, qui Lundoniae plusquam sexcentas domos effregit. Curilerabantur ecclesiae cum domibus, maceriae cum parietibus. Idem furor ventorum tectum ecclesiae Sanctae Mariae, quae ad arcus dicitur, pariter sublevavit, et duo ibi homines obruti: ferebanturque tigna cum trabibus per inane, mirantibus qui longe, timentibus qui prope stabant. Quatuor tigna sex et viginti pedes longa tanta vi pariter in humum impacta sunt, ut vix quatuor pedes exstarent, mirabile visu, quomodo duritiem stratæ publicæ per-ruperint, eo ibi ordine posita, quo in tecto ab artifice fuerant collocata; quae ob impedimentum transeuntium ad planitiem terrae desecta sunt, quod aliter

erui nequirent. Quinto ejus anno eadem violentia fulminis apud Salesberiam tectum turris ecclesie omnino disjecit, multamque materiam labefactavit; quinta die postquam eam dedicaverat Osmundus, præclaræ memoriæ episcopus. (1093.) Conradus filius imperatoris Henrici in Italiam se ad patris sui adversarios contulit. Quæ res priores patris sui victorias multum obscuravit, et vires ejus attenuavit. Baculus igitur a meridie ad aquilonem per cælum ferri visus est Kalendis Augusti, prima hora noctis. **GUILLELMUS.** Sexto Guillelmi regis anno tantum fuit in Angliâ diluvium, ex abundantia imbrum, quantum nullus meminerat. Mox accedente hieme, fluvii ita sunt congelati, ut essent pervii equis et quadrigis et plaustris. (1094.) Gelu resoluta ex impetu glacialium frustrorum pontes effracti. Gerardus episcopus Cameracensis obit, cui Gualcherus succedit: sed ipso postea ab episcopatu pulso Manasses ordinatur episcopus. In Gallia et Germania gravis hominum mortalitas facta est. In Italia, illi qui ad imperatorem ab hostibus ejus se transtulerant, eo ad Galliam reverso omnes pene ad hostes ejus rursus transeunt, et munitiones ab eo expugnatas contra eum muniunt. **GUILLELMUS.** Septimo anno Guillelmi regis propter tributa, quæ rex in Normannia positus edixerat, agricultura defecit; quâ deficiente, secuta est fames; quâ crescente successit mortalitas hominum, adeo crebra, ut deesset morituris cura, mortuis sepultura. Tunc etiam Walnenses in Normannos efferati, Cicestrensem pagum, et partem Selesberiensem depopulati sunt, et Anglesiam armis obtinuerunt.

1095. **SIGEBERTUS.** Fames diu concepta validissime ingravatur, et fit annus calamitosus, multis fame laborantibus, pauperibus per furta et incendia ditiores graviter vexantibus. Cum valido ventorum turbine etiam terræ motus factus est mediâ nocte iv Idus Septembris. Rex Anglorum a fratribus suis sollicitatur in Normannia et Angliâ. In multa terrarum parte secundo Nonas Aprilis circa diluculum stellæ per plures de cælo in terram cecidisse visæ sunt.

Inter quas unam maximam labi in terram cum quidam in Francia stuperet, et notato loco ubi labi visa est, cum aquam ibi fudisset, fumum cum fervoris sono inde exire magis stupuit. Henricus Lovaniensis comes perimitur. Rex Hungarorum moritur. In comitatu Namurcensi panem subcinericium quasi sanguine infectum vidimus. Urbanus papa, per Burgundiam et Franciam conciliis habitis, Hildebrandi decreta renovat et confirmat: et Philippum regem Francorum, qui, vivente uxore sua, alterius viventis uxorem superduxerat, excommunicat. **GUILLELMUS.** Fulco fuit antiquus comes Andegavorum; qui senex Hierosolymam adiit. Ibi a duobus servis sacramentis coactis, ut quæ juberet facerent, per publicum tractus est nudus ad sepulcrum Domini, Turcis inspectantibus. Alter restem ligneum collo ejus interserat, alter flagris

A terga exspoliata urgebat. Inter hæc ille clamabat: « Accipe, Domine, miserum Fulconem perjurum tuum, fugitivum tuum. » Domum tamen contra desiderium suum placide regressus est. Post aliquot annos filium habuit Gofridum, cognomento Martellum. Quod cognomen sibi usurpaverat, quia videbatur omnes sibi obsistentes felicitate quadam contundere. Nam dominum suum comitem Pieta-viensem aperto Marte cepit, ferreisque vinculis innotatum ad ignobilis pacis conditiones coegit ut Burdegala civitate cederet, et finibus ejus; et de cæteris annum vectigal pensitaret. Qui captus proferri injuria, et ciborum inopia post triduum defunctus est. Cujus novercam Martellus duxit, fratres in tutelam suscipiens. Mox Theobaldi comitis Blesensis ingressus limites, urbem Turonicam obsedit, et ipsum in eadem. Qui captus, et in ergastulo reclusus, urbem sibi omnibusque suis hæredibus in perpetuum abjuravit. Iste Gaufridus moriens Gaufrido sororis suæ filio comitatum dedit; qui simplex fuit et imbellis. Hujus frater Fulco ducatum corripuit; cognominatus est Rethur; quia germani simplicitati crebro infrendens, ad ultimum honore spoliatum perpetua tenuit in custodia. Hic Fulco habuit uxorem, quæ relicto eo Philippo nupsit regi Francorum. Qui amore ejus ita captus est, ut illa sibi in omnibus imperaret, cum ipse omnibus aliis imperare cuperet. Denique omnium digitis se notari, et ab omni orbe Christiano se excommunicari propter ejus libidinem aliquantis annis passus est. Filii ejus Fulconis fuerunt Gelfridus, Martellus et Fulco. Primus insidiis suorum necatus est. Erant eo tempore in Nannetis civitate duo clerici nondum patientibus annis presbyteri, litteris affatim instructi, inter se multum amici. Hi pactum inierunt inter se, ut uter eorum prior moreretur, alteri vel vigilantibus vel dormienti appareret infra 30 dies, data acceptaque corporali fide. Nec multo post unus obiit. Trigesimo die astitit alteri vigilantibus, et nescio quid operis molienti mortuus vultu exsanguis et pallidus. Qui prior vivum compellans, « Agnosceis me, » inquit? « Agnosco, ait ille, et miror, quid tandiu moratus fuisti. » Ille prius moram excusans, « Tandem, ait, tandem venio; et adventus meus si volueris tibi fiet commodus, mihi omnino infructuosus. Nam sempiternis deputatus sum suppliciis. — Ego, ait alter, te juvabo precibus, jejuniis et elemosynis multis. » At ille respondit: « Sine poenitentia sunt judicia Dei. In inferno dum rotat astra polus, dum pulsat littora pontus, pro criminibus meis puniar. Si totus mundus mihi remedia exquireret, æterna tamen et innumera poenarum genera patiar. Et ut aliquam ex meis innumerabilibus poenis agnoscas, en una: protenditque manum sanioso ulcere stillantem. » « Videturne, inquit, tibi levis? » Cumque ille levem sibi videri referret; ipse mortuus curvatis involam digitis, tres guttas defluentis tibi super eum jaculatus est. Quarum duæ tempora, una fron-

tem contingentes, eutem sicut ignito jaculo penetrant, foramen nucis capax efficientes. Illo magnam poenam esse, doloris clamore protestante, « Hoc, inquit mortuus, erit tibi quandiu vixeris, et poenarum mearum grave documentum; et nisi neglexeris, salutis tuæ singulare monumentum. Vade ergo dum licet, et muta habitum simul et animum; et esto monachus Rhedonis apud S. Melanium. » Cumque vivus ad hoc respondere nollet, mortuus eum oculi vigore perstringens, « Si dubitas, inquit, converti, miser, lege litteras istas. » Et hoc dicens, manum tetendit tetrīs notis inscriptam: in quibus Satanas, et omne inferorum satellitium omni ecclesiastico cœtui gratias de tartaro emittebant; quod cum ipsi in nullo suis voluptatibus deessent, tum tantum numerum subditarum animarum paterentur ad inferna descendere, prædicationis incuria, quantum nunquam retroacta viderant sæcula. His dictis, loquentis aspectus disparuit: audiens omnia vendens, et dans pauperibus, sanctum Melanium adiit, et monachus ibi factus optime conversatus est. Item GUILLELMUS. Hoc anno, id est anno Domini 1095, Urbanus papa venit in Galliam, et celebravit concilium, apud Clarum montem: in quo inter cætera statutum est, ut episcopi, abbates, vel aliquis de clero, aliquam ecclesiasticam dignitatem de manu principum vel quorumlibet laicorum non accipiat: et ut clerici in duabus civitatibus vel ecclesiis præbendas non habeant. Ut nemo simul sit abbas et episcopus. Ut ecclesiastica dignitas a nullo vendatur aut ematur. C Ut nullus cujuslibet sacri ordinis carnali commercio utatur; ut eis auferantur Ecclesiæ dignitates, qui scienter a se vel a parentibus suis emptas habuerint. Ut eis ignoscatur, qui hoc ignoraverint a canonibus prohibitum. Ut nemo laicorum a capite jejunii, nemo clericorum a Quinquagesima usque in Pascha carnes comedat. Ut in Sabbato Paschæ non nisi post nonam officium celebretur. Ut ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, et a Septuagesima usque ad octavas Paschæ, et a prima die Rogationum usque ad octavas Pentecostes, et a 4 feria occidente sole omni tempore usque ad feriam 2, oriente sole. . . . custodiatur. Ut qui episcopum ceperit, omnino exlex habeatur. Ut qui sacri ordinis viros, vel eorum famulos ceperit, D anathema sit. Ut qui episcoporum vel clericorum morientium bona ceperit, anathema sit. Ut nemo in episcopum eligatur, nisi presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus: et cui natalium dignitas suffragetur, nisi maxima necessitate, et licentia papæ. Ut filii presbyterorum vel concubinarum ad presbyteratum non provehantur, nisi prius ad religiosam vitam intraverint. Ut qui ad ecclesiam vel ad crucem confugerit, data membrorum impunitate justitiæ tradatur, vel innocens liberetur. Ut unaquæque ecclesia decimas suas habeat, nec ad alteram transeant. Ut laicus decimas non vendat, nec retineat. Ut pro sepultura mortuorum pretium non

A exigatur. In eodem concilio excommunicavit papa regem Francorum, et omnes qui eum vel regem vel dominum suum vocaverint, et ei obedierint. Similiter et illam maledictam conjugem ejus; et qui eam reginam vel dominam vocaverint, donec ad emendationem venerint; ut alter ab altero discedat. Similiter Guibertum Ravennatem, qui se papam appellarat, et Henricum imperatorem, qui eum manenet, et cæteros, qui eis consentiunt. Post hæc sermonem habuit ad populum, exhortans eos ad crucem sumendam, inter cætera dicens: « Ut ait Salomon: Nihil timidius nequitia, nihil laboriosius (*Sap. xvii*). Nunc a vobis par labor atque metus pretio meliore petuntur. An nescitis, quod vivere hominibus calamitas, mori felicitas est? Mors enim bonis accelerat patriam, malis resecat malitiam. » SIGEBERTUS. Eclipsis lunæ facta est III Id. Februarii, et rursus III Idus Augusti. Occidentales populi dolentes loca sancta Hierosolymis a gentilibus profanari, Turcos etiam Christianorum jam multa ex parte invasisse; innumerales una inspiratione commoti, et multis signis sibi ostensis alii ab aliis animati, duces, comites, potentes, nobiles et ignobiles, divites et pauperes, liberi et servi, episcopi et clerici, senes et juvenes, pueri et puellæ, omnes uno animo, nullo angariante, undique concurrunt: ab Hispania, a Provincia, ab Aquitania, a Britannia, a Scotia, ab Anglia, a Normannia, a Francia, a Lotharingia, a Burgundia, a Germania, a Longobardia, ab Apulia, et ab aliis regnis, virtute et signo sanctæ crucis signati et armati, ultum ire parant injuriam Dei in hostes Christiani nominis: et quanto quisque hactenus ad exercendam mundi militiam erat pronior, tanto nunc ad exercendam ultro Dei militiam sit promptior, firmissimaque pace interim ubique composita, et primo Judæos in urbibus in quibus erant aggressi, eos ad credendum in Christum compellunt. Credere nolentes bonis privant, trucidant, urbibus eliminant. Aliqui Judæorum zelo tenendæ legis patriæ ducti, se mutuo trucidant; alii ad tempus se credere simulantes, post ad judaismum revolvuntur. Eminebant in hoc Dei hostico dux Lotharingiæ Godefridus; et fratres ejus Eustachius et Balduinus, Anselmus de Ribodi monte, Balduinus comes Metensis, Robertus comes Flandrensis, Stephanus comes Blesensis, Hugo Magnus [frater Philippi regis Francorum, Robertus comes Normannorum, Raimundus comes Sancti Ægidii, Boamundus dux Apuliæ, GUILLELMUS. Nunquam tot gentes in unam coiere sententiam. Opinionem hominum vincebat numerus; quanvis æstimaretur sexagesies centum millia; qui omnes Hierosolymam pergebant. Raymundus fuit filius Vuilelmi, antiquissimi Tolosæ comitis: cujus uxor Almedis multinuba primum nupsit Arelatensi comiti, mox huic Guillelmo; cui cum duos peperisset filios, Barcinonensem comitem præ hoc elegit. Guillelmus iste moriens Guillelmo filio suo dedit comita-

tum Tolosanum, Raimundo Caturcensem : cui idem A postea adjecit virtutibus suis Arelatensem, et Narbonensem, et Provinciale, et Lemovicensem. Tolosam quoque a germano suo postea emit. Ex una pellicum suarum filium habuit Bertranum, quem heredem sibi constituit. In ultima ætate sua uxorem duxit filiam regis Tarraconensis. In hac via Hierosolymitana primus omnium laicorum crucem accepit, animatus ab episcopo Podii, qui curam Urbani papæ susceperat in prædicatione, postquam idem Urbanus in itinere ad concilium Claromontense obiit. Erat autem inter alios comes Morico-liensis, vir omni corporis obscenitate infamis, nec ideo minus in aliorum delicta inexorabilis : qui pro delicto patris modico puerulum in obsidatum accipiens, eum excæcavit, oculos miselli nefandis unguibus abrumpens.

SIGEBERTUS. Cometes in occidente apparuit tota prima hebdomada Octobris. Nimia aquarum inundatione autumnalis satio impeditur ; et sterilitas frugum terræ sequitur. Exercitus Dei terminos paganorum aggressus viriliter agit. Primum bellum fuit eis ad pontem Farfar fluminis, ix Kalendas Martii : ubi multi Turci occisi sunt. Secundum bellum fuit eis apud Nicæam iii Nonas Martii ; in quo etiam pagani victi, Nicæa capta, et Laodicia. Et cum essent plusquam trecenta millia armatorum in exercitu Christiano, tanta eis rerum omnium suppetebat copia, ut aries uno nummo, hos vix duodecim nummis venderetur. **GUILLELMUS.** Turci jam xl annis Bithyniam possederant, quæ est pars C Minoris Asiæ, quam Romaniam dicunt. Hujus dominus erat tunc Solimanus. Abjectis autem arcibus, continuis tribus diebus fugerunt Turci. Soldanus autem apud Persas est, qui apud Romanos Augustus, totius Orientis et omnium Sarracenorum rector. Quorum, id est Persarum imperium, ideo ut æstimo, tandiu durat ; quia gens illa parum bellicosa, et vivacis sanguinis inops, semel acceptum dediscere nescit servitium ; ignorans, ut ait Lucanus, ideo datos, ne quisquam serviat, enses. Hoc anno, qui fuit annus 10 Guillelmi regis Angliæ II, apparuit cometes Kalendis Octobris 15 diebus, majorem crinem emittens ad Orientem, minorem versus Euroastrum. Apparuerunt et aliæ stellæ, D quasi jacula inter se emittentes. Eodem anno Anselmus primas Angliæ tenebras erroneorum fugiens Romam ivit. Baldricus ex Burguliensi abbate Dolensium archiepiscopus, qui scripsit historiam Hierosolymitanam, dicit, quod Turci, qui Hierosolymis erant, sepulcrum Domini sinebant paulo honorificentius servari ; non quia multum de religione Christiana curabant, sed quoniam sic utilitatibus et cupiditatibus suis satisfaciebant, per oblationes adventantium, qui imperium suum jam usque Antiochiam dilataverant. Dicit etiam quod episcopus Podiensis, nomine Haimarus, primus omnium in ipso concilio Claromontensi licentiam ab Urbano papa accepit eundi Hierosolymam. Dicit etiam,

quod anno Domini 1095, pridie nonarum Aprilium feria 4, luna 25, visus est ab innumeris inspectoribus in Galliis tantus stellarum discursus, ut grandæ, nisi lucerent, pro densitate putarentur, quas quidam opinati sunt cecidisse. Quidam motum earum motum Christianitatis interpretati sunt. Anno enim subsequente et synodus Avernis habita est, et via inchoata. Perro ante hanc synodum generale concilium celebraverat idem Urbanus papa apud Placentiam. Excessit autem medicina modum ; quia, plusquam debuit, in quibusdam voluntas eundi Hierosolymam subrepsit. Nam et multi eremitæ, et reclusi et monachi, domiciliis suis non satis sapienter relictis, ire viam perrexerunt. Quidam tamen orationis gratia ab abbatibus suis accepta licentia profecti sunt ; plures autem fugiendo se subduxerunt. Multi enim de gente plebea crucem sibi divinitus innatam jactitando ostentabant ; quod et idem quædam de mulierculis præsumpserunt ; quod omnino falsum esse deprehensum est. Alii vero ferrum calidum instar crucis sibi adhibuerunt, vel peste jactantiæ, vel bonæ voluntatis ostentatione. Boamundum vero Roberti Guiscardi filium, Rogerii ducis fratrem secutus est Tancredus nepos suus, et Richardus de principatu. In duobus primis præliis prævaluerunt Turci contra gentem sine rege et sine duce. Primo apud Castellum Exergorga, quod omnibus incolis vacuum Christiani intraverant omnibus copiis refertum.

Quod utrum timore an industriâ incolæ reliquissent, incertum est. Fons et puteus quo castellum sustentabatur, extra erat. Quo Christianis ablato, Rainaldus quidam, quem ducem sibi fecerant, cum Turcis consiliatus est, ut fratres suos illis proderet, si posset, et transfugeret ad eos. Multi ibi apostatæ facti sunt ; alii vel sagittati ad signum, vel venundati, vel captivi abducti. Hanc primam persecutionem passi sunt Christiani, 3 Kalendas Octobris. Audientes autem Turci, quod Petrus eremita, et Galterus, cognomento Sinehabere, in civitate, cui nomen Cinitot, prope Nicænam essent, ierunt contra eos, et accurrentes obviaverunt Galtero, quem cum multis peremerunt. Petrus vero jam Constantinopolim redierat ; quoniam illi acquiescere gens litigiosa nolebat. Turci autem castellum Cinitot obsederunt, et ceperunt, et Christianos ibi inventos vel occiderunt, vel captivaverunt. Et hoc item passi sunt Christiani mense Octobri. Dum hæc agerentur, Godefridus cum fratribus suis Balduino et Eustachio, et Balduinus de Monte cum turmis suis per Hungariam commeantes, Constantinopolim appropinquabant, Podiensis episcopus, et comes Raimundus per Slavariam gradiebantur. Hugo Magnus, et comes Flandrensis Robertus, et alius Robertus comes Normannorum cum suis Romam præeuntes, in Apuliam devenerunt. Audiens Boamundus famam adventus eorum, singulorum probitatibus signisque perscrutatis, pallium optimum sibi præcepit afferri ; quod per particulas

concisum, crucem unicuique suorum distribuit, suamque sibi retinuit. Imperator Constantinopolitanus Alexis malum exercitui Dei machinabatur. Ventum est Castoriam, ubi Natale Domini celebrantur. Inde in Palagoniam castrum munitissimum hæreticorum, omnibus bonis refertum. Quo radicitus diruto, venerunt ad flumen Bardarum; ubi Tancredus cum suis imperatoris satellites fugavit; et quosdam peremit, quosdam vinetos Boamundo præsentavit. Hoc bellum factum est feria iv, in Capite jejunii, inde ventum est ad Surram civitatem, ubi sufficiens habuere mercatum. Ibi Boamundus cum duobus Corpalatiis amicitias iniit. Inde ventum est ad civitatem Cusa feria iv, ante cœnam Domini. Venerunt Nicæam pridie Nonas Maii. Obsessa est civitas per septem hebdomadas: et tres dies, et tandem capta, et a Christianis imperatori Alexio reddita: qui Turcos, qui ab ea ad se refugerant, in pace suscepit. Inde ad quemdam pervenit pontem exercitus Dei. Tertia die Turcos innumeros ostenderunt, Sarracenos, Angulanos, Persas, trecenta et sexaginta millia, et Arabes innumeros. Cæsa sunt ibi barbarorum multa millia. Cecidit **B** Guillelmus marchio frater Tancredi, et Gaufridus de Monte scabioso, et multi alii. Turci jactitant se de Francorum stirpe genitos, et eorum proavos a Christianitate descendisse; nullosque naturaliter militare debere, nisi se, et Francos. Factum est hoc prælium Kalendis Julii. Inventum est in eorum tentoriis auri et argenti plurimum, equi, boves, et cameli, mulæ, verveces, et asini, et copiosa suppellex. Solimanus autem Solimani senioris filius de Nicæa fugiens invenit Arabum decem millia; quibus fugam persuasit; et venientes ad civitates et castella, in quibus morabantur Suriani Christiani, dicebat eis subdole, devicimus Francos, et sic intra portas eorum recipiebantur. Ingressi autem domos eorum et ecclesias deprædabantur, et auferbant eis omnia concupiscibilia, et filios et filias. His auditis, Christiani eos insequentes venerunt Iconium, inde ad civitatem Erachiam, quæ, Turcis abjectis, illis se reddidit. Deinde venerunt Tharsum Tancredus et Balduinus frater ducis Godefridi, et ceperunt eam. Ibi per contentionem Balduinus Tharsum solus obtinuit. Tancredo autem non multo post reddite sunt duæ civitates, Azera, et Mumistia, et castella plurima. Aliis optimatibus reddita est civitas Alphia. Quam petiit miles quidam terræ illius indigena, nomine Simeon, et accepit. Deinde venerunt ad Cæsaream Cappadociæ, quæ ad solum usque diruta erat, Ruinæ tamen adhuc demonstrabant, quid fuerit. Deinde venerunt ad pulchram et optimam civitatem Plastentiam, quam Turci tribus hebdomadibus obsederant, sed erat inexpugnabilis. Hæc illico patuit Christianis. Hanc Petrus de Alfia petiit, et accepit. Deinde ventum est ad Coponobilem et copiosam civitatem quæ illis reddita est. Deinde venerunt in vallem Antiochiæ. Petrus autem de Roasa declinans ab aliis, introivi vallem de

A Rugia; inventosque ibi Turcos quam plurimos superavit et fugavit; et Armenii reddiderunt illi Ruzam civitatem, et quædam castella. Major autem exercitus cum magna difficultate venit in vallem Antiochiæ, quæ est Syriæ metropolis. **GUILLELMUS.** Hæc post Romam, et Constantinopolim, et Alexandriam, quarto in loco cunctis per orbem civitatibus prælata est. Fluvius ibi est, qui modo Fannus, olim Orons dictus est, duodecimo ab urbe milliario pelago influens, fluentis rapacibus, et ipso impetu frigidioribus, salubris auræ temperie civitati medetur, comneatum navium oppidanis invehens. Perseverantiam obsidentium quantolibet tempore deridet. Est præterea ipsa civitas mœnibus tuta, montibus ardua. Ecclesia Beati Petri et ecclesia Beatæ **B** Mariæ, quandiu ibi Turci fuerunt, illibatæ manserunt. **BALDERICUS.** Hanc primo obsedit Boamundus iii Kal. Novembris, iv feria a tribus portis. Erant in civitate Armenii multi, et Suriani Christiani quidem, sed Turcis obnoxii. Qui fugam simulantes audacter exhibant in castra mendicantes, et castrorum explorantes consilia, in urbem reportabant. Quod multum nocuit Christianis. Ibi in castris tanta fames facta est, quod aselli onus vendebatur octo puratis, qui valent denariorum 120 solidos. Guillelmus carpentarius et Petrus eremita latenter auferunt; quos inventos Tancredus apprehendit, et inhoneste conviciatos et coactos redire compulit. Quintum bellum factum est ante Antiochiam, in quo multi Turci occisi sunt, et equi eorum capti; **C** in quo bello nulli fuerant Turci pedites, sed omnes equites. Centum capita peremptorum missa sunt legatis Admirabilis Babylonie. Factum est hoc prælium Idibus Februarii feria iii ante Caput jejunii. Præterea Turci in alio bello peremerunt plusquam mille Christianos. In sexto iterum prælio victi Turci, ubi mortui sunt principes Turcorum duodecim, quos Adnatalios vocant, et mille quingenti milites fortissimi, defensores civitatis. Christiani burdones quatuor cæsorum capitibus onustos miserunt ad portum, ubi erant legati de Babylonia. Armenios et Surianos, qui necessaria in civitatem abundanter deferrebant, Tancredus cepit, et omnia eis abstulit. Facta est ergo fames in civitate.

D **SIGEBERTUS.** Ex cœnobio Molismensi viginti et unus monachi cum patre ipsius monasterii Roberto Cistercium devenerunt. Qui venerabilis Hugonis Lugdunensis archiepiscopi, et sedis apostolicæ tunc legati, et religiosi viri Galteri Cabilonensis episcopi, et Odonis ducis Burgundiæ freti consilio, auctoritate roborati, inventam eremum in abbatiam constituere cœperunt, præfato Roberto constituto in abbatem ab episcopo Cabilonensi ordinato; aliis sub ipso in eodem loco stabilitatem firmantibus. Sed non multo post idem Robertus requirentibus eum monachis Molismensibus, jussu Urbani papæ, et Galteri Cabilonensis episcopi licentia Molisimum reducit, et Albericus in locum ejus substituitur. **GUILLELMUS.** Tempore Guillelmi II, regis Angliæ

cœpit religio Cistellensis. Pertinet autem ad gloriam Angliæ, quod talem virum genuerit, qui hujus religionis auctor fuit et mediator. Is fuit Hardingus nomine, a puero Sorebarnæ monachus. Postea panno: illos pertæsus, Scotiam, mox Franciam contendit: ubi aliquot annis studuit. Deinde Romam cum clerico consorte profectus est: qui cundo et redeundo quotidie totum Psalterium cantabant. Deinde Burgundiam regressus, Molismo novo et magno monasterio se totondit. Ibi cum ei quædam proponerentur observanda, quæ non erant de Regula, cœpit eorum rationem inquirere, et tandiu de quibusdam superfluis cum uno et alio disputavit, ut abbatem ipsum et alios 22 in suam sententiam induceret. Igitur Cistellas venire, locum prius salinosum; et ibi steterunt suffragio archiepiscopi Viennensis, qui nunc apostolicus est. Abbas tandem qui cum eis venerat, a suis monachis requisitus, ad eos rediit, quasi coactus, sed volens. Omnes qui cum eo venerant de Molismo, cum illo regressi sunt, præter octo, qui sibi abbatem constituerant Albericum quemdam de suis, priorem vero Hardingum, qui et Stephanus.

BALDERICUS. Erat in obsessa Antiochia quidam admiratus Turcarum, nomine Pyrrhus, qui fœdus amicitiae per fideles internuntios cum Boamundo inierat. Fama ejus allectus hic Boamundo filium suum misit obsidem, et reddidit ei tres turres quas tenebat, et sic capta est civitas. Cassianus autem dux Turcorum inter fugientes delituit; ejus caput Armeni abstulerunt, et Boamundo detulerunt. Corberannus autem princeps eorum qui ad auxilium Antiochiæ confluerant, accepta licentia sæviendi in Christianos a califa gentis suæ apostolico, innumeras gentes sibi coagulaverat: inter quas et admiratus Jerosolymitanorum, et rex Damascenorum. His Antiochiam appropinquantibus, Solisadolus Cassiani filius, dedit Corberanno municipium fortissimum, quod urbi imminebat. Quo facto, Corberannus civitatem obsidet: ad quem venit mater ejus centenaria, auguratrix et sortilega, prædicens ei quod si pugnaret cum Christianis, superandus esset ab illis. Metu Sarracenorum aufugerunt de exercitu Christianorum demissi per murum, Guillelmus de Gentamenil, et Albericus frater ejus, Guido Trisselius, et Lambertus pauper perpetuo e proprio; appellati deinceps Funambuli. Fames in civitate prævaluit; cuidam vero sacerdoti apparuit Dominus cum beatissima Genitrice sua, et Petro apostolo, cruce super caput Domini resplendente: exprobrans beneficia quæ Christianis contulerat, et ingratitude eorum cum mulieribus fornicantium. Cumque minaretur se vindicaturum de illis, et mala sua illis redditurum; mater misericordiae, et beatus Petrus ceciderunt ad pedes ejus, supplicantes, ne pro paucorum culpis cunctis irasceretur. Qui precibus eorum acquiescens dixit presbytero.

A Vade et dic populo meo: Lupanar et prostibulum, et omnem a vobis removeat abusum, et infra quinque dies, si reversi fueritis ad me, convertar ad vos, et opportunum vobis providebo auxilium; et interim quotidie decantent (45): Congregati sunt inimici nostri, et gloriantur in virtute sua: contere fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos; ut cognoscant, quia non est alius, qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster. Disperde illos in virtute tua, et depone eos protector noster, Domine. Cuidam etiam peregrino, nomine Petro, apparuit sanctus Andreas apostolus, demonstrans ei locum in ecclesia Beati Petri, in quo invenienda erat lancea Salvatoris. Non multo post ignis de cœlo cadere visus est in castra Turcorum nocte. Panis paximatus et permodicus Bizantheo vendebatur. Equinae carnes et asininae pro imperialibus computabantur. Gallina 15 solidis, ovum duobus solidis, nux juglans appretabatur denario. Hanc passionem continuam toleraverunt diebus 36. Stephanus interim comes Blesensis propter infirmitatem secesserat apud Alexandretam, quæ non longe abest ab Antiochia convalescendi gratia. Cujus reditum omnes expectabant, quia vir consilii erat. Qui ut audivit Turcos civitatem circumvallasse, latenter montana conscendit, et festinanter clandestinus discessit, putans suos defecisse, vel in brevi defecturos fore; et perveniens ad imperatorem, qui cum magna multitudine Græcorum et Gallorum in auxilium nostrorum veniebat, persuasit ei, ut reverterentur. **C** Hanc offensam et hanc infamiam Stephanus idem tactus postea contritione cordis et confusione, rediens a patria in Jerusalem piavit, et sic omnibus satisfacit. Tredecim homines laboriosi et strenui foderunt a mane usque ad vesperam, et invenerunt lanceam Domini nimis alte infossam.

Nunc apparet illam opinionem falsam esse, quam superius posuit Guillelmus Malmesberiensis de lancea Caroli Magni, quæ ferebatur eadem esse, quæ Dominico lateri centurionis manu impacta, paradisum mortalibus aperuit. Hæc enim lancea modo inventa, ut ait Sigebertus, a tempore apostolorum visa non fuerat. Quomodo autem ibi infossa fuerit, vel a quo, vel quando, non memini me legisse. Quod autem Guillelmus dicit, illam lanceam Caroli, quæcumque fuit, lateri Dominico centurionis manu impactam, miror valde cur dixerit, cum Evangelium Joannis aperte dicat, quod unus ex militibus lancea latus ejus aperuit (*Joan. xix*). Unus, inquit, ex militibus, non unus ex centurionibus: nisi forte miles et centurio fuit. At de beato isto sic legitur in martyrologio, Idibus Martii, apud Cæsaream beati Longini militis, qui lancea latus Domini aperuit. De isto sic legitur in actibus ejus: Longinus miles, qui lancea latus Domini perforavit, militabat centurioni, qui astans cruci credidit. Quod dum percussisset, et vidisset mirabilia quæ

stebant, percutiens pectus suum, dixit magna voce: Vere Filius Dei est hic: et recedens a militia credidit, audiens ab apostolis fidem, quæ est in Domino. Non igitur centurionis, sed manu Longini militis impacta est lancea illi lateri Dominico, nec postea ante hoc tempus in usu alius hominis fuit, nec principis, nec privati. Dum autem Christiani exirent de civitate ad pugnam contra Corberannum, quædam dulcis pluviola tanquam roscida stilla cecidit super eos, equos et equites ita lætificans, ut equi hinnirent, et equitum animi exhilarescerent. Erat enim pluvia illa tam subtilis et modica, ut magis sentiri potuerit, quam videri, velut quædam guttulæ rorantes. Non multo post ab ipsis montibus exire visus est exercitus innumerabilis, equis albis insistentes, in manibus vexilla candida præferentes. Cujus agminis duces erant sanctus Georgius, et sanctus Demetrius, et sanctus Mercurius, ille qui Julianum Apostatam interfecit. Victi ergo Turci fugerunt. Ibi capti sunt equi multi, oves et boves, et gazæ innumeræ, et in civitatem reductæ. Factum est hoc prælium iv Kalendas Julii, in vigilia apostolorum Petri et Pauli. Missus est Hugo Magnus ad imperatorem Alexium, ut civitatem Antiochiam acciperet, et pactiones illibatas conservaret. Non multo post mortuus est in Antiochia episcopus Podiensis. Post hæc, comes sancti Ægidii subiecit sibi Albaram civitatem Sarracenorum non ignobilem. Infra civitatem Antiochiam sunt quatuor montanæ satis altæ; in quarum una, sublimiori scilicet, castellum est, quod omni præminet civitati: deorsum civitas est decenter ædificata, et duplici muro circumdata. Murus interior amplus et altus, et quadris lapidibus compactus: in quo sunt quadringentæ quinquaginta [turres] formosis moeniis venustatæ, defensæ propugnaculis: murus exterior non est tantæ celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis. Continet in se trecentas et quadraginta ecclesias; patriarcham habet; ejus patriarchatui subjiuntur 153 episcopi. Ab oriente clauditur montanis: ab occidente civitatis muros præterfluit fluvius Farfar. Octoginta et quinque reges eam constituendo sublimaverunt; quorum maximus et primus Antiochus a quo denominata est. Hanc Christiani per 8 menses et diem unum obsederant et ceperant. Postea in ipsa civitate jam capta gentiles obsessos eos tenuerunt per tres hebdomadas. In qua obsidione tantus confluit gentilium exercitus, ut nullus copiosorem meminerit se vidisse, vel audisse. Requieverunt in ea Christiani 5 mensibus et 9 diebus. Post hæc ventum est ad Martam civitatem opulentam, quæ capta est hora vespertina die Sabbati, iii Idus Decembris. Morati sunt Franci in ea mensem integrum et tres dies. Ibi mortuus est Oriensis episcopus. Ibi passi sunt Christiani famem validam, ut Turcorum carnes comederent. Comes sancti Ægidii sprete contentione, quam habebat cum

A Boamundo de Antiochia civitate, exivit de Maora cum peregrinis hominibus nudis pedibus Idibus Januarii. Rex Cæsariæ fecit cum illis pacem. Post hæc prædati sunt in quodam castello animalium 5 millia, et alimenta multa, et castrenses dederunt exercitui equos, et aurum plurimum, et multam pecuniam. Inde venerunt ad urbem Cephaliam, pulcherrimam, et bonis omnibus plenam, quam cives reliquerunt et fugerunt. Franci ea potiti venerunt in vallem quamdam uberem, ubi dies duodecim quieverunt. Deinde castellum quoddam invenerunt vacuum hominibus, sed bonis omnibus plenum; frumento, vino, et oleo, et farina, et hordeo. Ibi fecerunt Purificationem sanctæ Mariæ. Ibi miserunt ad eos nuntios suos rex de Carmela civitate, et rex Tripolis: ejus dona refutaverunt. Inde venerunt ad oppidum Archæ. Ubi 14 milites Christiani Turcos 60 vicerunt. Post hæc fecerunt pacem cum admiralio Gibelli. Postea rex Tripolis dedit eis trecentos peregrinos, et mercatum eis præstitit. Post hæc venerunt ad civitatem Baruc, et inde ad Sagittam, inde ad Sur, et inde ad Accam, inde ad Castellum Caiphas, et inde juxta Cæsaream, ubi die Pentecostes iv Kalendas Junii quieverunt. Inde ad Ramleram, juxta quam civitatem honorabilis monstratur Ecclesia, in qua pretiosissimum beati Georgii corpus quieverat, ubi a paganis detentus martyrism, ut dicitur, consummavit. Ibi episcopum de novo restituerunt, cui decimas facultatum suarum obtulerunt; quia non habebat, unde viveret. Ramlera ad Jerusalem 24 milliariis distat. Cum vero ad locum ventum est, unde Jerusalem poterat aspici, prægandio nimis flevērunt; et flexis genibus adorantes, terram deosculati sunt, et vii Idus Junii feria tertia eam obsederunt.

1099. SIGEBERTUS. Christianis Turcos fortiter debellantibus, eorumque urbes et castella bellando sibi vindicantibus, contigit ibi apud quoddam munitissimum castrum, nomine Archas, eis Jerusalem octo mansionibus situm multos eorum perire; et Anselmus de Ribodi monte lapide percussus in capite occubuit; hoc solammodo post acceptum vulnus ter verbum repetens: « Deus, adjuva me. » Exercitus autem Dei divino monitu in interiora Hispaniæ [Pæstiniæ] profectus, larga Dei manu refocillatus est; quia cives et castellani regionis illius legatos cum multis donariis ad eos præmittebant; parati etiam oppida vel urbes eis tradere. A quibus Christiani securitate accepta, ex tributo urbibus indicto, interim etiam multis eorum, qui se subtraxerant, ad eos apud Tyrum recurrentibus, tandem pervenerunt Jerusalem: eaque obsessa cum laborarent, et maxime aquæ penuria, omnes ex communi decreto nudis pedibus quotidie orando circuibant Jerusalem. Octavo igitur talis humiliationis die, obsidionis autem 39. Idibus Julii, sexta feria capta est Jerusalem: et in templo Salomonis, et in porticu ejus Christiani

cum paganis bello conserto, tanta in eos cæde debacchati sunt, ut in sanguine occisorum equarent usque ad genua equorum. Cumque ordinatum esset, qui Jerusalem deberent retinere, jam principibus de repatriando tractantibus, ecce rex Sarracenorum ad debellandos eos venit Ascalonem, cum centum millibus equitum, et quadringentis millibus peditum. Quibus cum occurrisset exercitus Domini, in quo non plusquam quinque millia equitum, et 15 millia peditum erant Deo, pro servis suis ad eum clamantibus pugante, et nube eos ab æstu solis defendente, Sarraceni solum Christianorum impetu territi omnes projectis armis fugerunt; et in hoc 6 bello iv Kalendas Augusti facta cæsa centum millia paganorum. In porta vero Ascalonæ suffocati sunt ad duo millia. Eorum autem qui in mari perierunt, et qui inter spineta silvarum consumpti sunt, incertus est numerus. Capta autem est Jerusalem post annos circiter quadringentos sexaginta, ex quo sub Heraclio imperatore secunda vice capta possessa est a Sarracenis.

GUILLELMUS. Mons Sion intra urbem Jerusalem receptus pro arce eminent. Ibi templum Domini, et templum quod dicunt Salomonis, incertum quibus auctoribus ædificata, Turcorum celebri colebantur frequentia. In templo Domini collocatum erat simulacrum Mahomet. Ibi tereti opere compacta ecclesia Sancti Sepulcri capax, ædificata a Constantino Magno nullam unquam ab inimicis fidei tulit injuriam; metu, ut conjicio, ignis cœlestis, qui quæstannis in vigilia Paschæ lampadibus repente serenus infulget. Quod miraculum quando cœperit, vel si ante tempora paganorum fuerit, nullius historię relatione cognoscitur. Legitur in libro Bernardi monachi, quod abhinc annis 251, anno scilicet Domini 970, idem Hierosolymam profectus, ignem illum viderit, hospitatusque fuerit in xenodochio, quod ibi Carolus Magnus construi jussit: ubi et bibliothecam ingentis expensæ compegit: tantamque Ægypti, et per id locorum commemorat pacem Christianos sub dominio Sarracenorum habuisse: ut si alicui vianti in mediis forte triviis jumentum, quo necessaria deveheret, moreretur, aut deficeret, ille relictis sarcinis ad proximam urbem expeditus pro auxilio pergeret, omnia quæ relinquerat intacta reperturus. Quindecim primi episcopi Hierosolymitani circumcisi fuere, sequentes incircumcisi. Caius episcopus 21, primus ibi celebravit Pascha more Romanorum. Tempore Macarii episcopi 29, inventa est ibi sancta crux ab Helena. Cyrillus episcopus 42, constituit ecclesiam Sancti Sepulcri, et montis Calvariæ, et Bethlehem, et Vallis Josaphat. Usque ad hunc Cyrillum omnes vocati sunt episcopi. Post hos surrexerunt patriarchæ, quorum octavus fuit Zacharias, in cujus tempore Costroe rex Persarum destruxit ecclesias Judææ et Jerusalem. Cujus exercitus occidit 56 millia Christianorum. Post hunc constitutus est Modestus ab Heraclio imperatore. Post quem fuit Sophro-

nius; cujus tempore venerunt Sarraceni, et ejecerunt omnes Christianos de Jerusalem, excepto patriarcha, quem ob reverentiam sanctitatis ibi dimiserunt. Illud fuit tempus, quo Sarraceni totam Ægyptum, et Africam, Judæam et Hispaniam, et Baleares insulas pervaserunt. Partem Hispaniæ abstulit eis Carolus Magnus: reliquam, et omnes terras quas nominavit, usque hodie possident annis jam abhinc circiter quingentis. Post hunc Sophronium octavo loco fuit Theodosius; quem Bernardus præstatus monachus dicit raptum fuisse a monasterio suo, quod distabat ad Jerusalem 15 millibus, et factum fuisse patriarcham. Tunc etiam dicit fuisse Michaellem patriarcham Babylonis super Ægyptum, translato patriarchatu Alexandriæ in Babylonem. Post hunc octavo iterum loco fuit Horestes, in cujus tempore venit Achim Soldanus de Babylonia, nepos Horestis patriarchæ, et misit exercitum suum in Jerusalem, et destruxit omnes ecclesias, et avunculum suum patriarcham abduci fecit in Babylonem, et ibidem occidi.

Post hunc fuit Theophilus, et post Nicephorus. Hic ædificavit casam Sancti Sepulcri, quæ nunc est, favente Soldano Achim. Post hunc fuit Sophronius; in cujus tempore Turci venerunt Hierosolymam, et omnes Sarracenos interfecerunt, et obtinuerunt civitatem; Christiani autem remanserunt sub dominio Turcorum. Post hunc fuit Euthymius, et post hunc Simeon; in cujus tempore venerunt Franci, et expugnaverunt Jerusalem, et liberaverunt eam de manibus Turcorum, et regis Babyloniæ. Decimo quinto die Julii capta est Jerusalem. Partem ligni Dominici quidam Syrus avita successione domi custoditam reddidit. Ibi dux Godefridus electus est in regem, filius Eustachii comitis Bononiensis; qui per maternum genus ad Magni Caroli spectabat lineam. Mater ejus Ida Godefridi antiqui Lotharingorum ducis filia, habuit fratrem Godefridum, cognomento Beocardum. Uxor hujus Godefridi fuit Mathildis marchissa, Godefridus autem Idæ filius imperatori Henrico militavit contra papam Hidebrandum; et in oppugnanda Roma partem muri, quæ sibi obtigerat, primus irrupit. Postea præ nimio labore in nimia siti vinum nimium hauriens, febrem quartanam nactus est. Audita autem famæ viæ Hierosolymitanæ, illuc se iturum vovit, si Deus ei redderet sanitatem. Quo voto emisso, mox vires ejus penitus reffloruerunt. In Antiochena obsidione Turcum quemdam singularem pugnam poscentem medium a lateribus gladio Lotharigo dissecut. Cujus desecta medietate jam in armis palpitante, reliquam tulit equo cui insederat; adeo firme Turcus ille insederat equo suo. Idem Godefridus alterum Turcum æque congressum, vibrato in caput ense a vertice usque ad inguina diffidit; et ex eodem ictu sellam et spinam equi penitus discidit. In eadem obsidione militem quemdam suum pabulatum progressum, a leone

invasum, et clypeo se defendentem tandem occisum adeo indoluit, ut venabulo feram transfoderit: quæ saucia, et dolore acrius sæviens in eum irruit; ita quod e ferro quod exstabat in vulnere tibiam ejus sauciavit: qui mox gladio bestiam evisceravit. Hoc anno, qui fuit annus Guillelmi II regis Angliæ 12, fluctus marinus per fluvium Tamensem ascendit, et villas multas cum hominibus mersit.

1100. SIGEBERTUS. Guibertus et Urbanus de papatu Romano contententes, moriendo uterque finem faciunt suæ contentionis. Raginerus, qui et Paschalis fit papa. Magister Hugo. Anno Domini 1108, Indictionis LXXVI octavo, id est Henrici III 16 sedit Paschalis II papa centesimus sexagesimus quintus, annos octodécim, menses v, dies 7. AUCTOR. Sciendum quod Henricus iste tertius fuit Henricorum, sed secundus imperatorum. Nam primus Henricus, ut supra dictum est, imperator non fuit, sed tantum rex; et ideo dicit, anno ejus 16, quia iste Henricus III hoc anno imperaverat annis 16; quamvis jam regnasset annis 44. SIGEBERTUS. Rex Godofridus moritur. GUILLELMUS. Guillelmus factus est rex. Fertur oïi desuetudine febrem antiquam revocasse. Anno uno regnavit. Obiit 14 Kalendas Augusti. Tumulatus est sub rupe Godgothana. Interrogatus de successore, nullum nominavit: sed eum tantum, qui dignus esset.

Post quem electus est in regem Balduinus frater ejus. Hujus actus scripsit ex parte Fulcherius Carnotensis capellanus ejusdem. Robertus autem comes Normanniæ genus suum indelebili macula respersit; quia, cum esset filius regis, et ei consensu omnium procerum offerretur regnum Jerusalemorum, noluit accipere, labores metuens. Uxorem in reditu duxit in Apulia filiam Guillelmi de Conversana, elegantissimæ speciei, ex qua tulit filium Guillelmum, qui post paucos annos obiit, morbo, ut aiunt, contracto consilio pellicis ex mammis strictis pro affluentia lactis. Postremo idem Robertus, fatua liberalitate consumptis omnibus, ad tantam redactus est inopiam, ut precarium victum a burgensibus nundinaretur, et tandem a fratre Henrico in vinculis positus. Hoc anno, qui fuit ultimus annus vitæ Guillelmi regis Angliæ, diabolus visibiliter apparuit hominibus in saltibus et deviiis transeuntes allocutus. Præterea in pago Bertubese in villa Hanstede, continuis 15 diebus fons sanguinem tam ubertim manavit, ut vicinum vadum inficeret. Anselmus autem Cantuariensis archiepiscopus, cum quo omnis pariter religio exsulavit, venit hoc anno Macenniacum. Cumque ibi loqueretur cum Hugone abbate Cluniacensis, respondit abbas, proxima nocte regem Guillelmum ante Deum ductum et adjudicatum damnationi. Idem rex pridie quam periret, vidit per quietem se phlebotomiæ ictu sanguinem emittere, radiumque cruoris in cælum usque pertendi, ita ut lucem obnubilaret. Eadem nocte monachus quidam transmarinus vidit per somnium, quod idem rex in ec-

clesiam quamdam intraverat, superbe et insolenter, ut solebat, circumstantes despiciens; tunc crucifixum mordicus apprehendens, brachia illi corrosit, crura pene truncavit; crucifixum diu tolerasse, sed tandem regem pede ita depulisse, ut supinus caderet. Ex cujus jacentis ore tanta flamma effusa est, ut fumeorum voluminum orbis etiam sidera lamberent. Hoc somnium cum quidam ei retulisset, respondit: Monachus est, et causa numerorum monachiliter somniat. Date ei centum solidos. Eadem die percussus in saltu pectus sagitta, quam jecerat Galterus Tiriaus miles quidam de Francia, qui cervum volebat percutere; qui prope regem stabat. Obiit anno Domini 1100, regni sui 13, vitæ 41, iv Nonas Augusti. Nullum suo tempore conventum ecclesiasticum fieri permisit. Sacros honores sui juris esse dicebat. Eo die quo mortuus est, tres episcopatus, et 12 abbatias vacantes in manu sua tenebat.

1101. SIGEBERTUS. Guillelmo successit in regno frater suus Henricus. Robertus comes Flandrensi a Hierosolymis repatrians, detulit secum brachium sancti Georgii martyris, quod ecclesiæ Aquiciniensi transmisit. Conradus filius Henrici imperatoris adhuc patri rebellis in Italia moritur. Henricus imperator Henricum Lemburgensem sibi adversantem debellat; et expugnatis ejus castellis eum ad deditionem cogit; sed imperator multa summa gratiam suam redimenti etiam ducatum Lotharingiæ donat. GUILLELMUS. Rex Balduinus coronatus est apud Bethlehem a Daniberto patriarcha die Natalis Domini anno 1101. Vix tunc erant in tota militia Christianorum quadringenti milites, et tot pedites, qui Jerusalem et Ramulam, et Caipham, et Joppen custodirent. Illo anno sacratus ignis in vigilia Paschæ tardavit usque in mane Resurrectionis Dominicæ. Accensa autem divinitus una lampade sepulcri, mox per omnem ecclesiam cæteræ lampades divinitus accensæ sunt. Postea Cesaream Palestinæ cepit Balduinus. Captus est ibi admiratus urbis, et episcopus eorum, quem Archudium vocant ibi Turcus in collo pugno Christiani percussus byzanteos evomuit. Mares enim intra gingivas, feminae intra pudenda byzanteos absconderant. Subegit idem rex postea Tiberiadem, Sidonem, Accaronem, et cunctas urbes maritimas. Venit autem Jerusalem ad illius impetrandum connubium comitissa Siciliæ, infinitas gazas secum afferens. Quam tunc quidem duxit, sed post dimisit; quia, ut aiunt, genitalia ejus cancri morbus exedebat. Roberto Flandrensi comite inquietante urbem Cameracum, Henricus imperator contra eum proficiscitur; et aliquibus ejus castellis expugnatis, asperitate instantis hiemis redire compellitur. BALDWINUS. Dum Boamundus Antiochiæ omni prosperitate frueretur, omnesque affines suos aut vi, aut obsequenti amore sibi subjungeret, contigit mense Julio Gabrielem quemdam Armedium [s. Armenium], ut se et civitatem suam Militinam ei tra-

deret. Ad quam suscipiendam dum Boamundus cum paucis vadit, circumventus insidiis cujusdam admiraldi Turcorum, Danismanis nomine, non longe a præfata urbe captus et detentus est.

1103. SIGEBERTUS. Legiæ generali conventu habito Robertus comes Flandrensis in gratiam imperatoris recipitur. BALDRICUS. Boamundus per Dei gratiam a vinculis liberatur. GUILLELMUS. Hic Boamundus adhuc puer nil erat quod retineret; sed etiam puerilia xenia dispergebat. Cum patre suo ad bellum Dyrrachium profectus est. Cumque oppidani fiducia mœnium jactitarent, ideo urbem illam Dyrrachium nuncupatam, quod contra omnes obsidiones imperterrita duraret: et ego, inquit Guiscardus Boamundi pater, vocor Durandus; et ideo eousque in obsidione durabo, quo civitati nomen auferam, ut non Dyrrachium, sed mollitum amodo dicatur. Cujus responsi constantia pavefacti mox ei portas aperuerunt. Boamundus autem captus et dimissus, argenteos compedes quibus illigatus fuerat, Antiochiam secum detulit. Non multo post in Gallias venit, offerens catenas S. Leonardo. Uxorem duxit filiam regis Francorum. Pro suspitione noxiæ potionis cultellum habebat paratum, qui ante ora comedentis infixus sudore prodebat manubrii, si aliquid certi allatum esset veneficii. Post hunc Tancredus nepos ejus præfuit Antiochiæ; cui successit Rogerius filius Richardi. BALDRICUS. Guillelmus comes Pictaviensis, et Stephanus comes Blesensis, qui ab obsidione Antiochiæ redierant in patriam, et Hugo Magnus, qui post Antiochiam captam repatriaverat, et Raimundus comes provincialis, qui post Jerusalem captam Constantino-polim ad imperatorem se contulerat, et Stephanus comes Burgundiæ, et multi alii nobiles et potentes viri, cum innumero exercitu Romanicæ fines ingressi sunt; qui per terram meantes, urbes et castra subjugando Jerosolymam tendebant. His obstitit Soliman admiratus, cui per primos duces iuneris Nicæa sublata fuerat. Hic cum innumera manu Turcorum insidias ei tetendit. Mulieres ibi multæ gladio perierunt, plures captivæ ductæ sunt, viri multi trucidati, vel ferreis compedibus mancipati. Ibi perdidit comes Pictaviensis homines suos pene omnes, equos et mulos et jumenta; et pene omnia quæ habebat; qui tandem Antiochiam lugubris pervenit. Comes Raimundus per devia fugiens cum parte sui exercitus vix evasit. Stephanus Blesensis, et Stephanus comes Burgundiæ, et Hugo Magnus, et Hugo Liciniensis frater Raimundi comitis, in altera parte exercitus tramite devio Tharsum devenerunt. Ibi Hugo Magnus mortuus est. Alii proceres pergentes Jerusalem Tortosam ceperunt, Sarracenos omnes ibi inventos interfecerunt, et de spoliis eorum aliquantulum recreati sunt. Comes Raimundus Tortosæ remansit, et eam sibi obtinuit: quod aliis molestum fuit, quia ipse transitus noverat, per quos transituri erant. Alii venerunt Joppen cum rege Balduino, qui eis

A obviam ierat. Qui duxit eos Jerusalem, ubi Paschali festivitate peracta redierunt Joppen. Tunc comes Pictaviensis, quia pauper et inops erat, et omnibus carens, domum regressus est, navem conscendens. Alii quoque domum similiter regredi cupientes, ventis se et mari commiserunt; sed vento resistente Joppen redire compulsi sunt. Hi itaque apud Joppen cum rege erant, quando nuntiatum est regi de invasione hostium super Ramulnenses. Rex putans præcursores quosdam missos causa prædæ, et facile intercipi posse, confestim equum ascendit, et cum paucis profectus. Comes autem Blesensis Stephanus eum præmonuit, ne incaute et absque providentia et consilio exiret. Cui rex indignatus respondit, quod si ipse et socii sui tunc essent in B Francia, tamen ille non omitteret illos invadere. Et egressus est cum paucis. Mox comites præfati armati cum sua militia illum secuti sunt. Illi vix ducenti milites erant, hostes plusquam 20 millia. Ergo undique ab hostibus cæduntur. Rex fugiens intravit Ramulam, et nocte solo comitatus armigero equum velocissimum ascendens, qui præ velocitate Gazoli vocabatur, per medios hostes se contulit ad montana. Stephanus Blesensis, et Stephanus Burgundiensis sibi capita perdiderunt. Hugo quoque Liciniacensis, et Josfridus Vindomensis, et multi alij ibi trucidati sunt. Alii captivi in Babylo-niam ducti sunt. De omni militia, quam rex de Joppe eduxerat, vix tres evaserunt, id est armiger regis, et Luithardus, et vicecomes Joppitarum. Non multo post rex Balduinus cum Hugone de Tiberiade optimo milite, qui ei in auxilium venerat, multos Sarracenos apud Joppen interfecit: et eodem anno civitatem Accaron ceperunt, auxilio Januensium et Pisanorum.

1104. Quidam clericus de Vendopera, cum studeret in scholis apud Lugdunum, vidit in visione noctis quamdam vallem sub quodam monte, super quem civitas quædam pulcherrima sita erat: cujus aspectus nimium delectabat intuentes, ita ut quisquis eam videret, de conspectu illius satiari non posset et modis omnibus laboraret, quomodo ad illam pervenire valeret. Interea vidit fluvium quemdam sub pede montis, imo circa pedem, currentem. Quem dum circuitet, quærens artem, quomodo illum transmearet, vidit super ripam fluminis 12 pauperes, sive 14 lavantes in flumine tunicas suas. Inter quos erat quidam veste candidissima indutus, multum aliis dissimilis, qui adjuvabat illos in tunicarum suarum ablutione: qui postquam adjuverat unum, ibat adjuvare alterum. Tunc clericus qui hæc videbat accessit ad illum, qui cæteros juvabat, et dixit ei: « Quæ gens estis vos? » Qui ait: « Isti pauperes homines sunt pœnitentiam agentes, et se a peccatis suis lavantes: et ego sum Filius Dei Jesus Christus; sine cujus auxilio nec isti, nec alij possunt bene facere. Civitas hæc pulchra, quam vides, paradus est, ubi ego maneo: et quando quisque tunicam suam laverit, id est

penitentiam peregerit, in illam intrabit. Tu ipse A satis diu quasisti viam, qua itur ad illam; sed nulla alia via quam ista, ducit ad eam. His dictis, clericus a somno evigilavit, et mirari cœpit de visione. Cum autem non multo post redisset a schola in patriam suam, narravit episcopo Cabilonensi, cui familiaris erat, visionem hanc. Qua audita, episcopus suasit ei ut sacculum relinqueret et religionem intraret; commendans ei super omnes ordinem Cisterciensem. Ille venit Cistercium, et invenit locum incultum et desertum et fratres inter bestias conversantes. Ad portam vero monasterii quæ de vimine facta erat, pendeat malleus ferreus; cuius sonitu ad portam portarius appellabatur ab intrare volentibus. Hoc sonitu vocatus portarius B venit ad eum foras, et inclinans salutavit eum. Quem clericus intuens, statim recognovit eundem se vidisse inter eos qui tunicas suas in flumine lavabant. Rogavitque eum ut adduceret ad se abbatem. Abbas igitur et totus conventus venit ad eum: et recognovit clericus omnes se vidisse tunicas suas in flumine lavantes: statimque cecidit ad pedes abbatis, rogans cum lacrymis ut susciperetur. Qui susceptus, non multo post factus est prior.

1105. Henricus filius Henrici imperatoris a patre aversus, quoscunque potest ab eo avertit, et sub obtentu meliorandi regni in eum insurgit, contra jus et fas. Qui quam indigne patrem suum tractaverit, declarat epistola ipsius patris ad Philippum regem Francorum scripta (46). Florebat hoc tempore C Hildebertus Cenomanensis episcopus, Berengarii Turonensis discipulus, versificator et dictator egregius; qui epitaphium ejusdem Berengarii magnifice scripsit versibus 52, qui de Roma composuit hoc distichon.

*Urbs felix, si vel dominis urbs illa careret,
Vel dominis esset turpe carere fide.*

GUILLELMUS. Eo tempore in cœnobio Fuldensi exitialis lues grassata, prius abbatem corripuit, mox multos monachorum exstinxit. Superstitibus primo quidem sibi timere, orationes et eleemosynas largiores facere; sed processu temporis, ut est natura omnium, pedetentim metu dempto ommittere, præsertim cellerarius qui passim clamitabat, non posse penum tot expensis sufficere: sperasse se semper aliquod D allevamentum, pro tot elationibus funerum: nil ultra spei esse, si quod vivi nequissent, mortui consumerent. Ita cum quadam nocte propter necessaria diu soporem distulisset, tandem elaqueatis morarum nexibus in dormitorium pergebat; et ecce videt in capitulo abbatem, et omnes qui obierant illo anno, eo quo decesserant ordine sedere. Tremens et effugere gestiens, vi retroactus, increpitus, more monastico flagellatus, audivit verba abbatis in hanc sententiam: « Stultum est, de alterius morte emolumento iohiare; cum sors cujusque sub eodem pendeat fato. Impium etiam est, cum monachus omnem

vitam suam in Ecclesiæ consumpserit obsequio, ut careat saltem unius anni post mortem stipendio.

Scito ergo te citissime obiturum: sed quidquid pro te fiet, ad aliorum quibus abstulisti referetur commodum. I modo; et alios tuo corrigere exemplo; quos corrupisti verbo. Abiit ille, et nil se vanum vidisse, tam recentibus plagis, quam morte proxima demonstravit. Ea tempestate Valstanus Wigorniensis episcopus cum de parva litterarum scientia pulsatus, foras concilium exiisset, ut subtiliori consilio responsum comeret suum, remoto animo a tumultibus, ait ad socios: Credite mihi, nondum cantavimus horam sextam. Sociis autem referentibus, ut prius agerent propter quod venerant; quia satis superque sufficeret cantibus tempus: « Regem et proceres, si hoc audierint, risui se haberi opinatos, ait. Credite mihi; prius faciemus Dei servitium, et post agitabimus hominum litigium. » Hora igitur cantata, et nulla tergiversatione excogitata, nullo commentato splendore veri, confestim aulam perrexit. Suis eum retinere tentantibus persuaderi non potuit; quin potius illis causæ suæ timentibus, pro certo, ait. « Neveritis me visibiliter hic videre beatos archiepiscopos Dunstanum Cantuariensem, et Oswaldum Eboracensem, qui hodie suis me precibus tuentes, falsiloquorum acumen hebetabunt. » Itaque data benedictione monacho minimæ facundie viro, sed Normanniæ linguæ sciolo, rem perorans obtinuit. Sciendum autem quod Dorobernia ipsa est Cantuaria: Dunelmensis Ecclesia Lindisfarnensis est. Cestra vero olim dicebatur civitas Legion, et ejus episcopus Clirifeldensis, a villa quadam. Porro Circcestrensis episcopus et Sisclienensis, idem; Elmanensis et Norwicensis idem, Scriburnensis et Salsberiensis idem. Dorcestrensis et Lincolnensis idem, Vellensis et Barthoniensis idem. Perierunt autem jamdudum episcopatus Ripensis, et Ligastrecensis, et Sidnacestrensis, et Dommuensis, nescio quomodo, et Augustaldensis, vi hostilitatis. Tempore autem Edwardi simplicis Cornubiensis episcopatus et Cridiensis uniti sunt, et translatus est episcopatus in Oxonium. Archiepiscopus Cantuariæ in concilio præsidens habet a dextro latere archiepiscopum Eboraci, et juxta eum episcopum Wintoniæ; a sinistro Londoniensem. Si autem Cantuariensis in concilio adesse non poterit, Eboracensis in concilio præsidebit, habens a dextris Londoniensem episcopum, a sinistris Wintoniensem. Cæteri secundum tempora ordinationum sedilia sua agnoscunt. Cantuariensis archiepiscopus habet sub se episcopos Hiberniæ et Watorum; Eboracensis habet omnes episcopos trans Umbram fluvium ditioni suæ subjectos: Episcopum Ruspensem, Augustaldensem, qui jam defecerunt, Lindisfarnensem, et de Candida casa, quæ nunc Witerne dicitur, et omnes episcopos Scotiæ, et Orchidum.

(46) Refert hanc epistolam Sigebertus ad an. 1106.

1106. **BALDRICUS** et **SIGEBERTUS**. Rex Balduinus A cum Jerosolymis innumerabilem paganorum multitudinem gloriosa victoria conterunt inter Joppen et Ramulam.

SIGEBERTUS. Quarto Nonas Februarii stella per diem visa est in caelo ab hora tertia usque in horam nonam, quasi cubito distans a sole. Henrico imperatore morante Leodii, filius ejus venit Aquisgranum, et volens venire Leodium contra patrem suum, quinta feria Dominicæ cœnæ, præmisit suos milites præoccupare pontem apud Wisatum, ne quis sibi venienti obstaret. Sed militibus patris concurrentibus ad exoccupandum pontem, milites filii a ponte repelluntur, aliis eorum captis, aliis in Mosam demersis, aliis occisis. Inter quos etiam Bruno comes occisus est. Sicque filius contra patrem B veniens rediit inglorius. Coloniensibus fidem imperatori servantibus, eorum tamen archiepiscopo filium imperatoris contra patrem animante, Colonia obsessa oppugnatur, sed non expugnatur. Interim Henricus imperator Leodii moritur. **GUILLELMUS**. Hic Henricus Hildebrandi inimicus ore facundus fuit, acer ingenio, eleemosynis largus. Sexagies et bis acie collata dimicavit; plures inimicorum ejus vitam misero exitu finire. Quidam ex adversariis ejus homo potens et factiosus, dum resupinata cervice in convivio resideret, repente a muribus circumvallatus est, ut nunquam posset effugere; tantus erat numerus bestiolarum, ut in qualibet ampla provincia tot esse non putarentur. Fustibus et subselliis diu repulsæ fugari non potuerunt. Nulli vero nocere tentabant, nisi illi soli, quem dentibus, et terribili quodam occentu persequerentur. Ille autem a famulis ultra jactum sagittæ in pelagus pervectus est, sed frustra. Nam continuo tanta vis murium inundavit, ut marmor paleis constratum jurares: et cum jam tabulata navis corroderent, et naufragium certum aqua per rimulas ingrediens minaretur, famuli puppem ad litus retorquent. Miser ergo ille in terram expositus, mox totus dilaceratus horrendam murium famem explevit. Sed hoc ideo minus mirum judico; quia certum est in Asiaticis regionibus, si leopardus aliquem mordicus attigerit, confestim murium copiam adventare, ut vulneratum commingant; immundumque urinæ diluvium comitari hominis exitium. Si vero sedulitate arcentium intra 9 dies vitata fuerit perniciēs, advocari medicorum industriam, et profecto valituram. Conspicatus est relator meus quemdam ejusmodi saucium, cum desperaret in terra salutem, in altum jactis anchoris processisse; nec mora plusquam mille mures annasse, corticibus malorum granatorum, quorum medullas exederant, inclusos, mirabile dictu; sed obstrepentibus nautis demersos. Nihil enim ille parens rerum creatum destituit ingenio, nil noxium sine remedio.

SIGEBERTUS. Henrico imperatori mortuo successit filius ejus Henricus. Dux autem Henricus, qui ab imperatore ad filium ejus animo transiens eum

contra patrem suum consilio suo animaverat, et a filio ad patrem rediens partes filii debellaverat, mortuo imperatore, se ut reum majestatis filio regis reddidit; et ab eo captus custodia traditus est; de qua tamen custodia ipse per industriam suam evasit; sed ducatus ejus datus est Godefrido comiti Lovaniensium. (1107.) Henricus exdux affectans repetere ducatum, occupat oppidum Aquisgrani contra Godefridum ducem. Quod non ferens Godefridus, oppidum violenter irrupit; oppidanos a favore Henrici exterruit; aliquos potentes, comites, et multos nobiles cepit. Ipse Henricus cum filiis suis vix fuga evasit. Uxorem ejus capere dux indignum duxit. Comites et honoratiores eorum quos ceperat, per conditionem sub se militandi sibi conciliatos ad fidelitatem suam adduxit. Bellum fuit apud Tenethebrai inter Robertum comitem Normanniæ, et Henricum regem Angliæ. Abbas Cistercii Albericus moritur; post quem Stephanus, natione Anglicus, religionis, paupertatis, et disciplinæ regularis ardentissimus amator, et fidelissimus æmulator, abbas factus est. In hujus diebus omnes ordinis Cisterciensis honorabant sanctitatem; sed fugiebant austeritatem; et resiebant ab eorum imitatione, quibus appropinquabant devotione. Tunc in cellam novitiorum tam clerici quam laici, utriusque secundum sæculum nobiles et potentes, 30 pariter ingressi sunt. Infra annos duodecim viginti abbatias creavit.

Tunc facta est Charta charitatis ab ipso Stephano abbate Cisterciensi, et viginti abbatibus, auctoritate sigilli apostolici confirmata. Ab illo ergo tempore rejecerunt ab ordine frocos et pellicæas, staminia et caputia, et feminalia, et pectina, et coopertoria, et stramenta lectorum, ac diversa ciborum in rectorio ferula, et sagimen, et omnia quæ puritati Regulæ adversabantur. Abdicaverunt etiam ecclesias, altaria, oblationes, et decimas, sepulturas aliorum hominum; et furnos, et molendina, et villas, et rusticos; quia nec in vita sancti Benedicti, nec in ejus Regula legebant, eundem sanctum hujusmodi possedisse, nec feminas monasterium ejus intrasse, nec mortuos ibidem sepultos fuisse, excepta sorore sua sancta Scholastica: dicentes beatum Benedictum præcepisse, ut monachus a sæcularibus actibus se faciat alienum. Decimas quoque dicebant a sanctis Patribus in 4 partitiones distributas; unam scilicet episcopo, alteram presbytero vel clero, tertiam hospitibus ad illam ecclesiam venientibus; seu viduis et infirmis, sive pauperibus alium victum non habentibus quartam restorationi ecclesiæ. Et quia in hoc compoto personam monachi, qui terras suas possidet, ut de et per se, et per pecora sua laborando vivat, non reperiebant; idcirco hæc veluti aliorum jus, injuste sibi usurpare detrectabant. Memini me audisse magistrum Petrum cantorem Parisiensem, virum justissimum atque doctissimum, referentem de abbate isto Cisterciensi Stephano, quod cum quadam die ei

nuntiatum esset a suo cellerario, nihil haberi in A monasterio, unde vel uno die illa fratrum paucitas sustentari posset, respondit : Sternite nobis duos asinos. Qui cum strati fuissent, fecit secum ascendere conversum suum, et iussit ei, ut in quodam vico panem mendicaret ostiatim ad opus fratrum, et ipse similiter in alio faceret; et postquam sic fecissent, ad unum locum, quem ei designaverat, convenirent. Factum est ita; et in loco predicto sibi jam redeuntes obviabant; cum ecce abbas videt sacculum conversi multo pleniorum quam suum, et subridendo ait : « Ubi mendicastis? Ut video vos in crassiore platea collegistis, quam ego. Ubi obsecro collegistis? Quis vobis plus donavit? » Respondit conversus : « Presbyter ille, quem vos optime nostis, sacculum meum fere solus implevit totum. » B Quod audiens abbas ingemuit, et ait : « Væ nobis. Quare ibi aliquid accepistis? Nesciebatis, quod presbyter ille Simoniace ibi ordinatus est, et quidquid accipit lepra et rapina est? Vivit Dominus, quod de omni quod dedit vobis, nihil omnino gustabimus. Absit enim, ut peccatum illius comedamus, et nobis incorporemus! » Convocatisque pastoribus ovium, qui non longe erant, totum conversi sacculum in sinus eorum evacuavit.

1108. SIGEBERTUS. Henricus imperator contra Robertum comitem Flandrensem vadit; et pacto pacis utrimque magis simulato, quam composito, inefficax redit. Boamundus dux Apuliæ, contracto undecunque exercitu, accingitur ad invadendum Constantinopolitanum imperium. In parochia Legiensi porca enixa est porcellum habentem faciem hominis. Natus est etiam pullus gallinæ quadrupes. Imperator Henricus contra Hungaros vadit; sed pacto facto, redit. Philippus rex Francorum obit; post quem filius ejus Ludovicus regnat annis 29. (1109.) Obiit Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, et Hugo Cluniacensis abbas, anno ordinationis suæ 60, ut ait Gilo, qui Vitam ejus scripsit. Paucis diebus antequam moreretur, cuidam rusticano homini in agro laboranti apparuit sanctorum visio, quos præcedebat quædam regalis domina, cujus dorsum transeuntis, et non faciem videbat. Illud sanctum agmen quidam senior subsequēbatur; qui resilit, et ait : « Cujus est, o agricola, ager iste, quem colis? » Qui ait : « B. Petri et domni abbatis Cluniacensis. » Et senior ad hoc. « Meus est, inquit, ager, abbas, et famulus. Tu autem festina nuntiare meo abbati, ut disponat domui suæ, quam nutrit, quod post modicum tempus hujus vitæ finem sortietur. Die autem ei Petrum apostolum hoc tibi nuntiasse. Qui vero me præcedunt, Dei Genitricem, sanctosque denuntia famulantes. » Idem Hugo in articulo mortis positus, recolens anniversarium Gaufridi archiepiscopi, et Widonis abbatis, obli-viosos admonuit; tam tenuis erat memoriæ, et tantæ charitatis, quod ibi fraternæ salutis erat non immemor, ubi raro quisquam reminiscitur propriæ. In ipsa nocte qua mortuus est, benedictiones le-

etionum lectoribus imposuit. Extremum ejus verbum fuit ad circumstantes : *Benedicite*. Corpus ejus in capitulo a fratribus albis indutis prius aqua, deinde vino ablutum est; ad ultimum modico balsamo, quod supererat in brevi vasculo, ternis vicibus totum corpus magnum affluenter perunctum est; quod vix ad solum lepidum caput sufficeret, nisi benedictione cœlesti multiplicatum inter manus obsequentium superabundaret.

Beatus autem Dionysius apparuit cuidam fratri apud Nongentum, dicens, ut festinaret abire Cluniacum, ut valedicere posset S. Hugoni statim decessuro. « Veni ego infelix, sed sanctum migrantem non inveni. Datum est tamen spiritui, quod negatum est corpori. Vidi enim mistos mortalibus superos, et confamonachorum collegio Matrem Dei maris stellam clarius coruscare; cujus præsentia sagittarios quosdam apparentes ita exterruit, et fugavit, sicut ventus validus autumnales frondes dejicere consuevit. Inter quos Martinus gemma sacerdotum, et Benedictus, sol abbatum, spiritum S. Hugonis deducentes, intra quamdam vineam speciosam et fertilissimam collocarunt, ut ibi jucundaretur, et in modico mansitaret. Ubi me ipse aspicientem S. Hugo ita invitabat : Comede charissime, de candidis racemis, qui nobis superabundant; et fac mecum solemne contubernium. Ego nempe parum hic pausabo; donec quidam tumor subsidat, quem in pedibus pulverulentis de longo circuitu terrarum contraxi. Sed evestigio curatis grossibus, et excusso pulvere mundano, liber ad potiora transibo. Dic autem successori meo Pontio, ut humilitatis et innocentie thesauros custodiat, et necessitates omnium suas reputans, misericordie studeat, zelum monastici ordinis exemplo mei sapienter disponat. Sic enim viriliter agens, a Deo consequetur auxilium, qui non deserit sperantes in se. » Eadem quoque nocte, qua Pater beatus dormivit in Domino, vidit abbas quidam in visione duos lectos decenter adornatos, angelorum manibus ad astra sustolli : et audivit voces in sublimi dicentium : Heroes duos sui correctores et sæculi stratis auro radiantibus vitæ merito collocabimus, videlicet Cantuariensem archiepiscopum, et Cluniacensem abbatem; qui multorum sunt patres filiorum in gloria. Isti quidem duo pene sub uno tempore decesserunt.

AUCTOR. De abbatibus Cluniacensibus a primo usque ad hunc Hugonem, facti sunt hi versus :

*Ordine Berno prius, stat honore beator Odo.
Surgit ab his sanctus Majolus forma virorum,
Igneus ardentem vix cohibens animum.
Post fuit Avernis sacer Odilo missus ab oris,
Mittior ingen o, quam serus imperio.
Proximus, Hugo, venis, discretis usus habenis,
Ordine posterior, utilitate prior.*

SIGEBER. Hoc anno multi sacro igne accenduntur, membris instar carbonum nigrescentibus. AUCTOR. Tres plagæ tribus regionibus appropriari solent : Anglorum fames, Gallorum ignis, Norma-

norum lepra. In territorio tamen Belvacensi rarissime solet accidere poena ignis : quod B. Gommaro speciali dono a Deo datum asserunt.

1110. SIGEBERT. In mense Junio cometes apparuit, radios dirigens ad austrum : multis conjicientibus, hoc signo portendi futuram regis Henrici expeditionem versus Italiam. (1111.) Rex Henricus Romam vadit, propter sedendam discordiam, quæ erat inter regnum et sacerdotium : quæ cœpit a papa Gregorio VII (47) et exagitata a successoribus ejus Victore, et Urbano, et præ omnibus a Paschali, scandalo erat toti mundo. Rex enim uti volens auctoritate et consuetudine, et auctoralibus privilegiis imperatorum, qui a Carolo Magno jam per trecentos et amplius annos imperaverant, sub 63 apostolicis, et dabant licite episcopatus et abbatias per virgam et annulum, hoc suum jus allegat. Contra hanc majorum auctoritatem censebant papæ synodali judicio, nec posse, nec debere dari per virgam, vel per annulum episcopatum, aliquam ecclesiasticam dignitatem, vel investituram a laicali manu ; et quicumque ita episcopatum, aut aliam ecclesiastici juris investituram accipiebant, excommunicabantur. Propter hanc præcipue causam rex Romam tendebat, et si qui Longobardorum quoquomodo ei resistere volebant, potenter eos proterebat. Magister Hugo. Anno Domini 1111, qui fuit Paschalis papæ 12, imperavit apud Theutonicos Henricus IV. Hic in primo anno regni sui cepit Paschalem papam. Invenitur tamen jam idem Henricus regnasse annis 4. Nam hic est annus 5, regni ejus. Sed hunc annum ideo ponit, ut arbitrator, Magister Hugo primum in imperio ejus, quia in hoc anno per reconciliationem quæ facta est inter eum et papam, factus est ipse imperator Romanorum. Unde Sigebertus in Chronicis suis sic infert. In reconciliatione, inquit, quæ facta est inter imperatorem et papam, ipsum papam cum episcopis et cardinalibus cœperat die Paschæ, Henrico in imperatorem coronato ; post lectum evangelium tradidit ei papa ante altare beatorum apostolorum Petri et Pauli in oculis omnium principum privilegium de investitura episcopatum et abbatiarum (48), tam per annulum quam per virgam : scilicet ut regni ejus episcopis vel abbatibus libere et præter violentiam et Simoniam electis, investituram virgæ et annuli conferat. Post investituras vero, canonicè consecrationem accipiat ab episcopo, ad quem pertinuerit. Confirmatio pacis inter apostolicum et imperatorem, dum in celebratione missæ traderet ei corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, hæc est. « Domine imperator, hoc corpus Domini natum ex Maria virgine, passum pro nobis in cruce, sicut sancta et apostolica tenet Ecclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me, et te. Datum Idibus Aprilis, indictione 4. »

(47) Vide quæ de Sigeberti conviciis in Gregorium VII adnotavimus supra, ad an. 1074

A GUILLELMUS abbas Sancti Theodorici. Anno ab Incarnatione Domini 1111. Anno a constitutione domus Cisterciensis 15, beatus Bernardus annos natus 22, cum sociis plusquam 30 ingressus est cellam novitiorum sub abbate Stephano. Inter quos fuit Hugo Matisconensis, qui Pontiniacense cœnobium ædificavit, qui postea factus est Antisiodorensis episcopus. Pater sancti Bernardi dictus est Tescelinus, dominus oppidi Fontanorum : mater ejus dicta est Alez ex castro Montebarri. Hæc septem liberos habuit, sex mares futuros monachos, et unam feminam futuram sanctimoniam : quos alienis uberibus nutriendos nolebat committere, infundens eis naturam boni materni cum lacte materno. Non patiebatur eos delicatioribus assuescere cibis. Hæc cum haberet in ordine tertium Bernardum in utero, somniavit se habere in utero catellum totum candidum, et in dorso subrufum et latrantem. Responsum est, quod infans ille contra inimicos Dei magnos latratus ederet, et mundam vitam duceret, et magnum patientiæ exemplum præberet. Adultus puer traditus est magistro apud Castellionem ; ejus castri ecclesia postmodum per ejus operam a conversatione sæcularium in ordinem regularium canonicorum promotæ est. In nocte Natalis Domini apparuit ei velut sponsus procedens e thalamo suo, benignus puer Jesus. Prædicta vero Alez mater ejus laborans in extremis, et psallens cum clericis, et dicens litaniam, cum diceretur : *Per passionem et crucem tuam libera eam, Domine*, levata manu signans se, spiritum reddidit ; ita quod deinceps manum suam deponere non potuit, quam ad se signandam levari. Quadam vero nocte instinctu dæmonis injecta est in lectum dormientis Bernardi puella nuda. Quam ille sentiens, vertit se in partem alteram, et dormivit. Illa palpante et stimulante permansit immobilis. Sicque illa victa et confusa aufugit. Alio tempore sollicitatus est a quadam hospita sua, quæ se in lectum ejus jaciens, alliciebat eum ad carnalem copulam. Ille autem consilii non inops clamavit : *Latrones ! latrones !* quod illa audiens aufugit : et factum est hoc per ter. Cum autem arctius implicaretur amore scientiæ sæcularis, videre sibi visus est matrem suam conquerentem et dicentem, quod eum non nutrisset ad hanc nugacitatem. Semper post cibum pensare solitus erat, quantum comederat. Annum in cella novitiorum exegerat, cum adhuc putaret in capite Ecclesiæ unam tantum fenestram vitream esse, cum ibi tres essent. Sic videbantur ei dormientes mortui apud homines, quomodo apud Deum mortui dormientes.

SIGEBERTUS. Deo peccatis hominum offenso Ecclesia Sancti Michaelis de periculo maris fulgurata divinitus arsit cum ædificiis omnibus. Baldriens episcopus Laudunensis civis ipsius urbis a sacramento perperam juratæ communionis revocare ni-

(48) Investituras beneficiorum vi extorsit imperator a pontifice.

sus, a seditiosis ad arma concurrentibus, quod dictu nefas est, gladio confossus interiit, feria quinta paschalis hebdomadæ, 7. Kalendas Maii in Litaniam majore. Tumultuante etiam impetu confusæ multitudinis domus episcopi succenditur. Unde ipsa etiam mater ecclesia Beatæ Mariæ, et ecclesia Sancti Joannis Baptistæ in abbacia monialium, cum omnibus aliis ecclesiis e vicino appendentibus concremantur. In auctores autem seditionis a Ludovico rege Francorum tam severe vindicatum est, ut tam futuros quam præsentis a simili scelere deterrere possit exemplum. Hanc tribulationem Laudunensium quædam perturbatio præcesserat, quæ futuræ hujus calamitatis seminarium et radix fuit, et quædam modo prænuntiata. Quidam enim princeps nobilis, et castellanus Laudunensis, nomine Girardus de Cirisiaco, dum in eadem sanctæ Dei Genitricis ecclesia genibus flexis suppliciter oraret, ab inimicis suis, qui eum alibi aggredi non audebant, dolose circumventus, et ab oratione surgens, diversis gladiatorum plagis ibidem est interfectus. Cujus sanguine pavementum ecclesiæ respersum cum multoties aqua superflusa non posset ad plenum abluï, pluresque spectatum venientes, non parum super hoc mirarentur; magister Anselmus tunc temporis Laudunensis ecclesiæ decanus, vir scientiæ et eloquentiæ fama notissimus, quibusdam secrete colloquens prænuntiasset fertur, illam sanguinis effusionem non nisi ejusdem ecclesiæ concrematione diluendam: quoniam tantum scelus non aqua, sed potius igne esset expiandum: et ita contigit.

SIGEBERT. Mense Junio siligines et arbores sacro igne adustæ spem sui fructus mentitæ sunt, et

A quædam uvæ insuper arefactæ. Subsecuta est gravis hominum et diuturna valetudo, cum profluvio ventris, et mortalitate. Auctor. Sacrum ignem ponit hic Sigebertus, nisi fallor, pro cœlesti corusco. Nam proprie sacer ignis appellari solet genus phlegmonis in hominibus, quod medici erisipilam vocant. Hic ergo ipse ponitur. Item SIGEBERTUS. Apud Ravennam et Parmam civitates Italiæ sanguis pluit Junio mense. Auctor. Hic finitur historia chronica Sigeberti, quam scripsit ipse a primo anno Gratiani, id est ab anno Domini 380, usque ad hunc annum Henrici imperatoris 7, Ludovici Philippi filii, regis Francorum 4, Henrici regis Anglorum 13. Abhinc (1113) nullum chronographum reperi, nullumque historicum, de temporibus sequentibus continue scribentem. In quibusdam vero Chronicis Sigeberti post finem historiæ ejus inveniuntur annos chronici adnotatos, et quasdam notulas brevissimas, unius tantum lineæ capaces, super quosdam annos appositas; non continue, sicut fecit Sigebertus, qui nullum annum reliquit, in quo non aliquid adnotaverit, sed interrupte, quibusdam annis absque adnotatione historica vacuis relictis, sicut Hieronymus et Prosper in suis Chronicis faciunt. Tales ergo notulas breves, et interruptas, sicut dixi, reperi ab hoc loco usque ad annum Philippi regis Francorum, qui modo regnat, Ludovici regis filius, et Ludovici nondum regis pater, vicesimum sextum. Quæ igitur ab hoc loco positurus sum, a certis auctoribus diligentissime undecunque collegi. Hic igitur liber quadragesimus septimus finem accipiat.

LIBER XLVIII.

Anno præfato, id est an. Domini 1113, electus est in episcopum Laudunensem Bartholomæus, tam generis nobilitate, quam morum probitate, rerumque opulentia, in tota Laudunensi Remensique provincia famosissimus, et a Radulfo Remensi archiepiscopo consecratus. Qui majorem ecclesiam sanctæ Mariæ Laudunensis, et alias 12. Ecclesias cum domo episcopi, et multis aliis domibus clericorum et laicorum invenit combustas. Electi sunt ergo 7 canonici Laudunensis ecclesiæ, et 6 servientes, qui feretrum sanctæ Mariæ, et alias capsas reliquiarum per diversas circumferrent ecclesias ad expetendas eleemosynas fidelium pro restauratione ecclesiarum. Quæ reliquiæ multis miraculis clarificatæ sunt: quæ miracula scripserunt canonici ecclesiæ Laudunensis. Ex quibus pauca breviter causa ædificationis excerptimus. Apud Issoldunum duo contracti sanati sunt; quorum calcanei natibus adhærebant. Hos pro Dei amore multo jam tempore paverat in domo sua Galfridus,

ejusdem castri dominus. Apud castellum Buscenti sanatus est filius domini castelli, raptoris pessimi puer, annorum 15, a nativitate surdus et mutus. Quo facto pater pueri discalceatis pedibus ad ecclesiam cucurrit, et feretro sanctæ Mariæ 40 solidos obtulit. Non enim multam habebat pecuniam. Qui etiam feretrum sanctæ Mariæ cum cæteris militibus humeris suis imposuit, et illud usque ad castellum proximum duobus milliariis distans nudis pedibus portavit. Quod audientes inimici raptoris illius, et miraculum de filio ejus factum, et ipsi nudis pedibus obviam ruunt, et feretrum ab illis pacifice susceptum in castellum suum deferunt. Inde venerunt Turonos. Ibi quædam femina, quæ de lecto surgere non poterat jam per 8 annos et nunquam ire, nisi portaretur, sanata est hoc modo. Apparuit ei dormienti Mater misericordiæ, præcipiens, ut se ad feretrum suum in ecclesia Sancti Mauricii faceret deferri. Et portata est in vano, suppositaque feretro protinus obdormivit, et sana

surrexit. Ibidem apud Sanctum Martinum sanatus A juvenis; a nativitate surdus et mutus, ex toto corpore sudorem emittens, et venis circa aures inflatis, sanguis ubertim fluxit ex auribus; qui postea cum feretro ivit Laudunum. Post hæc venit illud feretrum ad Sanctum Laurentium de Cala in festo ejusdem martyris. Monachus autem quidam ibi habitans pati non potuit, ut feretrum beatæ Virginis super altare Sancti Laurentii poneretur, sed fecit illud poni super quoddam minus altare in parte ecclesiæ, timens amittere oblationes consuetas in eodem festo. Cum vero Turonenses, qui feretrum subsecuti fuerant referentes miracula quæ viderant, omnes peregrinos supervenientes ad feretrum invitarent, monachus ille livore percussus, fecit feretrum et omnes reliquias de ecclesia ejici. Sed præpositus castelli tentorium spatiosum, quod sibi paraverat, tradidit deferentibus feretrum, et matronæ plurimas deferentes cortinas idem tentorium decentissime ornaverunt, et luminaribus copiosis tota nocte splendidum reddiderunt.

Præfatus autem monachus ad vesperam epilepsiæ morbo graviter arreptus, coram omni populo in terram cecidit, magnumque terrorem videntibus incussit. Campana etiam major de turre cadens contracta est; et turris ipsa in superiori parte fissa crepuit. Monachus ergo sero pœnitens, nudis pedibus coram feretro terræ prostratus, cœlesti Reginae humiliter satisfacit, rogans ut idem feretrum super majus altare referretur; sed Laudunenses noluerunt. Apud Andegavos mulier partu laborans usque ad mortem, bibens aquam, in qua reliquiæ lotæ fuerant, statim partu edito liberata est: gratias agens cochlear argenteum obtulit. Cenomannis matrona quædam dives et sterilis in eodem anno filium genuit, et venit Laudunum, gratias agens. In Nativitate sanctæ Mariæ venit idem feretrum Carnotum, cui occurrit venerandus Ivo episcopus cum tota processione canonicorum usque ad vineas: positumque est feretrum in majori ecclesia super altare Sanctæ Mariæ. Ibi mulier contracta erat, jam per 5 annos in domo, ubi coquebatur panis episcopi. Huic prima noctis hora apparuit in somnis beata virgo Maria, præcipiens ei, ut quantocius surgeret, et ad majorem ecclesiam iret, feretrumque Laudunense quæreret. Protinus evigilans sana cucurrit ad ecclesiam, per plateas cum gaudio vociferans, et clamans, et ingeminans: « Domina sancta Maria. » Statim episcopus omnia signa præcepit sonari diutius, et ipsemet incepit: *Te Deum laudamus*. Quod dum cantaretur, altera contracta sanata intravit; duoque scabellula, quibus reptando se circumferre solebat, super altare posuit. Rursus signa pulsantur, et *Te Deum* cantatur, episcopo incipiente. Quod antequam finiretur, quidam juvenis miles, qui in castello quodam catenis religatus captus servabatur, liberatus ex insperato ecclesiam ingreditur, materque sua cum civibus occurrentibus ad altare

progredditur, genibusque flexis coram feretro, et dicens, se per beatam Mariam ereptum, obtulit solidos xl. Perum jubente episcopo per omnes ecclesias signa pulsantur, et ipse tertio *Te Deum laudamus* incepit. Multum ibi præ gaudio ploratum est. Igitur ex oblationibus fidelium per Franciam collectis toto autumnali et hiemali tempore ecclesia Sanctæ Mariæ Laudunensis ex magna parte constructa est.

Sequenti Quadragesima, cum adhuc pars operis maxima superesset, et pecunia paulatim deficeret, electi sunt ex canonicis Laudunensibus septem, quibus traditum est feretrum sanctæ Mariæ cum aliis pluribus sanctorum reliquiis, inter quas eminebat forma et dignitate unum phylacterium, in quo sic scriptum legitur:

B *Spongia, crux Domini, cum sindone, cum faciali. Me sacrat, atque tui, Genitrix, et virgo, capilli.*

Cum his reliquiis profecti sunt in Angliam, quæ tunc temporis magna divitiarum pollebat opulentia: pro pace et justitia, quam rex Henricus in ea faciebat. Feria ii post Dominicam *Isti sunt dies* profecti sunt a Lauduno, et eodem anno circa Nativitatem B. Mariæ Laudunum redierunt, miracula quæ interim contigerant, enarrantes. Apud Nigeliam in pago Viromanduensi, quidam Joannes a nativitate surdus et mutus sanatus est, potatus aqua reliquiarum lotarum, toto tempore post dormitionem sub feretro sudans; sanguine de naribus et auribus et venis circa collum inflatis ubertim profluente; qui prosecutus est feretrum usque ad mare. Circa Parasceven venerunt Atrebatum. Ibi erat senex quidam aurifex, jam per annos 12 lumine oculorum privatus. Hic audiens feretrum sanctæ Mariæ Laudunensis allatum esse, interrogabat formam et qualitatem feretri. Quam cum cognovisset, protinus imo ex pectore alta suspiria trahens, et ubertim plorans, dicebat: « Hoc feretrum ego peccator propriis manibus in juventute mea composui, jessu domini Elinandi Laudunensis episcopi. » In quo idem episcopus pretiosissimas reliquias posuit: inter quas fuit caput S. Valerici abbatis, et caput sancti Montani monachi et reclusi, qui nativitatem B. Remigii prædixit, et de lacte Cilinæ matris ejus lumen recepit, sicut prædixerat. O si hanc misericordiam faceres mecum, o piissima mater, ut instar S. Montani recepto lumine, rursus feretrum tuum quod composui mererer videre! Hæc dicens et plorans rogabat, ut de lotura reliquiarum oculi sui tangerentur. Quo facto de ipsa aqua bibit, et tota nocte coram feretro pervigil in oratione mansit; mane facto lumen recepit.

Apud Sanctum Audomarum quædam puella manum habens aridam a nativitate, sanata est In festo sancti Marci evangelistæ venerunt apud Wisant, et a nautis convocati navem intraverunt: et cum eis plures negotiatores, qui propter lanam emendam in Angliam ibant, et cum feretro securius se transire sperabant; plusquam ccc mareas

secum in marsupiiis portantes. Magister navis dicebatur Coldistanus. Circa maris medium viderunt piratas navigantes, et in navi eorum lanceas et gladios, et clypeos coruscantes. Tunc singuli ad alterutrum præ timore peccata sua confessi sunt; etiam presbyter laico confitebatur. Prædicti negotiatores de vita jam desperantes, marsupia sua cum tota pecunia feretro obtulerunt; flentes, et orantes beatam Mariam, ut eos de piratarum manibus liberaret, et de periculo mortis, et totam eorum pecuniam ad restaurandam suam ecclesiam retineret. Piratis appropinquantibus, magister navis exhortatus est Bosonem presbyterum, ut assumptis Dei Genitricis reliquiis, piratis sibi nocendi potestatem interdicit. Mox ille phylacterium cum capillis beatæ Mariæ assumens, cum timore et devotione in eminentiorem locum puppis ascendit, ipso magistro navis utraque manu cum sustentante; manique contra hostes elevata, ex auctoritate Christi et matris ejus fortiter adjurans, ne ultra veniant, nec potestatem sibi nocendi habeant, interdicit. Statim ut signum crucis de eodem phylacterio contra hostem fecit, dicto citius ventus vehemens et contrarius navem eorum retro tulit, malus navis frangitur, pars mali super unum ex ipsis decidens, ipsum excerebrat, et in mare mortuum præcipitat. Post modicum navis cum feretro sana et læta ad portum pervenit. Negotiatores liberati sacculos suos, quos obtulerant, resumpserunt. Cumque tota Anglia circumta magnos acervos lanæ emendo suam pecuniam expendissent, et de ipsa lana magnam domum implessent supra littus maris, quod Douvra dicitur, eadem nocte qua in crastinum transire debuerant, domus illa cum tota lana cremata est. Post hæc feretrum venit Cantuarjam. Ibi Laudunenses honorifice suscepti sunt ab Willelmo archiepiscopo; qui dudum pro videndo et audiendo magistro Anselmo Laudunum petens, multis diebus in domo episcopi manserat; ibique filio Raudulphi cancellarii regis Anglorum docuerat. Ibi erat quædam matrona ditissima, jam per 8 dies dolore patiendi cruciata. Quæ cum maritum suum misisset ad Laudunenses, quærendum si quis forte illorum aliquid medicinæ nosset; Bozo presbyter illum admonuit, ut consuleret conjugis suæ veracem peccatorum confessionem presbytero suo facere, et de aqua lotarum reliquiarum confidenter bibere. Illa vero, quæ jam præ dolore loquelam penitus et memoriam amiserat, protinus ex ipso calore fidei aliquantulum roborata, venienti presbytero peccata sua fideliter confessa est, subjungens, eadem nocte sibi in visu quamdam speciosissimam dominam de Francia venientem apparuisse, et ut peccata sua veraciter confiteretur præcepisse; sicque eam sanandam promississe. Igitur statim postquam aquam reliquiarum biberat, partu edito sanata est, quæ munera et ornamenta multa beatæ Mariæ obtulit. Nemo autem ibi sanari potuit, nisi de ipso episcopatu, et nisi

A peccata sua confessus; si tamen idoneæ ætatis esset.

Apud Wintoniam sanatus est quidam miles, pincerna regis, qui jam per 8 annos cæcus fuerat; et alius ditissimus, Valterus nomine, qui jam sex annis lecto decubuerat, et præter hoc fluxu ventris laborabat. Hic tribus clericis, qui ad eum reliquias detulerant, tres annulos aureos obtulit, et accurrens ante feretrum, tres scyphos argenteos, et multam pecuniam, et alia ornamenta obtulit. Quæ cum in platea delata nonnulli viderent, et dicerent eum pauca obtulisse, secundum multitudinem divitiarum suarum, nam ferebatur plusquam tria millia librarum Angliæ monetæ in thesauris habere, respondit, se ad præsens nolle amplius dare, donec omnes usuras, quas a debitoribus suis acceperat, redderet, sicut Deo promiserat. Unde protinus per totam urbem fecit clamare præcones, ut quicumque ei usuras dederat, veniret, et sua reciperet. Præter hunc alii 12 sanati sunt, cæci, claudi, surdi, muti. Post hæc venit feretrum ad Christi-Keccam villam, sic dictam, id est Christi Ecclesiam, in octavis Pentecostes, ubi celeberrimus erat negotiatorum conventus. Ibi erat decanus quidam cum 12 canonicis, qui noluerunt feretrum suscipere, ne perderent oblationes negotiatorum; quia ecclesia eorum nondum perfecta erat. Et quoniam ingens pluvia erat, vix tandem decanus concessit, ut feretrum ponerent super minus altare, in remota ecclesiæ parte. Et cum videret negotiatores fere omnes qui miracula Wintoniæ facta audierant, ire ad feretrum, et offerre: iratus præcepit feretrum de ecclesia ejici. Ibi ergo equi Laudunensium, et vestes pluvia madebant, et præ multitudine negotiatorum in tota villa hospitium non invenerunt. Tunc matrona quædam illis compatiens, rogavit maritum suum, ut domum novam quam edificaverant, et jam duabus marcis negotiatoribus locaverat, reginæ cœli, quæ de ecclesia ejecta fuerat, commodaret; et in ea tam ipsam, quam clericos ejus hospitari sequenti nocte permittat, et interim sibi aliud hospitium quærant. Annuit ille, et clericos jam pene præ pluvia deficientes in domum illam suscipit, vestesque illorum luto perfusas ablui, et sicari fecit, et feretrum B. Virginis competentem loco decenter cortinis adornato collocavit, et eis deinceps omnem hospitalitatem exhibuit. Unus ex negotiatoribus tres campanas quas venales habebat, ad domus laquearia suspensas pulsans, socios suos earum sonitu convocat, et locum eminentiorem ascendens, quomodo decanus feretrum de ecclesia ejecerit, enarrat; et ut nullus ad ecclesiam eat, sed potius ad hospitium feretri sanctæ Mariæ divinum officium audituri conveniant, exhortatur. Postremo cuncti unanimiter edictum proponunt, ut si quis ad ecclesiam iret v solidos sociis persolveret.

Erat autem tunc Sabbatum ante octavas Pentecostes. Hospes ille prope oppidum habebat unam.

domum, in qua boves et pecora servabantur; ibique manebat pauper rusticus iisdem pecoribus custodiendis deputatus; cujus filia parvula tortum pedem a nativitate habebat, ita ut calcaneus in anteriori parte, digiti vero pedis in posteriori essent. Hæc bibens de aqua reliquiarum, et pedem suum de illa aspergens, vigilans coram feretro, mane sanata est. In crastino draco quidam flammivomus de mari exiens, in villam illam advolavit; et primo ecclesiam, deinde quasdam domos flamma, quam ex suis naribus emittebat, succendit. Feretrum vero sanctæ Mariæ vix dimidio stadio jam recesserat. Post quod cursores super equos advenerunt, rogaveruntque Laudunenses, ut ardenti villæ subvenirent. Qui humana curiositate tantum prodigium videre sitientes, deputatis feretro idoneis custodibus velociter super equos ad vicum recurrerunt, videruntque draconem incredibilis longitudinis, habentem 5 capita, flammisque sulphureas per nares emittentem, et de loco ad locum volantem, domosque sigillatim succendentem. Ecclesia vero ita concremata est, ut non solum ligna, sed etiam parietes et maximi lapides, et ipsa altaria in cinerem redacta sint, ut nullo modo appareret, ibi fuisse ecclesiam. Decanus autem videns ecclesiam et domum suam succensam, vestes et suppellectilem suam festinanter colligens et circumligans, ad navem quæ in proximo maris littore erat defixa, deferri fecit. Sed draco, ac si propter hoc solum venisset, navem volatu petens, cuncta quæ in ea erant succendit, et ipsam navem, incredibile dictu. Domus autem hospitis illius qui feretrum collegerat, incolumis et illæsa, cum omnibus quæ in ea erant remansit; et illa etiam procul posita, in qua ejus pecora servabantur. Negotiatores etiam illi qui multam Laudunensibus impenderant benevolentiam, ita per Dei gratiam servati sunt, ut de omnibus rebus suis, aut nihil, aut parum perderent. Decanus autem ille qui feretrum de ecclesia ejecerat, sera motus poenitentia, nudis pedibus, illud persecutus est, et coram eo prostratus; itaque Dei iudicia protestatus, indulgentiam postulabat. Apud Excestriam honorifice suscepit Laudunenses cum feretro Robertus archidiaconus, qui diu Lauduni manserat pro audienda lectione magistri Anselmi. Ibi 16 infirmi curati sunt. Ibi autem erat quidam contractus de episcopatu Salesberiensis, qui curari non potuit, donec venit feretrum in episcopatum ejus. De Salesberia venerunt ad abbatiam sanctimonialium, quæ dicitur Wiltonia: ubi ostensa est eis sepultura Venerabilis Bedæ presbyteri; juxta quem sepulta est mulier illa versificatrix inelyta. Ibi jacebat quidam longo jam tempore febricitans ad sepulcrum Venerabilis Bedæ presbyteri; quia plures ibi consueverant sanari. Ipsa vero nocte, in cujus crastinum feretrum Laudunense illuc advenit, mulier illa Versificatrix apparuit infirmo, dicens: «Non potes hic modo per Bedam sanari, quoniam beata Dei Genitrix ad nos descendit.» Quod cum

A Laudunensibus in crastino retulisset infirmus, et ex aqua lotiarum reliquiarum bibisset, illico sanatus est. Inde venerunt in provinciam Danavexeriæ: ubi ostenderunt eis indigenæ cathedram et furnum famosi illius regis, secundum fabulas Britannorum, Arturi. Ibi honoravit eos plurimum. Algardus clericus, qui fuit postea Constantiensis in Normannia episcopus; qui fuerat Lauduni auditor magistri Anselmi. Ibi apud villam, quæ Bunnia dicitur, puella decennis a nativitate cæca, illuminata est; et juvenis a nativitate surdus auditum recepit. Quidam vero manum habens aridam jurgari cœpit cum uno ex Laudunensium servis pro Arturo, et ideo sanari non potuit. Apud castrum Bannistuplum manebat quidam princeps, nomine B Joellus de Totenes; cujus uxor erat Germana Wermundi de Pinguigni. Hic honorifice suscepit Laudunenses cum feretro per triduum, et scyphum argenteum, et calicem pretiosum, et cortinas, et alia ornamenta eis obtulit, et equum qui ea deferret, et alia multa, ad valorem 15 librarum Laudunensium monetae. In domo ejus erat quædam puella duodennis toto corpore incurvata, quæ quandiu feretrum ibi fuit, sanata non est. Cum autem discedentibus eis magno fletu clamaret: «Heu piissima domina, sancta virgo Maria! ergone sic discedes, et me incuratam dimittes?» Protinus cunctis videntibus sana facta, projectis scabellulis exsiliens stetit, et cucurrit ad feretrum, gratias agens. Ibi similiter curatus est monachus sciaticus de Charitate. Apud Totenes sanatus est senex, a nativitate claudus, germanus præpositi ipsius castri. Quo sanato frater ejus obtulit coram feretro 40 solidos sterlingorum: et post eum populus infinitus multa addidit.

Erant autem ibi tres juvenes ejusdem territorii, carnis consanguinitate propinqui, qui videntes tantam pecuniam deferri ad feretrum, detrahere cœperunt Laudunensibus, dicentes, eos quæstus gratia per magicam artem facere miracula. Quorum unus alios hortatus est, ut secum irent ad feretrum, simulantes se illud osculari, et sic de nummis super altare positus ora sua lambendo repleant. Illis autem hoc facere nolentibus, perfidus ille fecit quod dixerat, et de acervo nummorum, quantum potuit, ore lambendo rapuit, rediensque ad socios, nummos quos rapuerat ostendit, invitans eos secum ire ad tabernam. Quibus eum sequi nolentibus miser ille tabernam introivit, et satiatus exivit. Cæteri duo ad conventum populi redierunt. Ille autem ascenso equo proximam silvam intravit, quæ vix dimidio stadio aberat, et reste lignea collo suo circumligata, ad unius arboris ramum se suspendit. Equus cui insederat, vacuus ad populi conventum rediit. Quem videntes præfati duo juvenes, equi vestigia perlustrando et cursim prosequendo, ad silvam celeriter pervenerunt, eumque suspensum et mortuum reppererunt. Solventesque marsupium ejus quod pendebat ad baltheum, invenerunt nummos

quos rapuerat adhuc recenti saliva infectos : quos protinus cum magno ejulatu ad feretrum deportantes, super altare reposuerunt : terraque prostrati, pro anima cognati sui misericordiam Dei Genitricis implorantes, coram omnibus facinus, quia defunctus perpetraverat, retulerunt. Mirati sunt omnes tam celerem Dei vindictam, et pectora sua tundendo ubertim lacrymas effuderunt. Apud urbem Bageam quidam puer in calidis balneis se balneans submersus est annorum 12. Qui a parentibus suis delatus ad feretrum, positus est inter duos ignes, et corpus ejus suspensum est capite deorsum, et pedibus sursum ; et os ejus apertum est, lignum parvum inter dentes superiores et inferiores infixum. Qui cum multam aquæ abundantiam evomisset, et corpus ejus jam sufficienter calefactum esset, depositus reportatus est ad feretrum, et aqua loturæ reliquiarum lotus, et in ore ejus parum ex eadem aqua distillatum est ; qui mox revixit sanus, et domum rediit. Hucusque miracula Laudunensis feretri ; quæ facta sunt anno Domini 1114 et 1115 in Francia et in Anglia. Illud vero quod factum est sub Elinando episcopo Laudunensi apud Conciacum, de muliere illa quæ generum suum occidi fecit, quia infamata erat, quasi adulteraretur cum illo, et ideo adjudicata ad cremandum, servata est per beatam Mariam inter ignes illæsa, quia culpam suam vera confessione purgavit ; quæ tamen ne malitia mutaret intellectum illius, non nisi triduum supervixit, alterius temporis miraculum est ; quod idcirco a nobis in suo tempore positum non est, quia non satis mihi constat, quo tempore episcopus ille mihi synonymus exstiterit. Fuit autem, ut ex prætaxatis miraculis habemus, ante Baldricum episcopum. Ego autem in hoc opere nihil adnotare de crevi, nisi mihi constet, quo tempore factum sit.

Igitur hoc tempore florebant in Francia apud Laudunum ille magister Anselmus et frater ejus Radulphus. Hoc etiam anno, id est anno Domini 1115, fundatum est cœnobium Claravallis sub primo abbate sancto Bernardo. Sed et cœnobium Pontiniacense a Masticonensi Hugone, qui postea fuit Autissiodorensis episcopus. Ili duo viri 5 anno a conversione sua abbates facti sunt. Intraverant enim pariter domum Cistercii anno Domini 1113, sicut scribit Guillelmus abbas Sancti Theodorici, et anno a constitutione domus Cisterciensis 15, quamvis Sigebertus in suis chronicis dicat illo 30 socios intrasse domum Cistercii anno 10, a constitutione ejusdem domus, scilicet 1 abbatis Stephani. Erat autem beatus Bernardus annorum 22, quando conversus est ; et quando abbas Claravallis factus est, annorum 27. Qui prefectus Catalaunum ad suscipiendam benedictionem suam, quia Lingonensis episcopatus tunc vacabat, susceptus est cum magna reverentia a Catalaunensi episcopo Guillemo de Campeillis. Qui videns juvenem tam macilentum et exesi corporis ; toto corpore prostratus in terra, petiit a capitulo Cisterciensi, ut anno uno sub sua

A cura esset, et obtinuit. In quo spatio sæpe sagimen crudum comedit pro butyro, et oleum bibit pro aqua a servitore negligentissimo et nihil sciente per errorem sibi oblata. Tunc enim sensum gustandi perdiderat, quantum ad saporum dignoscentiam, præ nimia abstinentia, ut solam aquam frigidam sibi sapere testaretur. Felix, cui solum illud reputatur ad culpam, quod alii sumere sibi solent ad gloriam. Claravallis autem non longe a fluvio Alba. antiqua fuit spelunca latronum, quæ dicebatur vallis Absinthialis, vel propter copiam absinthii, vel propter amaritudinem incidentium in latrones. Fratres Claravallenses tunc temporis sæpius pulmentaria ex foliis sagi conficiebant. Panis erat similis illi prophetico ex hordeo, et milio et vitia. (Isa. xxviii.)

B Vidit tunc temporis beatus Bernardus puerum sibi cum divina claritate astantem, et magna auctoritate sibi præcipientem, ut fiducialiter loqueretur, quidquid ei suggereretur in apertione oris sui ; quando non ipse esset, qui loqueretur ; sed Spiritus Patris sui qui loqueretur in eo. Quidam frater, quem pro secreta culpa abstinere præceperat a communione in quadam præcipua solemnitate, erubescens quod solus remaneret incommunicatus ivit cum aliis communicare. Quem videns sanctus communionem illi negare noluit ; sed tacite precatus est, ut Deus aliquid melius de tanta præsumptione ordinaret. Ille ergo frater sumptum corpus Domini nullomodo glutire potuit. Post sextam vero traxit sanctum in partem, confitens ei præsumptionem suam : quem increpans sanctus, orando fecit, ut sine difficultate corpus Domini glutiret. Quibusdam militibus euntibus ad torneamentum jussit dari cervisiam quam benedixerat ad bibendum, qui statim conversi sunt. Valcherus de Monte mirabilis, cum infantulus oblatus esset ei a matre sua ad benedicendum, quia in ejus domo hospitatus erat, cum inter loquendum sanctus aliquoties manus protenderet, multoties osculatus est manum ejus trahens eam ad os suum. Clericus quidam, nomine Nicolaus, impetravit per eum a Domino gratiam lacrymarum.

C D 1116. Ivo episcopus Carnotensis, qui Philippum regem Franciæ excommunicaverat pro pellice sue conjugii superducta, obit, vir multarum virtutum simul et litterarum ; qui decreta abbreviavit, et multa alia utilia scripsit. In suburbio Antiochiæ noctu terra dehiscens, domos cum habitatoribus absorbit. Utrum ille hiatus cum terræmotu vel sine terræmotu contigerit, adnotator iste non dicit. Sed credibilius est, quod cum aliquo terræmotu hoc factum sit. Vix enim terra tam lato hiatu hiare potest, ut integras domos absorbeat, quin etiam tremat. Rationes de naturalibus causis terræmotus superius posuimus, in hujus operis libro 29, in 18 capitulis comprehensas. Ibi ergo requirantur.

1117. Hoc anno nihil inveni adnotatum : sicut et in 4 ante istum præcedente, id est anno Domini

1114. Sed sicut in eo posui miracula seretri beatae A Mariæ Laudunensis facta per Franciam, quæ habui ex auctoritate libelli ecclesiæ Laudunensis, qui eadem miracula describit; sic et in hoc anno adnotanda est mors Balduini regis Hierosolymorum, fratris Godefridi. Qui Balduinus post Godefridum fratrem suum, qui regnavit anno uno, coronatus est in regem, ut Baldricus et Guillelmus scribunt, anno Domini 1101, et ut præfatus Guillelmus scribit, regnavit annis 17. Unde constat, quod hoc anno mortuus sit. Obiit enim ut scribit Guillelmus anno regni sui 7, mense 4. Cui successit alter Balduinus cognatus ejus, dux Edessæ. Hæc Edessa distat ab Euphrate 20 milliariis, ab Antiochia 100. Græci dicunt Edessam, Syri Rothasiam. Non legitur, quot annis Balduinus iste regnaverit. Hucusque Guillelmus Malmesberiensis historiam suam scripsit ad Robertum comitem Normaniam.

1118. Terræmotus hoc anno accidisse dicitur adeo validus, ut quarundam urbium partes subrueret; sed non dicitur quarum urbium, nec in qua parte orbis terræmotus iste acciderit: et ideo nimis negligenter adnotatur casus, qui sic adnotatur.

1119. Gelasius II sit papa centesimus sexagesimus sextus, anno uno.

1120. Magister Hugo dicit in chronicis hunc annum 8, Henrici 4 qui intelligendus est de imperio, non regno. Calixtus II papa centesimus septimus, sedit annos 5, mense 10, dies 13. Iste Calixtus, ut domnus Gaufridus Antissiodorensis ait, ex Guidone Viennensi archiepiscopo, factus est papa Calixtus: qui Cisterciensem ordinem primus in territorio Viennensi plantavit, in monasterio Bonævallis; cujus cœnobii primus abbas fuit Joannes Lugdunensis, postea pontifex Valentinus. Cujus dignitatis futuræ præsagium fuit lætissimum pulcherrima quædam visio, quam idem Joannes ante conversionem suam vidit, hoc modo.

Gofridus super Apocalypsin. Cum prima nostri ordinis Cisterciensis jacerentur fundamenta, erat in Ecclesia Lugdunensi clericus honestus et honorabilis Joannes, qui rumore nostri ordinis compunctus, tacitus secum proposuit, in eorum se collegio sociandum. Quid propositum post paucos dies, subeunte alia cogitatione, mutavit, et pro quadam recompensatione talis propositi peregrinationem Sancti Jacobi aggressus est. Qua devote completa rediens, a domesticis gratulabunde susceptus est, et fatigatus ex itinere in cubiculum se recepit. Quiescentique mox adfuit in visu Deus et Dominus noster Jesus Christus, cum duobus beatis apostolis Petro et Jacobo. Quorum Petrus librum manu tenebat, quem præcepit Dominus aperiri. Erat autem scriptus aureis litteris, continens nomina prædestinatorum. Jussus ergo apostolus cœpit legere; et cum ibi legeret nomen Joannis illius: «Tolle, ait Dominus, tolle, dele eum, dele, quia meum se fu-

turum promiserat, et resiliit a promisso.» Accedens autem propius beatus Jacobus, et obsecrans, dicebat: «Domine, meus est peregrinus, ne deleas, obsecro, nomen ejus.» Cui Dominus: «Meus, inquit, non peregrinus, sed civis esse debuerat. Nonne majus est civem meum esse quam tuum peregrinum?» Apostolus autem Jacobus persistens in supplicatione: «Ne deleas, inquit, Domine piissime, ne deleas, obsecro. Ego tibi pro eo fidejubeo, quod faciet, quod proposuerat.» Et Dominus ad eum: «Quando faciet?» Apostolus autem: «Infra dies 15.» Excitus ad hæc verba Joannes, solo prostermitur, et fidejussori suo cum uberrima lacrymarum effusione gratias egit, dicens: «Faciam prorsus, apostole sancte, faciam quod tam misericorditer pro me pollicitus es.» Non multo post fletum magnum iterum obdormivit. Iterumque Dominus cum prædictis apostolis adfuit, jussitque iterum librum aperiri, in quo audivit idem Joannes beatum Petrum legentem: *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento (Cant. 1).* Mox Joannes surgens et præfixum diem præveniens, adimplevit votum. Hic fuit primus abbas cœnobii Bonævallis, et post Ecclesiæ Valentinæ antistes, cujus vita et mors multis meritis et miraculis claruit. Plane merito Israelitis impropertur, quod corde redierint in Ægyptum (Act. vii), quando iste Joannes, qui a Cistercio resiliat, jussus est deleri de libro vitæ.

Simulque considerandum nobis, quanta devotione sanctorum nobis sint imploranda suffragia, qui tam amicabilem spondent pro nobis, et tam efficaciter intercedunt. Hoc exemplum apertissime facit contra hæreticos nostri temporis, qui dicuntur Paterini, id est Manichæi, sive Publicani, qui dicunt vanas esse peregrinationes, et vanas esse eorum invocationes; nec nostras preces ad eorum pervenire notitiam, quibus jam nihil sit cum nostra vita commune: cum ipsi sancti cœli sint, de quibus scriptum est: *Oratio humiliantis se penetrat cœlos (Eccli. xxv).* Et in Apocalypsi scriptum est, quod *Angelus stetit ante altare aureum, habens thuribulum aureum in manu sua: et data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum super altare aureum, quod est ante thronum. Et ascendit, inquit, fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram Deo (Apoc. viii).* Eadem namque ratione nec ad angelorum notitiam pervenirent preces nostræ, quibus cum vita nostra nil commune est; similiter nec ad Dei, maximeque Christi, qui jam nihil habet cum vita nostra commune; quamvis olim habuerit, sicut ipse dicit: *Ego sum primus et novissimus, et vivus, et fui mortuus (Apoc. 1).* Sed et Petrus apostolus in Epistola II: *Justum, inquit, arbitror, quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: certus quod velox est depositio tabernaculi mei. Dabo autem operam frequenter habere vos in memoria post obitum meum (II Petr. 1).* Ecce apostolus fidenter promittit, se illis, qui per illum

crediderant, etiam post mortem non defuturum in auxilio opportuno.

Dives ille evangelicus in inferno sepultus habebat memoriam et curam fratrum suorum adhuc in carne viventium; et rogabat Abraham, ne venirent in locum tormentorum ubi ipse erat (*Luc. xvi*): et animæ sanctorum quæ in cœlo recumbunt cum Deo Abraham, et Isaac, et Jacob (*Matth. viii*), charorum suorum memoriam non habebunt; et preces invocantium se surda aure pertransibunt? Immittit diabolus immissiones suas in corda hominum per angelos malos (*Psal. lxxvii*): similiter et Deus suas per angelos bonos. Unde: *Angeli eorum semper vident faciem Patris (Matth. xviii)*. Utquid enim dicuntur *angeli eorum*, si nihil eis prosunt; si pro eis nihil faciunt? Ad Danielelem dicit angelus: *Nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester (Dan. x)*. Ad Tobiam dicit Raphael angelus, se ejus orationes et lacrymas et eleemosynas Deo obtulisse (*Tob. xii*): et ad Cornelium nondum renatum idem dicit angelus, qui ei apparuit (*Act. x*). *Omnes, sicut ait Apostolus administratorii spiritus sunt, missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis (Hebr. i)*. Ejusdem autem potentiae et charitatis sunt animæ sanctorum corporibus exutæ, et angelorum agminibus admistæ, cujus et angeli, sicut aperte legitur in legendis sanctorum. Unde Paulus apostolus postquam decollatus est, Plantillæ matronæ stolam suam reddidit sanguine suo sanctissimo infectam: et sicut Neroni prædixerat: *Cum mihi caput abscisum fuerit, tibi vivus apparebo.* Circa horam nonam januis clausis visibiliter stetit ante eum, et ait: *Cæsar, ecce ego Paulus Christi regis æterni et invicti miles. Vel nunc crede, quia non sum mortuus, sed vivo Deo meo.* Plenæ sunt vitæ sanctorum hujusmodi miraculis, quæ demonstrant, quomodo sancti jam carne exuti potenter adjuvant invocantes se viventes in carne. Hic error, qui modo generalis et communis est omnium Paterinorum et Bulgarorum, quos vulgari nomine publicanos appellamus, olim specialis fuit Vigilantii presbyteri, qui dicebat sacrilegium esse orationem facere ad sanctorum reliquias: qui ut ait Hieronymus, cum antiphrasi nomen sortitus est. Nam Dormitantius rectius quam Vigilantius diceretur.

Nimirum respondebat generi suo, ut qui de latronum et convenarum natus est semine: quos consul Pompeius, edomita Hispania, et ad triumphum redire festinans, de Pyrenæis jugis deposuit, et in unum oppidum congregavit; unde et convenarum urbs nomen accepit. Fecerat autem idem Pompeius et in Orientis partibus; ubi Cilicibus et Isauris piratis latronibusque superatis; inter Ciliciam et Isauriam sui nominis condidit civitatem. Huic ergo Vigilantio; imo dormitanti, inter cætera sic respondet Hieronymus: *Sacrilegusne fuit Constantinus imperator, qui sanctas reliquias Andree, Lucæ, Timothæi, transtulit Constantinopolim; apud quas demones rugiunt? Sacrilegus di-*

condus est, et nunc Augustus Arcadius, qui ossa beati Samuelis longo post tempore transtulit Thraciam? Et paulo post: *Proponis mihi librum apocryphum, qui sub nomine Esdræ a te, tuique similibus legitur; ubi scriptum est, quod post mortem nullus pro aliis audeat deprecari. Quem ego librum nunquam legi. Quid enim necesse est, in manus sumere, quod Ecclesia non recipit?* Et post pauca: *Nisi forte in morem gentilium impiorumque Porphyrii et Eunomii, has præstigias esse dæmonum confingis: et non vere clamare demones, sed sua simulare tormenta.* Et post pauca: *Libere proclamabis, te esse aut Mercurium, propter nummorum cupiditatem, aut Nocturninum juxta Plauti Amphitruonem: quo dormiente Jupiter in Alcmenæ adulterio duas noctes copulavit, ut magnæ fortitudinis Hercules nasceretur; aut certe Liberum patrem pro ebrietate et cantare ex humeris dependente, et semper rubente facie, et spumantibus labiis, effrenatisque convitiis.* Et post pauca: *Quando, inquit, iratus fuero, et malum aliquid in animo meo cogitavero, et me nocturnum phantasma deluserit, basilicas martyrum intrare non audeo, ita totus et animo et corpore pertimesco.* Hæc Hieronymus. O quam melius est audire et legere librum illum II Machabæorum, ubi scriptum est: *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur (II Mach. xii)*, quam librum illum apocryphum combustionè dignum, qui prohibet orare pro mortuis! Sed hæc breviter dicta sunt contra hanc hæresim detestandam. Nunc ad historiam revertamur. Hoc anno dicitur pugnasse Henricus rex Anglorum contra Ludovicum regem Francorum inter Andelejum et Nongejum: sed non dicitur, cui victoria cesserit, nec quæ fuerit causa belli; quod simul adnotari debuisset, ut sciretur, cujus justior causa fuerit.

Hoc anno nil adnotatum inveni, sed ex dictis domni Gaufridi Antissiodorensis, qui scripsit Vitam B. Petri Tarentasiensis archiepiscopi, colligi potest, eundem Petrum hoc anno sæculum reliquisse, et conversum fuisse in monasterio Bonævallis: qui 20 annos habebat, quando conversus est, et 73 quando mortuus est. Sed mortuus est anno Domini 1174; natus est ergo anno 1102, a quo annus iste vicesimus est. Natus est autem in territorio Viennensi, parentibus secundum sæculum humilibus, sed fide et conversatione apud Deum magnis et ingenuis. Jam enim tunc, cum Petrus iste puerulus litteris traditus est, cœperant abstinentiæ operam dare, et ab opere conjugii ex consensu abstinere. Deputabant meliora fultra pauperibus, ipsi in palea remanentes. Petrus autem puer amator litterarum, et ludorum fugitans, litterarum studia arripuit: unctione magis quam eruditione magistra: ita ut anno primo psalmos omnes Davidicos cordetenus psalleret. Pater ejus cilicio utebatur ad carnem; filiis suis clericis ambo parentes nulla volebant ecclesiastica beneficia dari. Petrus Lamber-

tum germanum suum ab initio conversionis suae secum traxit: qui Lambertus postea abbas fuit in monasterio Chesiriaco. Petrus quoque non multo post factus est abbas in Stamedio cœnobio, sic dicto, quasi stante medio inter duas provincias et duos comitatus. Ab eo tempore Stamedienses fratres famam magnam liberalitatis et humanitatis cœperunt adipisci. Jam tunc Petrus panis et casei frustra circumferens, in sinu pauperum occurrentium abscondebat. Quod etiam in episcopatu magis exercuit, sociis etiam suis onera pia communicans. Si prandendum esset iter agenti, diverticula quaerens, juxta callein publicam residebat: ut mensa ejus tunc etiam esset cum pauperibus et peregrinis. Providerat autem Dominus ulmum congruam huic viti marchionem Italiae, Sabaudiae et Mauritaniae comitem Amedæum.

1122. Terramotus hoc anno accidisse dicitur in Adventu Domini, iv Idus Decembris; sed non dicitur ubi, nec tamen generalis credendus est fuisse.

1123. Henricus IV imperator moritur: cui succedit Lotharius, qui regnavit annis 22. Turonis orta seditione inter clericos et laicos, ecclesia S. Martini arsit. (1124.) Christiani cum Saracenis pugnant inter Jerusalem et Ascalonem, et cessit victoria Christianis. Calixtus papa moritur, qui scripsit librum *De miraculis S. Jacobi*, compilando in unum volumen quae sparsim legerat. Quem libellum nunquam potuit perdere; cum a latronibus aliquando omnibus aliis rebus spoliatus sit, et domus in qua hospitatus erat cum omni suppellectili sua arserit: et cum ipse in mari naufragium passus sit; libellus ejus semper evasit omne periculum ignis, aquae et latronum. Ex quo libello pauca ad aedificationem exscripsi. In epistola Leonis papae scriptum est, quod B. Jacobus anno 11 ab ascensione Domini passus est tempore Azymorum, cum Josia discipulo suo. Qui Josias, ut ait Calixtus, fuisse dicitur dapifer Herodis. Cum autem diu ignota esset dies passionis apostoli, cuidam fidei mihi noto visum est in nocte Annuntiationis beatae Mariae, quod dum B. Jacobus in aulam Herodis duceretur judicandus, facta est altercatio magna inter gentes et Judaeos pro apostolo. Tandem ab Herode judicatus, extra urbem ducitur et decollatur. Statimque inclytus quidam, qui quasi praelatus erat, lacrymabiliter sic de eo locutus est ad plebem. In aula regia circa tertiam est judicatus, et circa nonam, ut Christus, passus: tali scilicet hora et die, qua magister passus est et discipulus. Hieronymus tamen in Martyrologio, quod ad sanctos episcopos Chromatium et Heliodorum scripsit, viii Kalend. Augusti passionem ejus celebrandam scripsit; quod et Alexander II papa faciendam scripsit, propter dies Passionis et resurrectionis Dominicæ: qui Alexander catenas S. Petri ab Hierosolymis Romam delatas, aqua et oleo lotas recondidit. Octavo enim Kalend. Augusti B. Jacobus a Syria usque ad Compostellam fertur, et iii Kal. Januarii sepulturae traditum. Hanc selem-

nitatem celeberrime observabat Adelfonsus rex Galliciae; quia corpus apostoli iii Kal. Januarii susceperat Galecia. In quo die propter honorem 12 apostolorum offerebat super altare S. Jacobi annuatim 12 marcas argenti, et 12 talenta auri; et novos milites faciebat, et convivium generale ad quod vocabantur omnes per praecœnem et tubam.

Beda refert, quod quidam homo Italicus quoddam magnum peccatum commiserat: quod vix tandem confessus est suo sacerdoti et episcopo. Episcopus misit eum ad Sanctum Jacobum, ut laceret secundum consilium Theodemiri Compostellanensis episcopi, cum schedula, in qua scriptum erat peccatum illud; quam jussit eum ponere super altare, et apostolum Jacobum suppliciter orare, ut intercederet pro se. Factumque est ita. Cumque Theodericus archiepiscopus missam celebraturus invenisset schedulam plicatam, et quaesisset, quis eam ibi posuisset, ille confessus est cum lacrymis cunctis audientibus quid egisset, et cum episcopus iterum inspexisset in schedulam, inventa est non scripta, sed tota sine litteris; nec ausus est ei archiepiscopus Theodemirus aliam poenitentiam injungere, nisi tantum ut deinceps omnem vi feriam jejunaret. Magister Hubertus Ecclesiae Bizuntinae Sanctae Mariae Magdalenae canonicus, scripsit, quod anno Domini 1080 triginta homines Lotharingi proposuerunt se visituros Sanctum Jacobum, et pactum inter se conservandae fidelitatis inierunt. Unus tamen ex illo numero hoc sacramento fidelitatis non noluit implicare. Tandem omnes pariter iter aggressi, venerunt usque ad urbem Gasconicam, quae dicitur Porta clusa. Ibi unus ex illis infirmatus ultra ire non potuit. Qui adjutus est a sociis propter pactum fidei usque ad portum Ciseræ per 15 dies cum gravi labore, quia totum illud spatium in 5 diebus ab expeditis solet transiri. Ibi tandem gravati taedio illum deseruerunt. Remansit autem cum eo ille qui pactum non firmaverat, et in proxima nocte vigiliis circa eum exercuit in vico Sancti Michaelis. Mane facto infirmus dixit socio suo, quod tentaret montem ascendere, si adjuvaretur. Ad quod socius: « Adjuvabo te, quandiu vixero. » Postquam montem ascenderunt dies clauditur, et infirmus moritur, cujus socius angustiatus Sanctum Jacobum in auxilium petiit. Qui apparuit ei in specie militis super equum sedentis, dicens: « Da mihi hunc mortuum, et tu post me super equum reside, donec veniamus usque ad locum sepulturae. » Nocte itaque illa portavit iter dierum 12 usque ad Montem gaudii Sancti Jacobi, ubi illos deposuit; et jussit vivo, ut iret ad canonicos Sancti Jacobi, et rogaret eos, ut adjuvarent eum ad sepeliendum mortuum suum Sancti Jacobi peregrinum.

Anselmus Cantuariensis episcopus scripsit, quod tres milites diocesis Lugdunensis, de oppido Dumezei, euntes ad Sanctum Jacobum, invenerunt mulierculam illuc euntem reculas suas in quodam sacco deferentem: quae rogavit eos, ut se alle-

viarent de sarcinula sua. Hujus ergo manticam A unus suscepit portandam. Omni autem die ad vesperam mulier milites insecuta, de sarcinula sua necessaria accipiebat : et ad primum gallorum cantum, quando pedites peregrini proficisci solent, manticam suam militi reddebant ; et ita eo lætior, quo expeditior iter suum pergebat : et in hoc miles mulieri serviebat amore Sancti Jacobi. Cum autem adhuc ab urbe Sancti Jacobi 12 dietis distaret, invenit pauperem qui rogavit eum, ut ei equum suum ad equitandum accommodaret, quatenus ad Sanctum Jacobum pervenire valeret. Infirmabatur enim ; alioqui moreretur, quia amplius ire non poterat. Consensit miles, et eum super equum suum imposuit, et baculum ejus in manu sua accepit, et cepit ire pedes, sarcinulam mulierculæ collo suo portans.

Cumque ita pergeret, lassitudine et calore solis infirmatus est. Quod ubi persensit, recordatus quod in multis Deum offenderat, parcere sibi noluit, sed infirmitatem suam usque ad Sanctum Jacobum sic eundo toleravit. Ubi cum pervenisset, adorato Deo et ejus apostolo, hospitio receptus lecto decubuit. Visitatus est a sociis, et rogatus, ut confiteretur et communicaret, et oleo sancto liniretur. Avertit ille faciem suam. Consternati socii rogabant pro eo sanctum Jacobum. Triduo sine cibo et potu mansit ; tandem suspiravit dicens : « Gratias Deo et sancto Jacobo, quia liberatus sum. Mox, inquit, ut infirmari me sensi, volui confiteri, communicari, et ungi. Sed dum in silentio cogitarem, venit ad me turba dæmonum quæ tantum me oppressit, ut nec signo, ex illa hora potuerim innuere aliquid, quod ad meam salutem pertinuerit. Intelligebam tamen quæ dicebatis, sed non poteram respondere. Nam dæmonum alius mihi linguam stringebat, alii caput et corpus meum quo volebant, me nolente, vertebant. Tandem beatus Jacobus advenit, ferens in sinistra manu sacculum mulierculæ quem tuleram, quasi pro clypeo sibi, in dextera baculum pauperis, cui equum meum accommodaveram, quasi pro lancea ; et dæmones fugavit. Mittite ergo cito ad presbyterum. » Missura est, dumque presbyter venire moraretur, interim publice admonuit unum de sociis suis, dicens : « Amice, noli amodo Girino Calvo domino tuo militare. Veraciter enim damnatus est, et in proximo mala morte moriturus. Quod et factum est. Nam dum ille non multo post militem armis invadendo interficeret, lancea ejus transfossus est. Ipse vero peregrinus de seipso dixit, se in hoc sæculo non diutius permansurum. Qui non multo post confessus et communicatus bono fine quievit. »

Calixtus papa. Anno Domini 1090, quidam Teutonicus cum filio suo ibat ad Sanctum Jacobum. Veniens autem apud Tolosam hospitatus est apud quemdam, qui concupiscens ejus pecuniam, excogitavit, ut in mantica scyphum suum argenteum absconderet, quo posset illos furti

arguere. In crastinum eos consecutus est cum armata manu, furti eos arguens. Ad quem illi : « Super quem rem tuam inveneris, juste illum condemnabis. » Inventoque scypho in mantica eorum, bonorum rapiens, ad publicum judicium traxit. Judex autem pietate motus, jussit alterum dimitti, et alterum suspendi : et cœperunt contendere pater et filius, quis suspenderetur. Tandem filius pro patre, ipso renuente, coegit se suspendi. Pater vero moestissimus ad Sanctum Jacobum profectus est. Rediens autem post 36 dies divertit ad corpus filii sui adhuc pendentis. Ubi cum ejularet, dicens : « Fili mi, utquid vivo ego videns te suspensum ? » filius consolans patrem suum, respondit : « Noli pater de poena mea, quæ nulla est, lugere, sed gaude ; quia suavius mihi est nunc, quam unquam in tota vita mea fuit. Nam beatus Jacobus manibus suis me sustentans, omnimoda me refocillat dulcedine. » Audiens hoc pater cucurrit in urbem, et fecit filium suum deponi. Cives ergo intelligentes hospitem eos ex avaritia accusasse, ibidem eum suspenderunt. Anno Domini 1105 in Italia apud castrum Coizanum quidam Bernardus captus et catenatus, in profundum cujusdam turris ab inimicis suis projectus est. Cui die noctuque B. Jacobum appellanti apparuit idem apostolus, dicens : « Veni, sequere me usque Galeciam » : et diruptis catenis ejus, disparuit. Statim peregrinus ille suspensus ad collum bovis, usque ad turris summitatem sine ullo juvamine, præter solius apostoli, conscendit : et de summitate turris usque ad terram unum saltum fecit ; ejus sublimitas erat 60 cubitorum. Anno 1106 miles quidam gulam habens inflatam, a nullo medico sanari poterat. Hic tactu cujusdam crusicæ, quam quidam peregrinus deferbat, sanatus est. Anno sequente quidam negotiator captus a quodam barone, et in carcerem missus propter res suas, inclamavit S. Jacobum ; qui apparuit ei nocte, et imperans ut surgeret, perduxit eum ad summitatem turris ; quæ se tantum inclinavit, quod visa est cacumen suum usque ad terram deponere : a qua sine saltu discedens, solutus abiit. Custodes excitati eum insequentes, venerunt juxta eum : at divinitus excecati, eum non invenerunt ; qui cum suis catenis quibus ligatus fuerat, ivit ad S. Jacobum.

D Comes S. Ægidii, Pontius nomine, cum fratre suo ivit ad Sanctum Jacobum. Quo pervenientes, rogaverunt ædilem, ut permitteret eis ante corpus apostoli vigilare. Consuetudo enim erat, ut post solis occasum januæ ejusdem oratorii clauderentur usque mane. Qui noluit. At illi tristes recesserunt ad hospitia sua : et congregantes omnes peregrinos suæ societatis, paruerunt sibi luminaria quæ tenerent in manibus : et confortati in fide, venerunt ad januas clausas fere ducenti peregrini ; et orantes dixerunt alta voce : « S. Jacobe, si tibi placet nostra peregrinatio, aperi nobis oratorium tuum. » Nondum verba finierant, et ecce januæ cum tanto strepitu apertæ sunt, ut putarent eas in minutias

fractas. Rupta sunt autem repagula, et seræ et catenæ quibus obserabantur. Quidam episcopus de Græcia, Stephanus nomine, relicto episcopatu, venit ad S. Jacobum in paupere habitu: et ibi facta est ei cellula de juncis; in qua die nocteque, jejuniis, et vigiliis, et orationibus intendebat. Cumque oraret quadam die, turba rusticorum juxta cellulam ejus apostolum, sic rogare cœpit: « Beate Jacobe, hunc miles, ab instantibus malis nos libera. » Quod ille audiens, increpans eos, dixit: O stulti rustici, B. Jacobum non militem, sed piscatorem appellate. Eadem nocte B. Jacobus apparuit illi in veste candidissima, duas claves in manu tenens, arma ferens fulgentissima; ut radii solis, quem tertio vocans, ait: « Stephane serve Dei, qui me non militem, sed piscatorem vocari jussisti, ideo taliter tibi appareo, ut scias me Deo militare. Impetravi a Domino, ut omnium adjutor sim qui in me sperant. Et ut firmitus hoc credas, cum his clavibus, quas manu teneo, portis Colimbræ urbis apertis, quæ 7 annis a Fernando rege Christianorum obsidione opprimitur, crastina die intronmissis Christianis hora 3, eorum reddam potestati. » Et ita factum est. Ortum est aliquando bellum fortissimum inter comitem Montis Calcarie, et militem suum, nomine Guillelmum; qui captus est a comite, et ante eum adductus. Quem cum comes decollari jussisset, et miles clamaret: « Jacobe apostole Dei, quem Herodes Jerosolymis gladio occidit, adjuva me, et libera me a spiculatoris gladio; » ter ictum immensum nudo collo erectis ad cœlum manibus sustinuit; et nihil læsus est. Tunc spiculator mucronem fixit in ventrem ejus; quem B. Jacobus sic hebetavit, quod nec ictum ejus sensit. Tunc comes jussit eum in castro suo recludi. Cui beatum Jacobum invocanti mane apostolus ei stans apparuit, dicens: « Ecce adsum, quem invocasti. » Tunc impleta est domus tanta suavitate odoris, quod omnes qui ibi erant putaverunt se esse in paradiso, propter odorem; et propter lucem, quæ immensa ibi apparuit. Tunc in ipso fulgore B. Jacobus eduxit eum coram omnibus manutenens, et perduxit usque ad postremam portam castri, custodibus quasi excæcatis: et apertis januis, ambo pariter usque ad unum milliarium extra muros perrexerunt. Tunc miles amore apostoli accensus, perrexit in Galeciam, ad visitandum corpus apostoli.

Quidam civis de Barcinona perrexit ad S. Jacobum, et nihil aliud ab eo petivit, nisi tantum, ut eum a captione inimicorum suorum liberaret, si forte incideret in eam. Postea contigit, eum tredecies capi et vendi per nundinas et fora. Quicumque autem emebant, tenere nequibant; B. Jacobo catenas ejus, et vincula omnia conterente. Tertio decimo apparuit ei vincto duplicibus catenis a quodam Saraceno, et ait: « Quia dum esses in basilica mea, tantum petisti a me liberationem corporis tui, et non salutem animæ tuæ, ideo in hæc pericula lapsus es. Sed quia Dominus misertus est tibi,

A ideo misit me ad te, ut ab his ergastulis eruam te, » diruptisque catenis ejus disparuit. Exiens ergo ille solutus, tulit secum pro testimonio partem catenæ, quam ostendebat omnibus paganis, quibus obviabat, qui volebant eum capere: et statim quicumque adversarius ejus ab eo fugiebat: et ita per terram Saracenorum securus venit usque ad terram Christianorum. Multa etiam agmina leonum, ursorum, pardorum, draconum, illum per deserta gradientem devorare volebant; sed visa catena quam apostolus tetigerat, mox ab eo fugiebant. Hunc hominem iterum ad Sanctum Jacobum venientem anno 1100, ego Calixtus reperi inter Stellam et Grugnum nudis pedibus et excoriatis, qui hæc omnia mihi narravit. Inter Hispanos apud Vindelionum die festo Sancti Jacobi triticum quidam rusticus excussit in area. Postea cum iret ad balneum, et ibi sederet, pellis dorsi ejus ab humeris usque ad crura balnei parietibus adhæsit, ibique cunctis videntibus spiritum exhalavit. Inter Vascones apud Albinetum plebs festum apostoli servare volebat. Eadem nocte tota villa succensa est, igne ut aiunt de cœlo misso. In villa S. Damiani, in territorio Montispessulani jussa est quadam rustica facere panem subcineritium. Qui allatus ad mensam et fractus, sanguinem fluxit. Ista tria postrema miracula non sunt de libro Calixti.

1125. Post Calixtum sedit Honorius II, papa centesimus sexagesimus octavus, annos 5 et menses 2. Ad hunc Honorium beatus Bernardus plures epistolas scripsit. Tyrus capta esse dicitur, sed non dicitur a quibus, a Christianis vel Saracenis; quapropter qui hoc adnotavit, brevis esse laborans, obscurus factus est.

1126. Hiems asperrima facta est, et fames valida. In Hasbania monstrum nascitur, ante homo, et retro canis. Carolus comes Flandrorum proditione quorundam procerum suorum Brugis in ecclesia orans occisus est.

1127. In auctores sceleris acerrime vindicatum est a Ludovico Francorum rege Philippi filio; ita ut etiam nonnulli ad rotam damnati sint. Eorum progenies tota exsiliata est; et multi innocentes quæ non rapuerant exsoluerunt. Inter quos fuerunt pater meus Hermanus, et frater ejus Ellebaudus, qui pueri nobiles et pulcherrimi magnis hæreditatibus perditis, de Flandriis in Franciam auferunt.

1128. Gaufridus episcopus Rothomagensis obit: post quem factus est archiepiscopus Hugo ex monacho Cluniacensi, vir religiosus et litteratus; qui scripsit librum elegantem de diversis quæstionibus, ad Matthæum Albanensem, qui similiter de Cluniaco assumptus fuerat. Ad hunc Hugonem scripsit B. Bernardus epistolam, inter cætera sic ei scribens: « Si diei malitia invalescit, non prævaleat. Si turbat, non perturbet. Mirabiles elationes maris, sed mirabilior in altis Dominus. Benigne, si non dissimulas, egit tecum usque adhuc superna mise-

ratio, Pater illustris. Provida namque dispensatione non prius præfectus es malis, quam sociatus bonis: quorum consortio et exemplo bonis fieres: et sic etiam postmodum inter malos vivere bonus posses. Et quidem inter bonos bonum esse, salutem habet: inter malos vero, et laudem. Illud tantæ familiaritatis est, quantæ et securitatis: hoc autem tantæ virtutis, quantæ et difficultatis. Magnum nempe est, tangere picem, et non inquinari ab ea: in igne sine læsione versari, et in tenebris absque caligine commorari. *Habitavi, inquit David, cum habitantibus Cedar (Psal. cxix).* Non ait, in Cedar; sed, *cum habitantibus Cedar*: tanquam qui semper habitaret in lumine: licet ipsi fuerit cum habitantibus in tenebris, id est in Cedar, cohabitatio corporalis. Sic cum olim Ægyptii palparent tenebras, tamen ubicunque filii Israel erant, qui certe cum ipsis erant, erat lux. Unde idem Propheta arguit quosdam non veros Israelitas, qui *commisti inter gentes, didicerunt opera eorum, et factum est illis in scandalum (Psal. cv).* Sufficiebat olim tibi apud tuos Cluniacenses custodire innocentiam: porro apud Rothomagenses opus est patientia, sicut dicit Apostolus: *Servum Dei non oportet litigare, sed magis patientem esse ad omnes (II Tim. ii).* Non solum patientem; qui nolit vinci a malo, sed etiam pacificum, qui vincat in bono malum: ut malos portes et quos sustines sanes: in patientia tua possidens animam tuam. Sed sis etiam pacificus, ut possideas tibi commissam. Esto patients quia es cum malis: esto pacificus, quia præes malis. **H**abeat charitas tua zelum, sed adhibeat pro tempore modum severitas. Censura quidem nunquam remissa, intermissa tamen plerumque plus proficit. Sit vigor iustitiæ semper fervidus, sed nunquam præceps. Sicut non omne quod libet licet: sic non omne quod licet, statim etiam expedit. Hæc melius me ipse nosti, ideoque supersedeo. Orari pro me incessanter postulo, quia incessanter pecco.

1129. HUGO FARSITUS. Anno Domini 1129 in pago Suessionensi potestati adversæ concessum est, percutere multos plaga invisibili diversæ ætatis et sexus: ita ut semel succensa eorum corpora cum intolerabili cruciatu arderent. Est autem morbus hic tabificus, sub extenta viventis cute carnem ab ossibus separans et consumens, et mora temporis augmenta dolorum et ardoris capiens, per singula momenta cogit miseros mori; sed desiderantibus mortem non venit, donec depas: artubus ignis ille celer et pestifer invadit membra vitalia; et quod valde mirum est, ignis hic sine calore validus ad consumendum, tanto frigore velut glacie perfundit miserabiles, ut nullis remediis possint caleferi. Item, quod non minus est mirabile, ex quo divina gratia restinctus fuerit, fugato mortali frigore tantus calor in eisdem partibus ægros pervadit, ut morbus cancri eidem fervori persæpe se societ, nisi medicamentis occurratur. Sex diebus mense Septembri

A in ecclesia Beatæ Virginis fuerunt. Ad preces autem populi de aliis ecclesiis, et de majori ecclesia in eandem ecclesiam concurrentis, adfuit beata Dei Genitrix, trahens secum fortia agmina sanctorum spirituum; ad cuius præsentiam formidaret inferis, et paverent portæ mortis. Cujus adventu præcursor tam magnus tremor Ecclesiam replevit, ut terræmotum esse factum, aut ecclesiam a fundamentis esse concussam arbitantes, fugerent omnes. Sed ubi nil adesse periculi senserunt reversi omnes ardorem languentium extenuatum, et omnem dolorem consopitum celerrima suavitate collata inveniunt. Ajunt a quibusdam languentibus pridie hujus beneficii cœlitus copiosas claritates per fenestras ecclesiæ vitreas illapsas; quasi quædam præconia largitionis subsequentis. **I**ntra 15 dies nominatim adnotati sunt centum et tres ab hoc igne restincti. Sed et plurimi asseverant, stellas miræ magnitudinis tenebrosam noctis caliginem ultra ecclesiam persequendo effugasse.

Mulier quædam, nomine Gendrada, virum habens, nomine Theodericum, commanens in Riparia ultra Axonam fluvium, qui præterlabitur urbem Suessionensem; de villa, quæ dicitur Andiguncurtis, inter cæteros venerat ad Ecclesiam: ejus faciem ignis ille depaverat, et nasum, et labium superius, et usque ad mammillas et gingivas, et dentes molares, et exstinctus est ignis a facie ejus. Sed omni occursanti jam molesta et odiosa fiebat, gravis omnibus, etiam suis ad videndum. Itaque **C**ompulsa est totam faciem præter oculos madenti panniculo velare. Redit ad ecclesiam, Beatæ Virginis, factaque candela quam offerret, ivit dormitum. Eadem nocte maturius evigilans, sensit lotatum fluitare panniculum; quem dum restingere, sursumque reducere nititur, et parum proficit, coacta est circumjacentium implorare auxilium. Qui dum morantur, somno vel frigore tardi, illa poscit lucernam accendi, et sibi auxilium ferri: sensitque interim carnem sub digitis et panniculo pressam mollescere; et nesciebat quia caro est labii et nasi reformati: dumque sæpius revolvit pannum, sæpiusque proinde attrectat creaturam noviter plasmata, clamavit ter voce maxima: « Deus et sancta Maria, adjuva: » ad quam vocem exciti et turbati qui aderant, maturius inferunt lumen, et vident nasum et labium noviter formatum. Quidam puer annorum undecim pecorum custos, ardens pedibus a matre sua advectus est: remedioque doloris intra paucos dies accepto ad domum revectus est. Erat autem de Vallibus. Sed dum nutu divino puer idem non immemor tanti beneficii desiderio visendæ domus Beatæ Virginis flagraret, et super hoc quotidie molestus matrem perurgeret, et illa penitus non acquiesceret, « Redeat, inquit, in me infirmitas, ut necesse habeam illuc referri. » Quod et factum est. Relatus igitur illuc a matre ad ingressum processionis matris ecclesiæ excussus a quiete, in gratiarum actionem rupit clamoribus æther. Narravitque

omnibus raptum se fuisse ante Deum, et dominam nostram Dei Genitricem pro populo supplicentem vidisse, ut dignaretur Deus hunc morbum a populo avertere et evertere; et hanc scintillam quæ acciderat auferre; et hoc responsum a Filio suo benigne accepisse: « Mater, tu es maris stella, fiat omnis voluntas tua: » dumque eadem Virgo iterum quæreretur super domo sua, quæ vilis et abjecta præ cæteris erat, audivit a Filio suo, quod de trans mare, et de trans Rhenum pecuniam faceret afferri, de qua domus ejus ædificaretur, et in omnium oculis intuentium claritate magna et gloria illustraret eam.

Populo etiam Suessionensi mala evenire ex parte Dei prædixit; quia suæ Genitricis ecclesiam non reficerent. Et quidem multos ex eadem urbe ignis invasit; quæ et qualia restent, nescimus. Idem puer paulo post se moriturum testatus est, et sic evenit; nec enim mensem supervixit. Mirum autem valde de hoc puero erat, quod ab initio mundi omnem historiam recensens, totam narrationem suam cursim rythmice digerebat: textum Evangelii et actus Domini sic ordine recensebat, tanquam omnia in libro legeret, et dictata ab aliis prouuntiaret. De Joseph viro beatæ Virginis inter cætera ait: « Qui tenet sceptrum florentis virgæ, custos erat gloriæ. » Hæc narrabat clausis oculis, tanquam lucem transitoriam exosus: laicis et illitteratis vix dignabatur facere verbum, tanquam ignorantiam eorum pertæsus. Ejus mortui corpus tanta gratia perfudit, ut candore et claritate vultus angelicum nescio quid et divinum signaret. Apud villam, quæ dicitur Kala, in territorio Suessionensi, quæ possessio est matris ecclesiæ Beatorum martyrum Gervasii et Protasii mulier ob partus difficultatem laborans, continuis tribus hebdomadibus periclitabatur, persuasæque a convicinis mulieribus, se nudis pedibus ituram ad B. Mariam Suessionis vovens, noviter liberata est, sed ordine stupendo. Nam primum ex utero suo emisit tres lapides, primum in magnitudine ovi anserini, secundum fere in magnitudine ovi gallinæ, tertius non minor aliqua nuce erat. His lapidibus effusis statim sequitur partus infantis; qui et gratiam baptismi accepit, et paucos dies supervixit. Quædam mulier mater familias de Blericurve cæcitate percussa est, quæ villa est prope Cociacum. Hæc adducta est Suessionem, ubi recognita est a majore Austrechiæ cognato ejus, cum illa amplexaretur altare. Qui causam ejus præsentis percunctatus, præsentis Mathilde abbatis, « merito, inquit, cognata mea cæcitate percussa es; quia cum sis ancilla dominæ nostræ sanctæ Mariæ, ei Dominum abnegasti; confitere igitur veritatem, si vis a Matre veritatis sanari. » Factum est, et sanata est.

Cœnobium Ursicampi fundatur. Post Honorium sedis Romæ Innocentius III papa centesimus sexagesimus nonus. Contra quem per contentionem ordinatus est Petrus Leonis. Ad cujus schismatis pestem sedendam vocatus a Claravalle S. Bernardus multum

laboravit, et multum profecit. Hic cum esset aliquando in urbe Novimo in domo Simonis episcopi, ad eum adductus est Hervæus de Baugentio, puer admodum graciosus, ortus ex regio sanguine, et ipsius episcopi nepos; de quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post tempora longa futurum. Siquidem videbatur sibi in missarum celebratione angelo cuidam pacis osculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de revelatione, eundem Hervæum renuntiaturum sæculo, et futurum aliquando devotum Christi famulum promittebat. Quem postea venerabilis Valerannus primus abbas Ursicampi monachum fecit, et angelico functus officio, pacem, quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicavit Hervæo; qui etiam prædicto Valeranno in regimine Ursicampi successit, et novissime obitum suum imminem sanus adhuc et incolumis, eodem Valeranno sibi per revelationem annuntiante, præscivit atque prædixit.

Innocentii vita, fama, et scientia digna summo sacerdotio habebatur Petrus autem Leonis ad hunc honoris apicem ambiens, a suis fautoribus pretio corruptis nominatus est Anacletus. Congregaverat sane opes innumeras, tam in exactionibus curiæ, quam in legationum negotiationibus, quas ad expectatas nundinas reservarat: insuper et paterni census ampla congeries eatenus sigillata, modo distributa in populum, ad fas et nefas venalem populum armaverant. Quibus erogatis, donaria regum in ornamentis ecclesiæ ab ipsis evulsit altaribus: et cum calices frangere, crucifixos aureos membratim dividere, ipsi profani Christiani vel erubescerent, vel timerent: quæsi sunt Judæi, qui vasa sacra, et imagines dicatas Deo audacter comminuerent. Convocato interea apud Stampas concilio, S. Bernardus Innocentium suscipi persuasit. Qui Innocentius Aurelianus honorifice a Ludovico rege Francorum susceptus est. Inde Carnotum deductus est a Gaufrido Carnotensium episcopo, magnarum virtutum viro, ubi occurrit et Henricus rex Anglorum.

1130. Cœnobium apud Bellum montem fundatur sub abbate primo Alexandro, a viro venerabili Roberto de Candoe.

1131. Synodus magna Remis celebratur a papa Innocentio, in qua, multis ad honorem Dei dispositis, regem Ludovicum pro Philippo fratre, quem de equo dejectum porcus occiderat, viventem adhuc patre, coronavit in regem. Idem Innocentius monasterium Sancti Medardi Suessione, quod est trans flumen situm, dedicavit. Adfuit inter cæteros mulier de pago Laudunensi, quæ cum aliis monasterium Beatæ Virginis ingressura processit; sed virtute invisibili ab ingressu repulsa est. Tunc nimio pavore vexari cœpit, et toto corpore tremere. Confessa et absoluta ingressum promeruit.

1132. Synodus magna apud Pisas celebratur ab Innocentio papa, et totius Occidentis episcopis. Soluto concilio ad reconciliandos Mediolanenses co-

minus papa sanctum Bernardum et Guidonem A Pisanum, et Matthæum Abbanensem episcopum a latere suo direxit; qui schisma per Anselmum in eadem urbe factum abluerent. Quibus, rogante abbate, adjunctus est Gaufridus Carnotensis episcopus. Ibi sanati sunt multi dæmoniaci.

1135. Eclipsis solis facta est III Nonas Augusti. Lotharius imperator moritur. Sanctus Bernardus et sanctus Malachias florent sanctitate, doctrina et multa miraculorum gloria. Sed et sanctus Hugo Gratianopolitanus episcopus, quem beatus Bernardus visitavit; quem videns episcopus prostratus solotenus adoravit; quod videns sanctus Bernardus corruit et ipse ante eum; et facti sunt deinceps duo illi filii splendoris cor unum et anima una.

1134. Conradus nepos Henrici superioris regnat B post Lotharium. Apud Romanos et Alemannos regnat annis 22. Eo tempore conversus est Mascelinus honestus et honorabilis clericus Maguntinus, et secutus beatum Bernardum apud Claramvallem. Abbas Alexander cum omni conventu suo, annuente rege Anglorum Henrico, venit in forestam de Luins, et in eremitorio, quod dicebatur Mortuum mare, ædificavit monasterium suum. (1135.) Henricus rex Anglorum obit anno regni sui 55, cui successit Stephanus nepos ejus, VIII Kalend. Januarii: qui regnavit annis 19. (1136.) Eo tempore conversus est Gaufridus de Perona, qui postmodum prior Clarævallis effectus est; cujus etiam pater vir nobilis et potens in Claravalle monachus præfectus factus est, et a S. Bernardo sepultus. Laborabat eo C tempore sub schismaticorum oppressione tota Burgalensis provincia; et non erat in Aquitania, qui posset resistere principi, cujus animam induraverat Deus: qui, persuadente Girardo Engolismensi episcopo, et instillante in cor ejus semina dissensionis, factus fuerat schismatis defensor et auctor. Hic Girardus misit ad Petrum Leonis, ut ei legationem concederet, et ipse ei fidelitate jurata obediret: insuper et principem terræ, et quoscunque posset, ad ejus imperium declinaret. Gavisus homo perditionis locum se invenisse, in quo dilaret malitiam suam, cito annuit, et libenter: et misit ad eum Gilonem Tusculanum cardinalem episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi ei adhæse- D rat. Igitur Girardus, resumptis cornibus, quod ante non fecerat, publice procedebat mitratus. Ab his ergo duobus violenter expellitur a sede sua Guillelmus episcopus Pictaviensis, vir honestus et catholicus: et pro eo alius quidam nobilis genere, sed degener fide, intrusus est. Similiter in Lemovicensi Ecclesia intruserunt Ranulfum quemdam Doratensem; qui non multo post cadens de equo resupinus in via plana, uno tantum lapide ultore, qui ad hoc ibi relictus erat, infixio capiti ejus, et quassato cerebro exspiravit. Audiens hæc et hujusmodi Gaufridus venerabilis Carnotensis episcopus, cui a papa Innocentio Aquitanicæ legatio fuerat commendata, duxit secum S. Bernardum. Venerunt ergo Nanne-

tum. Ibi sanata est mulier per virum sanctum, quæ jam per sex annos ab incubo dæmone fuerat oppressa.

Decanus autem Ecclesiæ Pictaviensis altare, in quo S. Bernardus missam cantaverat, confringere ausus est. Post breve tempus percussus a Deo, cum jam animam exhalaret, vidit domum suam plenam dæmonibus; et se a dæmonio jugulari clamitans, a circumstantibus postulabat cultellum, quem ad dæmonem extrahendum immergeret gutturi suo, et inter hæc verba exspiravit. Archipresbyter vero, qui Petri invasoris Pictaviensis Ecclesiæ denunciabat synodum, coram ipsis, quos ad conventum perfidiæ invitabat, a diabolo correptus est. Sed et in alios multos, qui in schismate illo ferventiores exstiterant, manus Dei manifestam exercuit ultionem. Tandem principe reconciliato, et episcopis qui expulsi fuerant, in suis sedibus revocatis, Girardus solus perseverans in malis, sine confessione et viatico repente in lectulo suo mortuus inventus est, et enormiter tumidus. Qui a nepotibus suis in basilica quadam sepultus est; sed a Gaufrido Carnotensi episcopo inde extractus est, et alio projectus. Nepotes quoque ejus ab eadem Ecclesia eliminati sunt; et omnis progenies et plantatio a radice avulsa, per extera regna tanti judicii circumferens querimonias exsulavit. Rex Siciliæ Rogerus solus de principibus Innocentio non obediens, misit ad Petrum Leonis, ut Petrum Pisanum sibi a suo latere delegaret, confidens in eloquentia Petri Pisani. Sed abbas sanctus ipsum Petrum Pisanum papæ Innocentio reconciliavit. Post triduum Petrus Leonis impœnitens moritur: cadaver ejus in latebris sepelitur, et usque hodie fovea illa a catholicis ignoratur. (1137.) Abbas Alexander domum Mortui maris conjunxit ordini Cisterciensi; et Valeranus abbas Ursicampi suscepit eam in filiam, et monachos suos illuc transtulit. (1138.) Abbas Alexander abbatis curam dimisit; cui successit Adam, quondam prior Ursicampi. Ludovicus rex obiit anno regni sui 29. (1139.) Ludovicus filius Ludovici, hujus Philippi, qui modo est, pater, regnat apud Francos annis 40. Qui Ludovicus jam ante annos 7 coronatus fuerat in regem. (1140.) Abbacia de Fresmont fundata est sub primo abbate Manasseto. Eo tempore Henricus germanus Ludovici regis apud Claramvallem monachus effectus est; qui non multo post ad episcopatum Belvacensem assumptus est. (1141.) Anglia fame et gladio atteritur, principibus illius terræ inter se discordantibus. (1142.) Eo tempore papa Innocentius apud Aquas Salvias fundavit monasterium S. Anastasii martyris, constructis ibi cœnobialibus mansionibus; et petiit a Claravalle conventum et abbatem. Mittitur illuc cum conventu Bernardus olim Pisanæ Ecclesiæ vicedominus.

Eo tempore fuit Petrus Abælardus magister insignis, celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfide dogmatizans. Hujus scripta incendio et

scriptorem silentio condemnavit Innocentius papa. Capitula in libris ejus reprehensibilia adnotavit B. Bernardus in epistola quam de illo scripsit ad Innocentium papam. Libri tamen ejus adhuc a multis curiose servantur, quibus aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior. Ego ipse in eis multa reprehensibilia inveni. Hujus Petri aliquando discipulus fuerat Gaufridus Antissiodorensis, qui multo tempore notarius fuit beati Bernardi. Hic inter cætera de eodem Petro dicit: « Ego mihi aliquando magistrum fuisse recordor, qui cum pedibus et intestinis nil amplius de agno paschali aut ipse vorans, aut discipulis exhibens, et se pariter et suos non modica ejus parte fraudabat. Siquidem pretium redemptionis evacuans, nil aliud nobis in sacrificio passionis Dominicæ commendabat, nisi virtutis exemplum et amoris incentivum. Quod enim Scripturæ perhibent de potestate diaboli pretioso illo sanguine humanum genus esse redemptum, in eo solo constare dicebat, quod exemplum nobis exhibitum est, usque ad mortem pro veritate et justitia certandi; et adhibitum est velut quoddam incentivum amoris: cum ex impenso amore occasio data est redamandi. Quasi vero et hæc duo in mortibus prophetarum pro veritate et justitia occisorum nobis ante exhibita non sint; et quidem magna hæc et vera, sed non sola. Benedictus Deus qui mihi simul et vobis magistrum dedit postea meliorem; per quem prioris redarguit ignorantiam, insolentiam confutavit. Ille enim tanquam verus Hebræus avide prorsus vorabat, et vorandum nobis sollicite commendabat, caput agni cum pedibus et intestinis; sic inuitandum prædicans Dominus patientem et sic redamandum amantem, ut principalem hujus sacrificii causam, velut agni caput, redemptionem in eo profiteretur et adoraret humanam. Tria namque specialia nobis in sua passione Christus exhibuit; exemplum virtutis, incentivum amoris, redemptionis sacramentum. Quod tertium evacuanti hæretico nil prodesse cætera poterant. Sine causa enim pro virtute certavit usque ad mortem, patientiæ nobis præbens exemplum: et sine causa exhibuit et commendavit hujus immensæ dilectionis affectum, si non recipit ab olim jam addicta captivitas copiosæ redemptionis effectum. Hæc Gaufridus contra Petrum olim magistrum suum fortiter et catholice scribit. Hujus etiam Petri Abælardi discipulus fuit magister meus, qui me docuit a puero, Radulphus, natione Anglicus, cognomento Grammaticus, Ecclesiæ Belvacensis, vir tam in divinis quam in sæcularibus litteris eruditus.

1143. Cælestinus II fit papa centesimus septuagesimus.

1144. Lucius II fit papa centesimus septuagesimus primus. Civitas Rothomagi reddita est Gaufrido comiti Andegavensi. Ventus vehementissimus arbores et turres, et domos plurimas subvertit.

1145. Fames magna invalescit in Francia. Sanctus Bernardus in Alemannia multas virtutes facit.

A Ubi apud urbem Spirensium tantus erat conventus ut Conradus rex, ne populus eum comprimeret, deposita chlamide eum in proprias ulnas suscipiens, de basilica asportavit. Bernardus abbas Sancti Anastasii in papam Romanum eligitur, et fit papa centesimus septuagesimus secundus, vocaturque Eugenius III. Hic, seditione orta in populo, pulverem pedum in litigantes excussit et, relictis eis, in Franciam venit. In cujus comitatu multa signa fecit sanctus Bernardus. Ad hunc Papam scripsit idem vir sanctus librum multæ subtilitatis et utilitatis, cujus titulus est: *De consideratione*.

B 1146. Guillelmus puer in Anglia crucifigitur a Judæis die Parasceves in urbe Normico; de quo talis visio legitur: Puer quidam nomine Guillelmus, annorum 15, dormiens vidit virum splendidum dicentem sibi: Sequere me; et cœpit mox videre umbram tetram a læva, sed ex leni visione ductoris sui confortatus est. Dehinc vallem vidit tenebrosam, habentem hinc ignem, illinc aquam frigidissimam, ubi animæ de uno in aliud semper transibant. Post hæc deduxit ille senior puerum ad alia tormenta, ubi vidit sedilia ignea infinita et plebem innumeram eisdem impelli sedilibus; et dæmones monetam flammeam de sæculis proferebant, et in ora singulorum projiciebant: quam illi per fauces et guttur emittebant, sed dæmones iterum in ora eorum regerebant. Postea vidit a dæmonibus carnes, quæ formam perfecti hominis habere videbantur, in caldarias projici et sub momento quasi mox nati infantis apparebant. Hæ fuscinulis ignitis a caldariis ejectæ in priorem ætatem transformari videbantur et sic sæpius in caldariis recoquebantur. Ductus inde ad alium ignem, vidit innumeros homines in eum projectos in singulis juncturis dissolvi, et iterum de flamma ejectæ ad loca sua reversæ sunt juncturæ. Postea vidit multas super rotas volubiles affigi, viros per virilia, feminas per membra genitalia; et omnes clamabant: Væ, væ! Post hæc vidit multos super sedes igneas quasi fures in campo suspensos capitibus deorsum: alii frigore morientes, vestes subter positas videbant, sed tangere non valebant. Alii fame cruciati cibos desiderabiles subter positos tangere non poterant; et in quacunque necessitate positos aliis non subvenerant, in eadem consultationem nullam recipiebant. Postea vidit tartarum apertum, qui videbatur in descensu profundior quam sit longitudo viæ a Dorobernia in Lundoniam. Ibi hostis antiquus sedebat in medio flammæ distentus in sex partes. Cum autem puer staret juxta oram putei tremens, teter spiritus, qui sinistro lateri ejus semper ab egressione domus adhærebat, cœpit eum accusare dicens: « Omnia prava huic puero semper suggessi. » Ea vero quæ puer confessus erat ante Pascha (nam post Pascha hoc accidit), omnino tacebat. Tot tamen et tanta crimina illi objecit, ut ad æternam damnationem sufficere crederentur. Tunc ad admonitionem ductoris cum puer signo crucis se muniret, puteus non comvaruit. Ductore vero

illo recedente, puer diu in tenebris stetit tremens. Revertens autem ductor, puerum ad lucidum splendorem duxit; et statim apparuit murus infinitæ longitudinis et latitudinis, in quo nullus patebat aditus. Venientes illuc, in momento ultra se raptos invenerunt. In patria illa desiderabili apparuit domus rotunda, quæ 12 portas habebat, sicut scriptum est: *Ab oriente portæ tres, etc. (Ezech. XLVIII.)* Hanc ingressi tam amplam viderunt, ut quotquot in mundo sunt, ipsius partem decimam implere non possent. Ibi multos in magna gloria videbat, sed alios gloriosiores. Tunc vidit decem beatorum catervas. Veniens autem ad orientalem portam, circa medium ostii vidit altare quoddam, circa quod viri splendidi sedebant: qui omnes uni tanquam præstantissimo famulabantur. Ille coronam auream habebat in capite, duodecim crucibus aureis insignem. Puerum in hac visione lætantem alloquitur ductor suus: « Hic tuus locus erit, si bene vixeris: sciasque hunc esse puerum Guillelmum, quem Judæi apud Norinwic crucifixerunt. Hic, licet jam sit in magna gloria pro brevi pœna, longe tamen adhuc majorem habebit. Nondum tamen faciem Redemptoris contemplari meruit, nec socii ejus, quos in tanta gloria cernis. » Iterum digressus ab eo statim rediit, et dixit: « Sequere me, quia illuc te reducam, ubi te cepi, jubente Deo. Venies autem, si bene laboraveris, ad hanc gloriam. » Mox ad corpus licet renitens reversus est. Hic in ii feria paulo ante nonam dormire cœpit. In iii feria circa tertiam in facie se erigens signavit se; quando scilicet tartarum vidit apertum. In v feria circa meridiem revixit.

1147. Eclipsis solis facta est v Nonas Novembris die Dominica hora 3. REX Ludovicus cum Francis aggreditur iter Hierosolymitanum anno regni sui 9.

1148. Remis concilium a papa Eugenio celebratur. In quo concilio publice confutavit beatus Bernardus magistrum Gislebertum, cognomento Porratam; disputando cum eo singulariter, tanquam sui temporis singularis athleta. Hic Gislebertus erat Pictavorum episcopus, in sacris litteris plurimum exercitatus: sed sublimiora se scrutatus ad insipientiam sibi. Siquidem de S. Trinitatis unitate, et divinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat absconditos, et furtivas propinabat aquas; nec facile quid saperet, imo quantum desiperet, personis authenticis fatebatur. Timebat enim, quod apud Senonas Petrum Abælardum ei dixisse ferunt:

Tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Novissime tamen cum jam fidelium super hoc invalesceret scandalum, cresceret murmur, vocatus ad medium est, et librum tradere jussus, in quo blasphemias evomuerat, graves quidem, sed verborum quodam involucri circumseptas. Sanctus ergo Bernardus primo quidem totum quod ille verborum cavillationibus occultare nitebatur, subtilibus interrogationibus eliciens, deinde vero tam suis ratiociniis, quam sanctorum testimoniis biduana dis-

putatione redarguit. Considerans autem nonnullos ex his qui præsidebant, jam quidem animadvertentes blasphemiam in doctrina, adhuc tamen avertententes injuriam a persona, accensus est zelo, et domesticam sibi Gallicanam seorsum convocavit Ecclesiam. Communi denique consilio a Patribus decem provinciarum, aliis autem episcopis et abbatibus plurimis, dictante viro Dei, novis dogmatibus opponitur symbolum novum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, ut eorum videlicet omnium irreprehensibilis zelus cæteris innotescat. Ita demum apostolico judicio et auctoritate universalis Ecclesiæ error ille damnatur. Episcopus Gislebertus, an eidem damnationi consentiat, interrogatur. Consentiens, et publice refutans quæ prius scripserat et affirmaverat, indulgentiam ipse consequitur, maxime quod ab initio cautus fuisset ea lege se eandem disputationem ingredi, ut promitteret sine ulla sese obstinatione pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum libere opinionem suam. Horum duorum magistrorum, Petri videlicet Abælardi, et Gisleberti Porratæ quidam discipuli nimium zelantes pro ipsis beato Bernardo, et toti Cisterciensi ordini postea detrahere cœperunt. Quorum unus magister Stephanus, cognomento de Alinerra, dixit mihi, se ipsum interfuisse illi Remensi concilio, et Bernardum nostrum nihil adversus Gislebertum suum prævaluisse; sed econtrario ipsum Gislebertum opinionem suam rationibus et auctoritatibus per omnia confirmasse: quosdam vero episcopos et abbates Galliæ privata gratia Bernardi nostri somnium illius sententiæ prætulisse, et papam Eugenium ad ejus damnationem induxisse. Adjiciebat etiam Bernardum nostrum eo tempore magnam confusionem passum fuisse apud Antissiodorum: ubi quemdam mortuum, quem coram omni populo suscitandum prædixerat, post multas orationes incassum fusas suscitare non prævaluit. Erat autem iste Stephanus de clericis Henrici comitis Campaniæ, canonicus Belvacensis, et Sancti Quiriaci apud Prevignum, et exercitatissimus in omni genere facietiarum utriusque linguæ, Latinæ et Galliæ; avarissimus tamen; velut qui semper secutus fuerat otium, et cibum alienum: qui eodem anno quo mihi hæc narravit, mortuus est, credo in ultionem sancti Bernardi, cui detraxerat.

1149. Anno isto S. Malachias obiit, sicut legitur in visione, quam scripsit Marcus quidam G. abbatissæ; de qua quædam in hoc loco excerpta decrevi. Ait enim: Anno ab Incarnatione Domini 1149, qui fuit annus 2 expeditionis Hierosolymorum Conradi regis Romanorum, et annus 4 Eugenii papæ; in quo anno ipse papa de partibus Galliæ Romam reversus est, in quo etiam S. Malachias in Claravalle mortuus est, visa est hæc visio: Duæ sunt metropoles in Hibernia, Ardinacha septentrionalium Hiberniensium, Caselensis australium; de qua ortus fuit vir quidam, Tundalus nomine, nobilis genere, crudelis actione, forma corporis

egregius, fortitudine robustus, de salute animæ suæ nihil sollicitus. Graviter ferebat, si quis ei vel breviter de salute animæ loqueretur. Ecclesiam negligebat, pauperes Christi nec videre volebat, mimis et jocularibus pro vana gloria distribuebat quidquid habebat. Hic cum multos haberet amicos et sodales, inter eos habebat unum, qui commilitonis debito trium e quorum debitor erat. Hic cum statutum præstolaretur terminum, transacto tempore illum convenit. Qui cum bene receptus ab eo perendinaret tribus noctibus, cœpit tractare de certis rebus: cui cum ille responderet se modo ad manum non habere quod petebat, iratus recedebat. Debitor autem illum mitigare cupiens, rogavit eum ut, priusquam recederet, cibum secum sumeret. Resedit, et securi deposita, quam in manu tenebat, cibum sumere cum illo cœpit; statimque percussus invisibiliter, manum quam extenderat replicare non potuit ad os suum; et clamare cœpit terribiliter, suamque securim quam deposuerat uxori socii commendavit, dicens: « Custodi meam securim, quia ego morior. » Statimque corruit corpus ejus exanime, ac si nunquam vitam habuisset. Adsunt omnia signa mortis; accurrit familia, tollitur cibus, clamant armigeri, plorat hospes, corpus extenditur, pulsantur signa, accurrit clerus, miratur populus, tota civitas boni militis morte turbatur. Ab hora decima in iv feria usque in eandem horam in Sabbato mortuus sic jacuit; calor tamen modicus in sinistra parte pectoris a diligenter palpantibus sentiebatur; et ideo eum subterrare noluerunt. Post hæc resumpsit spiritum, et debili flatu quasi per horæ unius spatium respirare cœpit. Mirantibus omnibus debili intuitu circumspicere cœpit. Interrogatus, si vellet communicare, innuit sibi afferri corpus Domini. Quod cum sumpsisset, et vinum bibisset, cœpit in gratiarum actione Deum laudare, et dicere: « O Deus, major est misericordia tua quam iniquitas mea, licet magna sit nimis. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas! et conversus vivificasti me, et de abyssis terræ reduxisti me. »

Quod cum dixisset, statim sub testamento omnia quæ habebat dispersit, et dedit pauperibus; et se signo crucis signari præcepit, et pristinam vitam funditus se relicturum vovit: et cuncta quæ viderat, et passus fuerat narravit, dicens: Cum anima mea corpus exueret, et illud mortuum esse cognosceret, reatus sui conscientia cœpit formidare, et quid ageret nesciebat. Timebat quidem, sed quid timeret, ignorabat. Volebat ad corpus redire, sed intrare non poterat; foras exire, sed ubique pertimescebat. Igitur flens et gemebunda, et quid ageret nescia, in nullo confidens, nisi in misericordia Dei, tandem vidit venientem ad se tantam immundorum spirituum multitudinem, ut non solum domum et atrium domus, sed etiam vicos et plateas civitatis implerent; et circumdantes miseram animam dixerunt: « Cantemus huic miseræ animæ debitum

A mortis canticum; quia filia mortis est, et cibus ignis inextinguibilis, amica tenebrarum, et lucis inimica. » Et conversi ad eam, stridebant dentibus in eam; et unguis propriis præ furore nimio genas teterrimas laniabant, dicentes: « Ecce misera, populus, quem elegisti: cum quibus arsura intrabis infernum. Nutrix scandali, amatrix discordiæ, quod et nos amamus, quare non superbis modo, quare non adulteraris, quare non fornicaris? Ubi est vanitas tua, et vana lætitia? Ubi risus immoderatus, ubi fortitudo tua, qua plurimis insultabas? Quare modo non annuis oculis, non teris pede, non digito loqueris, non pravo corde machinaris malum; sicut facere solebas, in levitatibus et leacitatibus tuis? » Cum hæc et similia dicerent, vidit a longe venientem quasi stellam lucidissimam, in qua statim infatigabiles fixit intuitus, sperans se aliquod solatium per eam percepturum. Erat autem angelus ejus. Qui cum appropinquasset, proprio eam salutavit nomine, dicens: « Ave, Tondale; quid agis? » Videns autem illa speciosum juvenem nimis, et audiens se proprio nomine salutatum, præ timore simul et gaudio sic respondit: « Heu, domine Pater! circumdederunt me dolores inferni, præoccupaverunt me laquei mortis. » Cui angelus: « Modo me vocas dominum et patrem, quem semper tecum habebas, et nunquam me tali nomine dignum judicabas. » At illa: « Domine, ubi unquam te vidi, aut ubi unquam dulcissimam tuam vocem audivi? » Ad quem angelus: « Ego semper te sequebar a natiuitate tua, quocumque ibas: et nunquam consiliis meis acquiescere volebas. » Et extendens manum in unum immundorum spirituum, qui præ cæteris ei maledicus insultabat: « Ecce, inquit, ille, cujus voluntati et consilio semper obtemperabas. Sed aderit tibi misericordia Dei, quam non meruisti. Esto igitur segura et læta; quia patieris pauca de multis, quæ merueras. Sequere me, et, quæcumque tibi monstravero, memoriter tene; quia iterum ad corpus reverteris. » Tunc illa ultra modum perterrita, relicto corpore suo, super quod steterat, accessit propius. Dæmones hæc audientes, et mala quæ minabantur, se non posse inferre videntes, blasphemerunt Deum, injustum eum esse dicentes; quia non reddebat, sicut promiserat, unicuique secundum opera sua. Et post hæc in semetipsos insurrexerunt, et plagis quibuscumque poterant, se mutuo percutiebant; et nimio fetore relicto, cum tristitia et indignatione recesserunt. Angelus vero præcedens dixit ad animam: « Sequere me. » Quæ respondit: « Heu domine mi! si præcesseris, isti retro me capient, et æternis ignibus tradent. » Ad quem angelus: « Ne timeas, quia plures nobiscum sunt, quam cum illis. Si Deus pro nobis quis contra nos? (Rom., viii.) Cadent a latere tuo mille, et decem millia dextris tuis; ad te autem non appropinquabit. Oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis (Psal. xc). »

His dictis profecti sunt. Cumque longius perge-

rent simul, nullumque præter splendorem angeli lumen haberent, tandem venerunt ad vallem terribilem, et tenebrosam valde, et opertam mortis caligine. Erat autem profunda, et carbonibus ardentibus plena, operculum ferreum habens spissitudinis sex cubitorum, quod ardore nimio ipsos arduentes superabat carbones; cuius fetor omnes quas hucusque passa fuerat anima tribulationes superabat. Super illam laminam descendebat multitudo miserarum animarum; et illic cremabantur, donec ad modum cremii in sartagine liquescerent; et quod erat gravius, per prædictam laminam colabantur, sicut colari solet cera per pannum; et iterum in carbonibus ignis ardentibus renovabantur ad tormentum. Hæc erat pœna parricidarum, fratricidarum, homicidarum, vel facto, vel consensu. **S**ed post hanc pœnam, inquit angelus, ducuntur ad majores. Tu autem, quamvis homicida sis, modo tamen istam non patieris. Post hæc venerunt in montem miræ magnitudinis, et horroris magni, et vastæ solitudinis; qui transeuntibus angustum valde præbebat iter. Ex una parte illius montis erat ignis putidus, sulphureus et tenebrosus: ex altera parte nix glacialis, et ventus horribilis. Et erat mons ille tortoribus plenus, qui furcas habebant ferreas ignitas, et tridentes acutissimos, quibus jugulabant animas transire volentes, et trahebant ad pœnas: et per vices de nive et grandine mittebant eos in ignem, et e converso. **H**æc est, inquit angelus, pœna insidiatorum et perfidorum. Post hæc anima illa præ timore pedetentim angelum sequens venit ad vallem profundam, et putidam nimis, et tenebrosam; cuius profunditatem ipsa quidem animam videre non poterat; sonitum tamen sulphurei fluminis, et ululatum patientium in eo audiebat. Fumus vero de sulphure et de cadaveribus inde surgebat fetidus, qui superabat omnes pœnas, quas prius viderat. Ibi erat tabula longissima, de uno monte in alium montem porrecta, in modum pontis supra vallem extensa: quæ mille passus habebat in longitudine; in latitudine pedem unum. Quem pontem transire nemo nisi electus poterat. De hoc ponte vidit multos cadere, et unum solum presbyterum illæsum pertransire, qui erat peregrinus, portans palmam, et indutus sclavinia: et primus ante omnes intrepidus pertransibat. Angelus autem timentem consolans animam, dixit: **N**e timeas; ab hac pœna liberaberis, sed aliam patieris. Et præcedens tenuit eam, et ultra pontem duxit illæsam, dicens: **H**æc est vallis horribilis, et pœna superborum.

Præcedente autem angelo, profecti sunt per viam tenebrosam, et tortuosam, et difficilem: et cum multum laboraret in eundo per tenebras, vidit anima a longe bestiam incredibili magnitudine et horrore intolerabilem: quæ erat major omnibus montibus, quos prius viderat. Oculi ejus quasi colles igniti, os ejus valde patens et apertum videbatur posse capere 9 millia hominum armatorum. Habe-

bat autem in ore suo duos parasitos gigantes versis capitibus valde incompositos: quorum unus habebat caput sursum ad superiores dentes præfatæ bestię, et pedes deorsum ad inferiores; alius e converso: et erant quasi columnæ in ore ejus, qui os illud in similitudinem trium portarum dividebant. Flamma inexstinguibilis ex ore illo exhibat, quæ in tres partes per illas tres portas dividebatur, et contra ipsam flammam animæ damnandæ intrare cogebantur. Fetor quoque incomparabilis ex ore ipso exhibat, et planctus multitudinis de ventre ejus per idem os audiebatur. Intus enim erant multa millia virorum ac mulierum dira tormenta luentium. Ante cujus os etiam immundorum spirituum multitudo animas intrare cogentium stabat; eas, antequam intrarent, multis plagis et verberibus affligentes. Cumque anima Tundali diu aspexisset tam horribile monstrum, nimis exterrita dixit ad angelum: **D**omine, quare illuc appropinquas? Ad quem angelus: **I**ter, inquit, nostrum aliter explere non possumus. Hoc tormentum non possunt vitare, nisi electi. Hæc bestia vocatur Acheron, et devorat omnes avaros. De hac scriptum est: *Absorbebit fluvium et non mirabitur; et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus (Job XL).* Hi vero qui in ore ejus et inter dentes apparent contrappositi, gigantes sunt et suis temporibus in nequitia sua diabolo fideles fuerunt. Et cum hæc dixisset angelus accedens propius antecedebat animam, et stetit ante bestiam. Anima vero licet nolens sequebatur: et cum simul starent ante bestiam, angelus disparuit, et anima misera sola remansit. Dæmones autem circumdederunt eam ut canes rabidi, et flagellatam traxerunt secum in ventrem bestię. Quanta vero ibi passa sit, vultus ejus et morum conversio postea indicavit. Passa est ibi morsus et lacerationes canum, ursorum, leonum, serpentium et animalium aliorum innumerabilium incognitorum et monstruosorum ferocitatem, dæmonum ictus, ardorem ignis, asperitatem frigoris, fetorem sulphuris, caliginem oculorum, fluxum lacrymarum ardentium, stridorem dentium, copiam tribulationum. Ibi se misera anima de præteritis accusabat; et præ nimia tristitia et desperatione genas proprias lacerabat: et cum se putaret ibi æternaliter damnatam, nescio quo ordine extra bestiam se esse sensit: et cum longius a bestia jaceret debilis, aperiens oculos, vidit prope illum, qui antecedebat, angelum lucis. Tunc illa gaudens, licet afflicta, multum laudavit Dominum de sua misericordia; angelus autem tetigit illam, et confortavit.

Euntes inde, longius viderunt stagnum amplum valde et tempestuosum, cuius fluctus elati non permittebant videre cœlum. Ibi erat plurima multitudo bestiarum terribilium, mugientium ut animas devorarent. Per latum stagni pons multum angustus erat, et longus usque ad duo milliaria. Latitudo ejus erat unius palmi; longior erat et angustior, quam pons superior. Eratque tabula illa plena clavis fer-

rels acutissimis insertis; qui omnium transeuntium A pedes perforabant. Omnesque bestiae ad illum pontem conveniebant, ut cibum inde sumerent; animas scilicet quae transire non poterant. Erant autem bestiae tantae magnitudinis, ut magnis turribus assimilarentur: de ore ipsorum exibat ignis tam vehemens, ut stagnum ipsum a cernentibus bullire putaretur. Vidit autem ibi animam quamdam in ponte valde plorantem et se multis criminibus accusantem, eratque magno pondere manipulorum frumenti onustam, et hunc pontem cogebatur transire, et quamvis plantas clavis perforatas nimis doleret, magis tamen timebat in stagnum cadere, et in ora patentia bestiarum. Quærenti Tundalo quid hoc esset, dixit angelus: «Ista pœna specialiter tibi condigna est, et tui similibus furtum perpetrantibus, vel magnum, vel modicum. Non tamen eodem modo patiuntur qui in minimis, et qui in magnis delinquent, nisi illud modicum sacrilegium fuerit. Sacrilegii autem reus est, qui vel rem sacram, vel de loco sacro aliquid furatur. Maxime vero rei sunt, qui sub habitu religionis delinquent. Hunc pontem oportet te transire, et vaccam indomitam tecum ducere, et illasam mihi ultra pontem reddere; quia vaccam compatrii tui aliquando furatus es.» Ad quod Tundalus: «Domine, nonne illam reddidi?»—«Reddidisti, inquit, sed quando illam abscondere non potuisti: et ideo plenum non patieris supplicium; quia minus est malum velle quam perficere; licet utrumque malum sit ante Deum.» Et his dictis ostendit ei angelus vaccam indomitam. Tundalus igitur vellet nollet tenuit vaccam, et eam quibuscunque minis poterat instigare conabatur ad pontem. Bestiæ vero mugientes veniebant, et cibum suum de ponte expectabant. Tundalus coepit iter agere. vacca autem volebat eum sequi: cum staret Tundalus cadebat vacca; et cum staret illa cadebat Tundalus: et sic versa vice modo cadendo, modo stando, venerunt usque ad medium pontis. Cumque illuc venissent, viderunt illum, qui portabat manipulos tritici sibi venire obviam: qui rogabat animam Tundali, quæ vaccam ducebat, ne sibi pontem præoccuparet; et Tundalus similiter rogabat, ut iter suum complere eum sineret, quia jam medium perfecerat. Neuter non dico reverti, sed nec respicere retro poterat. Sic stantes et plorantes, pontem plantarum suarum sanguine cruentabant. Cumque ita diutius starent, nescientes quomodo, uterque alterum se pertransisse vidit. Tundalus autem angelum suum quem retro reliquerat, ante se vidit. Qui dixit ei: «Bene venias. De vacca amplius non cures, quia nihil amplius ei debes.» Cumque Tundalus ostenderet pedes suos, diceretque quod amplius ire non posset, respondit angelus: «Meminisse debes, quam veloces fuerint pedes tui ad effundendum sanguinem; et ideo contritio et infelicitas in visis tuis.» Et tangens eum, sanavit eum, et sic præcessit.

Et cum diceret Tundalus: «Domine, quo imus modo?» Ait angelus: «Quidam tortor teterrimus nostrum exspectat adventum, cuius hospitium non possumus præterire. Quod hospitium semper est plenum hospitibus, sed hospes ille adhuc alios hospites ad supplicium desiderat invenire.» Cumque ireret per loca tenebrosa et arida, apparuit eis domus aperta maxima, quasi quidam mons arduus præ nimia magnitudine, rotunda quasi furnus. Flamma inde exibat, quæ per mille passus animas quas invenire poterat comburebat. Quod videns Tundalus, dixit ad angelum: «Ecce appropinquamus ad portas mortis. Quis me miserum liberabit?» Cui angelus: «Ab ista quidem flamma exteriori liberaberis; sed ipsam domum unde procedit, intrabis.» Et cum propius accederent, viderunt carnifices cum securibus et cultris, et his acutis dolabris, et terebris, et falcibus, et forcipibus acutissimis, et vangis, et fossoriis, et cæteris instrumentis, quibus animas excoriare, vel decollare, vel findere, vel truncare poterant, in medio flammarum stantes; et sub manibus eorum multitudinem animarum hæc omnia sustinentium. Quod videns Tundalus, dixit ad angelum: «Obsecro, domine, si placet, ab hoc solo me libera supplicio, et cæteris quæ post hæc occurrerint, me tradi concede.» Cui angelus: «Hoc est majus supplicium omnibus quæ hactenus vidisti: sed adhuc videbis unum majus. Intra vero istud supplicium, quia canes rabidi te exspectant.» Tundalus autem tremens, et præ angustia deficiens, rogabat ne intraret, sed non profecit. Dæmones autem videntes eum sibi concessum, circumdederunt eum et magnis convitiis exprobrantes, cum supradictis instrumentis in frustra discerpserunt. Dominus hujus domus dicebatur Phistrinus. In qua domo erat gemitus, et tristitia, fletus et stridor dentium; lentus ignis extrinsecus, et intrinsecus vastum incendium. Aviditas cibi inexplebilis ibi erat, nec satiari poterat nimietas gulæ. Venerea loca doloribus cruciabantur permaximis. Pudenda ipsa putredine corrupta videbantur scaturire vermibus: et in ipsa verenda virorum ac mulierum, non solum sæcularium, sed etiam religiosorum, diræ quædam intrabant bestiæ. Ibi anima Tundali se juste pati talia fatebatur. Sed quando Deo placuit, nesciens quo ordine, se extra tormenta esse cognovit. Sedebat autem in tenebris, et umbra mortis: et videns angelum suum, dixit: «Heu, domine mi, ubi est quod audivimus, *Misericordia Domini plena est terra?*» (Psal. xxxii.) Respondit angelus: «Hæc sententia multos decepit: Deus enim licet sit misericors, est tamen justus. Multa vindicat, sed plura condonat. Tu juste passus es, quidquid passus es. Sed tunc gratias ages, quando videbis quæ tormenta per misericordiam Dei evaseris. Si Deus cuncta dimitteret, cur homo justus esset? et si supplicia non pertimesceret, quare peccare timeret, vel a voluptatibus suis se averteret? Et quid opus esset,

ut confessi pœniterent, si Deum non timerent? Peccatoribus in corpore pœnitentiam non agentibus misericorditer a Deo parcitur. Sed tamen hi pro suis meritis perimuntur. Justis quoque pro suis excessibus temporale commodum in corpore degentibus juste tollitur, sed bona eis sine fine mansueta misericorditer cum angelis reservantur. Multa mala opera condonat Deus, nullum tamen opus bonum ab eo irremuneratum relinquitur. Nemo liber est a peccato, nec infans unius horæ (*Job* xiv, sec. LXX). Multi tamen liberantur a pœna, ut eos non tangat umbra mortis. Ideo autem justis qui pœnas non patiuntur post mortem, ad videndum tamen illas ducuntur ut, visis tormentis, a quibus per Dei gratiam liberantur, magis inardescant in amorem Dei et in laudem Creatoris sui. Sicut econtrario animæ æternis suppliciis dignæ prius ducuntur ad sanctorum gloriam (49) ut, visis præmiis quæ sponte deseruerunt, magis postea doleant. Nullum enim tam grave supplicium est, quam a Dei et sanctorum consortio sequestrari. Ideo ille presbyter, quem primum pontem secure transire vidisti, ductus est ad supplicium, ut visis pœnis ardentius laudet illum, qui vocavit eum ad gloriam suam. Nam fidelis et prudens servus inventus est: et ideo accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Sed quoniam nondum omnia mala vidimus, properemus.

Præcedente igitur angeo vidit Tundalus bestiam, cæteris quas ante viderat longe dissimilem, et duas alas habentem, collum longissimum, rostrum ferreum, et unguas ferreas: de cujus ore flamma inextinguibilis ructuabat. Sedebat autem hæc bestia super stagnum glacie condensum, et devorabat animas; quæ in ventre ejus per supplicia redigebantur ad nihilum; et iterum pariebat eas in stagnum glacie congelatum; ibique renovabantur iterum ad tormentum. Prægnabantur vero omnes animæ, tam virorum quam mulierum, quæ descendebant in stagnum, et ita gravidæ tempus præstolabantur ad partum; intus autem mordebantur in visceribus more viperino a prole concepta; sicque vegetabantur miseræ in unda frigida Mortui maris glacie concreta: cumque tempus esset, ut parerent, clamantes replebant inferos ululatus, et sic serpentes pariebat. Pariebat autem non solum feminae, sed etiam viri: et hi non solum per membra quæ natura constituit tali officio convenientia, sed etiam per brachia simul et pectora: exhibantque erumpentes per cuncta membra bestiae habentes capita ardentia, et ferrea, et rostra acutissima; quibus ipsa unde exhibant corpora dilaniabant. Bestiæ namque illæ volentes exire, cum caudas suas non possent secum trahere, in ipsa corpora unde exhibant rostra sua ardentia et ferrea retorquere non cessabant, donec usque ad nervos et usque ad ossa arida consumerent; et sic simul

conclamantes stridor glaciæ inundantium, et ululatus animarum ferventium sustinentium talem pœnam, et mugitus bestiarum exeuntium ab eis perveniebant ad cœlum. Erant enim in omnibus diversis membris et digitis diversarum bestiarum capita, quæ ipsa membra mordebant usque ad nervos et ossa. Habebant autem linguas vivas in modum aspidum, quæ totum palatum et arterias consumebant usque ad pulmones. Verenda quoque ipsorum virorum et mulierum erant in similitudine serpentium, qui inferiores partes ventris lacerebant; et ipsa viscera inde studebant abstrahere. Tunc ait angelus: « Hæc est pœna monachorum, canonicorum, sanctimonilium, cæterorumque ecclesiasticorum, qui mentiri Deo per tonsuram et habitum noscuntur: qui linguas suas exacerunt sicut serpentes; et membra sua non cohibuerunt ab immundis operibus. Hanc pœnam sustinebunt, qui immoderata luxuria se polluunt, et ideo istam sustinere te oportet. » His dictis rapuerunt eam dæmones cum impetu, et dederunt bestiæ devorandam.

Cum autem post prædicta tormenta esset in partu viperarum, adfuit ei angelus lucis, et tangens eam sanavit et se sequi præcepit. Præter fulgorem autem angeli nullum lumen habebant, pergebantque per loca terribilia, et multis præcedentibus diriora, via valde angusta, et quasi de cacumine altissimi montis tendente in præcipitium. Quanto autem plus descendebat anima illa, tanto minus reditum ad vitam sperabat. Dixit autem ad angelum: « Domine quo imus? » Respondit angelus: « Hæc via ducit ad mortem. » Et anima: « Quid est igitur, quod scriptum est: *Lata et spatiosa est via, quæ ducit ad mortem; et multi sunt, qui intrant per eam* (*Matth.* vii), cum neminem præter nos hic videamus? » Respondit angelus: « Non de hac via dictum est hoc; sed de impudica, et illicita, et sæculari vita, quæ ducit ad istam. » Euntes autem longius, et ultra modum laborantes, venerunt in vallem fabrorum: ibique viderunt fabricas, in quibus maximus audiebatur luctus. Tunc ait angelus: « Tortor iste vocatur Vulcanus, per cujus ingenium corruerunt plurimi, et ab ipso cruciantur. » — « Domine, inquit anima, si debeo pati ejus supplicium? » — « Debes, » ait. Qui ductor præcedebat eam. Illa autem plorans, sequebatur eum. Et ecce tortores cum ignitis forcipibus, angelo sancto nil dicente, ceperunt illam, et projecerunt in caminum ignis ardentis; et sic sufflantes follibus, sicut solet ferrum in fornace examinari, ita examinabant eam, donec ad nihilum redigerentur animæ, quæ ibi patiebantur. Cumque ita liquefierent, ut nil aliud nisi aqua apparerent, jugulabantur tridentibus ferreis: et positæ super incudem percutiebantur malleis, donec vicenæ, vel centenæ in unam massam redigerentur, et tamen

quod est gravius, nec sic perirent; desiderabant enim mortem, et invenire non poterant. Loquebantur autem tortores ad invicem dicentes: « Nunquid sufficit? » Et alii in alia fabrica respondebant: « Projicite nobis, ut videamus si sufficit; et projiciebant, et alii capiebant eas in forcipibus ferreis, antequam terram tangerent, et sicut primi, ita et ipsi eas ignibus tradebant: et ita misere modo huc, modo illuc projiciebantur, et ubique comburebantur, donec simul pelles et carnes, et nervi et ossa in favillam redigerentur, et flammam ignis. Post multas passiones adfuit. Tundalo advocatus suus, et apprehendens eum de medio favillæ, dixit: « Quomodo vales? Nunquid tibi tam dulcia fuerunt carnis oblectamenta, ut pro eis tot et tanta mala debeas sustinere? » Iste penitus respondere non poterat; quia post tantum supplicium non habebat vires ad loquendum. Tunc angelus: « Confortare, quia Dominus deducit ad inferos, et reducit. Quamvis enim magna sint, quæ hucusque passa es, majora tamen sunt, a quibus per Dei misericordiam liberaberis. » Et addidit: « Omnes quos superius vidisti, judicium Dei expectant. Sed hi qui adhuc sunt in inferioribus, jam judicati sunt. Adhuc enim non pervenisti ad inferos inferiores. Et more solito tangens eam et confortans, præcessit.

Cumque simul pergerent, et incedentes sermocinarentur, ecce subitus horror, et frigus intolerabile, et fetor intolerabilis, et tenebræ prioribus incomparabiles. Tribulatio et angustia animam Tundali invaserunt, ita ut omnia fundamenta terræ viderentur sibi contremiscere, et angelo præcedenti compulsus est dicere: « Heu, domine mi, quid est, quod præ solito stare non possum? » Quo dicto non potuit se movere præ formidine: et ecce angelus cito disparuit, et eum amplius videre non potuit. Et statim cœpit desperare. Non est enim scientia, nec opus, nec ratio apud inferos, quo illa properabat (*Eccle. ix*). Audivit autem clamores et ululatus miræ multitudinis, et tonitruum tam horribile, ut nec parvitas nostrâ potuerit capere, nec lingua ejus enarrare. Circumspiciens ergo, si quomodo videre posset unde venerat, vidit fossam quadratam, et quadrangulam quasi cisternam. Qui puteus putidam flammæ et fumi emittebat columnam; quæ columna extendebatur usque ad cœlos; et in ipsa columna erat multitudo maxima animarum et dæmonum more favillarum cum flamma ascendentium; et ad nihilum redactæ iterum cadebant cum dæmonibus in fornacem usque in profundum. Quo viso anima Tundali volebat se retro trahere, sed non valebat a terra pedes levare: et dum hoc sæpius tentaret, et facere non posset, nimio furore repleta in semetipsam exarsit, et genas suas unguibus lacerans clamavit: « Væ mihi; quare non morior? Quare non morior? Quæ me decepit dementia? » Audientes hoc dæmones, qui cum flamma ascende-

misera anima pœnis et cruciatibus digna, unde huc venisti? Nihil adhuc experta es, adhuc videbis dignum operibus tuis tormentum, de quo nec exire poteris, nec in eo perire; sed semper in cruciatu vivens, ardebis sine refrigerio, sine lumine, sine consolatione, sine omni auxilio. Nullam deinceps misericordiam sperare poteris. Appropinquasti usque ad portas mortis, et infernis inferioribus sine mora præsentaberis. Qui te huc adduxit ipse te decepit: liberet te, si potest, de manibus nostris, non videbis eum amplius. » Et ad invicem loquebantur: « Quid amplius moramur? Trahamus eam, et demus eam Lucifero devorandam. » Et sic arma vibrantes, minabantur illi mortem æternam. Ipsi autem immundi spiritus erant nigri, sicut carbones, oculi eorum ut lampades ignis ardentes: dentes eorum nive candidiores; caudas habebant ut scorpiones, ungues ferreos valde acutos, alas ut vulturis.

Interea adfuit angelus Domini qui, fugatis spiritibus tenebrarum, consolatus est eam suam, dicens: « Gaude et lætare, filia lucis, quia misericordiam et non judicium consequeris. Pœnas quidem magnas videbis, sed eas non patieris. Veni ergo et ostendam tibi pessimum humani generis inimicum. » Et præcedens ad portas inferi, dixit: « Veni, et vide. Scito tamen quod nullum lumen his qui huc deputantur, lucet: sed tu poteris eos videre, et ipsi non videbunt te. Appropians autem anima vidit principem tenebrarum, et profundum inferni. Quæ autem et qualia ibi viderit inaudita tormenta, si centum capita, et in unoquoque capite centum linguas haberet, enarrare nullomodo posset. Ibi visus est princeps diabolus, qui magnitudine præcellebat omnes bestias, quas ante viderat: cujus corporis quantitati ipsa quæ viderat anima nil sciebat comparare. Erat illa bestia nigerrima sicut corvus, formam habens humani corporis a pedibus usque ad caput: excepto, quod plurimas habebat manus et caudam. Erant ei non minus mille manus, in longitudine quasi centum cubiti, in grossitudine decem. Unaquæque manus digitos vicenos habebat, et digiti ejus centenas palmas in longitudine, denas in grossitudine: ungues lanceis militum grossiores et longiores, et ipsos ferreos; in pedibus totidem. Rostrum ejus nimis longum et grossum, cauda asperrima et longa, et ad nocendum animabus aculeis acutissimis præparata. Jacet autem illud horrendum monstrum super cratem ferream, suppositis ardentibus prunis ab innumerabili multitudine dæmonum follibus sufflantium. Circumdat autem ipsum tanta multitudo animarum et dæmonum, quantum nulli credibile esset mundum tot annis parere potuisse a principio. Ligatus est autem ille hostis antiquus per singula membra, et per singulas juncturas catenis ferreis et æreis, ignitis et valde grossis: cumque sic versatur in carbonibus, et undique comburitur, nimia excandescens ira, vertit se de

uno latere in aliud latus, et omnes manus suas in multitudinem animarum extendit, easque repletas animabus constringit, sicut rusticus sitiens racemos comprimit, ut inde vinum eliciat: intantum, ut nulla ibi sit anima, quæ tali constrictione non privetur capite, vel pedibus, aut manibus: et tunc suspirans sufflat et spargit animas in diversas partes gehennæ; et statim eructuat putens ille, de quo prædiximus, fetidam flammam: et cum retrahit anhelitum suum dira illa bestia, retrahit ad se omnes animas, quas ante sparserat, et cum fumo et sulphure in os ejus cadentes devorat. Sed et quæcunque manus ejus effugiunt, ne stringantur, illas cum cauda sua percutit: et sic misera illa bestia percutiens semper percutitur; et tormenta animabus inferens, in tormentis omnibus super omnes cruciatur.

Tunc ait angelus ad animam: « Hic est Lucifer principium viarum Dei, qui versabatur in deliciis paradisi. Qui si solutus fuerit, cælum simul et terram usque ad inferos cuncta perturbaret. Hi autem quicumque cum eo sunt, partim sunt angeli tenebrarum, partim filii Adæ; et jam judicati sunt, et multos alios expectant, qui vel Christum negarunt, vel negantium opera fecerunt. Passi sunt autem ea quæ vidisti prius minora tormenta, et post ducti sunt ad ista: de quibus tormentis nullus qui ea semel intraverit, amplius exire poterit. Hi sunt prælati et principes mali, de quibus scriptum est: *Potentes potenter tormenta patientur* (Sap. vi); qui non bene usi sunt potentia sibi a Deo data. Tunc ait anima ad angelum: « Quare potentia non bonis datur, ut bene præsent? » Respondit angelus: « Aut subditorum culpæ hoc exigunt, ut bonos rectores non habeant, aut ipsis bonis in hoc parcitur, ut salutem animarum suarum melius provideant. Hic autem infelix princeps tenebrarum dictus est; non propter potentiam quam habeat, sed propter primatum quem tenet in tenebris. Omnes autem aliæ poenæ, quamvis maximæ sint, respectu tamen hujus pro nihil computantur. » Ad hoc anima: « Verum certe est. Nam videre tantummodo istum locum magis me conturbat, et fetorem ejus sustinere plus me gravat, quam pati omnia, quæ ante patiebar. Unde rogo, si potest fieri, ut hinc me subtrahas cito, et hic me cruciari amplius non permittas. Hic enim video multos cognatos et sodales, et notos meos, quos mecum in sæculo gaudebam habere socios; quorum hic consortium multum abhoreasco. Scio autem pro certo, quod nisi mihi divina succurrat misericordia, meritis meis exigentibus, non minus ista patiar, quam ipsi. » Ad quem angelus: « Veni, o felix anima, convertere in requiem tuam; quia Deus beneficet tibi. Non enim hæc patieris; nec amplius, nisi promerueris, ista videbis. Hucusque vidisti inimicorum Dei carcerem: amodo videbis gloriam amicorum ejus. » Conversa anima sequebatur angelum præcedentem; et cum non longe pergerent, fetor evanuit, destructisque te-

A nebris lux apparuit, fugatoque timore securitas rediit, et deposita tristitia anima illa repleta est gaudio et lætitia; ita ut se tam cito mutatam miraretur, et diceret: « O domine, quomodo tam cito mutata sum? » Cui angelus: « Benedicta sis. Ne mireris, hæc est mutatio dexteræ Excelsi. Per aliam viam redire debemus in regionem nostram. Tu ergo, benedic Deum, et sequere me. » Euntes autem viderunt murum nimis altum, et infra murum ex illa parte qua venerant, erat plurima multitudo virorum ac mulierum, pluviam et ventum sustinentium, et erant valde tristes, famem et sitim sustinentes: lumen tamen habebant, et fetorem non sentiebant.

Tunc ait angelus: « Isti quidem mali fuerunt, sed non valde; honeste vixerunt, sed bona temporalia pauperibus non sunt largiti; et ideo per aliquot patiuntur annos pluviam et ventum, famem et sitim; sed post ducentur ad bonam requiem. » Et euntes paululum, venerunt ad portam, quæ ultro aperta est eis. Quam cum intrassent, viderunt campum pulchrum odoriferum, floribus plenum, lucidum et satis amœnum; in quo multæ animæ erant utriusque sexus, exsultantes: et nox ibi nunquam fuit, nec sol illis occidit, et est ibi fons aquæ vivæ. Tunc ait: « Hic habitant boni, sed non boni valde: qui de cruciatibus erepti, nondum merentur sanctorum consortio conjungi. Fons iste vocatur vivens. Si quis ex hac aqua gustaverit, vivet in æternum, nec sitiet ultra. » Et procedentes paululum, viderunt C laicos sibi notos, inter quos erant Cantaber et Donatus reges. Quibus visis, ait anima ad angelum: « Domine, quid est hoc? Isti duo viri erant in vita sua nimis crudeles, et inter se invicem multum inimici. Quo ergo merito huc venerunt? » Respondit angelus: « De hac inimicitia ante mortem poenituerunt. Cantaber autem diu languit, et votum vovit, quod si vixisset, monachus fieret. Donatus autem per multos annos in vinculis religatus, omnia quæcunque habuit dedit pauperibus: et ideo justitia ejus manet in sæculum sæculi. Et tu narra- bis viventibus omnia hæc. » Cum autem modicum procederent, viderunt domum mirabiliter ornatam, cujus parietes et omnis structura ex auro et argento erat, et ex omnium lapidum pretiosorum generibus. Sed fenestræ ibi non erant, nec ostium; et tamen omnes qui intrare volebant, intrabant. Erat autem intus tam splendida, ac si non diceretur unus sol, sed quasi ibi multi splenderent soles. Eratque nimis ampla et rotunda, et nullis columnis fulta: et totum etiam ejus vestibulum auro et lapidibus pretiosis erat stratum. Circumspiciens autem Tundalus vidit unum sedile aureum cum gemmis et serico, et omnibus ornamentis ornatum, et regem Chormarcum in ipso throno sedere, vestitum mirabilibus vestimentis, et pretiosissimis, supra omne pretium terrenum. Et cum staret admirans, venerunt plurimi in domum illam cum muneribus ad regem, et offerebant singuli cum gaudio munera

sua. Et dum staret Tundalus diutius ante domini-
 suum regem Chormarcum, erat enim dominus suus
 in sæculo, venerunt multi sacerdotes et levitæ in-
 duti, sicut ad missam cantandam, cum sericis ca-
 sulis et aliis ornamentis valde pretiosis: et orna-
 batur undique domus illa regia mirabili ornamento.
 Ponebant scyphos et calices aureos et argenteos, et
 pyxides eburneas super paxillos et tabulas; et sic
 domus illa ornabatur, ut si major in regno Dei glo-
 ria non esset, ista posse sufficere videretur. Omnes
 ergo illi, qui ministrabant, ante regem venientes,
 et genua flectentes, dicebant: *Labores manuum tua-
 rum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit*
(Psal. cxxvii). Tunc Tundalus ait ad angelum:
 « Miror, Domine, de tot ministris, inter quos nec
 unum de sua familia recognosco. » Ad hoc angelus:
 « Non sunt isti de sua familia, sed pauperes Christi,
 et peregrini, quibus rex bona sua largiebatur; et
 ideo per manus eorum merces retribuitur æterna. »
 Tunc ait Tundalus: « Domine, passusne est domi-
 nus meus aliqua tormenta? » — « Passus est, inquit,
 et adhuc quotidie patitur, et adhuc patietur. Ex-
 specta paululum, et videbis. » Et cum paululum
 expectasset, obscurata est domus, et omnes habi-
 tatores ejus illico consternati sunt; et rex contri-
 status exivit cum fletu. Quem cum Tundalus seque-
 retur, vidit hanc multitudinem quam ante intus
 viderat, expansis in cœlum manibus devotissime
 deprecantem Deum, et dicentem: « Domine Deus
 omnipotens, sicut vis, et sicut scis, miserere servi
 tui. » Et respiciens vidit regem in igne usque ad
 umbilicum; et ab umbilico sursum cilicio indutum.
 « Hanc pœnam, inquit angelus, quotidie patitur
 per tres horas, et per horas viginti et unam requie-
 scit. Et hoc ideo quia legitimi conjugii maculavit
 sacramentum: Ideo patitur usque ad umbilicum.
 Cilicium vero portat, quia jussit interfici comitem
 juxta S. Patricium, et prævaricatus est jusjuran-
 dum. Exceptis his duobus, cuncta ei crimina di-
 missa sunt. Sed jam ascendamus. »

Et cum paululum processissent, viderunt murum
 nimis præclarum. Erat enim argenteus totus, splen-
 didus valde et decorus. Et cum nulla ibi porta ap-
 pareret, Tundalus tamen nesciens quomodo intra-
 vit, et circumspiciens, vidit choros sanctorum ex-
 sultantium, et dicentium: « Gloria tibi, Deus Pater;
 gloria tibi, Deus Fili Dei; gloria tibi, Spiritus sancte
 Deus. » Erant autem viri et feminæ vestiti candidis
 vestimentis et pretiosissimis; sine macula et ruga,
 jucundi et hilares, gaudentesque, et sanctam Tri-
 nitatem laudantes. Candor autem vestimentorum,
 sicut nix recens erat, percussa solis radio. Voces
 vero consonantes, quasi musicum melos reddebant
 sonos, claritas autem, jucunditas, amœnitas, hila-
 ritas, pulchritudo, honestas, sanitas, æternitas,
 unanimitas, omnibus erat æqualis, et charitas.
 Odor illius campi in quo erant isti, superabat om-

nia aromata et odorama. Tunc Tundalus ait ad
 angelum: « Obsecro, Domine mi, in hac requie
 maneamus. » Ad quem angelus: « Bene tibi sit,
 adhuc majora videbis. Hæc sunt gaudia conjugato-
 rum, qui fidem conjugii servaverunt, et familias
 suas in timore Dei bene et juste rexerunt; et bona
 sua pauperibus et peregrinis, et ecclesiis Christi
 communicaverunt; qui in judicio audituri sunt: *Ve-
 nite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis
 paratum est ab origine mundi (Matth. xxv)*. Tundalus
 autem multum rogabat, ut ibi remaneret; sed non
 obtinuit. Post hæc profecti sunt. Videbatur autem
 ei nullus labor in ambulando, et quacunque per-
 transibant, inclinatis capitibus et lætis vultibus cum
 ingenti gaudio occurrebant, et eam proprio nomine
 salutabant, et Deum, qui eam liberavit glorifica-
 bant, dicentes: *Laus tibi, Domine, rex æternæ gloriæ,
 qui non vis mortem peccatoris, sed ut convertatur et
 vivat (Ezech. xxi)*; qui secundum misericordiam
 tuam ab inferni cruciatibus animam istam eripere
 dignatus es, et sanctorum tuorum consortio sociare.
 Cum autem sic plurimas turbas pertransissent, ap-
 paruit alius murus tam altus, ut primus; sed de
 auro purissimo et præclarissimo, ita ut magis de-
 lectaretur quæcunque illum vidisset anima, in solo
 nitore metalli, quam in omni gloria quam ante vi-
 derat. Cumque simili modo intrassent illum ut pri-
 mum, apparuerunt illis plurima sedilia de auro, et
 gemmis, et universis lapidum pretiosorum generi-
 bus constructa, et pretiosissimis ornamentis co-
 operata: in quibus sedebant seniores viri et feminæ,
 vestiti sericis et stolis candidis et variis, et univer-
 sis ornatibus; qualia nec ante viderat, nec cogitare
 poterat: et erat facies uniuscujusque splendida
 sicut sol splendens in meridie; et capillos habebant
 auro simillimos, et coronas aureas iisdem gemmis
 ornatas. Sed et lectoria posita erant coram eis au-
 rea, quibus superpositi erant libri aureis litteris
 scripti, et cantabant Domino Alleluia in novo can-
 tico, et tam dulci melodia, ut cunctorum præterito-
 rum oblivisceretur anima quæ semel audiret voces
 eorum.

Tunc ait angelus ad Tundalum: *Isti sunt sancti,
 qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, et
 in sanguine Agni laverunt stolas suas (50)*: et con-
 tinentes, qui de sæculari vita ad Dei servitium con-
 versi sunt, et qui semetipsos cum vitiis et concu-
 piscentiis crucifigentes, sobrie, et juste, et pie
 vixerunt. Cum autem Tundalus curiosus circum-
 spiceret, vidit quasi castra et papiliones plurimos,
 purpura et bysso, auro et argento et serico mira
 varietate confectos. In quibus chordas et organa, et
 citharas cum organistis et cymbalis canentes. Cæ-
 tera quoque omnium musicorum genera suavissi-
 mis sonis audivit concinentes: et quæsit, quæ
 hæc essent. Cui angelus: « Ista est religiosorum
 requies, monachorum, conversorum, canonicorum

et sanctimonialium; qui promissam obedientiam his qui præsunt, hilariter et devote impendunt: et qui magis gaudent subesse, quam præesse; qui voluntatem propriam relinquunt, et alienæ obtemperant; qui dum sunt in corpore, cœlestia sapiunt; qui refrenant linguas suas non solum a malis, sed etiam a bonis propter taciturnitatis amorem. Tunc ait Tundalus: « Domine, si tibi placet, volo propius accedere, et eos qui intus sunt videre. » Placet, inquit, ut videas eos et audias: sed non intrabis ad eos. Isti namque fruuntur præsentia S. Trinitatis, et qui semel ad eos intraverit, omnium immemor præteritorum, ulterius non disjungitur a consortio sanctorum, nisi forte virgo fuerit, et conjungi mereatur choris angelorum. Et accedentes propius viderunt intus utriusque sexus animas, quæ assimilabantur angelis: quarum splendor et odor delectabilis, et sonus suavissimus, omnem gloriam quam ante viderant, superabant. Sed hanc omnem dulcedinem superabant voces ipsorum spirituum, quibus nullus labor erat in exaltatione vocis; nec fabia videbantur moveri, nec manus ad instrumenta musica levare curabant, et tamen ad libitum cujusque melos reddebant. Firmamentum quod erat super capita eorum multum splendebat, de quo catenæ pendebant auri purissimi virgulis argenteis intermixtæ, pulcherrima varietate contextæ: de quibus scyphi et phialæ, et tintinnabula, et cymbala, et lilia, et sphaerulæ pendebant aureæ. Inter quas multitudo maxima versabatur angelorum volantium, et aureas alas habentium; qui leni volatu inter catenas volantes suavissimum atque dulcissimum audientibus reddebant sonum. Cum ergo Tundalus nimis delectatus vellet ibi stare, dixit ei angelus: « Respice. » Et respiciens vidit unam arborem maximam et latissimam frondibus viridissimam, floribusque pulcherrimam, omniumque fructuum generibus et frugum fertilissimam. In cujus frondibus aves multæ diversorum colorum, et diversarum vocum generibus cantantes et organizantes morabantur. Sub cujus ramis lilia et rosæ, et cunctarum herbarum specierumque odoriferarum genera oriebantur; et sub eadem arbore viri multi et femine in cellis aureis et eburneis, semper benedicentes et laudantes Deum pro universis beneficiis suis et donis suis; et habebat unusquisque coronam auream in capite suo mirabiliter ornatam, et sceptrum aureum in manu sua; et vestiti talibus vestimentis, quibus ante visi monachi.

Tunc ait angelus ad Tundalum: « Hæc arbor typus est sanctæ Ecclesiæ; hi qui sunt sub ea, sunt constructores et defensores Ecclesiarum; et pro beneficiis quæ sanctæ Ecclesiæ largiti sunt, fraternitatem ipsorum consecuti sunt; quia per illorum commonitionem sæcularem habitum reliquerunt, et religiose vixerunt. » Cumque profecti fuissent, viderunt murum altitudine, pulchritudine et splendore cæteris dissimilem. Erat namque ex omnium lapidum pretiosorum generibus constructum, variis co-

loribus metallis interpositis, ita ut aurum videretur habere pro cæmento; lapides ejus erant crystallus, chrysolithus, beryllus et jaspis, hyacinthus et smaragdus, saphirus et onychinus, topazius et sardius, chrysoprassus et amethystus, turchatus atque granatus. His et similibus splendebat murus valde, et mentes intuentium multum in se provocabat. Ascendentes igitur murum, videre procul dubio, quod *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (I Cor. II; Isai. LXIV)*. Viderunt ibi novem ordines angelorum, et beatorum spirituum cum illis mistorum; audierunt ibi verba ineffabilia, quæ non potest homo, nec licet homini loqui. Et dixit angelus ad animam Tundali: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam; et obliviscere populum tuum et domum patris tui; et concupiscet rea decorem tuum (Psal. XLIV)*. Ecce patet quanta sit amœnitas, jucunditas, dignitas, sublimitas, interesse sanctorum choris angelorum et omnium sanctorum: et quod omne præcellit gaudium, eum qui panis est angelorum, et vita omnium, sentire clementem et pium. Ab illo autem loco, in quo tunc stabant, non solum omnem quam ante viderant gloriam, verum et prædicta supplicia videbant, et quod magis mirandum est, ipsum orbem terrarum quasi sub uno solis radio videbant, sicut scriptum est: *Cernent terram de longe (Isai. xxxiii)*. Non enim potest creaturæ visum obtundere, cui semel concessum est omnium Creatorem videre. Et miro modo cum starent in eodem loco, in quo prius steterant, non se vertentes in aliquam partem, cunctos tamen ex eodem loco ante et retro positos videbant. Non solum autem visus, verum omnium rerum scientia dabatur insolita, ita ut non esset ibi opus interrogare amplius aliquem; sed omnia sciebat ibi Tundalus aperte et integre quæcunque volebat. Cum autem ita esset ibi Tundalus, adfuit ei sanctus Ruadanus confessor, cum magna lælitia salutans eum, et amplectens, intimæ charitatis visceribus, ait: *Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, ex hoc nunc et usque in sæculum (Psal. cxx)*. Ego sum Ruadanus patruus tuus, cui jure debitor es sepulturæ; et cum hoc dixisset, stetit, nil amplius dicens.

Tundalus autem respiciens vidit sanctum Patricium Hiberniensium apostolum, cum magna turba episcoporum; inter quos quatuor sibi notos vidit, id est Cœlestinum, qui fuit archiepiscopus Ardinchæ, et Malachiam, qui Cœlestino successit: qui Romam veniens tempore Innocentii papæ, legatus et archiepiscopus ab ipso est constitutus; qui omnia quæ habere poterat, sanctis et pauperibus dividebat. Hic constructor exstitit 44 cœnobiolorum monachorum, canonicorum, sanctimonialium, quibus omnia necessaria providebat et nihil omnino sibi retinebat. Ibique vidit Christianum Lundunensem episcopum, fratrem prædicti Malachie uterinum, miræ continentie virum, et voluntarie paupertatis amatorem, et Neemiam Cluanensis civitatis

antistitem, virum simplicem atque modestum, sapientia quoque et castitate præ cæteris fulgentem. flos quatuor cognovit episcopos. Eratque juxta eos unum sedile mirabiliter ornatum, in quo nemo sedebat; et dixit Tundalus: « Cujus est istud sedile, et quare sic vacat? » Respondit sanctus Malachias: « Cujusdam de fratribus nostris, qui nondum migravit a corpore; et cum migraverit, hic sedebit. » Cum autem in his omnibus anima Tundali valde delectaretur, adfuit angelus Domini, qui eam antecedebat, et blande illam alloquens, ait: « Vidisti hæc omnia? » Et illa: « Video, domine. Obsecro, sine me hic esse. » Cui angelus: « Debes ad corpus tuum redire, et omnia quæ vidisti ad utilitatem proximorum memoriter retinere. » Quo audito, anima tristis et flens respondit: « Domine, quid tanti mali egi, ut relicta tanta gloria ad corpus redeam? » Et ille: « Ad hanc non merentur intrare, nisi virgines, qui corpora sua ab immundo tactu, et corda sua ab omni immundo affectu custodiunt; et aduri magis pro tanta gloria, quam coinquinari aliqua turpi concupiscentia volunt: quod tu noluisti facere, et verbis meis credere; et ideo non poteris hic manere. Revertere ergo ad corpus tuum, et abstine ab his quæ ante faciebas. Consilium meum, et auxilium tibi non deerit: sed præsentialiter atque fideliter tibi manebit. » Et cum hæc dixisset angelus, conversa anima statim sensit se mole corporis esse gravatam. Nullum intervallum nec ullum temporis intercessit momentum; sed in uno eodemque temporis puncto in cælis loquebatur ad angelum, et in terris se sensit induere corpus suum. Tunc ipsa debilis corporales aperuit oculos: et suspirans, nihilque dicens, respexit clericos circumstantes, et sumpsit corpus Domini cum gratiarum actione; et omnia quæ habuit dispersit, et dedit pauperibus: et signum sanctæ crucis vestimentis suis quibus vestiebatur, superaffigi jussit. Cuncta quæ viderat, quæ retinere potuit, nobis postmodum recitavit, bonam vitam nos ducere monuit, verbumque Dei, quod ante nescierat, cum magna devotione et humilitate ac scientia prædicabat. Nos autem, qui vitam ejus imitari non possumus, hæc saltem ad utilitatem legentium scribere studuimus. Auctor. Hucusque de visione Tundali quæ contigit anno, quo mortuus est S. Malachias: ejus Malachæ vitam miraculis gloriosam et virtutibus plenam S. Bernardus veraci et eleganti stylo digessit. Nunc ad historiæ seriem redeamus.

1150. Eo tempore florebat multa miraculorum gratia Petrus Tarentasiensis episcopus. Cujus virtutum fama cum ad civitatem Lausennam pervenisset, tres viri ibi in carcere clausi, custodibus suis ante ostium carceris obseratum ludentibus, flentes et lugentes, cœperunt nomen ejus suppliciter et fideliter invocare. Adest continuo pontifex invocatus, solvit compeditos, manum porrigit, aperit ostium, jubet ut exeuntes sequantur se. Sic

manifestus apparens illis, et a multis aliis visus, extrahit eos et deducit. Cumque nulla foret opportunitas divertendi, sequentes prævium ducem suum desuper tabulas quibus custodes ludebant, inter illos medios pertransibant. Nec mirum; si videri præsentibus ab hostibus ipsi non poterant: qui sic videre sibi videbantur absentes. Nec ab eis pontifex ante disparuit, quam evasisse pericula, et ad locum sese cognoscerent pervenisse securum. Unde et voto sese obligantes, non gustavere cibum, donec ad sui liberatoris præsentiam accederent, nova et mira Dei magnalia prædicantes. Implacabiles inimicitias, et odia inveterata frequenter exstinxit, et gravia admodum bella compescuit. Desperatas reconciliationes inter maximos etiam principes: **B** *Domino cooperante, et sermonem ejus confirmante sequentibus signis (Marc. xvi), effecit.* Inter principem suum comitem Imbertum, et Raymundum comitem Tolosanum in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non sine multis incendiis, et homicidiis guerram diutius agitatam multo labore sedavit. Cujus occasione negotii ad Henricum regem Anglorum vehementer desideratus accessit: in quo itinere miraculum singulare divina virtus per eum perfecit apud S. Symphorianum, quod est castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab urbe leucis distans. Ibi erat vir fidelis Petrus de Fraxineto, notus et honoratus inter convicaneos suos, virorum religiosorum officiosus sedulusque susceptor, magnæ conversationis pariter et opinionis: qui virum sanctum ad hospitium suum aliquando, quasi vim faciendo, pertraxit. Huic filia juvenula erat, miserabili incommoditate laborans.

Egerat enim mulier quædam malefica per nequitiam invidiæ socrus inducta, ut languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam, nec aspectum ullatenus toleraret. Affectione autem muliebri genitrix persuasa, ut Satanas Satanam ejiceret, famosum quemdam maleficum accersivit. Adfuit, exploravit, agnovit, et juvenulam asserens inferratam, terit arborum cortices: pocula verbis et herbis infecta propinat. Mordet etiam propriis dentibus brachium miseræ mulieris in duobus locis circa fontem brachii; ita ut utraque morsura superior et inferior distaret a fonte brachii quasi palmo uno. Res nova, res mira. Ab illo quidem languore convaluit: sed interdum velut ex corde sentiens acus procedere, cruciabatur atrociter, donec per superiorem morsuram brachii, quam nulla cicatrix, sicut nec inferiorem, obduxerat, acus educeret vis occulta. Plures jam in hunc modum per temporum intervalla quam triginta acus prodierant: quædam, ut vulgo dicitur, excapsatæ, quædam admittendis idonea filis foramina, præferentes. Exhibetur ergo viro sancto a patre filia cujus lugubrem explicat tragœdiam: et ecce mox juvenula sentiens acum, gemebunda deplorat. Quam accedens unus de fratribus laicis viro Dei serviens cruentam extraxit, annis pluribus ad te-

stimonium conservandam. Orat sanctus, et locum A vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum, nec chalybem ultra processurum. Factumque est ita: sed mutata materia malitia nondum penitus extincta, per alteram brachii inferiorem morsuram, quam vir sanctus non tetigerat; quia necdum inde aliquid exierat, ceperunt sudes lignei parvuli, quos vulgo brochas vocant, ex quercino robore, vel fraxineo, pro ferreis acubus egredi, grossiores spinis, et modico longiores, nec tamen unius omnes longitudinis vel grossitudinis; sicut nec acus fuerant. Sexdecim jam infra annum et paucos menses ex muliere ligna prodierant. Adfuit deinde reverendus antistes Petrus, cui divinitus servabatur tanti miraculi plenitudo. Offeritur mulier missarum solemnia celebranti, sicut præceperat B vespere præcedenti. Eadem hora septimum decimum ex carne mulieris lignum egreditur: quod sub oculis omnium capellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absolvit, et sacramentum ei tradens eucharistiæ, ab omni deinceps cujuscunque materiæ progressu jubet eam esse securam. Sic ab omnibus præstigiis liberata adhæsit viro suo, liberosque procreavit; virtutem viri sancti postea multis annis prædicavit, quam in seipsa mernit experiri.

Hujusmodi malefici dicuntur vultivoli, qui ad affectus hominum imitandos, in molliori materia, sicut cera vel limo, eorum quos pervertere nituntur, effigies exprimunt; cujus illusionis Virgilius in *Pharmaceutria* meminit, dicens (*Ecloga* viii):

*Limus ut hic durescit, et hæc ut cera liquescit.
Uno eodemque igni; sic nostro Daphnis amore.*

Naso quoque in libro *Heroid.* (*Epistola* vi):

*Devovet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in jecur urget acus.*

Horum malitia, etiam cum plurimum nocent, artificio levi, ut aiunt quidam, dissolvitur, si qui suspecti sunt conventi ab aliquo crimen inficientur; aut si confessi fuerint, rogentur maleficium revocare. Sed si hoc verum est, quomodo famosus ille maleficus, qui maleficium primus agnovit, tam facile remedium non adhibuit?

1151. Assidua et diutina pluviarum inundatio missionem tardavit et impedivit. Sanctus Bernardus tertiam processionem Ascensionis Dominicæ in ordine nostro constituit. Nam antea nonnisi duæ præcedentes, Purificationis scilicet et Dominicæ in Ramis Palmarum, fiebant. Sed dignum duxit esse vir ille sanctus, ut Christum redeuntem de terris ad cælos prosequeremur: sicut angelum illum fuerant persecuti, venientem de cælis ad nos: et in libro *Ordinis Romani* ea die intitulatur statio ad sanctam Jerusalem.

1152. Relictam Ludovici regis Francorum uxorem duxit Henricus comes Andegavensis, et dux Northmanniæ, postea rex Angliæ. Unde guerra orta est inter eos. Hanc reliquit Ludovicus, propter in-

continentiam ipsius mulieris, quæ non sicut regina, sed fere sicut meretrix se habebat.

1153. Post Eugenium tertium, qui sedit annis 8, sedit Anastasius papa centesimus septuagesimus tertius, anno uno. Eodem anno sanctus Bernardus moritur.

1154. Stephanus Blesensis rex Anglorum moritur anno regni sui 19, Ludovici regis Francorum 16. Adrianus natione Anglus sit papa centesimus septuagesimus quartus. Obiit Adam secundus abbas Mortuæ maris; cui successit Stephanus prior Ursicampi. Huic Adriano papæ familiaris fuit Joannes Salesburiensis, et ipse Anglicus natione, qui de eodem Adriano talia refert: « Audivi papam Adrianum dicentem, quod Romano pontifice nemo miserior est, conditione ejus nulla miserabilior. Fatebatur enim se in eadem sede tantas miseras invenisse, ut facta collatione præsentium tota præcedens amaritudo jucunditas et felicitas fuerit. Spinosam dicebat cathedram Romani pontificis, mantum acutissimis usquequaque consertum aculeis, tantæque molis, ut robustissimos terat, et comminuat humeros, coronam et phrygium clara merito videri, quoniam ignea sunt. Seque nunquam a natali solo Angliæ malle exisse, aut in claustro beati Rufi apud Valentiam perpetuo latuisse, quam tantas intrasse angustias: nisi quia divinæ dispensationi reluctari non auderet. Hoc etiam mihi sæpissime adjecit, quod cum de gradu in gradum a claustrali clerico per omnia officia in summum pontificem ascendisset, nihil unquam felicitatis, aut tranquillæ quietis vitæ priori adjectum est ab ascensu: et, ut verbis ejus utar: In incude, inquit, et malleo semper dilatavit me Dominus: sed nunc oneri, quod infirmitati meæ imposuit, si placet, supponat dexteram, quoniam importabile mihi est. Nonne miseria dignus est, qui pro tanta pugnat miseria? Sit ditissimus, qui eligitur, sequenti die pauper erit, et infinitis fere creditoribus tenebitur obligatus. Ambire ergo ad summum pontificium, et non sine fraterno sanguine ad illud ascendere est Romulo succedere in parricidiis, non Petro in ovibus pascendis. Bene ergo dicitur, nec tam nuncupative quam substantive, summus pontifex servus servorum. Serviat enim servis avaritiæ Romanis necesse est, adeo ut nisi servierit, fiat aut expontifex, aut exromanus. (1155.) Henricus Henrici Superioris ex filia nepos (fuit enim filius Mathildis imperatricis, cujus pater fuit Henricus filius Guillelmi Nothi, qui Angliam acquisivit, et frater Guillelmi Rufi, qui in venatione sagitta percussus est a milite), regnat in Anglia annis 35. Abhinc nil inveni de temporibus imperatorum Alemanniæ: et ideo pro eis adnotandi sunt anni regum Franciæ. Florebat hoc tempore Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus de Beccensi monasterio assumptus: vita per omnia laudabilis, et magnificus, et tam in sæcularibus quam in ecclesiasticis negotiis experientissimus. (1156.) Signum crucis apparuit in luna. Albericus

miles Belvacensis pro fide Christi martyrium passus est. Non dicitur, ubi, vel quomodo passus sit : ideo hoc negligentissime est adnotatum.

1157. Tres lunæ visæ sunt, et in media signum rucis. Thomas archidiaconus Cantuariensis per industriam archiepiscopi Theobaldi factus est regis Henrici cancellarius.

1158. Filia Ludovici regis Francorum datur filio Henrici regis Anglorum, ut pax inter eos firmetur. (1159.) Nonis Septembris tres soles visi sunt in parte occidentali; sed duobus paulatim deficientibus, sol diei, qui medius erat, remansit usque ad occasum.

1660. Hujus temporis sunt miracula beatæ Mariæ de Rupe Amatoris. Eo tempore quidam Britannus quadam nocte mortuus est in principio noctis; et mane revixit. Hic narrabat : Quidam pulcher angelus in veste nitidissima duxit me in vallem profundissimam, quæ ex una parte plena erat igne magno, ex altera parte nive, grandine et glacie. Ibi plures animæ per vices alternas transibant ab aquis nivium ad calorem maximum, et e converso : cumque cogitarem, quod ibi esset infernus respondit angelus cogitationi meæ : « Non est hic infernus, ut tu putas, adhuc aliud videbis. » Et duxit me ulterius, et cœperunt ante nos tenebræ inspissari, ita ut nil videre possem præter fulgorem vestis angelicæ. Et ecce cœperunt mihi apparere magni globi flammaram, qui de quodam puteo ascendebant usque ad nubes; et iterum recidebant in puteum illum. Tunc angelus qui me ducebat reliquit me in illa densitate tenebrarum, in qua vidi magnam multitudinem animarum in modum favillarum ascendentium et recidentium in puteum cum globo flammaram tenebroso : et de ore illius putei exibat fetor immensus et intolerabilis. Et ecce audivi magnos ululatus animarum plorantium, et magnos cachinnos dæmonum illas ad tormenta trahentium. Erant autem animæ quinque. Unus attonsus ut clericus, altera femina, tres laici. Tunc nigerrimi spiritus exibant de inferno, jactantes flammam sulphuream per nares suas, tenentes forcipes, per quas me volebant trahere ad se, et non poterant. Cumque me circumdarent, circumspiciebam, si forte mihi alicundè veniret auxilium. Et ecce apparuit mihi claritas cujusdam stellæ : quæ cum appropinquasset, illi tetri spiritus abscesserunt. Et apprehendens me angelus, reduxit versus orientem, et venimus ad murum quemdam altum et longum, in quo nullus apparebat introitus; et subito fuimus super illum. Intra quem erat campus quidam pulcherrimus, floribus odorantissimis plenus; per quorum odorem liberatus sum a fetore inferni, quem passus fueram. Ibi magna claritas erat, plusquam solaris, ut videbatur. Ibi erant magni greges candidorum sedentium super sedilia pulcherrima. Et cum cogitarem ibi esse regnum Dei, respondit angelus cogitationi meæ : « Non est hic regnum Dei. » Post hoc ulterius progredimur,

et vidi claritatem centuplo majorem quam prius : et ibi audivi angelos et animas ineffabili melodia cantantes. Cumque putarem me ibi esse intraturum, ductor meus restitit; et me per viam, per quam duxerat, reduxit, usque ad locum prioris claritatis, et dixit : « Scis tu, quæ sunt, quæ vidiisti? » Anima : « Nescio, domine. » Ait : « Vallis illa plena ardore, et nive, et grandine, locus est animarum se purgantium; quæ confessionem et poenitentiam peccatorum suorum distulerunt usque ad mortem. Sed quoniam tunc saltem poenituerunt, in die judicii per Dei misericordiam liberabuntur. Possunt tamen interim alleviari a poenis per preces et eleemosynas fidelium, et maxime per celebrationem missarum. Puteus ille est os infernalis abyssi. Campus iste floridus locus est animarum sanctarum, quæ in bonis operibus exierunt de corpore, et regnum Dei expectant cum magna lætitia et exultatione : quem et tu ipse, qui ad corpus tuum reversurus es, si de salute animæ tuæ sollicitus fueris, cum illis beatis spiritibus recipies. » Cumque rogarem eum, ut ibi me remanere permitteret, quia nolebam ad corpus reverti. subito me inter homines hic viventem inveni. Hic homo post hanc visionem conversus est in domo Cisterciensis ordinis, quæ dicitur Malros, juxta quam erat quædam aqua decurrens : in qua, ut carnem suam domaret, sæpe stabat in frigore hiemis usque ad mentum : et quando aqua illa glacie durabatur, frangebatur crustam glaciei, et cum veste sua ibi stabat, quandiu sufferre poterat. Inde exiens vestem non mutabat, sed sinebat eam in suo corpore desiccari. Qui autem videbant eum, compatiens ei, dicebant : « Quomodo, frater, tantam asperitatem frigoris tolerare potes? » Qui respondebat : « Asperiora ego vidi. »

1161. Eo tempore fuit in Anglia vir quidam magnarum virium corporis, et propter illas vires magni nominis. Hic post multa peccata reprehensus a sua conscientia proposuit ire Jerosolymam, ut ibi vires suas expenderet in servitio Dei, juxta illud : *Fortitudinem meam ad te custodiam (Psal. LVIII)*; et de hoc voto consuluit abbatem quemdam Cisterciensis ordinis : qui persuasit ei ut crucem religionis acciperet, et ad cœlestem Jerusalem properaret. Et fecit sic : et cœpit esse valde fervens in religione. Postea tentatus a Satana mutavit propositum; et proposuit se corporaliter iturum in Jerusalem, sicut prius voverat. Sed quia tunc abbas præsens non erat, distulit recessionem contra voluntatem suam usque crastinum. Eadem nocte cum de necessariis ad lectum suum rediret, vidit supra quamdam trabem dormitorii dæmonem sedentem in specie simiæ : et cœpit cogitare quod diabolus esset, quia in illo ordine tales bestię non nutriuntur. Diabolus autem sentiens se cognitum, desiliit de trabe super illum, et verberavit illum tam fortiter, quod sanguis de naribus ejus et ore exibat. Et hoc facto evanuit. Illo clamante fratres exterriti sunt :

et videntes illum novitium tam graviter læsum, portaverunt in infirmitorium. Qui jacuit exsens in lecto suo tribus diebus, et videbatur magis mortuus quam vivus, apertisque oculis nihil videbat. Qui cum ita jaceret, apparuit ei sanctus Benedictus, dicens : « Benedicite. » Et ille : « Dominus. » Quæsitque, dicens : « Qui estis, domine? » — « Ego sum, inquit, frater Benedictus : sequere me. » Et secutus est eum in spiritu; et cœperunt ascendere sublimes gradus, et erant in singulis gradibus duo dæmones, qui incantabant ascendentes, et in singulis gradibus percutiebant illum novitium. Qui defatigatus ab ictibus dæmonum vix jam sequi poterat ductorem suum. Respicens autem post se sanctus Benedictus, posuit manum suam super caput novitii, et confortavit eum. Post illos gradus ascensos vidit novitius locum magnæ claritatis et viriditatis in regione puri ætheris : et vidit ibi capellam in aere pendentem, tam perviam, ut miraretur, ad quid tam parva capella facta erat. Ad quem sanctus Benedictus : « Noli mirari forinsecam capellæ angustiam; quia nescis, quam lata et ampla, quam alta et pretiosa sit intus. Mortalis homo non debet mirari opera Dei, qui scit solus rationem operum suorum. » Intrans autem sanctus Benedictus, jussit novitium stare post ostium. Ibi erat quidam candidatorum grex, sedentes in circuitu interiori capellæ : et sedebat inter eos Mater misericordiæ, resplendens sicut sol inter stellas. Ad quam accedens S. Benedictus, ait : « Benedicite. » Et illa : « Dominus. Domina, inquit, ecce novitius, quem adduci jussistis. » Et illa : « Facite illum coram venire. » Qui cum accessisset, dixit ad eum domina : « Vis morari in domo mea mecum, ad serviendum mihi, sicut promisisti? » Ait : « Etiam, domina. » — « Ergo, inquit, jura mihi super illud altare, et vove, quod mihi servies semper, et opera Domini facies et custodies. » Qui cum jurasset, dixit domina nostra ad S. Benedictum : « Reducite eum, unde adduxistis. » Tunc S. Benedictus posuit eum post ostium, dicens : « Aspice diligenter, et retine firmiter quod visurus es, quia utile tibi erit hæc vidisse. » Tunc S. Benedictus accepit pelvim, et linteo præcinxit se, et dedit pelvim dominæ nostræ : et cœpit illa lavare pedes omnium ibi sedentium per ordinem, et S. Benedictus post eam extergebat flexis genibus.

Facto illo mandato sanctus Benedictus reduxit novitium per loca florida et delectabilia, et suaviter redolentia : et ecce multitudo monachorum et novitiorum occurrerunt eis. Ex quibus quidam pulchras coronas habebant in capitibus suis; alii nondum habebant in capitibus, sed cum fiducia expectabant. Inter quos erat quidam monachus, qui per signum petiit a sancto Benedicto licentiam loquendi cum illo novitio, et accepit. Qua accepta, dixit ad novitium : « Frater Gunthelme, ego fui monachus de domo tua. Precor ut dicas abbati tuo et meo ex parte mea, quod frater Matthæus mona-

chus quondam suus mandat ei, ut corrigat se, sollicitiusque se habeat, quam hucusque habuit, custodiendo ordinem suum. His intersignis credat, quod cum ego migrarem de corpore, vidi quamdam coronam descendentem de cœlo, quam putavi meam fore, sed data est cuidam monacho, qui ante me mortuus est; pro qua re contristatus fui, invidens bono fratris mei. De qua re eidem abbati confessionem feci, et pœnitui. Te ipsum admoneo ut in proposito tuo permanes humilis et obediens, honores fugiens, et tuam propriam voluntatem nunquam facere delecteris, et semper Deum timeas. »

Post hæc verba sanctus Benedictus jussit sancto Raphaeli, ut duceret novitium, quo ducendus erat. Tunc S. Raphael duxit eum in paradisum : et cum appropinquarent, vidit novitius civitatem quamdam ex auro, cujus porta immensæ pulchritudinis erat. Quam cum miraretur, angelus misit eum intra portam; et vidit intra paradisum herbas et arbores pulcherrimas, et aves cantantes. Sub una arbore erat fons limpidissimus, cujus rivi per mediam civitatem fluebant. Cumque novitius vellet pausare juxta fontem, duxit eum angelus ad aliam arborem miræ altitudinis et pulchritudinis : super qua erat homo pulcherrimus, et prægrandis stature quasi gigas, vestitus veste diversorum colorum a pedibus usque ad pectus. « Hic est, inquit angelus, primus pater humani generis protoplastus Adam, per sanguinem Jesu Christi Filii Dei redemptus. Vestimentum ejus est vestis illa gloriæ, qua spoliaverat eum humani generis inimicus per transgressionem divini mandati. Ab Abel filio suo primo justo cœpit ipse recuperare vestem suam per bona opera filiorum suorum et filiarum. Quando totus vestitus erit, erit sanctorum numerus consummatus, et finem habebit sæculum. » Post hæc venerunt angelus et novitius ad regionem umbræ mortis, et terram tenebrosam; et vidit novitius quasi turres horribiles, et putavit quod ibi esset infernus. Sed angelus dixit : « Non est. Illæ autem turres sunt camini infernales, per quos fumus et flamma ignis æterni exeunt. » Post hæc vident hominem in ardente cathedra sedentem, ante quem stabant quasi pulchræ feminae, quæ tenebant cereos ardentem, quos impingebant in faciem ejus et in os, et retrahabant similiter ardentem per ejus interranea, et semper hanc pœnam patiebantur. Hic homo, ait angelus, amicus fuit carni suæ et inimicus animæ suæ, gulosus et luxuriosus. Cathedra significat quod potens fuit in malitia. Amavit mulieres; et ideo maligni spiritus in tali specie torquent eum. Post hæc vident hominem, quem nigerrimi spiritus excoriabant vivum, et fricabant cum sale, et super craticula eum assabant. Hic, inquit angelus, potens fuit, et crudelis in subditos. Post hæc vident hominem super equum ardentem; clypeum igneum gerentem, et super collum equi capram tenentem, et ad caudam equi sui trahebat habitum monachi. Hic, inquit angelus, pauper homo fuit,

sed de rapina vivens. Capram unam rapuit a quadam paupere femina. Circa finem vitæ voluit fieri monachus, non vere pœnitendo, sed ut ignominiam suam parumper teget. Nam si viveret, cogitabat se rediturum ad priorem vitam : et ideo trahit habitum religionis, sicut quam parvam æstimabat. Capra et clypeus igneus sunt tormenta damnationis suæ. Post hæc vident diversas personas religiosas monachorum, monialium, episcoporum : quorum quidam ridebant et cachinnabantur, alii convitiabantur, alii studebant gulæ satiandæ, alii libidini explendæ : non quod istæ voluptates post mortem sint, sed ad majorem confusionem et excruciationem, similitudines præteritorum peccatorum in ipsis suis cruciatibus repræsentant, dæmonibus ad hoc eos cogentibus : qui etiam postea eos percutiebant de fustibus per media capita usque ad excussionem cerebrorum, et ejectionem oculorum, et hoc incessabiliter.

Post hæc angelus Raphael duxit novitium usque ad profundum inferni ; ubi vidit rotam horribilem igneam et hominem extentum desuper : et dum rota volveretur, quædam vox dixit ad novitium territum : « Vides rem terribilem ; sed adhuc terribiliorem videbis. » Et ecce rota tam rapido cursu descendit usque ad profundum inferni, et tam magnum farsum fecit in cadendo, ut totus mundus cecidisse videretur, cœlum, terra, mare. Et dum rota caderet, omnes animæ captivæ quæ ibi erant, omnesque dæmones pulsabant illum hominem, et maledicebant ei, et excommunicabant eum. Hic erat Judas traditor. Et dum inde redirent angelus Raphael et novitius, apparuit eis angelus, qui gubernabat solem in humani generis servitute. Post hæc dixit sanctus Raphael ad novitium : « Oportet te redire ad corpus tuum. Visionem istam nulli narres, nisi abbati tuo, et hoc in confessione. » Tunc novitius revixit, qui tribus diebus jacuerat mortuus : et cœpit oscitare, et gemitus et planctus dare ; et oblitus præceptum angeli, cœpit statim narrare quæ viderat, dicens circumstantibus et quærentibus quid vidisset : « Vidi infernum, vidi paradisum. » Et cum hoc diceret, sanctus Benedictus venit cum baculo ante eum, et percussit os infirmi inobedientis. Infirmus autem opponens manum ictui, percussus est graviter in digito ; et quærens causam percussionis, audivit a sancto Benedicto, quia inobediens fuisti ; et si læsus es in carne, scito quia magis læsus es in anima ; et quia peccasti loquendo, loquelam perdes 9 diebus, et injuncta ei pœnitentia disparuit. Per illos 9 dies graviter infirmatus est, et manus ejus intumuit. Post 9 dies sanus factus est, et dixit abbati suo soli, quæ viderat. Abbas autem, qui præceptum tacendi non acceperat, ad ædificationem audientium et legentium visionem revelavit.

1192. Eo tempore quidam Cenomanensis, nomine Christianus, juvenis conversus est in eremitorium quoddam in archiepiscopatu Turonensi,

A quod dicitur Gastine. Ubi dum fortiter tentaretur a carne sua, affligebat se. In Quadragesima jejunabat abstinens ab omni potu, præter unum diem in septimana. In hieme stabat vestitus in aqua frigida usque ad collum. Disciplinam sibimet dabat usquequo virgæ dirumperentur. Quod cum quadam die faceret, et se cecidisset usque ad sanguinem, audivit vocem a parte occidentis dicentem : « Nil prodest tibi, quod facis. Iste Deus, quem inclamas, non dabit tibi quod petis. Sed convertere ad me, et auxiliabor tibi. » Quod ille audiens, intellexit vocem esse inimici. Et cum orasset Deum, ut auxiliaretur sibi contra tentationes, proposuit aggredi peregrinationem ad diversos sanctos, et ita finire vitam suam in peregrinando. Et cum diu hoc cogitasset, accepto baculo egressus est nudis pedibus : et cum venisset ante quamdam ecclesiam, flexis genibus rogavit Deum, ut daret ei bonum consilium. Vix ab oratione surrexerat, et ecce sensit fetorem magnum ; per quem intellexit diabolum prope astare, qui ei suggerebat relinquere habitum religionis, et locum suum ; gratias agens Domino de tali signo, reversus est ad fratres suos. Hic aliquando in festo sancti Stephani dormiebat ad matutinas, et cum legeretur illa lectio, ubi legitur : *Et lapidabant Stephanum (Act. vii)*, experspectus ad hoc verbum, reprehendit se de somnolentia, dicens : « Væ mihi, qui sic obdormio ad obsequium Dei. Iste sanctus non dormiebat, quando lapidabatur : et ego miser rogare debueram istum sanctum martyrem ut oraret pro me. » Et post hæc cœpit intentissime vigilare, et rogare sanctum Stephanum, ut oraret pro se. In crastino cum esset in refectorio, antequam aliquid gustasset, venit ad eum vox, dicens : « Tu intendis ad accipiendas terrenas escas ; et non cogitas de glorioso protomartyre, qui orat pro te. » Tunc aperti sunt oculi ejus, et levans oculos in cœlum, vidit martyrem orantem pro se, sicut vox ei dixerat. Quod cum vidisset, statim surrexit, et petiit locum secretum, in quo oraret, et dixit : « Sancte Stephane, quas tibi gratias agam de hoc tanto beneficio tuo ? Nihil habeo proprium, quod tibi dem ; sed tamen hoc do tibi, quod pro amore tui non induar lineis, sed laneis tantum ; » quod et fecit. Hic cum postea merneret cæteros, ut in bono proposito perseverarent, narrabat, dicens : « Eram aliquando in Gastineto jacens in lecto pleno paleis in solario quodam, et cum vellem repausare, sentiebam nescio quid, quod se movebat sub renibus meis. Dixi hoc magistro meo, sed illa motio non quievit. Quadam die inspirante mihi Domino cœpi evertere paleam lecti mei : et eversa palea cum nihil invenirem, levavi unum de asseribus solarii sub quo inveni anum pedulem veterem, et in eodem magnam massam denariorum. Quos cum invenissem, relictis illis cucurri ad magistrum nostrum, et confessus sum quid invenissem. Ille jussit mihi ut afferrem illos ad se. Quod cum fecissem omnes fratres

jussit congregari; qui omnes excommunicaverunt illum, qui hoc fecerat. Quod cum audisset carpentarius quidam, dixit se hoc fecisse: et petivit veniam humiliter, correctionem promittens. Magister autem indulgit ei, et injunxit poenitentiam; sed denarios male acquisitos retinere noluit, imo divisit eos pauperibus. Post hæc idem frater Christianus audiens famam de ordine Cisterciensi, cepit admonere socios suos, ut ad illum transirent. At illi noluerunt, sed statuerunt inter se, ut qui vellet de ipsis ad ordinem Cisterciensem transire, transiret: et eundem Christianum miserunt ad abbatiam de Eleemosyna; cum quo ivit prior suus cum uno socio. Post annum probationis expletum spiritus maligni sæpe apparebant eidem Christiano in visione noctis, minitantes ei, quod eum expellerent de domo illa; et in vanum laborare illum dicebant, quia non duraret in ordine illo. At ille recurrebat ad orationem. Et dum hoc bellum haberet cum dæmonibus, quadam die facta est ad eum quædam vox a capite lecti sui, dicens: « Memor esto hujus versiculi de Psalterio: *Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judica me* (Psal. LIII). » Quod audiens ille recitavit et ad omnes tentationes diaboli semper postea de isto versiculo, tanquam clypeo sese munivit. Cum autem dæmones viderent eum habere fiduciam in isto versu, dicebant: « Stulte, hoc nos te docuimus, hoc volumus ut dicas. » Tunc ille in dubio positus, utrum hunc dicere deberet, an non, quia simplex erat et illiteratus, quæsit a clericis, quid hæc vox significaret. A quibus cum audisset hoc esse principium cujusdam psalmi, totum illum psalmum per gratiam Dei didicit; et in hac pugna contra dæmones diu fuit. Quadam nocte dum fratres in hieme post vigiliis sederent, et legerent ad lumen in capitulo, ille remansit in claustrum orans. Et cum oraret, dixit ad eum vox de cælo: « Illi boni homines, quos vides in capitulo, sunt martyres Dei. » Eodem anno vidit idem Christianus omnem conventum circumdari a dæmonibus; qui tantæ multitudinis erant, ut tegere viderentur quidquid erat inter cælum et terram. Quod cum ille videret, et diceret: « Domine Deus, quid hoc potest esse: quis poterit evadere pericula ista? » Audivit vocem dicentem sibi: « Qui humilitatem habere potuerit, ab omnibus his laqueis liberabitur. » Non multo post venit quædam claritas ab oriente: quam cum præsentirent maligni spiritus, evanuerunt; et illi gloriosi spiritus qui erant in illo lumine, appropinquaverunt, et illum locum ubi erant sancti illi homines solari claritate repleverunt, et in eadem claritate apparuit regina angelorum. Quam cum ille aspiceret et diceret intra se: « Deus bone, quo vadit domina nostra, advocata nostra, salvatrix mundi? » respondit ei eadem Domina: « Venio succurrere huic loco qui meo indiget auxilio. Venio auxiliari huic pauperi abbatii et aliorum pauperum locis qui confidunt in me. »

1165. Stephanus abbas Mortui maris revocatus

PATROL. CCXII.

est ad curam abbatii Ursicampi: cui Gaufridus successit in abbatia Mortui maris.

1164. Hugo episcopus Rothomagensis obiit, cui Rotholdus Ebroicensis episcopus in archiepiscopatu successit. (1165) Philippus Ludovici filius, qui modo regnat, nascitur, anno regni patris 27. Tarentasensis episcopus venit apud Calvum montem, qui est in confinio Franciæ et Normanniæ, pro pace reformanda inter reges Ludovicum et Henricum: ubi multas virtutes per eum operatus est Dominus in præsentia duorum regum, et Henrici junioris regis Angliæ, et Philippi comitis Flandrensis. In Capite jejunii imposuit cineres benedictos capiti regis Angliæ apud Mortuum mare. Eodem anno Thomas Cantuariensis archiepiscopus exsul ab Anglia aufugit in Franciam, et venit Senonas ad papam Alexandrum III, afferens secum consuetudines regis Angliæ scriptas, propter quas exsulabat. Eas igitur tenens in manibus chartam explicatam et expansam ante pedes ejus posuit, dicens: « Ecce, pater, sacræ, imò sacrilegæ consuetudines regis Angliæ; canonibus et decretis, et etiam ipsorum terrenorum principum legibus adversæ, pro quibus exsilium sustinere cogimur: ut eas sanctæ paternitatis vestræ ostenderemus, advenimus. Jubeat igitur sanctitas vestra, si placet, eas legi et audiri. Quisquis enim ista audierit, mirum est, si non tinniant ambæ aures ejus; audiens a Christianis contra legem Christianitatis agi: et damnatis sanctorum Patrum venerandis institutis novas et inauditas veterum tyrannorum præsumptas abusiones in Ecclesiam introduci. » Hæc cum, flexis genibus, dixisset, jubente papa, surrexit, stetitque in medio circumstante eum turba clericorum suorum. Cumque ad præceptum domini papæ consuetudines illæ legerentur, et qui legebat primum pronuntiasset capitulum, cepit venerandus antistes contra propositum capitulum mirabiliter disserere, et regis intentionem plenius elucidare ac detegere: ostendens et convincens et decretis et legibus, in quibus, et in quantis, quod pronuntiatum fuerat, sanctorum Patrum canonibus objicaret: quantumque discrimen Ecclesiæ immineret, si rex quod intendebat, obtineret. Similiter fecit ad singula capitula, domino papa cum libenter audiente, et assertiones ejus diligenter per singula notante. Cardinales tamen, qui, accepta a rege pecunia, partem ejus fovebant, multam vexationem beato viro in sua causa præstiterunt, præcipue Guillelmus Papiensis, qui præ cæteris regi erat amior et familiarior. Hic enim beatum virum modis omnibus impedire satagens, ad singula insurgens, seque ei objiciebat: multa ei proponens, multa inquirens, quæ vir venerabilis ut fila aranearum sine difficultate et hæsitatione vel solvebat, vel convincebat. Putabat enim idem Guillelmus, quod archiepiscopus oratione uteretur aliena, et non propria; et quia, si posset eum a tramite sui sermonis deflectere, continuo eum ludibrio et confusione habendum. Sed et ipse sanctus intelligens

Guillelmum sibi ex directo obniti, aliquoties eum reciproco sermonis excursu ita suis intricavit et illaqueavit objectionibus, ut omnibus manifestum fieret, quod non solum propriis uleretur viribus et disertitudine, verum etiam, quod insuperabilis esset ingenii et eloquentiæ.

Cumque tam in expositione causæ suæ, quam in contentione cum adversariis magna pars diei consumpta fuisset; erant enim 16 capitula consuetudinum illarum ad quæ stando responderat, admirans tandem dominus papa ejus sapientiam, magnificentiam atque præstantiam, vocavit eum ad se, jubensque eum sedere juxta se, dixit: « Bene veneris, frater charissime, » cumque ei congaudens, cum bene venisse æpius repetisset, gratias ei agere cœpit, quod tantum onus tamque arduum negotium suscepisset; et quod Ecclesiam Dei tam periculosis temporibus contra tyrannorum assultus tueri præsumpsisset, ipse quoque venerandus antistes cum debito honore et reverentia domino papæ multiplices gratias retulit, quod eum tanto honore dignatus fuerit. Tunc dominus papa consuetudines illas perpetuo damnavit, et observatores atque exactores earum æterno anathemati subdidit. Vir igitur Domini aliquanto tempore in curia demoratus, tandem cum licentia et consilio domini papæ Pontinicum se contulit, ibique ferme per biennium fuit. Ibi inter cætera sanctæ æmulationis studia, etiam habitum monachilem concupivit et accepit. Misso autem ad dominum papam tunc Senonis commorantem secretius nuntio, habitum religionis sibi ab eo fieri, benedici et transmitti postulavit et impetravit; domino papa inter cætera ita rescribente: « Misimus tibi, frater dilecte, habitum, non qualem volumus, sed qualem habuimus. » Cognoscens igitur rex Anglorum in quanto honore venerandus pontifex a domino papa susceptus esset, et quod in Pontinico locum sibi mansionis elegisset; cum jam in ipsum desævire non posset, in suos inaudito crudelitatis genere debacchatus est; præcepitque ut, ubicunque aliquis de cognatione ejus vir aut mulier inveniri potuisset, exheredatus et spoliatus bonis propriis a regno pelleretur; exacto prius ab eo sacramento, quod Pontinicum contristandi archiepiscopi gratia proficisceretur, et se ei præsentaret. Tunc expulsi sunt senes et juvenes ad cognationem ejus pertinentes; sed et mulieres cum pueris lactentibus, et quædam gravidæ.

Hoc anno ab adventu Anglorum in Britanniam majorem 1850, a baptismo eorum 634, ab introitu Normannorum 100, hoc anno in Ruthenensi pago quædam tempestas gravi flagello castigavit populum Dei. Nam lupi feroces ab uberibus matrum parvulos rapiebant, et duris morsibus devorabant. Mulier autem quædam, nomine... phane de Venere, cujus frater tam perniciose clade jam succubuerat, matre brachium a corpore pueri evulsum duntaxat retinente, vigilia Assumptionis beatæ Mariæ hortum intravit, ut spicas colligeret. Nebulosum quippe

A tempus erat. Et ecce duo lupi cum tanto strepitu, ut putarentur equites advenisse, accurrerunt; quorum unus illam per guttur, alius sublevatis ad umbilicum vestibus diversis et lethalibus vulneribus sauciatam, non villæ recto tramite, quo frequenter fugari solebant, a canibus, sed trans muros duos, et sæpe tres velut nihil projicientes, ad silvam pertraxerunt. Silva vero per dimidium milliare ab oppido distabat. Mulier autem adhuc spirans spiritum exhalatura supremam, in virtute Spiritus sancti et benignitate virginis Mariæ feris præcepit ferocibus, ne corpus suum ulterius lacerarent; et ne diutius in eam grassarentur, inhibuit. Mox ab ejus laceratione desistunt, corpus exsangue supervenientium infestatione ferarum diligenter conservantes. Interea cum canibus requirebatur; et sequenti die, cum detecta sub algore noctis pernotasset, inventa, ad villam relata est. Adeo autem erat lacerata, quod vix in ea agnosci poterat forma humana. De lacero corpore vermes et sanies ebulliebant: aspectu terribilis erat, etiam sanguine propinquis. Qui etiam eam immisericorditer repulerant. Plectrum linguæ non movebatur ad aliquod verbum formandum: victualia ori infusa per foramina gutturis et pectoris exhibant, incorporato tenui vel modico sapore. Nervorum contractione et membrorum lesione genua pectori adhærebant; et vulnera, de quibus non modica caro detracta fuerat, cute superduci non poterant. Hanc igitur parentes sui impositam vehiculo nocte ad remotam villam detulerunt: quæ dimissa præ foribus monstrum ab introeuntibus putabatur; et ne diutius apud eos moraretur, ligatam asino quasi truncum procul duci fecerunt. Descendens autem asinus quoddam montis præcipitium, bibiturus de torrente, qui rapidus deferebatur in vallem, caput deposuit, mulierque quæ laxè vinctæ fuerat, in aquam lapsa est. Sed beata Maria non passa est eam mergi, imo eam super undam evectam fluminis in ripa constituit. Abstracta de flumine in horreo cujusdam nobilis, cujus Dominus cor tetigerat, ab hominum sequestrata consortio solitaria jacebat; quia præfete ejus et vulnerum immanitate gravabantur intuitus assistentium, et olfactus. Miles autem curam ejus agens, vulneribus vinum et oleum infundi jubebat. Mulier interim cura medentium et adminiculo ciborum reformabatur, sed modice: et semper Genitricem Dei in mente ruminabat, per eam sanari se sperans; signisque et nutibus, et quibus poterat verbulis ad Rochemador se ferri præcabatur. Ad quam ecclesiam tandem miseratione multorum delata est. Ubi cum incurvata sursum respicere non posset, persistens in oratione, et cordis contritione exaudiri meruit et sanari.

1167. Ea tempestate Henricus Belvacensis episcopus transfertur in archiepiscopatum Remensem.

1168. Cui in episcopatu Belvacensi successit Bartholomæus (1169.) Henricus rex Angliæ majorem

filium suum Henricum generum Ludovici regis Francorum in odium S. Thomæ archiepiscopi Cantuariensis fecit consecrari in regem a Rogero Eboracensi episcopo : quod solum ad Cantuariensem pertinebat archiepiscopum.

1170. Eo tempore in partibus Orientis, et in terra promissionis, exigentibus peccatis hominum, terræmotus multas urbes, ecclesias, oppida et villas subruit, et innumera populorum millia hians terra deglutivit, et ædificiorum casu mortuos operuit. Inter cæteros, qui tam repentino cadebant excidio, Hermannus quidam, genere Viennensis, educatus Antiochiæ, cum esset in castro Cæsareo, quod est de jure patriarchatus Antiocheni, in ecclesia B. Petri dum videret conuscationes, fulgura et tonitrua; et hiatus terræ ex his duntaxat, qui erant in ecclesia, plusquam 140 vivos deglutisset, ipse quoque collotenus jam delapsus, piissimam Matrem Domini apud Rochemador patrocinantem invocavit; et preces suas exaudiendas continuo sensit. Nam cum circumquaque morientes rugirent, et ad inferiora terræ ruerent, hic licet coarctaretur a terra, et pene suffocaretur, auxilio Reginae virginum a terra extractus evasit vivus. In Natali apostolorum Petri et Pauli contigit hoc opus horrendum. (1171.) Henricus rex Angliæ, sicut domino papæ et

A Ludovico regi Francorum promiserat, pacem facturum cum archiepiscopo Cantuariensi, fecit missam cantari pro fidelibus defunctis, sciens quod ad eam pax non daretur, nolens pacem sumere ab archiepiscopo. Unde et idem S. archiepiscopus eodem anno in ecclesia, et pro Ecclesia martyrium passus est.

1172. Robertus præpositus de Area episcopatus duos regebat, Atrebatensem et Tornacensem, filius fabri cujusdam rustici Carnotensis : qui, ut aiunt, familiari dæmone utebatur : per quem ad tantos honores venerat. (1173.) Civitas Rothomagi obsessa est a Ludovico rege Francorum, et Henrico novo rege, et Philippo comite Flandrensi.

B 1174. Obiit S. Petrus Tarentasiensis episcopus : obiit et Gaudridus IV abbas Mortui maris, cui successit Richardus I abbas de Valacia. (1175.) Præpositus de Ares a ribaudis occiditur : procurante, ut aiunt, necem ejus Jacobo de Avenes inclyto milite. (1176.) Non multo post, imo eodem anno mortuus est Henricus Remensis archiepiscopus. Fuerat autem invidia magna inter eos de potentatu; quia ille dominabatur Flandriæ, iste Franciæ, et ambo in brevi extincti sunt. (1177.) Eclipsis solis hora sexta facta est Idibus Septembris.

LIBER XLIX.

1178. Philippus Ludovici regis filius coronatur in regem anno regni patris sui 40, vivente adhuc patre, qui eodem anno mortuus est.

1179. Igitur anno Henrici regis Anglorum 7, regnat Philippus Ludovici filius, qui anno præcedente coronatus fuerat in regem Remis a Guillelmo Remensi archiepiscopo Kalendis Novembris. Qui videlicet Guillelmus de archiepiscopatu Senonensi in archiepiscopum Remensem translatus erat. Post Richardum fit abbas 6 Mortui maris Guillelmus Anglicus, 2 abbas de Valacia.

1180. Philippus filius Roberti de Brena, nepos Ludovici regis Francorum, et cognatus hujus Philippi qui nunc est, qui per industriam patris sui Henrici Remensis archiepiscopi electus est in episcopum Belvacensem, rediens a via Hierosolymitana, 4 anno electionis suæ consecratur.

1181. Obiit Alexander III papa centesimus septuagesimus quintus. Qui cum aliquando a quodam appellaretur bonus papa, respondit : « Bonus papa essem, si scirem prædicare, judicare et poenitentiam dare. »

1182. Lucius fit papa centesimus septuagesimus sextus.

1185. Obiit Henricus rex Anglorum junior, et Rotholdus Rothomagensis archiepiscopus : cui successit Galterus de Constantia.

C 1184. Florebat hoc tempore Petrus monoculus abbas Clarævallensis, qui sublimitatem generis sui semper, quantum potuit, dissimulatione celavit. Igniaci novitius factus est. In cibo nil unquam præter commune sumpsit, de ipso communi multum et sæpe sibi subducens. Cucullam tantum habebat et tunicam. In hieme præter solitum unam cucullam, vel unam tunicam habebat. Botis nunquam usus est, nec pedulibus, nisi simplicibus. Vigiliis et jugiter et pertinaciter interfuit. Vilis volebat videri, non humilis prædicari. Gratias sæculares nec habuit, nec habere quæsivit; ut politum eloquium, venustatem personæ, industriam in negotiis sæcularibus, favorabilem largitatem. Bona intima possidebat. In exterioribus se obscurum esse gaudebat. Nec sic obscurus et vilis erat, ut putabat; sed apud recte judicantes multum venerabilis et amabilis erat. Nocte quadam antequam veniret Igniacum vidit in visu noctis, quod aulam ingrederetur pulcherrimam, in qua sedes erat posita, et super sedem sedens quædam domina, vultus admodum reverendi. Ingrediendi aulam occurrebant canes nigri et horribiles, qui impetu facto in eum, lacerare eum volebant. Sed domina illa magna et venerabilis canes auctoritate sua magnifice fugavit, et Petrum ad se vocatum blandis manibus, et dulci demulcens alloquio, securum esse jussit. Erat sem-

per in eodem statu : a quo cum quidam abbas familiaris ejus quæreret, quomodo idem semper esse posset, respondit : « Cum essem novitius quidam spiritus sensibiliter visus est in me intrare. Ex tunc usque nunc spiritus ille, vis illa, vel affectio mihi quodammodo dominatur, regit me, et deducit velut ovem Joseph : sparsum per inferiora frequenter introrsum colligit, aliis volentem intendere ad orationem cogit. Ea quæ oculis ingrediuntur, aut auribus obstrepunt, facit aliquoties non sentire. » Sicut dicit Gregorius : « Quem perfecte æternæ vitæ charitas absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit. » Cum adhuc novitius esset in ordine, aliquando vigiliis intererat, aliisque psallentibus ipse stans in choro dormiebat; sensitque quasi tactum alicujus, qui pulsans eum suaviter excitabat. Putavit priorem esse, et evigilans, apertis oculis, neminem vidit. Cumque ei sæpe contigisset, et sæpius excitatorem non videret, intellexit divinam esse virtutem : et ægre ferebat, quod se ei offerebat, et non se ei ostendebat. Quadam igitur nocte cum solitum excitatorem sensisset, excitus oculos cito aperuit, et intentus vidit sibi astare juvenem splendidum et decerum; et quasi aureos habentem capillos. Qui statim ab illo discedens, per medium chorum ibat, morose et manifeste incedens. Qui postquam ita diu apparuerat, disparuit. Media nocte Dominica fratres psallebant, et ipse cum illis. Tunc dolor capitis eum invasit, tam vehemens, ut chorum egredi cogitaret : et cum se propter hoc moveret, audivit vocem dicentem sibi : *Laudans invocabo Dominum, et ab inimicis meis salvus ero (Psal. xvii)*. Hac voce confortatus remansit : et post modicum invalescente iterum dolore, iterum egredi disponebat, et iterum insonuit vox præmissa. Tota illa nocte et sequente Dominica usque ad finem conventualis missæ non cessavit conflictus ille doloris, et confortatio vocis. Cumque in ordine suo accessisset ad cornu altaris, ut communionem acciperet, in ipsa inclinatione visum est ei, quod lapis magni ponderis de capite suo corrueret, et protinus se erigens, et sanctam communionem sumens ab omni illo dolore sanatus est. Quidam religiosus ejus familiaris aliquando tentatus de nostræ fidei ratione, quæsit ab eo in confessionem ne sua, si unquam talem tentationem sensisset. Qui ait : « Non inficior, me plerumque tali cogitatione pulsatum; sed multiplex experimentum fidei omnem meam talem infirmitatem firmavit. » Quæsit ille, quod esset experimentum. « Multa, inquit, de Deo sensi, et aliquando tale aliquid, quod cum sentire desii, gravius tuli, quam si in clibanum ardentem projiceret. »

Factus est prior Igniaci, deinde abbas Vallis Regis. Quam electionem talis visio præcessit : Videbatur abbati, qui tunc præerat Igniaco, candelabrum ardens et lucens ante altare majus positum subito per majorem vitream exire : post modicum electus est. Quidam de mercenariis Vallis Regis mercedem

A suam a cellerario exigens habere non poterat, cellerario asserente, de jure ei reddendam non esse. Quod cum mercenarius ad abbatem referre vellet, qui tunc ægrotabat, non poterat, quia cellerarius eum introire non sinebat. Furens igitur ille ad unam de grangiis finitimis accessit, ferens prunas arden-tes in cacabo, ut eam incenderet. Hoc eo cogitante, ecce adfuit abbas, et quid vellet agere, inquisivit. Expavit ille viso abbate stupore vehementi; et totum propositum causamque propositi confessus est. Cui abbas : « Ne facias hoc, cras ad me in infirmitorium veni, et mercedem tibi jubebo resitui. » Fecit ille, ut sibi fuerat imperatum. Emissoque homine cum spe certa mercedis habendæ, dixit abbas servi-enti sibi fratri Nicolao : « Vere frater, si nos de Domino cogitaremus, Dominus cogitaret de nobis. » Conji-ens ille frater aliquid eum magni vidisse, insecutus est hominem abeuntem, prudenter et ingeniose pollicens se et celare consilium, et accelerare negotium; rei gestæ narrationem extorsit. Morbus, quem fistulam dicunt, eum molestabat. Ille morbum celabat, sed se morbidum celare non poterat, transivitque per locum illum monachus quidam de Claravalle, celebris in arte medicinæ. Suggesterunt ei fratres de morbo abbatis, et ipse suasit et persuasit abbati, ut morbum inspiceret. Vidit, et fratribus fistulam esse respondit, et eo loci, quo secari, ac per hoc sanari non possit, et adjecit. « Homo iste, si Pascha viderit, nunquam amplius morietur. » Iste tamen convaleuit; multisque postea vixit annis. Vocatus ibat ad electionem abbatis Igniacensis, cum Roberto quodam monacho Igniaci, religioso et litterato, quem secum habebat, utpote familiarem, ad suam consolationem. Orabat autem intente Dominum, ut sibi inspiraret, ad cujus electionem aspirare deberet. Hæc eo cogitante et orante, audivit vocem dicentem sibi : « Cum ad illum locum veneris, quod requiris agnosces. » Jam locum illum contingebat, et nondum voti compos erat. Orante illo attentius, vox iterum dixit : « Interroga monachum illum, qui tecum vadit; ipse tibi dicet, quis futurus sit abbas. » Accersito statim Roberto, dixit ei abbas : « Pergimus Igniacum; et credo, quod ex me plurimum pendebit electio. Vos, qui fratrum mores cognoscatis, dicite mihi, quem digniorem hoc officio judicatis. » At ille incunctanter : « Nullum vobis digniorem judico : ideo vos futurum abbatem prædico. » Cui abbas : « Scio quod promotionem meam velletis; sed hoc non est positum in vestra potestate. Volo, ut alium quemcunque eligi dignum nominetis. » At ille : « Nullum, inquit, alium nominabo. Vos desiderant universi, vos eritis abbas. » Ventum est Igniacum; et unanimi consensu omnium absque ulla contradictione electus est in abbatem.

Porro antequam eligeretur, quidam frater religiosus, nomine Nicolaus, qui diu functus est officio cantoris, precabatur jugiter Dominum, ut eis idoneum provideret abbatem. Cui aliquando oranti vox

manifeste sic ait : « Nicolae , habebis abbatem , et ille ostendet tibi , quid te oporteat facere. » Ostensus enim erat omnibus veræ religionis , et sancti fervoris exemplum. Cumque Petrus factus fuisset abbas , Nicolaus supra communem ordinem aliquid attentare volebat ; sed quia delicatus et debilis erat , nequaquam præsumebat. In hac fluctuatione positus audivit aliquando vocem dicentem sibi : « Nicolae , nunquam formides penitentiam agere. » Quidam religiosus familiaris ejus aliquando eum illo comedens , eum videret pisces coram se positos non gustantem , et eum nimie parcitatis argueret , respondit : « Imo parcius comederem , nisi corpori meo parcerem. » De illo dicere solebat Gislebertus abbas Fusniaci : Neminem unquam vidi , cui de singularitate minus male contigerit. Plurimisque eum intime nescientibus simplex videbatur et hebes , quia tardiloquus erat ; et cum loquebatur , quasi laicus. Omnia enim bona sua occultabat. Balduinus miles clarus genere , et dives valde , nihil mali relinquebat , nisi quod facere non poterat , Petrum tamen abbatem Igniaci valde diligebat , et res ejus a quibuslibet injuriis tuebatur , cum aliis domibus multa mala inferret. Infirmatus vocavit abbatem ; qui audita ejus confessione monuit eum , ut renuntiaret sæculo ; annuit ille , sed licentiam a conjuge habere non potuit. Reversus est abbas ad monasterium. Non multo post ille desperatus de vita a parentibus suis ad monasterium adductus est , deputatur in cellam , vestitur sacro habitu , et ei custodes deputantur. Eadem nocte tabula pro eo pulsata excitati fratres accurrunt ; persolvit abbas officium , dicuntur etiam 7 psalmi , sed nondum migrat. Recollocant se fratres.

Interim duo ex fratribus super infirmo duas visiones vident. Unus videbat , quod totus conventus ante infirmum stabat , inclinatoque humiliter eo , pacis osculum ei dabat. Alter videbat , quod infirmus jacens in lecto vellet de lecto surgere , sed non posset. Cumque ei adesset , ut adjuvaret eum , dicebat infirmus : « Noli me adjuvare , opera tua non indigeo. Nam beatus Benedictus adjuvat me , qui etiam mandat abbati , ut ipse mihi coronam faciat. » Nec mora , secundo pulsatur tabula ; adsunt fratres , migrat infirmus , et portatur in chorum. Vigilatur circa eum , abbas vadit pausatim , qui tunc paulisper ægrotabat. Qui jacens in lecto , et adhuc vigilans , cepit cogitare , et secum dicere : « Domine Deus , quid erit de homine isto , quem tantorum astringunt vincula peccatorum ? Quid ei prodest , quod mala sua confessus est , et quod in extremis penituit , et quod habitum religionis sumpsit ? Ubi est modo : bene illi est , an male ? » Hæc cogitans audivit vocem dicentem : « Ipse multum indiget auxilio. » Hoc audiens abbas statim ad ecclesiam ivit in spiritu , et quasi genua flectens ante singula altaria sanctorum , quæ ibi erant , tota devotione qua poterat , eorum patrocinia implorabat , quatenus illi a Domino misericordiam impetrarent. Hoc facto

clauduntur abbatis oculi , et subito labitur in somnum. Moxque ut dormire cœperat quasi grandi mole sensit se gravari : intellexitque , quod malignus spiritus esset , qui sic eum opprimebat , qui etiam dicebat : « Quid est , quod facere conaris ? » Respondit abbas . « Quid est , quod facere intendo ego ? » Et diabolus : « Putas te Balduinum posse auferre mihi , qui in peccatis suis usque ad finem vitæ permansit ? » Cui abbas : « Nonne peccata sua confessus est : nonne in extremis penituit , et ad Dei misericordiam confugit ? Etsi cætera omnia taceam , nescis , quia sanguis Christi pro peccatoribus effusus est in remissionem peccatorum ? Per pretiosum illum sanguinem , qui de latere dormientis in cruce manavit , te conjuro , maledicte , ut hinc protinus abscedas , et in illum nullam potestatem habeas. » Victus et confusus diabolus aufugit , et abbas de victoria exhilaratus , *Te Deum laudamus* , cantare cœpit , et cantavit dormiens , usque ad illum locum , *Tu Rex gloriæ Christe : et* evigilans totum hymnum in Dei laudem persolvit : et cum adhuc in ore haberet versum illum , *In te , Domine , speravi , non confundar in æternum* , horologium cecidit. Surgit abbas ad vigiliam , vocis illius memor , quæ ei dixerat , Balduinum auxilio indigere. Oravit tota nocte pro illo. Mane fratribus in capitulo congregatis , injunxit singulis tricennale pro eo , quod et ipse facere statuit. Per illos dies 30 Balduinus sæpe apparuit in specie supplicantis , tanquam auxilium postulans , et tunc maxime , quando abbatis devotio tepida erat et languens.

Quadam die ibat abbas ad grangiam , et ea die missam cantare non potuit. Apparuit ei Balduinus in via , multo tristior quam soleret. Tricenario evoluta die sancto Parasceves ante Pascha cum legeretur secunda lectio , vidit abbas duos homines vestitos purpura , speciosos nimis , venientes ad medium chori , qui fratrem Balduinum vestitum isembruno medium deducebant. Cumque adduxissent eum ante abbatem , in loco quo sedebat , presentaverunt eum illi dicentes : « Hic est Balduinus. » Cogitante autem abbate , quid de eo essent facturi , ducunt eum ad altare , et sic eum offerunt. Quo facto visio non comparuit. Post hæc Balduinus abbati non apparuit. Intellexit autem abbas in oblatione illa , quod Balduinus erat reconciliatus ; sed in nigra veste , quod adhuc pœnæ subiacebat. Paulo autem ante quam Balduinus iste moreretur , miles quidam in extremis positus , mandaverat abbati , ut se visitaret. Veniens abbas confessionem ejus audivit , et ei consuluit ut sæculo renuntiaret ; et in Valle Regis , quæ domui ejus erat vicinior , habitum religionis sumeret , quod et fecit. Abbas reversus Igniacum , cogitare cœpit dicens : « Quid proderit militi isti religionis habitus sic assumptus ? » Et audivit vocem dicentem : « Multum proderit ei ; et scito quod in isto et in quolibet , qui in ordine Cisterciensi moritur , nullam habiturus est diabolus potestatem , donec data fuerit de eo sententia. »

Henricus comes Campaniæ precatus est aliquando A servum Dei, ut pro se Dominum precaretur. Celebravit ille missam, intercessurus pro eo. Expleto mysterio, cum ille dicturus extremam collectam ad suos se convertisset ministros, apparuit ei comes absens, signum crucis habens in veste, sicut habere solent, qui Hierosolymam ire proponunt. Nondum tamen, ut comes postea professus est, sibi signum crucis aptaverat; sed eo die post multam fluctuationem hoc se facturum indubitanter firmavit. Sedebat aliquando in capitulo vir beatus, et erat dies annua obitus ejusdem fratris. Cantor, ad cuius officium hoc pertinebat, suggessit ei, ut fratrem illum, sicut erat consuetudo, absolveret. Abbas autem respondit: « Indiget absolute. » Quo dicto absolvit eum.

Quidam autem de senioribus, nomine Joannes, non procul ab eo residens, notavit verbum illud: et causam sermonis ab eo data opportunitate quæsit. Qui respondit: « Nuper mihi vigilanti visibiliter apparuit: interrogatusque a me, an adhuc Dominum videret, respondit: Nondum est tempus. Quo dicto disparuit. » Testabatur autem idem Joannes, quod diu et religiose conversatus fuerat in ordine, biennio ante mortem suam molestissimo morbo, et ut ipse putabat, purgatorio fuerat fatigatus. Sed nimirum non solum arcta, sed et longa est via, quæ ducit ad videndum Deum (*Matth. vii*); et *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v)*. Sed quis gloriabitur mundum se habere cor? *Per multas tribulationes, hoc est purgationes, oportet nos intrare in regnum Dei (Act. xiv)*. Ad hoc opus est longo limæ labore. Orabat aliquando sanctus in quadam ecclesia; et oranti astiterunt sanctus Bernardus et sanctus Malachias. Conversus ad ipsos suam orationem et intentionem direxit. Cui unus eorum dixit: « Tu eris abbas Clarævallis. » Quo dicto disparuerunt, et ille territus remansit; quia nunquam hoc fieri voluisset. Non multo post abbas Gerardus Clarævallis Igniacum venit; ubi tunc erat Hugo de Basochiis, qui graviter in ordine deliquerat: cuius offensam præfatus Gerardus regulari severitate vindicaverat. Et erat ille Hugo cum fratribus ægris corpore, mente jacens infirmus. Et cum abbatem disponderet occidere, sedebat in vestibulo domus infirmorum frater quidam religiosus, Haymo nomine, natione Remensis. Tunc vidit ille Haymo duas horribilis formæ personas introire in infirmitarium. Abbas autem Gerardus nocte illa vigiliis interfuit; et dum iret propter necessitatem in dormitorium, Hugo in insidiis positus ferro ad facinus præparato illum lethaliter vulneravit; qui vixit usque in diem sequentem. Circa vesperum positus coram ipso fratribus dixit: *Dirige me, Domine, in veritate tua, et doce me: quia tu es, Deus, salvator meus, et te sustinui tota die (Psal. xxiv)*. Et hoc dicto obdormivit in Domino. Cujus corpus Petrus usque Claramvallem deduxit, valde timens, ne abbas fieret. Sed tunc abbas factus est Henricus quidam, vir po-

tens opere et sermone: qui post modicum in episcopum cardinalem assumptus est.

Tunc erat prior Clarævallis Gislebertus, qui postea fuit abbas Fusniaci, qui cogitabat Petrum ab Igniaco transferre Claramvallem. Ad quem ita cogitantem frater quidam ait: « Videbatur mihi, quod nuntiabatur nobis, ad hanc domum Christum Dominum advenire. Occurrebamus obviam ad fores monasterii. Videbamus eum non habentem speciem, neque decorem; statura brevem, habitu pauperem, aspectu despicabilem. Nulli tamen erat dubium, quin ipse esset Dominus Jesus Christus. » Audiens hoc Gislebertus intellexit Christum in forma Petri apparuisse. Petrus autem ad electionem citatus aufugit; qui tamen absens electus est. In eodem

itinere cum monachi Clarævallenses deferrent corpus abbatis Gerardi Claramvallem, et venissent cum corpore apud Catalaunum, et Petrus tristis deduceret corpus, idem Gerardus apparuit Petro abbati Igniaci, dicens: « Noli contristari de morte mea; quia cum Domino nostro Jesu Christo sum. Cum veneris apud Claramvallem, facies obsequium meum, et sepelies me. » Cum ergo idem Petrus rogatus ab aliis abbatibus cantaret missam pro defuncto, et esset in canone missæ, apparuerunt ei sanctus Bernardus et sanctus Malachias: unus ex una parte altaris, et alius ex alia, dicentes: « Noli dubitare quod abbas Gerardus sit socius angelorum et in gloria æterna. » Cum igitur lateret Petrus, ne fieret abbas Clarævallis, quæsitus inventus est in quadam grangia, inter conversos conversans, et ea die fena in pratis versans. Inde ductus Igniacum, precibus vinei non potuit; sed ordinis auctoritate coactus regimen suscepit. Crastino die eum proficisci deberent, Gislebertus febre correptus est. Ad quem abbas: « Quare me in necessitate relinquitis? » Ait: « Quia febricito. » Cui abbas: « Surgite, eamus hinc; febris vobis ulterius non nocebit. » Surrexit ille, et post paululum sanatus est. Post aliquod tempus visitabat abbatias Clarævallis, et Gislebertus cum eo; qui sedebat in equo suaviter portante, sed sæpius offendente. Quod videns abbas arguit eum, quare tam periculoso equo uteretur. At ille: « Quia, inquit, invidiosus non est, et suaviter portat. Sed si mihi metuitis, rogate Dominum, ut amplius hoc vitio non laboret. » Ad quem abbas: « Nunquid de jumentis cura est Deo? Attamen oro Deum, ne ita corruat, ut vobis malum faciat. » Usus est eo postea Gislebertus multis annis. Nox autem ut factus est abbas Fusniaci, equum et Boherias deseruit. Sed quidam Boheriarum frater equum illum ascendit, sub quo, imo super quem equus ille tam graviter corruit, quod frater ille crus fregerit.

Papa Romanus audita ejus fama, vocavit eum, et peccata sua ei confessus est, et sanctam eucharistiam de manu ejus suscepit; et etiam habitum Cisterciensis ordinis suscepisset, si vir Dei permisisset; sed sumptus necessarios dedit ei ad faciendam unam illius ordinis abbatiam. In quadam Ee-

clesia Gallicana orta est dissensio inter clericos de electione pontificis. Præsens erat cardinalis Romanus. Compromiserunt in eum clerici, quod de duobus, quos illi nominaverant, illum eligerent, quem ille nominaret. Cardinalis virum sanctum consuluit, quis de duobus melior illi videretur, qui respondit: « In duobus falsis denariis melior inveniri non potest. » Cum adhuc esset in Valle Regis abbas, ex violentia morbi capitis alter a duobus oculis ejus totus liquefactus effluxit, et factus est monoculus. Qui postea jocando dicere solebat, unum se de inimicis suis evasisse, et se a residuo magis quam a perdito formidare. Quod ad solatium damna corporis ægre ferentium dicebat, eos per compassionem in se transformans, seque eis per humilitatem similans. Nam a sensibus suis corporeis vir jam consummatissimus non metuebat. Dum adhuc esset abbas Igniaci, fratres aliquando priorem non habebant; cumque differret eum constituere, senior quidam causam dilationis ab eo inquisivit. Qui respondit: « Super hoc Dominum rogare non cesso, nec aliquod ab eo responsum accipio. » Nominavit autem ille senior unum, quem idoneum aestimabat. At ille: « Non vult hunc Dominus. » Ex hoc satis liquet, quam familiaris erat Deo. Ferebat equitando scapularia peditum puerorum, cappa pendula, et vetusta indutus. Dixit ei aliquando quidam religiosus familiaris, equitans juxta eum: « Præcedamus eos qui nos præcedunt, ut procellam hujus pulveris evadamus. » Qui respondit: « Si præcedimus, erunt ipsi in sorte in qua sumus, et poena reversura est in caput ista suum. » Quodam messio- nis tempore, exierat cum fratribus ad laborem. Dum ergo monachi pausarent in silentio, vidit abbas tres mulieres pulcherrimas venientes inter fratres, quarum una cæteris mirabiliter præcallebat. Tunc abbas ivit obviam illis, et ait: « Certe multum audaces estis, quæ sic venitis inter nos. Nonne bene scitis quod mulier non debet venire inter nos, inter fratres scilicet de ordine nostro? » Tunc illa præclarior cæteris: « Ego bene debeo venire inter meos. Ego enim sum mater Domini Jesu Christi Maria, quæ venio visitare messores meos; et ista est Maria Magdalena, et ista est Maria Ægyptiaca. » Quo audito cecidit abbas ad pedes ejus; quos cum vellet amplecti, evanuit. Eo mortuo, quidam frater unum de dentibus ejus pro reliquiis extrahere cogitavit: putans hoc se facile facturum, quia mortuus os apertum habebat. Cumque se ad hoc faciendum præpararet, os ita clausum et obstructum reperit, ut propositum implere non posset. Quidam monachus prior ejusdam cellulæ virum sanctum frequentare solebat. Qui gravi tentatione pulsatus, et peccatorum vinculis irretitus, ejus consilium et auxilium expetebat; jusserat autem eum bonam spem divinæ consolationis habere. Qui audiens illum mortuum, valde contristari cœpit. Post mortem apparuit ei sanctus in somnis, consolans eum; et asserens quod ab omni tenta-

tionem sua sanatus esset. Evigilans ille somnium credidit, et sponsionis exitum expectabat. Post paucos dies persona quædam, cujus amore ligabatur illicito, et qua vivente se sanari posse non sperabat, defuncta est. Quo audito gavisus est ille dicens: « Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. »

1185. Eodem tempore multa sanctitatis gratia florebat Hugo venerabilis abbas Bonævallis, qui juvenis relinquens sæculum conversus est in domo Cisterciensis ordinis, quæ dicitur Maceriæ; et cœpit valde religiose conversari. Et post hæc tentatus valde, cogitabat ad sæculum redire. Et hoc cogitans, intravit templum ut oraret. Et oravit cum lacrymis, et flexis genibus tendit manus in cœlum, et oculos lacrymis plenos levavit in cœlum. Et vidit super altare Matrem misericordię vestitam lumine sicut vestimento: et visum est ei, quod videret Jesum Filium ejus juxta eam; et quomodo annuntiatus fuerat ab angelo, et de Virgine natus, et pastoribus annuntiatus; et quomodo circumcisis et captus a Judæis, et flagellatus, et illusus, et crucifixus, quomodo resurrexit tertia die, et quadragesima ascendit in cœlum. Cum hæc omnia videret, dixit ei Domina nostra: « Viriliter age, et confortetur cor tuum in Domino: et certus esto te amodo talibus tentationibus non pulsandum. » Post hæc cœpit nimis abstinentiis se affligere, ita ut pene sensum et memoriam perdere videretur. Interea sanctus Bernardus, qui tunc adhuc vivebat, venit ad eum per Dei providentiam, et jussit eum mitti in infirmitorium, et ut ei singulis noctibus vigilie cantarentur, priusquam cæteris infirmis; quatenus postea satis posset dormire; et ut haberet generalem licentiam loquendi ubi vellet; et ita per Dei misericordiam in brevi convaluit. Tunc cœpit in eo religio multa fervere. Nec multo post abbas factus est Bonævallis. Sub hoc sancto viro factus est quidam juvenis novitius valde fervens in suis principiis. Qui postea tentatus valde cogitabat ad sæculum redire, et hanc cogitationem confessus est abbati. Qui cœpit ei suadere ut remaneret, sed nihil profecit. Nam ille affirmabat omnimodis se recessurum. Tunc abbas: « Fili, miserere animæ tuæ, placens Deo, et non perdas gloriam tibi paratam. Ego enim spondeo tibi, et sivejussorem hujus sponsionis me statuo, quod si tu remanseris, sanctorum angelorum æternus socius eris. » Ad hæc verba confortatus ille in Domino perstitit, et optime postea conversatus est. Qui duobus annis antequam moreretur gravissima infirmitate laboravit, intantum, ut ei fratres valde compaterentur, videntes dolorem ejus nimium. Ad quem confortandum missus est sanctus Job cum maxima claritate, qua ortum infirmitorium repletum est. Cumque infirmus de tanta claritate miraretur, dixit ei sanctus Job: « Scis tu quis sum ego? » Et ille: « Nescio, domine. » — « Ego, inquit, sum Job, quem Pater misericordiarum et Deus totius consolationis misit ad consolandum te. Sicut ego in tali infirmitate

patiens sui, sic et tu: et ideo mecum florebis in gloria mea, et cras eris mecum, et metea quod seminasti. » Quod et factum est.

Non multo post apparuit abbati suo in gloria magna, reddens ei gratias, quod per ejus admonitionem in ordine perstiterat. Sub eodem viro sancto facti sunt novitii clericus unus, et miles unus perfidus et dolosus; qui in eodem anno castella duo tradiderat et destruxerat. Huic militi dormienti videbatur in visu noctis, quod in puteum caderet tam profundum, ut tres dies consumeret in cadendo, donec in fundum perveniret. Quod cum abbati sancto retulisset, ille interpretatus est puteum abyssi infernalis, in quem casurus erat, si ordinem relinqueret; et ideo monebat eum, ut remaneret. At ille noluit, sed recessit; et tertia die ab inimicis suis interfectus est. Clericus tentatus, sed non victus confessus est abbati tentationem suam; quem consolans abbas, promisit ei, quod si remaneret, Regina mundi pro anima ejus veniret, et duceret eam in requiem suam, quod et factum est. Nam pridie quam moreretur, apparuit ei Domina nostra, dicens se venire propter eum, et quod in die crastina futurus esset in requie aeterna; et ita contigit. In Annuntiatione beatæ Mariæ cum idem abbas excitaret fratres in choro ad vigilias, vidit diabolum in medio choro stantem in forma horribili, ita ut ipse abbas præ timore caderet. Qui levatus a fratribus signavit se, et rediit ad sedem suam. In crastino narravit abbas in capitulo, quid viderat, et dixit aliquem de fratribus esse in criminali, propter quem diabolus venerat. Quo audito omnes timuerunt; sed qui reus erat celavit conscientiam suam. In altero crastino iterum dixit abbas adhuc diabolum esse inter illos: et tunc fratres omnes confessi sunt, et acceperunt singuli disciplinas, precantes Dominum, ut rei conscientiam revelaret abbati; quod et factum est. Tunc abbas reum traxit in partem, et dixit ei peccatum suum. Quo audito ille cecidit ad pedes ejus, rogans veniam sibi dari, et pœnitentiam secundum voluntatem abbatis sibi injungi. Quo facto diabolus ultra non comparuit.

In quadam filia Bonævallis abbas quidam genere nobilis, sed moribus degener, dignis ex causis ab hoc sancto viro depositus est, et alius dignior in loco ejus substitutus. Cumque post hoc factum sanctus Hugo discederet, quidam garrulus familiaris depositi cœpit ei detrabere, et publice dicere, quod propter invidiam magis quam propter justitiam eum deposuerat. Quo audito, sanctus Hugo, manibus extensis in cœlum, rogavit Deum ut manifestaret se pura et recta intentione hoc fecisse: et mox ille garrulus insaniens cœpit discurrere per totam curtem abbatiæ, et comedere stercora pecorum, quæ ibi erant. Quo viso misertus ejus vir sanctus, oravit pro eo, et sanatus est.

In domo Bonævallis erat quidam monachus fervens, qui eam esset debilis corpore, semper tamen

tenebat conventam. Tandem incidit in paralyticam, et diu languit in infirmitorio. Ibi erat magister novitiorum, Joannes nomine, infirmus usque ad mortem; ad quem Joannes ait: « Frater Benedicte, audis quæ ego audio? » Cui ille: « Nihil audio: quid auditis? » — « Audio, inquit, voces angelorum psallentium, tanquam vocem citharædorum multorum, qui veniunt pro anima nostri paralytici: et ego cras eum sequar. Festina pulsare tabulam; quia anima ejus multum festinat egredi. » Tunc frater Benedictus cucurrit pulsare tabulam; et antequam fratres omnes essent congregati, migravit ille paralyticus: in crastino Joannes. Quidam famulus cellerarii Bonævallis infirmatus est usque ad mortem, et confessus est peccata sua monacho confessori pauperum: et dixit ille quoddam peccatum, quod monachus timuit recipere, et injunxit infirmo, ut hoc confiteretur abbati: quod ille concessit, si viveret. Interim famulus ille mortuus est. Abbas autem cum rediisset de via post completorium, et sederet in lecto suo, volens se discalceare, vidit illum mortuum ascendentem gradus dormitorii: qui veniens ante illum cecidit ad pedes ejus, veniam petens: rogans humiliter, ut suam confessionem audiret, dicens se missum ad eum propter hoc. Et confessus est cum tanta lacrymarum abundantia, quod etiam abbas motus est ad lacrymas, et ploraverunt ambo intantum, ut manica cuculle abbatis valde humectaretur. Post absolutionem mortuus rogat humiliter abbatem, ut oraret pro se, quia in magnis tormentis erat. Et dum abbas vellet tactu probare, utrum in corpore esset, an in spiritu, mortuus evanuit.

In crastino abbas quæsit a confessore pauperum, si mortuus illi tale crimen confessus fuisset; cui respondit: « Etiam. Et quomodo illud nostis? » — « Ab ore, inquit, ejus audivi. »

Quidam juvenis monachus in eadem domo nuper decesserat: cujus mater postea, viso abbate, cœpit anxie flere de filio suo. Quam ille consolans ait: « Noli flere; certa esto quod filius tuus in magna gloria est. Ego scio, qualiter vixerit, et quam sancte. » Quo audito mater ejus recepit consolationem. Non multo post cum idem abbas oraret, apparuit ei monachus ille in vultu clarissimo, et salutavit eum; quem abbas recognoscens, ait: « Quomodo tibi est, fili? » — « Bene, inquit, domine, ut videtis. Nonne pridie dixistis matri meæ, quod in magna gloria eram? Certe verum dixistis. » Et hoc dicto evanuit. Quidam conversus de alia domo propter culpam suam missus fuerat Bonævallam, ubi infirmatus est usque ad mortem. Abbas autem visitans eum, rogavit, ut secure confiteretur peccatum suum, de quo infamabatur: quod ille nunquam confiteri voluerat, nec etiam abbati proprio. Ille autem negavit totum; et petiit sibi dari corpus Domini. Abbas autem Hugo suadebat ei, ut non præsumeret corpus Domini accipere, nisi bene confessus fuisset. At ille dicens se bene con-

lessum, instituit, ut sibi afferretur corpus Domini: A quod cum presbyter attulisset, et in os ejus posuisset, ille statim coepit clamare: « Quid faciam, miser, quid faciam? » Tunc presbyter abstulit ab eo corpus Domini, quod super linguam tenebat, et mox ille exspiravit. Idem abbas aliquando infirmatus intravit in infirmitorium, et vidit columbam nive candidiorem super humerum monachi infirmarii, quam cum idem monachus vellet apprehendere, illa volans, venit ad abbatem, et intravit in sinum ejus: et postea exivit per aperturam tunicæ, et fixit rostrum suum in aurem abbatis, dicens ei verbis humanis: « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: para te, para te, para te. Mandat tibi sanctus Bernardus ut vadas facere pacem inter papam et imperatorem. » Quam ille postea fecit.

1186. Urbanus III sit papa centesimus septuagesimus septimus. (1187.) Obiit apud Parisius Gaufridus comes Britanniae, tertius filius regis Anglorum. (1188.) Salahadinus totum sibi subjicit Orientem. Hoc anno constituta est, et descripta forma visitationis, quæ legitur hodie in visitationibus per singulas domos Ordinis nostri. Rex Philippus Turonum cepit. (1189.) Henricus rex Anglorum obiit apud Cenomanum, anno regni sui 55, post quem filius ejus regnat. (1190.) Rex Francorum Philippus, et rex Anglorum Richardus vadunt Hierosolimam, uterque cum magno comitatu: et apud Messanam civitatem Apulie, sive Sicilie, inimicitias inter se contrahunt. (1191.) Rex Francorum subjugat sibi Accaronem, quæ alio nomine dicitur Ptolemais, civitas maritima. Rex Richardus invidens gloriæ Philippi regis Francorum, subtrahebat se ab omni auxilio opportuno, et munera accipiebat a Salahadino. Philippus comes Flandriæ in expeditione Hierosolymitana moritur. Philippus autem rex Francorum timens dolorem Richardi regis Anglorum, magisque, ut aiunt, cupiditate ductus terræ Flandriarum, contra voluntatem omnium fere procerum Francorum a terra Hierosolymitana revertitur, confirmans prius juramento Richardo, quod infra 40 dies, postquam reversus esset in Franciam, terræ ejus non

noceret. (1192.) Rex Philippus subjugare incipit sibi Normanniam. Rex Richardus rediens a via Hierosolymitana captus est et incarceratus a duce Austriæ, et Henrico imperatori traditus, missus est in custodiam apud Spirim. In qua custodia cum idem Richardus peccata sua cuidam episcopo confessus, proposuisset se continere de cætero; non multo post quidam episcopus Angliæ visitans eum, et gratiam ejus captans, suadet ei, quasi pro salute corporis conservanda... sicque miserum in sua nequitia confortavit. Retulit hoc mihi quidam episcopus Hispaniæ familiaris meus, vir religiosissimus: qui id audierat a quodam alio episcopo, cui idem Richardus in extremis confessus est, se ab alio episcopo sic fuisse deceptum. (1193.) Cum Salahadinus sciret sibi mortem imminere, signiferum suum vocavit, dicens: Tu, qui soles deferre vexilla mea per bella, fer vexillum mortis meæ panniculum vilem per totam Damascum super lanceam, clamitando: Ecce rex Orientis moriens non feret secum, nisi hunc pannum vilem. Et sic mortuus est. (1194.) Rex Richardus spoliatis ecclesiis Angliæ et Normanniæ calicibus aureis et argenteis, ac cæteris ornamentis, rediit se a captivitate: plus quam ducenties mille marcis imperatori et cæteris baronibus partim datis, partim sub obsidibus promissis. (1195.) Rex Richardus recuperare incipit terram Normanniæ. Idem rex tam muneribus quam promissis omnes fere proceres Gallie sibi obligat, et Philippo regi Francorum omne robur militiæ suæ subtrahit. (1198.) Innocentius III papa centesimus octogesimus primus. Richardus rex sagitta percussus interiit. Post quem regnat frater ejus Joannes. Obiit Guillelmus abbas Mortui maris. (1199.) Facta est hiems asperrima per tres menses et amplius continuata: unde secuta est maxima mortalitas animalium; et maxime ovium ac vervecum silvestrium ex rigore frigoris, et fames secuta. (1200.) Civitas Rothomagi cum tota Normannia subjugata est Philippo regi Francorum. Rex Anglorum Joannes fugit in Angliam, territus, ne a baronibus traderetur in manus Philippi regis. Civitas Constantinopolis a Francis capitur (1204).

EXCERPTA

Ex Helinandi poemate, Gallico idiomate conscripto, cui titulus: *De morte.*

(*Hist. litt. de la France*, t. XVIII, Paris, Firmin Didot, 1855, in-4., p. 100, etc.)

Sæculo se valedixisse innuit auctor.
Mors, qui m'as mis muer en mue,
En tel estuve où li cors sue
Che qu'il fist au siècle d'outraige.

D
.....
Por ce ai-je cangié mon coraige,
Et ai laissié et giu et raige:
Mal se mouille qui ne s'essue.
.....